

MERKEN
VAN FRIESCHE
GOUD- EN ZILVERSMEDEN

DOOR

ELIAS VOET Jr

VOORAFGEGAAN DOOR

DE LEEUWARDER
GOUD- EN ZILVERSMEDEN
UIT DE XVIE, XVIIE EN XVIIIE EEUW

DOOR

R. VISSCHER

'S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF

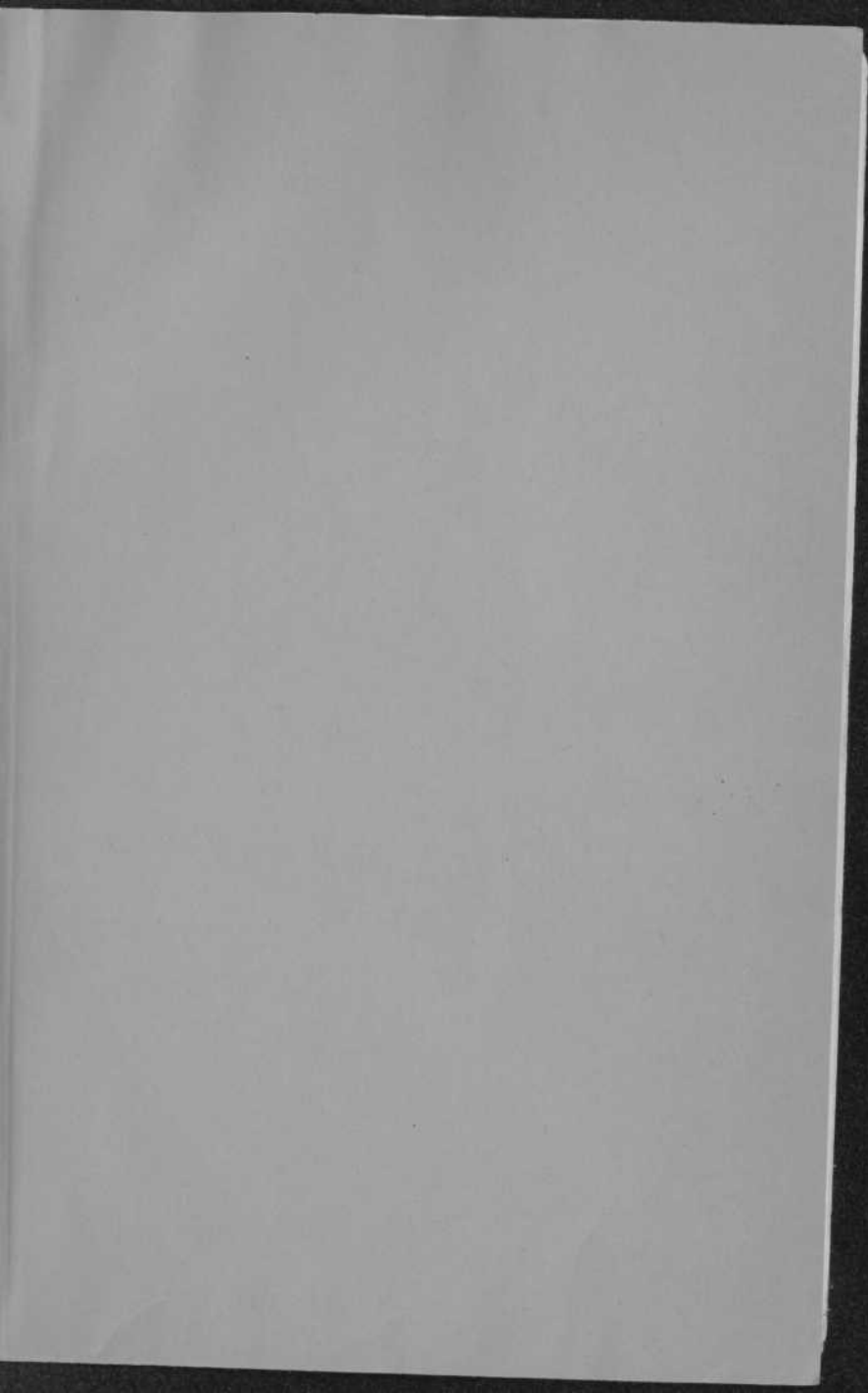
1932

NIET UITLEENEN

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

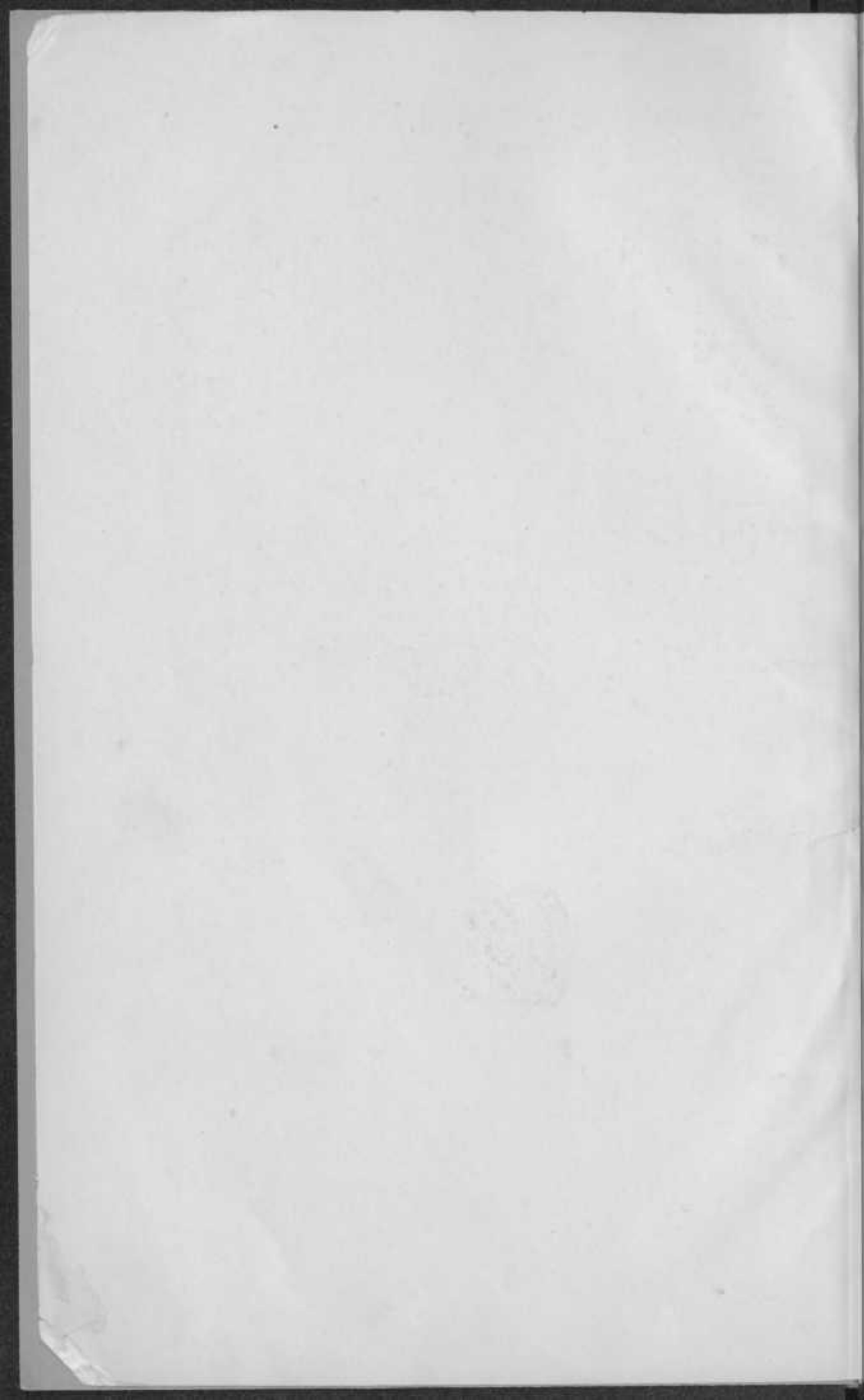
0283 5533

7305 D10

MERKEN VAN
FRIESCHE GOUD- EN ZILVERSMEDEN

MERKEN
VAN FRIESCHE
GOUD- EN ZILVERSMEDEN

DOOR
ELIAS VOET Jr

VOORAFGEGAAN DOOR
DE LEEUWARDER
GOUD- EN ZILVERSMEDEN
UIT DE XVIE, XVIIE EN XVIIIE EEUW

DOOR
R. VISSCHER

MET 8 PLATEN, FACSIMILE'S EN
AFBEELDINGEN VAN MERKEN

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1932

*Copyright 1931 by Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands
All rights reserved, including the right to translate or to reproduce this book
or parts thereof in any form.*

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD

EERSTE GEDEELTE

Blz

DE LEEUWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN UIT DE XVIe, XVIIe EN XVIIIe EEUW, DOOR R. VISSCHER . . .	1
I. De Leeuwarder goud- en zilversmeden uit de XVIe eeuw. . .	3
II. De Leeuwarder goud- en zilversmeden uit de XVIIe en XVIIIe eeuw, voorkomende op het gildebord tot 1798 . . .	26
Biografische aantekeningen	30
Bijlagen	84
No. 1. Inventaris der goederen van den Mr. goudsmid Johannes Lang- weer	84
No. 2. A. Keurmeesters van het Leeuwarder zilversmidgilde in chrono- logische volgorde van 1605—1798	88
B. Alfabetische naamlijst der keurmeesters van het Leeuwarder zilversmidgilde van 1605—1798	92

TWEDE GEDEELTE

DE MERKEN DER LEEUWARDER GOUD- EN ZILVER- SMEDEN DOOR ELIAS VOET JR.	97
Voorbericht.	101
Inleiding	103
Naschrift	127
Bijlage	131
Publicatie van 19 Juni 1795	131
LEEUWARDEN	133
Gebruikte Afkortingen	134
Afbeeldingen der meestertekens	
A. de merken der gildeplaten	135
B. de merken van het gildebord en het Fransche Stamboek	140
C. de merken die op de platen en het bord ontbreken	197
Afbeeldingen der gildetekens	202

	Bla.
FRIESLAND	217
Voorbericht	219
Inleiding	221
't Bildt	221
Bolsward	222
Dokkum	226
Franeke	226
Harlingen	228
Heerenveen	230
Kollum, onbekend, Sloten, Staveren en Workum	231
Sneek	232
AFBEELDINGEN VAN MEESTER- EN GILDETEEKENS DER OVERIGE	
FRIESCHE STEDEN	235
Bolsward	
Meesterteekens	237
Gildeteekens	247
Dokkum	
Meesterteekens	250
Voorbeelden van Dokkumer keuren	253
Franeke	
Meesterteekens	254
Voorbeelden van Franeke keuren	257
Harlingen	
Meesterteekens	258
Gildeteekens	264
Heerenveen	
Meesterteekens	267
Voorbeeld van Heerenveensche keur	268
Kollum	
Meesterteekens	269
Voorbeelden van Kollumer merken	270
Onbekend (hoogst waarschijnlijk Heerenveen)	
Meesterteekens	271
Voorbeelden van keuren van onbekend	272
Sloten	
Meesterteekens	272
Sneek	
Meesterteekens	273
Gildeteekens	288

Stavoren

Meesterteekens.	291
-------------------------	-----

Voorbeelden van Stavorensche keuren	291
-------------------------------------	-----

Workum

Meesterteekens.	292
-------------------------	-----

Voorbeelden van Workumer keuren. .	293
------------------------------------	-----

Merken van Friesche meesters van wie wél de namen maar geen woonplaatsen bekend zijn	294
---	-----

Merken van Friesche meesters welke zonder naam op de gildeplaten voorkomen	297
---	-----

Verschillende dorpen

Meesterteekens.	298
-------------------------	-----

Voorbeelden van valsche Friesche keuren	302
---	-----

REGISTERS

I. Register der namen	306
---------------------------------	-----

II. Register der merken

A. Plaatselijke	323
---------------------------	-----

B. Meesterteekens.	324
----------------------------	-----

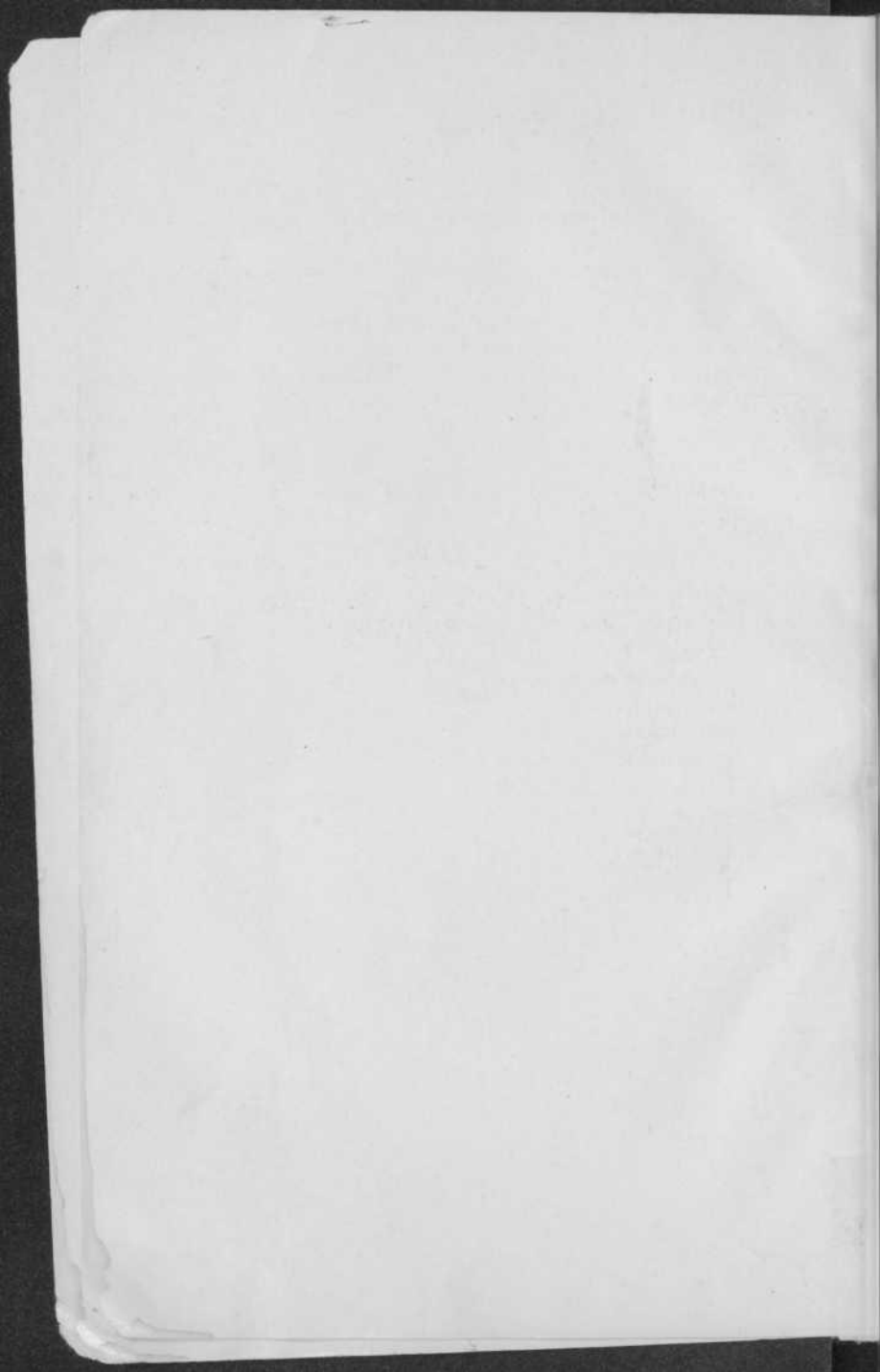
III. Register der eigenaars

A. Particulieren.	334
---------------------------	-----

B. Gemeenten en Musea	337
---------------------------------	-----

C. Kerkelijke Gemeenten en Kerken	337
---	-----

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.	340
--	-----

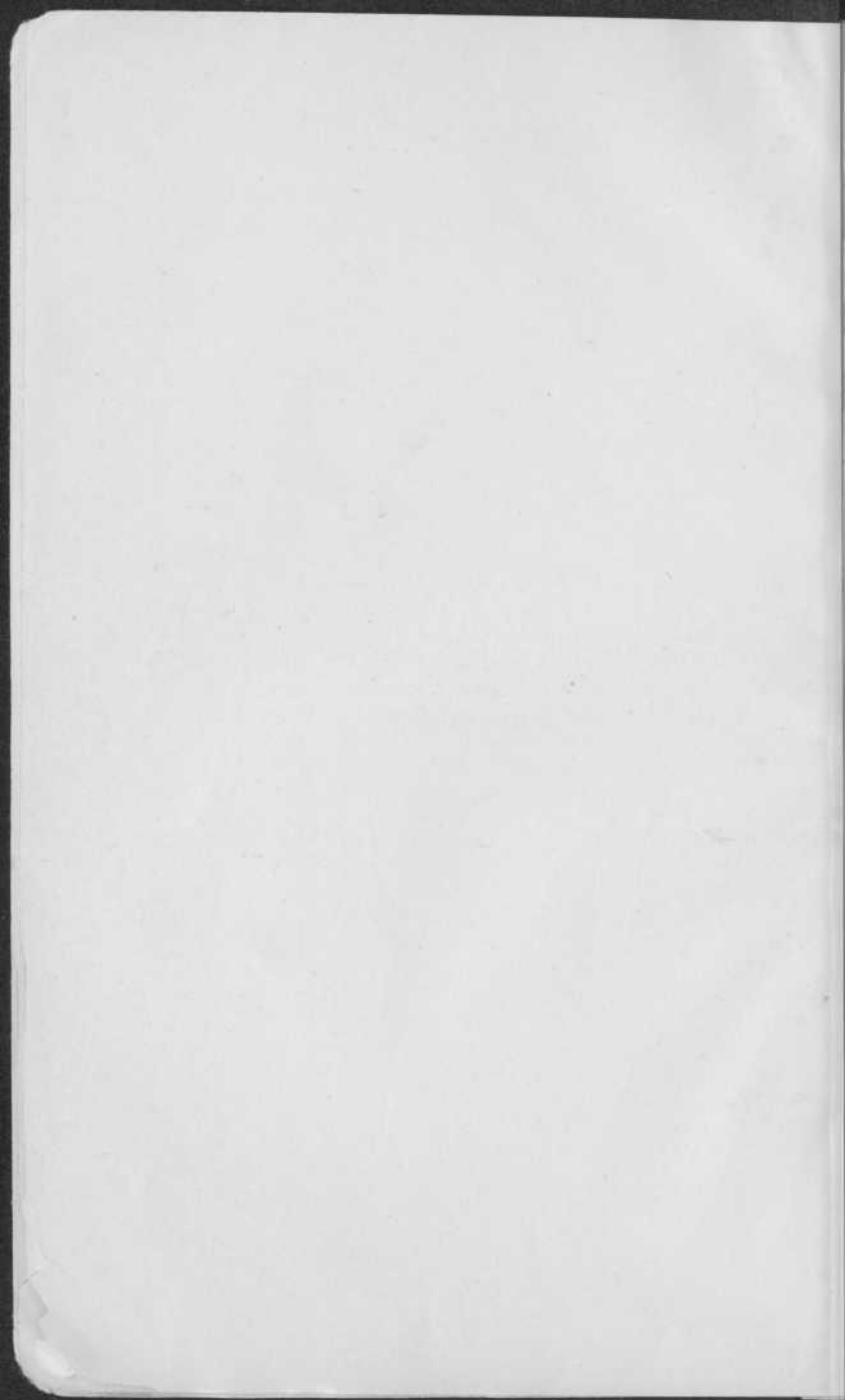

EERSTE GEDEELTE

DE LEEUWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN
UIT DE XVIe, XVIIe EN XVIIIe EEUW

DOOR

R. VISSCHER

LEEWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN UIT DE XVIe EEUW

Onder de gilde-archieven, welke in het archief der Gemeente Leeuwarden berusten, behoort dat der goud- en zilversmeden dezer stede. Daaronder vindt men eene lijst der bezittingen van het gilde, welke, volgens decreet van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek van 15 October 1798, op 22 October van dat jaar door den keurmeester van het gilde, J. Feddema, bij de Municipaliteit van Leeuwarden werd ingediend. Behalve de geschreven bescheiden van het gilde, zooals gilderollen, rekeningboeken, het leerjongensboekje e.a., staan hierop o.m. vermeld: het welbekende gildebord, waarop de namen der meesters, van 1597 af, met hunne teekens zijn geschilderd, benevens drie koperen platen, waarin Friesche meesters uit de 16e eeuw hunne merken hebben geslagen. Omtrent deze laatste deelt de keurmeester mede: „dat zij van s' lands weegen herkomstig zijn en in vroeger daagen door den Overste keurmeester aan het Gilde zijn gelaaten”. Ongetwijfeld hebben er meer koperen platen bestaan, daar de ordonnantie, waarbij den goudsmeden bevolen werd hunne merken in het koper te slaan, niet omstreeks 1600 is opgeheven. Doch deze latere platen zijn blijkbaar niet door den keurmeestergeneraal aan het goudsmidsgilde te Leeuwarden afgestaan; althans behoorden zij niet tot de bezittingen van het gilde in 1798.

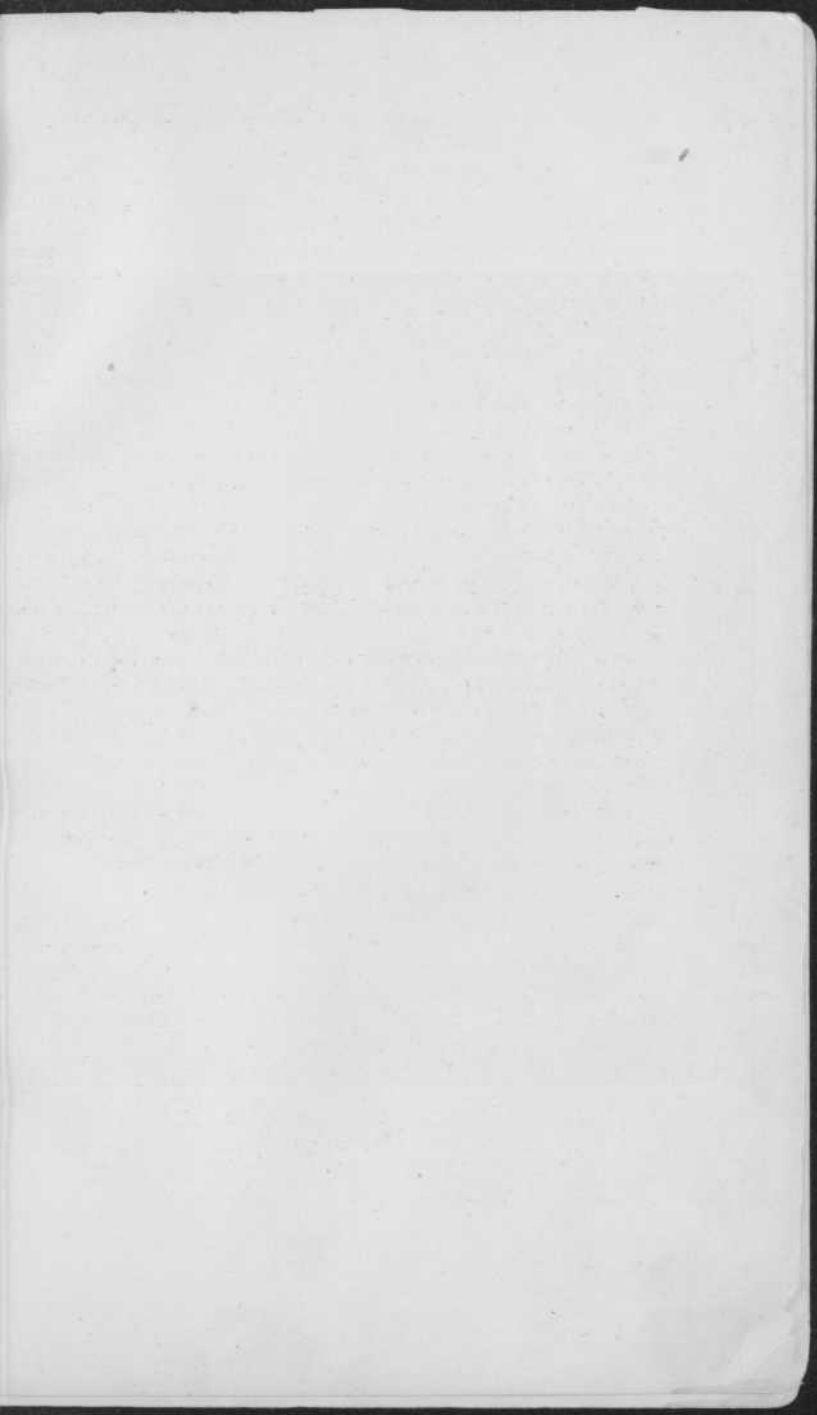
De drie in dezen inventaris vermelde koperen platen zijn een tijdlang onvindbaar geweest; niet onmogelijk zijn zij verlegd in 1880, toen zij, zooals uit stukken uit die dagen blijkt, in aanmerking kwamen voor de tentoonstelling van „Kunstvoorwerpen in vroeger eeuwen uit edele metalen vervaardigd”, gehouden door de Vereeniging „Arti et Amicitiae” te Amsterdam, doch, om onbekende redenen, niet daarheen werden gezonden. Daar ik reeds vroeger aantekeningen omtrent goud- en zilversmeden uit de 16e eeuw had verzameld, nam ik mij bij de ontdekking van deze belangrijke bescheiden over een tak van industrie, welke in Friesland, en in Leeuwarden in het bijzonder, zeer heeft gebloeid, voor, hierover in een afzonderlijk artikel een en ander mee te deelen. Ik was

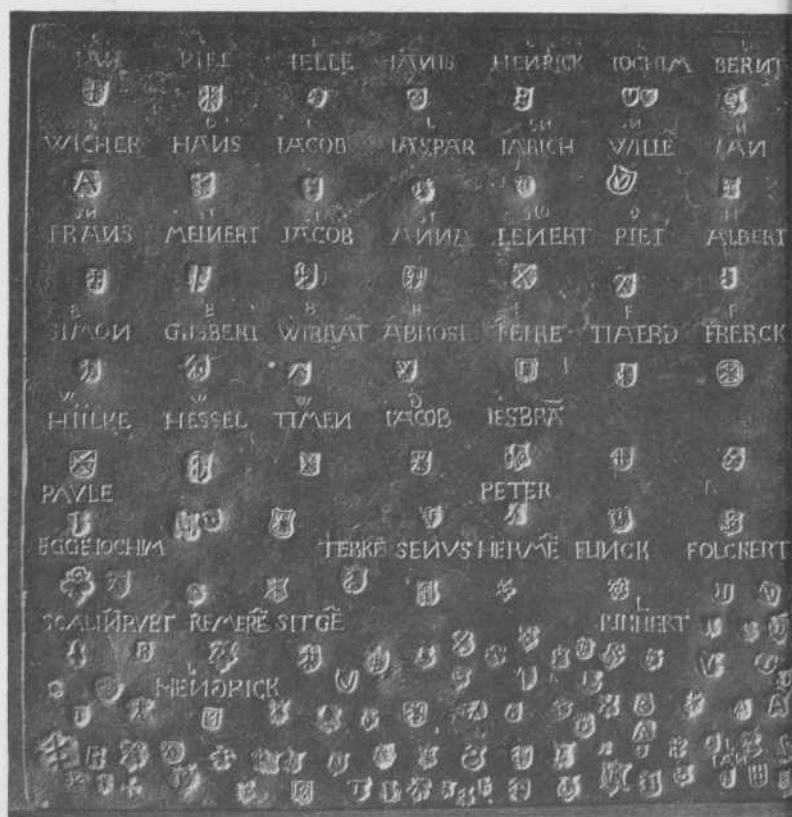
daarmee begonnen, toen ik vernam, dat de heer Elias Voet Jr., de kenner bij uitnemendheid van goudsmidsmerken, bezig was met een werk over de meestertekens van de Leeuwarder goud- en zilversmeden. Het lag dus voor de hand, dat ik hem op het bestaan der drie platen opmerkzaam maakte, waarop hij ruim twee honderd hem onbekende merken vond. Wij kwamen overeen, dat wij den arbeid zouden verdeelen in dien zin, dat ik bij zijne afbeelding en beschrijving der tekens, eenige biographische bijzonderheden omtrent de Leeuwarder meesters uit de 16e, 17e en 18e eeuw zou geven, waartoe hij mij eenige door hem reeds gemaakte aantekeningen welwillend afstond.

De platen zijn van rood koper en ongeschonden; hare afmeting is nagenoeg 14 cm. in het vierkant. De twee laatste platen (II en III) zijn door lijnen, n.l. zes in de lengte en tien in de breedte, in zestig langwerpige vakjes verdeeld. Elk vakje vertoont een meesterteken, de meeste bevatten daarenboven den naam van den meester en de beginletter van de plaats, waar hij heeft gewerkt, terwijl in sommige vakjes een jaartal is gegraveerd. De oudste plaat (I) mist de verdeling in vakjes; op het benedengedeelte staan de tekens dicht opeen, zonder bijvoeging van naam of plaats.

De platen hebben waarschijnlijk haar ontstaan te danken aan de ordonnantie van Keizer Karel V op het bedrijf der goud- en zilversmeden van 8 Maart 1529. Hierbij werd een keurmeester-generaal voor Friesland aangesteld en o.m. bepaald, dat: „die voors. ghoudtsmeden schuldich sullen weesen elck een besunder teycken ofte marck te hebben, daer mede sie alle 't warck, bij hem gemaectt, sullen teyckenen oft mercken". Zij zijn gehouden: „'t zelve huere teycken oft marck te brenghen tuschen nu ende Pinxteren naestcomende bij den voersz. choormeesteren ende aldaer drucken, oft op coeper oft andere metael munten, ende dat by poene van vijftich carolus gulden" ¹⁾. De oudste plaat zal derhalve uit 1529 dateeren; plaat II en III dragen een jaartal aan de keerzijde: op plaat II staat: 1558, op plaat III: 1584 gegraveerd. Het laatste jaartal, dat op de derde plaat voorkomt, is 1599. In chronologische volgorde sluit zij dadelijk aan bij het gildebord: zelfs wordt de naam en het meesterteken van Laurens Thomasz, met het jaartal 1597, zoowel op deze plaat, als op het gildebord gevonden.

¹⁾ Zie het Charterboek van Friesland II. f 185. Het placcaat op 't stuk van de goudsmiden, door Philips de Schoone op 2 Februari 1562 gegeven, was hier niet van kracht, daar onze tegenwoordige provincie Friesland toen nog niet tot de Bourgondische erflanden behoorde.

PLAAT I

De oudste plaat herkent men terstond aan hare primitieve uitvoering. De meesters zijn er enkel met hunne voornamen op aangeduid, zonder bijvoeging van patronymicum of familienaam. Daar de ruimte te kort schoot, heeft men het onderste gedeelte met teekens opgevuld, zóó zelfs, dat zij elkaar soms raken. Deze plaat bevat niet minder dan 122 merken, waarvan 8 dubbel zijn ingeslagen, omdat de eerste klopping mislukte, zoodat er 114 verschillende meesterteekens op worden gevonden. Van deze 114 merken komen er 35 voor met den naam van den meester en de voorletter(s) van de stad, waar hij werkte, en 14 met den naam van den meester, zonder aanduiding van de plaats. Daarenboven zijn er 10 van de niet nader aangeduide teekens opnieuw, en nu met den meestersnaam, ingeslagen op plaat II. Van de 114 goudsmiden, die hunne merken in deze plaat hebben geslagen, zijn er dus 59 bij name bekend.

Van de 35 meesterteekens, welke vergezeld gaan van de namen der goudsmiden en de plaatsaanduiding, behooren er 14 aan Leeuwarder meesters; 2 aan vakbroeders te Dokkum, 3 te Franeker, 1 te Harlingen, 4 te Bolsward, 4 te Sneek, 1 te Sloten, 3 te Workum en 3 te Stavoren, terwijl er van de 14 meesters, bij wier teekens de plaatsnaam niet is aangegeven, er op zijn minst 3 te Leeuwarden gewerkt hebben.

A. De Leeuwarder meesters, die op plaat I met naam en plaatsaanduiding vermeld staan ¹⁾

JAN. „Jan Goltsmidts hús” komt in 1511 te Leeuwarden voor in Minnema-espel ²⁾. (Register van den Aanbreng, dl. I. blz. 17). Een Jan Goltsmidt was burgemeester der stad in 1518, 1521, 1522 en 1525. Deze burgemeester wordt nu eens „Jan” dan weer „Joan” of „Jehan” genoemd. In een oorkonde van 6 Febr. 1522 (Inv. van het oud-archief van Leeuwarden, no. 150) heet hij „Jehan Onnema”. — Aan een Jan Jansz. Goudsmit gaf Karel V op 4 Mei 1527 voor drie jaar commissie als particulier essayeur in de Munt. (Charterboek van Vriesland, Dl. II. f. 525).

¹⁾ De namen der meesters zijn hier vermeld in de volgorde, waarin zij op de platen voorkomen.

²⁾ „Espel” beteekent: wijk.

Tegelijkertijd heeft hier nog een andere Jan Goudsmid gewoond, n.l. Jan Wichgers, die, met zijn zoon Wichger Jans goudsmid, blijkens het oudste Inventarisatieboek, (f. 764), in 1539 vier mengel wijn schuldig was gebleven.

PIET. Pieter Pietersz. Goltsmit was schepen van Leeuwarden in 1531, 1542 en 1543 en burgemeester dezer stad, van 1534—1541. In 1542 werd hij tot voogd over eene wees benoemd. Hij bewoonde een huis in de St. Jacobsstraat en stierf in 1543. (Zie over hem het Inventarisatieboek van 1551, f. 520. 604. 608 en 609, de Oorkonden van het St. Anthony-Gasthuis dl. I. blz. 301 en het Beneficiaalboek van Friesland, dat opgemaakt is op bevel van Karel V. (Dit bevel werd gegeven op 3 November 1542 en herhaald op 1 November 1543).

JELLE. „Jelle Goltsmith's hûs" komt in 1511 te Leeuwarden voor in Minnema-espel (Register van den Aanbreng, dl. I. blz. 18).

JANIS. Johannes Jansz. Goltsmit was lid van de Gezworen Gemeente in 1547 en 1548. Blijkens het Beneficiaalboek van Friesland woonde hij in de Hoogstraat. In 1545 werd hij tot voogd over een wees benoemd.

HENRICK. Henrick Pieters goltsmit wordt in 1542 tot voogd over weezen benoemd.

JOCHIM. Onbekend.

BERNT. Onbekend. Wel komt er een „Barnt Goltsmidts Huys" voor in het Reg. van den Aanbreng (dl. I. blz. 171), doch deze woonde in 1511 te Dokkum, terwijl de woonplaats van Bernt, op de plaat, met de L. van Leeuwarden is aangeduid. Daar er op de plaat geen meester Bernt te Dokkum voorkomt, kan deze of vóór 1529 zijn gestorven, of zijn merk kan op de plaat zijn geslagen, zonder bijvoeging van zijn naam, of hij kan tusschen 1511 en 1529 naar Leeuwarden zijn verhuisd.

WICHER. Deze was lid van de Gezworen Gemeente van 1550—1552 en van 1567—1570. In 1545 en in 1549 wordt Wycher Jans Goltsmit benoemd tot voogd over weezen. Met zijn vader Jan Wichers is hij in 1539 wijn schuldig gebleven. (Zie Inv. boek 1551, f. 764).

Zijn naam en meesterteeken (dit evenwel met een ander stempeltje) zijn herhaald op plaat II.

HANS. Vermoedelijk is dit Hans Croese, burgemeester van Leeuwarden van 1531—1535 en in 1537¹⁾. (Op plaat II vindt men den naam en het meesterteeken van Jurrien Krús. (d.i. Croese).

¹⁾ In de tweede helft van de XVI eeuw woonde hier een Hans goudsmid, die in 1480 voorkomt als man van Katherina, vroeger weduwe van Albert Sickes. Waarschijnlijk is deze Hans vóór 26 Maart 1485 gestorven. (Zie: Inventaris van het St. Anthony-Gasthuis, Reg. 53 en 64).

1338

[illegible]

JACOB. Dit is waarschijnlijk Jacob IJsbrantz, die in 1527 voorkomt als goudsmit en ijzersnijder aan de Munt. (Charterboek II. f. 526).

JASPAR. Er komt een Jaspar Goldtsmidt voor in het Beneficiaalboek van Friesland (blz. 60—62).

HENDRICK. Deze komt eveneens in het Beneficiaalboek voor, als wonende op de Kelders (1543). In 1539 was hij, blijkens het oudste Inventarisatie-boek (blz. 735), verschillende mengelen en kannen wijn schuldig gebleven; o.m. had hij op „hellige Drie Kooninck's avent een „kan wijn geheldt”.

JAN. Deze slaat hetzelfde merk als Jan Claesz., die op plaat II voorkomt. Waarschijnlijk zal deze Jan dus identiek zijn met Jan Claesz. Door de algemeenheid van zijn naam is er van dezen Jan Claesz. niets met zekerheid te zeggen.

RINNERT. Onbekend.

B. De meesters uit andere Friesche Steden, die met naam en plaatsaanduiding op plaat I voorkomen, zijn:

SIMON, GHSBERT, WIBRĀT en ĀBROSI, te *Bolsward*.

PIET en JACOB, te *Dockum*.

FEIKE, TJAERD en FRERCK, te *Franeker*.

ALBERT, te *Harlingen*.

LENERT, te *Sloten*.

JARICH, WILLĒ, JAN en FRANS, te *Sneek*.

MEINERT, JACOB en ANNA ¹⁾, te *Stavoren*.

HIILKE, HESSEL en TIMEN, te *Workum*.

C. Zonder plaatsaanduiding worden de volgende meesters op plaat I genoemd:

IESBRĀ. IJsbrandt goltsmidt woonde, volgens het Register van den Aanbreng (dl. I. blz. 18), in 1511 in Minnema-espel te Leeuwarden. Hij werd in 1505 door George van Saksen aangesteld tot „wardein” van de toen opgerichte munt. (Charterboek II. f. 248).

PAVLE. Onbekend. (Misschien te Bolsward woonachtig, waar, in 1590, een Jacob Pouwels als goudsmit voorkomt. Zie plaat III).

¹⁾ Deze Friesche mansnaam is thans Anne.

PETER. Een Peter Peterzn. goltsmitd werd in 1537 door Leeuwarden naar de Statenvergadering afgevaardigd, welke belegd was om over eene buitengewone bijdrage in de oorlogskosten van den Keizer te beslissen. (Charterboek II. f. 703). Hij leefde nog in 1539, daar te zijnen huize dan wijn wordt verteerd. (Zie het oudste Inventarisatieboek f. 737).

EGGE. Onbekend.

JOCHIM. Onbekend. Deze slaat een ander teeken dan de bovengenoemde Leeuwarder meester Joachim.

TEBKE. Onbekend.

SENUS. Onbekend.

HERMĒ. Onbekend.

ELINCK. Onbekend.

FOLCKERT. Wellicht te Sneek, waar een Folckert Jans voorkomt.

SCALIN. Onbekend.

RUET. Onbekend.

REMERĒ. Dit is zeer waarschijnlijk een zoon geweest van Jarich goltsmit, die, volgens het Register van den Aanbreng (dl. I. blz. 9) in 1511 een huis in Keimpema-espel te Leeuwarden bezat; en een kleinzoon van den Olderman van Leeuwarden: Remren Jarichs, die in 1493 nog leefde. (Oorkonden van het St. Anthony-Gasthuis te Leeuwarden. Dl. I. blz. 135). Jarich goltsmit was een persoon van aanzien: in 1495 was hij schepen en treedt hij op als kerkvoogd van St. Vitus (Aldaar, blz. 140) en in 1508 als patroon van het Heer Douwe-leen. (Aldaar, blz. 195). In 1503 moet hij, als invloedrijk burger, getuigenis afleggen voor den Saksischen Raad te Franeker. (Inv. van het Sted. Archief van Leeuwarden, no. 126). Hij is vóór 27 Augustus 1528 gestorven, daar dan van zijne nalatenschap wordt gesproken. (Inventaris van het St. Anthony-Gasthuis, blz. 289)¹⁾.

SITGE. Een Sydtie Sydties zat van 1531—1536 in den Raad van Leeuwarden. Het is echter ook mogelijk, dat hiermee de Sytse aangeduid wordt, die in 1543 in het Beneficiaalboek als goudsmid te Bolsward voorkomt.

De tien meesters, wier merken op de eerste plaat zonder nadere aanduiding voorkomen, en wier teekens — met hunne namen — herhaald zijn op plaat II, zijn: Jelle Jansz.; Jurien Krus; Tobias Botezn.; Cornelys

¹⁾ De beroemde kruidkundige Rembertus Dodonaeus stamt uit ditzelfde geslacht.

Florys; Popp Auckes; Folkert Willems; Jacob Woltersen; Nicolas Hanszō Boerfint; Baltus Gzn. en Barnardus Broer, terwijl twee meesters hun merk en hunnen naam op plaat II hebben herhaald, n.l.: Wicher (plaat I) of Wicher Jansz. (plaat II), en Jan (plaat I) of Jan Claesz. (plaat II).

Van de overblijvende 55 teekens zijn de meesters onbekend. Slechts enkele namen van goudsmiden, die hunne teekens op plaat I, dus vóór 1558, hebben kunnen slaan, trof ik nog aan, doch het is niet uit te maken van welke merken zij zich hebben bediend.

Dit zijn voor *Leeuwarden*:

MENNE (Register van den Aanbreng, van 1511 dl. I. blz. 11).

WILCKE (Aldaar, blz. 16).

ROTGER (Aldaar, blz. 17).

CLAES (Aldaar, blz. 33).

JILDERT¹⁾ (Aldaar blz. 36).

COENRAEDT goltwercker wordt tot voogd over weezen benoemd in 1545.

FRANS JANS goltsmid wordt weesvoogd in 1544.

JAN JOHANNIS, eveneens, in 1545.

FRANS LUYTMOL wordt in 1544 tot voogd over weezen benoemd.

Misschien is het deze Frans goltsmid, die in 1539 wijn schuldig bleef. (Zie het oudste Inventarisatieboek, f. 722).

GHYSBERT CLOS verwierf het burgerrecht van Leeuwarden vóór 1544.

Hij was geboortig van Oldenzaal. In 1549 en in 1550 werd hij tot voogd over weezen benoemd.

ADOLF JERONIMUS verkreeg het burgerrecht in 1565. Doch, daar men eenigen tijd in Leeuwarden gewoond moest hebben, voordat dit recht kon worden verleend, is het niet onmogelijk, dat hij zich hier reeds vóór 1558 heeft gevestigd. Hij kwam van Keulen.

Voor *Bolsward*:

HESSEL en SYTSE. (Beneficiaalboek, 1542 en 1543).

Voor *Dockum*:

BARNT, LYWE, LUYTIEN en WILLEM (Register van den Aanbreng, van 1511. dl. I. blz. 171, 175, 169 en 175.)

¹⁾ Volgens het „Stamboek van den Frieschen Adel” van de Haan Hettema en Van Halmael was Jildert goudsmid de stamvader der geslachten van Beyma en van Beyma thoe Kingma (Zie Deel II blz. 32).

Voor *Francker*:

GILLES, die in 1525 een pelgrimstocht deed naar Jeruzalem. (Archief van het Bisdóm Haarlem, 1884. blz. 177).

Voor *Sneek*:

JOHANNES en SYURD JANS. (Register van den Aanbreng, van 1511. dl. II. blz. 43 en 430).

Voor *de Hommerts* (bij *Sneek*):

GOYTHIEN IDZAERDS (Ald. II. f. 73. 74. 80 en 86).

PLAAT II

Van de zestig vakjes, welke op deze plaat zijn aangebracht, bevatten er twee niets dan het meesterteeken; van de overige 58 vakjes vertoonen er 36 het goudsmidsmerk, met den naam des meesters en de beginletter van de plaats zijner inwoning; terwijl 22 enkel dit merk en den naam van den meester, doch geene plaatsaanduiding dragen. Bovendien bevatten 19 van de vakjes nog een jaartal. Opmerkelijk is het, dat, waar aan den achterkant van deze plaat het jaartal 1558 is gegraveerd, het eerste jaartal dat aan de voorzijde voorkomt: 1552, en het daaropvolgende 1558 is.

Van de 36 meesters, wier woonplaats is aangegeven, hebben er 19 te Leeuwarden, 4 te Dokkum, 1 te Collum, 2 te Franeker, 3 te Harlingen en 7 te Bolsward gewerkt. Van de 22 meesters, bij wier teekens de plaatsnaam niet is aangegeven, staat het vast, dat er op zijn minst 2 te Leeuwarden hebben gewoond.

A. De Leeuwarder Meesters, die met naam en plaatsaanduiding op plaat II voorkomen

JELLE JANSZ. werd tot voogd over weezen benoemd in 1562 en 1564. Hij is vóór 1581 gestorven, daar zijne weduwe Rints Auckes dan zijn goudsmidsgereedschap verkoopt. (Inventarisatieboek 1581 f. 307). In 1583 verkoopt zij haar huis op de breedzijde van de Nieuwestad. (Gr. Consentboek f. 7). Zij overleed op 15 Juni 1588 op de Nieuweburen, nalatende drie minderjarige kinderen. Zijn merk staat ook op plaat I.

HENDRICK DOEDES. De inventarisatie der goederen van Grietje Lamberts, weduwe van den goudsmid Hendrick Doedes, had plaats in 1586. (Inv. bk. 1586. f. 343).

JURIEN KRŪS was wellicht een zoon van den burgemeester Hans Croese of Cruese, die van 1531—1535 en in 1537 burgemeester van Leeuwarden is geweest. Zijn merk staat ook op plaat I.

JAN CLAESZ. Daar de naam Jan Claesz. zeer dikwijls voorkomt, zonder opgave van beroep, is het niet mogelijk uit te maken met welken Jan Claesz. men in elk afzonderlijk geval te maken heeft. Uit den inventaris van den boedel van Adie Lamberts, den bekenden burgemeester

van Leeuwarden, welke in 1594 werd opgemaakt, blijkt, dat deze indertijd een huis had aangekocht van „Jan Goudsmits crediteuren”, doch, of hiermede Jan Claesz. wordt bedoeld, is niet na te gaan.

Zijn merk staat eveneens op plaat I, daar enkel met den voornaam Jan en het letterteeken L. voor de stad zijner inwoning: Leeuwarden.

WICHER JANSZ. Zie over hem blz. 6.

TIMEN PETERS. Leeuwarder van geboorte, verkrijgt hij het burgerrecht van deze stad in 1558. In 1570 komt hij voor als voogd van het St. Anthony-Gasthuis; van 1570—1576 zit hij, in verschillende functiën, in de regeering. Vóór 1582 moet hij gestorven zijn, daar er in de rekening van het St. Anthony-Gasthuis van dat jaar wordt gesproken over Griet, „die weduwe van Tijmen Pieters zoen Goldtsmit.” (Zie Oorkonden van dit Gasthuis, dl. II. f. 743). Deze Griet Luytiens verkoopt in 1589 een huis Over de Kelders. (Gr. Consentboek, 1589, f. 114).

ALBERT JACOBS. Bij zijn naam staat het jaartal 1558. Hij stamde af van Jorith Goltsmid, wiens weduwe (Jantie Popkema) genoemd wordt in 1511 in het Register van den Aanbreng (Dl. I. f. 84).¹⁾ Hun zoon Gercke Jorits woonde in 1511 in Keimpema-Espel en was van 1534—1539 schepen van Leeuwarden. Deze had vijf kinderen, o.a. Jacob Gerckes, die vader werd van Albert Jacobs en waarschijnlijk ook van Dirck Jacobs, die volgt. In 1548 wordt Albert Jacobs tot voogd over weezen benoemd. Van 1550—1573 zit hij voortdurend in de Stedelijke Regeering: eerst als gezworene, daarna als raad en schepen en van 1567—1573, als burgemeester. Met zijne vrouw Aef koopt hij in 1546 een huis aan bij Olde-Galileën en in 1553 twee „kamers” of huisjes in de Breedstraat. (Klein-Consentboek, 1546, f. 12 en 1553 f. 273).

DIRCK JACOBS. Waarschijnlijk was deze een broer van Albert Jacobs en de vader van den goudsmid Jacob Dircks de Valk, (zie blz. 13) wiens zoon Dirck Jacobs de Valk heette en eveneens goudsmid te Leeuwarden was. (Zie blz. 24).

BALTES GZN. Onbekend. Zijn merk, hoewel grooter, komt ook op plaat I voor.

FRANS PĒ. Bij zijn naam staat het jaartal 1562. Frans Pieterszn. golt-smidt, Leeuwarder van geboorte, verkreeg hier het burgerrecht in 1564. In 1583 leefde hij nog, daar hij toen tot voogd over weezen werd benoemd. In 1596 bezitten de erfgenamen van Frans Pieters een huis op de breedzijde van de Nieuwestad (Gr. Consentbk. f. 95). In

¹⁾ Volgens mededeeling van den Heer H. J. Murray Bakker.

de kladnotulen van den Secretaris van Leeuwarden wordt op 30 Juli 1610 eene: „Marij, Frans goltsmits weduwe” vermeld, doch het is niet uit te maken, of dit de vrouw is geweest van Frans Peters, dan wel van Frans Feickes, die later volgt.

PAYE JETTHIES. Deze, geboortig van Sneek, wordt burger van Leeuwarden in 1571. In 1601 neemt hij Harmen Dirckz. tot leerjongen aan. Hij leefde nog in 1606, daar hij, volgens de rekening van het gild, op 17 April van dat jaar, met zijn zoon Jetthie Payes, Jacob Valck en Frans Cornelys, twee half kannen bier dronk, van 4 stuivers de half-kan.

JAN TZIERCKS. Bij zijn naam staat het jaartal 1564. Van hem is niets bekend, dan dat hij in 1565 Leeuwarden verliet, zonder orde op zaken te hebben gesteld. Zijn inboedel werd daarop geïnventariseerd, daar hij zijn huishuur schuldig was gebleven. Trijn Gerckes, die zegt zijne vrouw te zijn, ontvangt in 1566 uit den boedel nog eenige goederen, haar toebehoorende. (Zie Inventarisatie-boek, 1565. f. 425.).

PIETER JACOBS. Bij diens naam staat het jaartal 1564. Van hem is niets bekend. Wellicht is Jacob Pieters, wiens merk met het jaartal 1586 op plaat III voorkomt, zijn zoon geweest.

LENERT DANZÖ. Bij zijn naam staat het jaartal 1564. In 1581 behoort hij tot degenen, die gereedschap aankochten uit de nalatenschap van Jelle Jansz. (zie blz. 11). In 1582 en in 1587 werd hij tot voogd over weezen aangesteld. In 1580 bezat Lenert Danckerts een huis in de St. Jacobsstraat, waarin hij in 1598 nog woonde. In 1611 verkoopt zijne weduwe dit huis. (Gr. Consentboek, 1580 f. 4; 1598 f. 142; 1611 f. 82). Door de kerkvoogden van Huizum werd hij belast met het wegen van het kerkzilver, dat bij den voormaligen eeredienst werd gebruikt. Zij besloten op 19 Mei 1594 dit ten profijte van de Hervormde Gemeente te verkoopen. (Zie v. Borssum Waalkes, Epo van Douwama, blz. 68). Zijne weduwe Wypck Gepckes sterft in 1614. (Inventarisatieboek, 1614 f. 342). Hij was de vader van Jost Lenarts en de grootvader van Feye Joostes, beiden goudsmiden, die later volgen.

JACOB DE VALCK. Bij zijn naam staat het jaartal 1572. Hij werd in 1547 te Leeuwarden geboren en is waarschijnlijk de zoon van den goudsmid Dirck Jacobs. (Certificaatboek, 7 Sept. 1617). In 1581 wordt Jacob de Valck lidmaat der Hervormde Gemeente alhier. Hij woonde toen reeds in de Groote Hoogstraat, naast het Raadhuis. In 1583, 1589 en 1591 koopen hij en zijne vrouw Tieth Pietersdr. huizen in deze straat aan. (Groot Consentbk. 1583 f. 80; 1589 f. 119 en 1591. f. 186). In 1590 wordt hij tot voogd over weezen benoemd. Van 1599—1609 komt Jacob de

Valck als meester in het leerlingenboekje voor. De eerste leerling, dien hij daarin inschrijft, is zijn zoon Dirck Jacobs de Valck. Gedurende de jaren 1583—1600 neemt hij bijna voortdurend zitting in de Stedelijke regeering; vervolgens treft men hem nog van 1617—1620 als schepen, en in 1621 als gemeensman aan. Zijn zoon Dirck volgt hem in 1622 als zoodanig op. Jacob de Valck was blijkbaar een welgesteld en invloedrijk man, doch niet gemakkelijk in den omgang, zooals men mag opmaken uit de rekeningen van het gild van 1607, waaruit blijkt, dat hij, om niet vermelde redenen, in dat jaar in hevigen twist met zijne gildebroeders geraakte. In 1608 werd er beslag gelegd op eenige goederen, toebehoorende aan den Secretaris der stad Laurens de Veno, ten behoeve van Jacob de Valcke e.a. (Executiebk. f. 8).

CLAES DOUWES. Bij zijn naam staat het jaartal 1574. In 1581 kocht ook hij eenige gereedschappen aan uit den boedel van Jelle Jansz. (Zie blz. 11). In 1592 werden hij en zijne vrouw, Saeck Obbedr., die eerst in de Groote Hoogstraat hadden gewoond (Gr. Consentboek, 1585 f. 40), eigenaars van een huis bij de Franciscus- of Korfmakerspijp, en in 1603 van een pand op de Nieuweburen. (Aldaar, 1592 f. 182 en 1603 f. 157). Zijne vrouw moet vóór 6 Mei 1611 overleden zijn, daar hij op dien datum alléén het $\frac{1}{2}$ gedeelte van een huis op de Tuinen verkrijgt van den goudsmid Ulrick Ybles. (Aldaar, 1611 f. 117). Op 12 Maart 1612 koopt hij met zijn zoon, den goudsmid Obbe Claeszn., en zijne dochter Antie Claesdr. een huis aan in de Korfmakersstraat, terwijl hij op 21 Augustus van dat jaar zijn huis op de noordzij van de Tuinen verwandelt tegen een huis op de zuidzij van de Tuinen, gesterkt met zijne tweede vrouw, Jantien Cleisdr. Het huwelijk van Claes Douwes en Jantien Cleisdr. is niet afgekondigd in de Ned. Hervormde kerk alhier. Daaruit zou men afleiden, dat hij niet tot de Staatskerk behoorde.

Ook in dit geslacht wordt het vak van goudsmid van vader op zoon beoefend. Niet enkel zijn hier reeds genoemde zoon Obbe Clasen, die, als meester, van 1612—1638 leerlingen aanneemt, doch ook zijn andere zoon Douwe Clasen is goudsmid geworden. Deze laatste wordt in 1618 als leerling ingeschreven, en neemt op zijne beurt in 1644 zijn zoon Claes Douwes tot leerling aan.

JAN TIERCKS koopt in 1581 goederen aan uit den boedel van Jelle Jansz. (Invent. boek 1581 f. 308). Deze Jan Tierks moet niet worden verward met den Jan Tziercks, die in 1565 Leeuwarden verliet. Hunne merken zijn ook verschillend.

MATHIS F. VALK. 1576. Onbekend. Waarschijnlijk was hij een zoon van

Foppe Matthis, die in 1514 en 1515 in de regeering van Leeuwarden zat.

REITIE FOEKES. Bij zijn naam staat het jaartal 1577. Ook hij koopt in 1581 eenige voorwerpen aan uit den boedel van den goudsmid Jelle Jansz. Te Leeuwarden geboren, verkrijgt hij hier in 1587 het burgerrecht. Hij woonde in de Peperstraat, zooals blijkt uit eene koopacte uit 1584, waarin Rytse goldtsmid als „naastliggende" wordt genoemd. (Gr. Consentboek, 1584 f. 15).

B. Meesters uit andere plaatsen in Friesland, die op plaat II met naam en plaatsaanduiding genoemd worden

Te Bolsward:

JAN OTTIS (1564), CHRISTOFFEL GHERITZ., INTYEN P.(ieters), — wiens zoon Pytter Inthies in 1608 in het gildeboek van Bolsward voorkomt, — MARTEN JACOBS, JARICH SIUERDTS, JAN STOFFELS en MEVIS JACOBS.

Te Collum.

GOESE (1577).

Te Dokkum.

LAES JANSZ., WIBE DIRCSZ., JANIS SCIURT en IEPE JANS (1576).

Te Franeker.

HAIE JACOBS (1577) en LUCKAS JANSE (1582).

Te Harlingen.

MELCHER OSTERVELT (1584), — wiens zoon Jan Melchers Oostervelt van 1612—1663 goudsmid te Leeuwarden is —, HAIE SIMINS (1582) en TAEDE TAEDES.

C. Meesters, die zonder plaatsaanduiding op plaat II vermeld staan.

NICOLAS HANSZÖ BOERFINT (of Boereint). Bij zijn naam staat het jaartal 1552. Onbekend. (Een Hans goldsmyt komt in 1480 te Leeuwarden voor: Zie Inventaris van het St. Anthony-Gasthuis, Reg. 58).

Zijn merk is ook ingeslagen op plaat I.

CORNELYS FLORYS. Te Leeuwarden geboren, verkrijgt hij het burgerrecht der stad omstreeks 1550. In 1563 en in 1581 wordt hij tot voogd over weezen benoemd.

Zijn merk is eveneens ingeslagen op plaat I.

TOBIAS BOTEZN. Onbekend. Daar de naam Tobias vrij zelden voorkomt, wijs ik er hierbij even op, dat twee goudsmiden te Bolsward zóó hebben geheeten, en wel een Jacob Tobias in 1623, en een Tobias van Velsen in 1698.

Zijn merk staat ook op plaat I.

HANS PETERZÖ. Onbekend.

FEIKE WIBEZ. Er is een met 1542 gemerkt werkstuk van hem bekend.

FRANS FEIKEZ. Onbekend.

JACOP WOLTERSEN. Onbekend. Zijn merk is ook ingeslagen in plaat I.

SCHUTE JANSON. Waarschijnlijk woonde deze te Sneek. In 1600 wordt daar een „Jan Schouten, de Olde” als goudsmid genoemd. Schute Jansen zal diens vader zijn geweest.

WINCENT JANSZÖ. Onbekend.

TIMMEN MINNEZÖ. Onbekend. (In 1511 woonde er te Leeuwarden een goudsmid, Minne genaamd. Zie blz. 9).

POPP AUCKESZÖ. Onbekend. Zijn merk staat ook op plaat I.

BERNARDUS BROER. Onbekend.

JAN JANSZÖ. Daar de naam Jan zoo algemeen is, kan niet met zekerheid worden nagegaan, welke Jan Jansz. hier wordt bedoeld.

FOLCKERT WILLEMS. Onbekend. Zijn merk is ook geslagen in plaat I.

SCHELTO PIETERS. Onbekend.

PIER GEBRANS. Deze is waarschijnlijk een kleinzoon van Jildert goudsmid en een zoon van Gerbrant Jilderts. ¹⁾

FOLKERT GOVERTS. Deze was lid van de Gezworen Gemeente van Leeuwarden, in 1547 en 1548.

LOZKE JANS. Onbekend.

JOCHIM POPPO. Onbekend.

JOHANNES GERLOF. 1574. Deze was goudsmid te Harlingen. In het Journaal van de dagelijcxsche verhandelinge der Rhaden ende Generaelmrs van der Munte der Vereenichde Nederlanden, sedert Martio 1586, komt n.l. op 11 Oct. van dat jaar voor: „Erscheen in den Hage Jan Gerloffsz.;

¹⁾ Zie over hem het Stamboek van den Frieschen Adel, II, f. 32 en f. 33.

„goutsmit binnen Harlingen met brieven van nominatie ende testimonialen derselver stede, volgens welcken hem is verleent commissie „ende instructie” ¹⁾.

ROMMERT VITTHIES. Onbekend.

JAN GORIS. Niet onmogelijk is dit Jan Joriths en stamde hij mede af van den Leeuwarder goudsmid Jorith die vóór 1511 overleed, (Zie op Albert Jacops, blz. 12).

¹⁾ Volgens mededeeling van den heer A. O. van Kerkwijk.

PLAAT III

De voorzijde van deze plaat is in 60 gelijke vakjes verdeeld, waarvan één niets dan het meesterteeiken vertoont, terwijl een ander in tweeën is verdeeld. De bovenste helft van dit laatste vakje bevat enkel een meesterteeiken; de onderste, een merk met den naam van den meester Heerke Heerkes, zonder plaatsaanduiding. Buitendien zijn er aan den achterkant van de plaat, waarop het jaartal 1584 is gegraveerd, nog twee merken ingeslagen, beide voorzien van den naam des meesters en één daarvan met eene plaatsaanduiding. Op deze plaat vindt men derhalve 63 merken en 61 namen van meesters, voluit of enkel met de voorletters aangegeven. Bij 59 staat de voorletter van de plaats, waar de meester werkte, terwijl 38 vakjes bovendien nog een jaartal opgeven.

Van de 61 hier vermelde goudsmeden hebben er 14 te Leeuwarden, 12 te Bolsward, 1 te Collum, 3 te Dokkum, 6 te Franeker, 13 te Harlingen, 10 te Sneek, 1 te Stavoren en 1 te Workum gewoond. Van de beide meesters, wier woonplaats niet is aangeduid, heeft er een te Bolsward en een te Sneek gewerkt.

A. De Leeuwarder Meesters, die op plaat III voorkomen

BUWE TIERCKSZ. (Buwema). Bij zijn naam staat het jaartal 1585. Hij trouwt Aelcke Wopckedr. op 25 Oct. 1597. In 1599 wordt een deel van hunnen inboedel (geen goudsmids-gereedschappen of -voorwerpen) geïnventariseerd. Uit de opgave van hunne boeken zou men afleiden, dat zij Doopsgezind zijn geweest. (Invent.bk. 1599 f. 300).

QUINTIN. Een Quyntijn Smidts, te Leeuwarden geboren, verkreeg het burgerrecht dezer stad in 1587. Het is echter niet duidelijk, of hiermee de goudsmid Quyntijn is aangeduid.

JACOB PIETERS. Bij zijn naam staat het jaartal 1586. Wellicht is hij een zoon geweest van Pieter Jacobs, bij wiens meesterteeiken op plaat II het jaartal 1564 staat. Van hem is niets bekend.

HENDRICK KOEPSZ. Bij zijn naam staat het jaartal 1587. Hij werd keurmeester-generaal van Friesland en was in 1589 keurmeester van het goudsmidsgilde van Leeuwarden. Als zoodanig verzette hij zich

1584

tegen de opneming in het gilde van Meinert Eillerts, (zie onder), wiens gildeproef was afgekeurd. Hij wendde zich daartoe tot de „Provinciale Raeden" daar Meinert Eillerts, gesteund door de „wethouders" zijn winkel had geopend; doch het Hof stelde hem in het ongelijk. (Policyboek van Leeuwarden, Dl. I. f. 345 en vv). Hij woonde in de Peperstraat, waar zijne erven op 3 Febr. 1620 dit huis nog bezaten. (Certificaatboek op dien datum).

FREDRICK FREDRICKS. Bij zijn naam staat het jaartal 1588. Freric Fre-
ricxs goltsmit en Ipcke Siurtsdr., echtelieden, koopen op 6 April 1592
een huis aan in de Peperstraat. (Gr. Consentboek, 1593 f. 6.). Zijne
vrouw moet kort daarna zijn gestorven, daar hij op 21 April 1695
voor den Gerechte hertrouwt met Hendrickien Johannes.

JOOST LENARTS. 1589. Deze was een zoon van Lenert Danckerts, wiens
merk met het jaartal 1564 op plaat II voorkomt. Hij had o.m. twee
zoons: Danckert Joostes, die op Bantam gevangen genomen, aan
Portugeezen op Malakka verkocht werd en daar omstreeks 1620 over-
leed, en Feye Joostes, die in 1620 goudsmid te Leeuwarden werd.
(Certificaatboek, 13 Sept. 1625).

AMEDIS JANS. Bij zijn naam staat het jaartal 1588. Onbekend.

MEINNERT EILLERTS. 1589. Deze werd, tegen den zin van den keurmees-
ter van het goudsmidsgilde, Hendrick Koeps, in dit gilde opgenomen.
(Zie boven). Zijn vader, Eillert Meinerts komt in 1580 als gemeens-
man van Leeuwarden voor.

MEINERT CASPERS was een leerling van Jacob de Valck, uit wiens huis hij
huwde met Jacobien Clases, dienstmaagd bij den ontvanger Rhala, te
wiens huize de bruiloft werd gehouden. (Certificaatboek, 7 Sept. 1617).
Uit dit huwelijk werden vier zoons geboren: Claes, Christiaen, Meinard
en Jacob. De oudste, Claes Meinerts, trad in 1605 bij den goudsmid
Alger Hotzes in de leer; den tweeden nam hijzelf in 1608 als leerling
aan. In 1598 was hij olderman van het gilde. (Invent. bk. 1598. f. 254a).
Wegens overtreding der gildeartikelen werd hij op 5 Dec. 1605 voor
de policymeesteren gedaagd en tot eene boete veroordeeld. Toen hij
appèl aantekende, besloot het gild op 13 Maart 1606 hem „ten
uttersten te verfolgen." Hoe deze zaak is afgeloopen, blijkt niet. Hij
vertrok metterwoon naar Amsterdam, en wordt in 1618 „coopman
binnen Amsterdam" genoemd, wanneer de muntmeester van Friesland,
Willem van Vierssen, hem last geeft 1250 car. gld. te innen van den
bewindhebber der Oost-Indische Compagnie. (Certificaatboek, 9 Maart
1618).

GERLEF RICKS was afkomstig uit Deventer. In 1595 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden en huwde hier in hetzelfde jaar Gerrels Wopckedr. Hij moet vóór 1601 gestorven zijn, daar zijne weduwe op 24 Mei van dat jaar hertrouwt met haar knecht Willem Wilckes. Gerlefs zoon, Ryck, komt in 1612 by dezen in de leer. Zelf neemt hij in 1599 Beernt Rixz – waarschijnlijk zijn broeder – tot leerling aan. Deze laatste, mede afkomstig uit Deventer, werd in 1611 tot burger van Leeuwarden aangenomen. Ofschoon het merk en de naam van Berent Rycx nòch op deze plaat, nòch op het gildebord voorkomen, is hij meester goudsmid te Leeuwarden geweest. Dit blijkt o.m. uit eene koopacte van 1620, waarbij Mr. Berent Rycks, goudsmid, met zijne vrouw Antje Thomas¹⁾, een huis aankoopt in de Peperstraat van den Mr. goudsmid Claas Jacobs en diens vrouw Joucke Saskersdr. (Certificaatboek, 3 Febr. 1620). In 1617 en 1618 neemt Berent Rycx, volgens het leerlingenboekje, leerjongens aan.

CLAES TOMES, 1596. In dit jaar verkreeg Claes Thomas, komende uit Haarlem, het burgerrecht van Leeuwarden. (Zijn ambacht wordt niet bij de inschrijving vermeld). In 1598 is hij keurmeester van het gilde, wanneer hij met Meinert Caspers, olderman van het gilde, de goederen verkoopt van den goudsmid Dirck Jans. (Invent. bk. 1598. f. 254a). Met zijne vrouw, Engeltie Augustinus, koopt hij in 1599 een huis op den hoek van de Weerd en in 1600 een huis „tegenover het Vleeschhuis”, aan. In 1601 neemt hij zijn zoon Joost Claesz. in de leer. Zijn tweede zoon, Augustijn Claesen Verbeeck, komt te Sneek als goudsmid voor²⁾.

LOVRENS THOMAS, 1597. Deze trouwt Hendrickien Jacobsdr. te Leeuwarden, in 1597. In het leerlingenboekje der Leeuwarder goudsmiden komt hij van 1602—1642 als meester voor. Van 1608—'09 treedt hij als keurmeester van het gilde op. Hij teekent zijn naam daar als Laurens Thomas. In 1622 neemt hij zijn zoon Thomas Laurens tot leerling aan. Deze voert later den naam Asperen.

Laurens Thomas komt met zijn meesterteeken en het jaartal 1597 als no. 1 voor op het gildebord. In 1650 trad hij uit het gilde.

CLAS SIOUCKES, 1597. Het huwelijk van Claes Syouckesz. goldtsmit, en Anneke Joëdr. van Nyelandt wordt te Leeuwarden geproclameerd in October 1597. Volgens de gilderekening van 1606 leefde hij nog in dit jaar.

WINTIE EELKIS, 1599. Wyntzie Eelckes goldtsmith huwde Anneke Tomsdr. te Leeuwarden, in 1599. In het leerlingenboekje komt hij van

¹⁾ Deze Antje Thomas was in eerste huwelijk getrouwd geweest met den goudsmid Wintie Eelckes.

²⁾ Zie over Claes Thomaszn.: E. Voet Jr., *Haarlemsche Goud- en Zilversmiden en hunne merken*, blz. 91.

1601—1609 als meester voor. Hij moet vóór 30 November 1609 gestorven zijn, daar zijne weduwe dan het leerlingengeld betaalt voor den nog door hem aangenomen leerling; Teeke Symons. In 1605 had hij Freerck Eelckes (zijn broer?) in de leer genomen.

B. De Meesters uit andere plaatsen in Friesland, die op plaat III vermeld staan.

Te Bolsward:

LUCAS COCK.

DOUWE MENTES, 1587.

JACOB POWWELS.

H.W. (waarschijnlijk)

PAULIS A. V.

REINER SIMENS, 1593.

CLAES WOPKES, 1593.

MEYE POPPES, 1595 ¹⁾.

GERRIT HENDRICKS, 1597.

FECKE W., 1598.

SIURT, Ho., 1598. (Een Holcke Sjoerds en een Jan Sjoerds teekenen de gilderolle van Bolsward, van 1608 ²⁾).

HEERKE HEERKES. Deze teekent eveneens de gilderolle van 1608. Hij komt als Raad voor bij den bouw van het stadhuis te Bolsward, van 1613—1617. Ook wordt hij genoemd onder de kerkmeesters ²⁾. Hij moet voor 1649 gestorven zijn.

te Dokkum.

G. I.

JAN JELLES; dit kan wellicht een zoon zijn geweest van Jelle Jans, die op plaat II als goudsmid te Leeuwarden voorkomt, te meer, daar hij hetzelfde huismerk gebruikt als Jelle Jans.

LAMBERT HENDRICKS huwt op 20 Sept. 1612 Antie Hylckedr. en hertrouwt op 28 Febr. 1633 met Maeycke Reen, wed.^e van Jacob Minnema.

te Kollum.

LUELEF GRAWAERDTS.

¹⁾ Op de plaat zou men Meye Poppes kunnen lezen, doch volgens het gildeboekje heette hij Meye Poppes. Ook de letters van zijn merk zijn een M. en een P. aan elkaar.

²⁾ Aanteekening van den heer P. Bakkers.

te *Franeker*.

FRANS DENISIUS.

F. S. Dit is Feyke Simonsz, geboren te Franeker in 1564, aan wien de Stedelijke Regeering dier stad op 19 Augustus 1583 een paspoort verleende voor eene reis naar Engeland en elders, om zich verder in zijn vak te bekwamen ¹⁾.

JAN INTIES, 1588.

JACOB MEINTIS, 1593.

ANNE WYBRENS, 1596 en

SYTZE JARICHS, 1598.

te *Harlingen*.

SIMON DE VALCK, 1587.

JACOB ALBERTS.

BONNE JACOPS.

GERRIT STOFFELS. Dit is waarschijnlijk een zoon van Christoffel Gheritz., die op plaat II genoemd wordt als goudsmid te Bolsward.

S. T.

NEENCK DIRCKS, 1593.

TIERCK TIERDTS.

JAN REINNERZ.

SIRCK SIOVRTS.

HARMEN EESGIS, 1596.

GERBEN ROELIFS SCHOEF, 1596.

FRANS JOHANNIS, 1599. Deze kan daarna naar Sneek verhuisd zijn, daar hier in 1600 een Frans Janssen Harlingensis voorkomt.

HENDRIK JANSZ. (aan den achterkant van de plaat).

Te *Sneek*.

DIRCK JANSZ.

JAN JANSEN.

SIPKE OEGES, 1587.

P. R. 1588.

H. M.

¹⁾ Aanteekening van den heer F. Bakkers.

FRANS JANSZ^o, 1591; waarschijnlijk trouwde deze Aelcke van Beyma.
(Zie het „Stamboek van den Frieschen Adel,” II. f. 33).

JAN SIMENS, 1593.

CLAES PYBES, 1596.

FOLKER JANS, 1599. In de eerste helft van de 17e eeuw komt te Sneek een Folkert Janssen Pluymioen als goudsmid voor ¹⁾.

Van bovengenoemde goudsmiden treft men Dirck Jansz., Jan Jansen, Jan Simons en Claes Pybes als meesters aan in het Aanteekeningboek van het Sneeker Gilde, uit 1600, evenals:

AUGUSTIJN CLAESSES VERBEECK ²⁾, wiens merk, zonder plaatsaanduiding is ingeslagen aan den achterkant van plaat III.

Te Stavoren.

SYTZIE TIARTS, 1595.

Te Workum.

DOUWE WIGLES, 1597.

Behalve de meesters, wier merken op plaat III zijn ingeslagen, hebben er nog eenige andere goudsmiden, wier namen en teekens nòch op deze plaat, nòch op het gildebord voorkomen, aan het eind der XVIIe en in het begin der XVIIIe eeuw te Leeuwarden gewoond. Dit is misschien ten deele hieruit te verklaren, dat het laatste jaartal op plaat III: 1599 is, terwijl het bord eerst in 1623 werd aangelegd en dat men hierop enkel de namen en merken der toen nog levende meesters kan hebben aangebracht. Doch op al de ongenoemde goudsmiden is deze verklaring niet van toepassing, daar er onder hen eenige zijn, die hier reeds vóór 1599 gevestigd waren. Ook in andere Friesche steden komen in het laatst der 16e eeuw goudsmiden voor, wier merken niet op plaat III zijn ingeslagen.

Te Leeuwarden vond ik nog het volgende:

BEREND RIJCX. (zie op Gerlef Rijcx).

CLAES JACOBS, Mr. goudsmid, en zijne vrouw Jouke Saskers verkoopen op 3 Februari 1620 een huis in de Peperstraat aan Berent Rijcx, Mr. goudsmid en Antie Thomasdr. (Certificaatboek I. f. 286).

CLAES WOPCKES nam, volgens de verklaring door Gerls Wopckedr., weduwe van Gerlef Ricx, op 13 Dec. 1605 afgelegd, werk van haar aan,

¹⁾ Aanteekening van den heer F. Bakkers.

²⁾ Zie over Augustinus Claesz. Verbeeck: E. Voet Jr., Haarlemsche Goud- en Zilversmiden en hunne merken, blz. 91. Hieruit blijkt, dat hij in 1578 als zoon van Claes Thomas te Haarlem werd geboren.

om het thuis te maken en overtrad daarmede de gildebepalingen. Het gilde overwoog: „Oft men Cl. Wopckes het vornoy's metten wachtmeyster solde doen afsnijtten of niet.”¹⁾

DIRCK JACOBS DE VALCK kwam in 1599 bij zijn vader in de leer. Hij trouwt hier op 20 Januari 1608 Jantyn, weduwe van Minne Mellama. Zelf neemt hij leerlingen aan in 1614 en in 1616. Van 1610—1611 was hij keurmeester van het gilde.

Van DIRCK JANS werd het zilverwerk op 18 December 1598 door Claes Thoenis als keurm^r., en Minne Caspars, als olderman van 't gild, „uyt de kasse gelicht, om het te keuren en te toetsen”. (Invent.boek, f. 254a).

FONGER JANS werd in 1581 tot voogd over weezen aangesteld. Op 27 December 1619 verleende de Magistraat eene attestatie van goed gedrag aan FONGER JANS, „goldtsmid in dienste van den Cheurvorst Paltz, ge„coren Coninck van Bohemen”. Hij was een zoon van Mr. Jan Henrix chirurgijn te Harlingen en Marij Wibrants. (Certificaatboek, 1619, f. 274).

HARMEN JANS moet hier in de tweede helft der 16e eeuw hebben gewerkt, daar zijne weduwe Bets Theunisd^r., als grootmoeder, in 1627 eene verklaring aflegt. (Ald. 1627. 11 Augustus).

JAN GEERTS werd, volgens de oudste gilderekening, op 5 Dec. 1605 voor de policymeesteren geroepen, omdat hij de gilde-artikelen had overtreden. Hij werd daarvoor vervolgd. Hoe de zaak is afgelopen, blijkt niet. In 1617 nam hij een leerling aan. Hij moet spoedig daarna zijn gestorven, daar zijn weduwe, Maijcke van Wickevoort, op 12 Juli 1618 hertrouwde met den goudsmid Minne Sickes.

JAN JELLES, goudsmid, wordt in 1588 tot voogd over een wees benoemd.

JAN MONCLAY, goudsmid, koopt hier in 1593 een huis in het Heerenhof en in 1595 een huis in de Groote Hoogstraat aan. (Gr. Consentbk. 1593 f. 9 en 1595 f. 59). Hij teekent nog gildebesluiten in 1615 en in 1616.

JETTHIE PAYES, zoon van den Leeuwarder meester Pay Jetthies (zie blz. 11), was keurmeester van het goudsmidsgilde alhier van 1605—1606. Hij legde in 1606 het oudste rekeningboek van het gilde aan, dat nu nog aanwezig is. (De drie eerste rekeningen zijn hierin in extenso opgenomen.)

PYTTER YESKES was hier in 1607 goudsmid, daar hij op 28 December van dat jaar wegens het niet bijwonen van een gilde-bijeenkomst wordt beboet.

¹⁾ Zie de rekening van 1605—1606.

SIPKE ARENTS neemt in 1608 twee leerlingen aan. Van 1606—1607 was hij keurmeester van het gilde.

ULRICK YBLES, goudsmid, verkoopt op 6 Mei 1611 een huis op de Tuinen aan Claes Douwes. (Groot Consentboek, f. 117).

te Berlicum:

TIMON JOOSTES. Op 2 Juni 1638 verklaart Alger Clasen Mensma, — hij was toen 30 jaar oud, — dat hij met een Willem Pieters bij Timon Joostes te Berlicum het vak heeft geleerd. (Certificaatbk. v. Leeuw. II. f. 407).

te Collum:

LAMBERT. (Zie Reitsma: Register van de Geestelijke Opkomsten in Oostergo, in 1580—1581, blz. 194).

te Dokkum:

Op 10 Januari 1587 staat in een inventaris een schuldbrief vermeld van wijlen Anna, Hans goltsmids weduwe. (Inv. bk. van Leeuwarden, f. 579).

te Franeker:

SYMON goldsmid heeft zijn zoon, den reislustigen Feicke Simons, in de leer gehad. (Res. v. de Magistraat v. Franeker, van 19 Aug. 1583).

ROGIER SAPHES, geboren in 1592, komt in 1634 als goudsmid te Franeker voor. (Not. Archief van notaris Warniers te Amst. 29 Juni 1634). Hij trouwde op 27 jarigen leeftijd te Amsterdam: Antoinette Jansdr. van Haarlem. Hij heeft eerst te Amsterdam gewoond, waar hij in het archief van notaris van Banchem op 3 Januari 1621 als goudsmid wordt genoemd.

DIRCK VAN SCHOELLEN (ook Schelen) van Dantzig, goudsmid, oud 30 jaar, wonende te Franeker, trouwt op 9 Oct. 1618 te Amsterdam: Maycken Joostens, van Antwerpen.

TYAERT wordt genoemd in het request, dat de keurm^r. generaal Hendrick Koepz. op 12 Juni 1589 tot het Hof richtte, om Meinert Eillerts niet toe te laten tot de uitoefening van het goudsmidsvak. (Policieboek van Leeuwarden. I. f. 345v).

te Harlingen:

JAN JANSSEN STAEL, goudsmid te Harlingen, oud 28 jaar, trouwt te Amsterdam, op 8 Februari 1597: Barbara Sweerts van Aelburg.

DE LEEUWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN
UIT DE XVIIe EN DE XVIIIe EEUW, VOORKOMENDE
OP HET GILDEBORD TOT 1798

De laatste merken, welke op plaat III zijn ingeslagen, sluiten zich, voor zoover het Leeuwarden betreft, chronologisch aan bij de meesterteekens, die op het Leeuwarder gildebord zijn geschilderd, getuige het meester-teeken van Laurens Thomas, dat en op deze plaat, als voorlaatste merk, en op het gildebord, als no. 1, voorkomt met het jaartal 1597. Het laatste merk op plaat III is dat van Wintie Eelkis, met het jaartal 1599; het tweede meesterteeken op het bord is dat van Alger Hotzes, met 1602.

In het archief van het goudsmidsgilde vindt men geen aantekening omtrent de redenen, welke er toe hebben geleid om het gildebord, dat uit 1623 dateert, aan te leggen. Daar de merken van alle vakbroeders in Friesland op de koperen platen werden geslagen, zullen de Leeuwarder goudsmeden er waarschijnlijk op gesteld zijn geweest, hunne teekens met hunne namen en het jaartal van het afleggen hunner gildeproef afzonderlijk te doen schilderen op een bord, dat tevens tot memorandum en tot versiering van hunne vergaderkamer kon dienen. In de gilde-rekeningen staan met betrekking tot het bord enkel de volgende posten geboekt:

Gld. Stvrs. Pen.

„den 29en Maart 1758 voor 't Repareren van 't Gildebord	— 14— 4
„den 28en Juni 1765 voor 't verven van 't Gildebord	— 11 —
„den 22en November 1781 aan 't Gildebord een zeelen kruik	— 9— 8

en eindelijk wordt in April 1841 aan den goudsmid M. Bartels fl. 4.60 betaald voor „eenige herstellingen en opsieringen aan het „Houten Boek”. Groote bedragen werden er dus niet aan reparaties besteed.

Het bord is van hout, met bladen als van een boek, waarop de namen der gildebroeders en de jaartallen met vergulde letters en cijfers, en de merken meestal in kleuren zijn aangebracht. De meesterteekens, met vermelding van de namen der meesters en het jaartal hunner toetreding tot het gilde, zijn eerst afgebeeld in het archief voor Nederlandsche

T	THOMAS THOMAS 1627.	P	PETER JOHANNES 1623.	AC	ALBERTUS 1623.
M	ALGER. HOTSSES. 1602.		HESSEL BOUWES. 1623.	HI	HARMEN HARMEN 1633.
C	CORNELIS ROOS 1603.	S	SURE. LIEUWES. 1623.	HI	HARMEN JACOBS 1634.
HB	HARMEN BEUNSVELT 1605.	M	HANS. CHRISTIAANS. 1623.	V	SAMUEL. WIJCKENS. 1639.
W	WILLEM WILKES 1605.	W	JAN WIERDTS 1624.	VB	WILHOUT. BAKENS. ASTE 1642.
C	CORNELIS ROOS 1610.	C	JAN GERITS 1625.	B	AUGUSTINUS. BRUNDT 1642.
IM	JAN MELCHIORE OOSTERVELT 1611.	C	CORNELIS FABLE. 1625.	W	WILLEM. OUTHOF. 1643.
C	GERB. CLASEN 1611.	C	JANICH. GERITS 1625.	R	DOUWE. CLASEN 1646.
C	HARMEN. BUKS 1611.	S	LAMBERT. SICKEMA 1629.	T	THOMAS. ASPEREN 1646.
NI	MINNE SIJCKES 1618.	W	WILKE. WINTIENS 1629.	W	WILBRAND. BRON. 1646.
FI	FERIE. JOESTES 1620.	ID	JAN DOUWES. 1636 ANNO 1623.	PI	RINTJE. JANS. 1646.

Kunstgeschiedenis, uitgegeven door F. D. O. Obreen (deel II, 1880) en werden daarna afgeteekend in de studie van Nanne Ottema over de „Geschiedenis van het Goud- en Zilversmidsbedrijf in Friesland”, verschenen in „De Vrije Fries” deel 28 (1927). De gegevens, welke men op het bord vindt, zijn niet steeds betrouwbaar. Zoo zijn de beginletters der voornamen een enkele maal verkeerd, en de familienamen soms verhaspeld aangegeven. (lees bijv. voor T. KYLSTRA van der Ley: F. SYLSTRA van der Lely; voor Pieter HALIUS: Pieter HULSHUIS, terwijl ik zeer sterk vermoed, dat de Thomas WYTZEN, die nergens voorkomt, niemand anders is, dan Thomas Wielant, goudsmid en lid van de Vroedschap, wiens naam niet op het bord is aangegeven). Ook gebeurt het soms, zooals de heer Voet bewijst, dat goudsmiden reeds als meesters werkzaam zijn, vóór het jaar, waarop zij, volgens het bord, de gildepriof hebben afgelegd. Deze onjuistheden, die de latere hand van een restaurateur verraden, hoop ik voor en na bij de korte levensberichten van de op het bord genoemde gildebreeders aan te wijzen. Hoe het met de nauwkeurigheid van de beschrijving en de afbeelding der merken is gesteld, zal uit het werk van den heer Voet blijken. Deze beeldt de meestertekens, welke hij op zilver vond, naast verkleinde fotografische reproducties van de merken op het bord, tot 1814 af; ik heb gemeend mij te moeten beperken tot het jaar, waarin het Leeuwarder gilde werd vernietigd; n.l. tot 1798, te meer, waar in de volgende periode, tot 1813, een aantal goudsmiden te Leeuwarden hebben gewerkt, wier namen niet op het gildebord vermeld staan.

De vernietiging van het gilde was n.l. niet zoo volkomen doorgevoerd, dan dat het niet op andere wijze herleefd zou zijn. Op 18 April 1799 werden de vroegere gildebreeders bijeengeroepen om over de hangende zaken te beraadslagen. In die vergadering werd eene commissie benoemd om „een reglement van order voor hunlieden te ontwerpen, relatie hebbende „tot het gebruik, als mede het onderhoud hunner lavuur-gereedschappen.”

Evenals vroeger de leden van het gilde jaarlijks een keurmeester benoemden, zoo stelden de deelgenooten in de lavuur- of kretsgereedschappen jaarlijks een directeur over die gereedschappen aan, die op den 30^{en} November rekening en verantwoording van zijn beheer aflegde. Degenen, die zich voor het deelgenootschap aangaven, moesten, evenals zij, die vroeger de gilde-priof aflegden, fl. 50 (dit bedrag werd op 2 December 1811 tot fl. 25 teruggebracht) in de kas storten. Evenals van ouds, betaalden degenen, die van eene vergadering wegbleven of te laat kwamen, eene boete; etc. etc. Zelfs werd er boete geheven van hen, die zonder verlof van den „Directeur”, het woord namen in de vergadering! Nu komen er in het Fransch Stamboek een aantal goud- en zilversmeden te Leeuw-

arden voor, wier namen niet op het gildebord zijn geschilderd. Deze personen zijn niet tot het deelgenootschap toegetreden; zij behoorden derhalve niet tot het onder dezen nieuwen vorm herleeftde gilde en daarom zijn hunne namen niet in het Houten Boek vereeuwigd. Eene uitzondering maakt hier op slechts Theodoor Eekhoff, die in 1800 deelgenoot werd, en van 1810—1811 directeur is geweest, doch later heeft bedankt.

Daar nu het gildebord tot 1798 nagenoeg alle namen vermeldt van de Leeuwarder meesters uit de 17e en de 18e eeuw, en het *daarna* enkel de namen van deelgenooten tot het gebruik en onderhoud der lavuur-gereedschappen draagt, kwam het mij beter voor met de biographische aantekeningen omtrent de Leeuwarder goud- en zilversmeden niet verder te gaan dan tot het jaar der officieële opheffing van het gilde: 1798.

Die levensbijzonderheden putte ik zoowel uit het archief der stad Leeuwarden, als uit dat van het goudsmidsgilde alhier. De Inventarisatie-boeken, (1550—1790) worden vervolgens in den tekst aangeduid met de verkorting: „Inv.”; — de Certificaatboeken, of getuigenverklaringen, met: „Cert. (1615—1646); — de Executieboeken waarin de gedwongen verkoop van roerende goederen is opgeteekend, met: „Exec.” (1580—1646), en de Groot-Consentboeken, behelzende den verkoop van onroerend goed, dat meer dan 500 gld. opbracht, met: Gr. C. (1580—1811).

Wat het archief van het goudsmidsgilde aangaat, dit bevat, buiten hetgeen daarover in de Policy-boeken van Leeuwarden te vinden is: de drie platen en het gildebord, een aantal losse stukken en zeven gebonden deelen, n.l.:

het leerlingenboekje, 1606—1705; een deeltje kl. in 4to;

een band met gilderollen en vijf besluiten door de gildebroeders tusschen de jaren 1615—1642 en vijf tusschen 1714—1748 genomen; een deel 4to;

het slotboek der rekeningen van 1606—1775; (hierin komen de rekeningen van 1606—1608 in extenso voor); een deel 4to;

het slotboek der rekeningen van 1776—1797; een deel, 4to.

(In deze beide deelen vindt men ook de jaarlijksche benoeming der keurmeesters, welke tot 1806 wordt voortgezet.);

de rekeningen van 1752—1782 en het register der boeten van 1751—1793; 1 dl. 4to.

het register der boeten van 1793—1853; een deel 4to. en

het slotboek der rekeningen van het Deelgenootschap tot het gebruik der lavuur-gereedschappen van 1800—1863. (De drie eerste rekeningen in extenso); een deel 4to.

De enkele andere bronnen, welke ik kon raadplegen, zijn in den tekst aangegeven.

De volgorde van de namen der gildebroeders is genomen naar die op het gilde-bord; de nummering, volgens deze rangschikking aangebracht, stemt overeen met die, welke bij de reproductie der meesterteekeus in de studie van den heer Ottema voorkomt. Het jaartal achter den naam wijst het jaar aan, waarin de meester, volgens het gildebord, tot het gild is toegetreden. Onder de levensberichten van eenige der meest bekende goudsmiden uit de XVIIe eeuw zijn facsimilé's hunner handteekeningen geplaatst.

BIOGRAFISCHE AANTEEKENINGEN

1. LOURENS THOMAS. 1597. Zie voor hem plaat III. blz. 20.

2. ALGER HOTZES, 1602, was een zoon van Hotze Algers, die in 1603 burgerhopman en in 1607 burgemeester van Leeuwarden werd. Tusschen de jaren 1603—1616 nam hij zes leerlingen aan. Van 1609—1610 was hij keurmeester van het gilde. In 1616 koopt hij met zijne vrouw Intske Johannisdr. een huis in de Peperstraat aan. (Gr. C. f. 146.). Hij wordt burgerhopman in 1617. In 1629 leefde hij nog, daar er toen door zijn schuldeischer Aert Willems op een deel van zijn huisraad beslag werd gelegd. (Exec. 1629. f. 51 en f. 111).

3. FRANS CORNELISZ. ROOS, 1603 ¹⁾. Tusschen 1602—1627 neemt hij zes leerlingen aan, waaronder zijn broer Cornelis Roos, meester geworden in 1610. In het leerlingenboekje is de inschrijving van Cornelis dus geformuleerd: „*Frans Cornelisz heeft betaelt voor zij broeder Cornelis Cornelis de som van twee gg. den lesten gbris año 1602*” ¹⁾. Er kan dus geen twijfel aan bestaan, of Frans Cornelis Roos en Cornelis Cornelis Roos waren broers. Frans Cornelis Roos was van 1604—'05 keurmeester van het gilde. Hij trouwt in 1603 Lyeuck Dominici Oedtsma van Franeker. De huwelijksinschrijving luidt: „Frans Cornelis Roos, goldtsmidt binnen deser stede geboortich, een zoene van *Cornelis Sjurdt Eemes*, ende Lyeuck Dominicusdr. van Franeker geboortich, een dochter van Dominicus Oedtsma”. (Puiboek f. 218). Lyeuck maakte schulden bij den bakker, want in 1623 wordt er op een paar van hare zilveren sieraden beslag gelegd ten behoeve van den bakker Foecke Ripperts. (Exec. 1633 f. 174). Zooals uit het protocol van notaris P. Carels uit Amsterdam blijkt, gaf Samuel Cornelisz. Spruyt, diamantslijper aldaar, Feyo Joosten, goudsmid te Leeuwarden, volmacht, om 367 gld. 10 stvrs, voortspruitende uit 2 obligatiën, in te vorderen van Liewtje Dominici, huisvrouw van Frans Cornelis, handelaars in zilverwerk te Leeuwarden. Op 19 Juli 1634 ondertee kent

¹⁾ Daar Frans Cornelisz. blijkens het leerlingenboekje, op 30 Nov. 1602 zijn broeder tot leerling aanneemt, moet het jaartal 1603, dat op het gildebord voorkomt, foutief zijn.

Frans Cornelisz. Roos mede een besluit van het gilde omtrent de verkoopswaarde van Engelsche gouden penningen; doch zijn naam komt niet meer voor onder het besluit van het gilde van 14 Maart 1638, waarbij aan de weduwe van Harmen Brunsvelt de uitoefening van het ambacht werd toegestaan, zoolang haar zoon Augustinus ongehuwd bleef. Hij zal derhalve wellicht tusschen 1634 en 1638 zijn gestorven.

Zie voorts op Cornelis Cornelisz. Roos. (no. 6).

Frans Cornelisz. Roos

4. HARMEN BRUNSVELT, 1605. Tusschen de jaren 1606—1627 heeft deze 8 leerlingen aangenomen, waaronder zijne beide zoons: Augustinus, in 1625, en Adriaen, in 1627; zijn broeder's zoon Hendrik Brunsvelt, en Feye Joosten, die in 1620 meester werd. Geboortig van Leeuwarden, verkrijgt hij het burgerrecht der stad in 1605 en trouwt in 1606 met Rinck Epes Algera, van Workum. In 1612 koopen zij een huis aan op de Weerd; (Gr. C. f. 178); in 1625 eveneens een huis in de St. Jacobsstraat, hoek Hofplein, (Gr. C. f. 246).

Harmen Brunsvelt was keurmeester van het gilde van 1607—1608 en van 1615—1616. Hij is ook keurmeester-generaal geweest, zooals o.m. blijkt uit de onderteekening van een gildebesluit van 7 Aug. 1615 om te verhinderen, dat vreemde goudsmidsgezellen goud- en zilverwerken verkoopen onder voorwendsel, dat deze voorwerpen door de leden van het gilde zijn gemaakt. Hij moet omstreeks 1630 zijn gestorven, daar Hans Chrystiaens op 17 Januari 1633 verklaart, dat Adriaan Brunsvelt die eerst twee jaar bij wijlen zijn vader het vak had geleerd, daarna nog drie jaar als leerling bij hem heeft gewerkt. (Cert. f. 398). Zijne weduwe verkoopt op 27 Februari 1633 het huis op de Weerd. (Cert. f. 401). Op 14 Maart 1638 teekenen de gildebroeders het besluit, dat zij de zaak voort mag zetten, totdat haar zoon Augustinus getrouwd zal zijn. (Zie onder no. 28).

Harmen Brunsvelt

5. WILLEM WILCKES, 1605. Hij heeft van 1608—1618 vier leerlingen in het leerjongensboekje ingeschreven, waaronder zijn stiefzoon Rijck Gerlofs (zoon van den gildebroeder Gerlof Ricks (zie plaat III)) en Sybe Liewes, die meester is geworden in 1623. Willem Wilckes moet omstreeks

1582 zijn geboren, daar hij op 29 April 1617 verklaart 35 jaar oud te zijn (Cert. 1617. f. 101). Den 24en Mei 1606 trouwde hij met Gerls Wopckedr., weduwe van Gerloff Ricks, bij wie hij als knecht diende. Hij werd daarna vrijgesteld van het afleggen van de gildeprouf. Niet altijd leefde hij met zijne vakbroeders in vrede: op 23 Aug. 1607 stelde Frans Corn. Roos eene actie tegen hem in, omdat Wilckes zijn knecht wilde onderhuren. Op 30 Nov. 1612 werd hij tot keurmeester van het gild benoemd. Hij teekende het bovengenoemde besluit van 7 Aug. 1615, en eveneens de resolutie van het gilde van 16 Juli 1616, omtrent het gebruik van de drie vijzels, welke aan het gild behooren.

6. CORNELIS CORNELISZ. ROOS, 1610. Tusschen 1611—1631 heeft hij zeven leerlingen aangenomen, waaronder Jan Wierdts, die in 1624 meester werd. Hij is omstreeks 1587 geboren, daar hij op 1 Mei 1620 verklaart 33 jaar oud te zijn. (Cert. I. f. 308). In 1610 trouwt hij Sjouck Cornelisdr. In 1620 verkoopen zijne ouders: *Cornelis Cornelis Roos de Olde en Euucke Wiegersdr.* hem een huis in de Poststraat (Cert. I. f. 293 zie ook aldaar f. 309), dat hij in 1622 weer verkoopt aan Abbe Freerx Gabbema. In 1633 waardeert hij de juweelen uit den boedel van wijlen de huisvrouw van Jan Wierdts. Driemaal is hij als keurmeester opgetreden, n.l. in 1612, 1616 en 1623. Later treft men hem aan als rentmeester der Stad. In die hoedanigheid teekent hij op 26 Sept. 1633 eene verklaring als ontvanger van de floreen der koe-schatting (Exec. 1633 f. 374). — Het bovengenoemde gildebepsluit van 19 Juli 1634 wordt mede door hem onderteekend. Wellicht zal hij vóór 12 Mei 1635 overleden zijn, daar de Raad dan een andren rentmeester benoemt. In 1642 wordt gesproken van: „Cornelis Roos salg. te Leeuwarden”, als oom van Jacob Schyngen, goudsmid te Enkhuizen, die in 1621 bij hem in de leer was getreden¹⁾.

Opmerkelijk is het, dat, waar de goudsmid Frans Cornelisz. in het leerjongensboekje aanteekeent, dat hij „sijn broeder” Cornelis Cornelisz. tot leerling heeft aangenomen, (1602), deze toch onmogelijk zijn volle broer geweest kan zijn. Uit de huwelijksacte van Frans Cornelisz. Roos, van 1603, blijkt n.l., dat hij een zoon was van *Cornelis Sjurdt Eemes*; terwijl in de verkoopacte van 1620, waarbij de ouders van Cornelis Cornelisz. Roos dezen een huis verkoopen, de vader van dezen Cornelis jr. *Cornelis Cornelisz. Roos de Olde* wordt genoemd.

Cornelis Cornelisz. Roos
R. van J. ...

¹⁾ Protocol van notaris Sampson, te Enkhuizen.

7. JAN MELGHERS OOSTERVELT, 1611. Deze heeft hier tusschen 1612—1663, 18 leerlingen gehad. Bij den laatsten, aangenomen in 1663, teekent hij in het leerjongensboekje aan, dat hij 80 jaar is. Hij is dus in of omstreeks 1583 geboren en was een zoon van Melchior Oostervelt, goudsmid te Harlingen. Viermaal is hij tot keurmeester benoemd, n.l. in 1617, 1623, 1628 en 1632. Blijkbaar is hij hier een man van aanzien geweest: nadat hij in 1629 tot hopman in West-Keimpema-espel was gekozen, werd hij in 1632 bouwmeester van de Doele¹⁾ en bekleedde vervolgens, met korte tusschenpoozen, het ambt van schepen, n.l. van 1637 tot aan het jaar van zijn dood: 1667. Bij de oprichting van de Vroedschap in 1657 werd hij tot vroedsman gekozen. In zijn huiselijk leven moet hij veel leed hebben gekend, daar hij twee vrouwen heeft verloren: op 18 Januari 1611 huwde hij Trijntje Wolters; op 17 April 1625 Sytske Hollis²⁾, en op 17 Sept. 1637 Grietje Jelles, van Bolsward. Met zijne tweede vrouw kocht hij in 1629 een huis aan in het Nauw (Gr. C. f. 204). Waarschijnlijk was zij vóór 1635 gestorven, daar hij in dit jaar een huis aankoopt in de St. Jacobsstraat, zonder dat haar naam daarbij wordt vermeld (Gr. C. f. 151). In 1655 koopen hij en zijne derde vrouw een huis aan op het Heerenwaltje. (Gr. C. f. 41).

*Jan melghers
Oostervelt*

8. OBBE CLASEN, 1611. Tusschen 1612—1638 heeft hij 8 leerlingen aangenomen, waaronder Jarich Gerrits van der Lely, Cornelis Jansen Faber, die beiden in 1628 meester zijn geworden, en Rintie Jans, die in 1646 de gildeprijs aflegde.

Geboren in 1578, is hij stellig een leerling van zijn vader, Claes Douwes, geweest. (Zie blz. 14 en Cert. II. f. 8). Hij huwde Aafke Jansdr. en kocht met haar in 1632 een huis bij de Put, op den noordhoek van de Speelmansstraat, aan. (Cert. 12 Maart, 1632). Driemaal werd hij tot keurmeester van het gilde gekozen; het laatst in November 1638. Hij leefde nog in 1642, daar hij op 30 Maart een besluit van het gilde teekent, waarbij de waarde van het lood „spaens-real-silver” op 31 stuivers, en het lood „rijxdalerssilver” op 29 stuivers wordt gesteld.

¹⁾ Het woord „bouwmeester” heeft hier niet de beteekenis van architect, doch duidt eene functie in de Magistraat aan, welke eenigszins overeenkomt met die van wethouder van Openbare Werken.

²⁾ In deze trouw-acte wordt hij „Stempelsnijder van de munte dezer Landschappen van Frieslandt” genoemd.

9. HARMEN DIRCKS, 1611, werd in 1601 door Pay Jetz. als leerling aangenomen. Zelf heeft hij tusschen 1612—1625 zes leerjongens gehad, o.a. Hans Chrystiaens, die in 1623, en Wyntie Berents van Asten, die in 1642 meester werd. Van 1614—'15 was hij keurmeester van het gilde. Hij is hier niet ingeschreven in de trouwboeken, en ook wanneer hij in 1637 een huis op de smalle zijde van de Nieuwestad aankoopt (Gr. C. f. 254), blijkt uit die acte niet, dat hij eene echtgenoot heeft. Hij was blijkbaar een man van aanzien, daar hij van 1621—1635 in de stadsregeering zat, afwisselend als gemeensman, schepen, bouwmeester en van 1631—'34, als burgemeester. Op 30 Maart 1642 leefde hij nog, blijkens zijne onderteekening van het bovengenoemde gildebesluit.

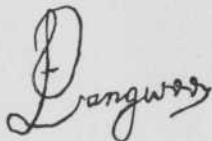
Harmen Dircks

10. MINNE SICKES, 1618. Tusschen 1622—1642 heeft hij zes leerlingen ingeschreven, onder wie zijn zoon Sicke Minnes in 1632. Hij was geboortig van Harlingen en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1618. In hetzelfde jaar trouwde hij op 12 Juli: Maeycke van Wickevoort, weduwe van den „goltwercker" Jan Geerts. Hij hertrouwde in 1638 met Lijntje Bastiaens Gorp, van Sneek. Van 1620—'21 en van 1639—'40 was hij keurmeester van het gilde. Hij moet in, of even voor 1648 zijn gestorven, daar zijn inboedel, na zijn dood, op 14 Sept. van dat jaar werd geïnventariseerd. (Inv. 1648. f. 103).
11. FEYE JOOSTES, 1620, trad bij Harmen Brunsvelt in 1608 in de leer. Tusschen 1620—1636 heeft hij vier leerlingen ingeschreven. Hij stamde uit een geslacht van Leeuwarder goudsmeden: het merk van zijn grootvader Lenert Danckerts komt op plaat II, dat van zijn vader Jost Lenerts op plaat III voor. In 1621 en 1628 werd hij tot keurmeester gekozen. Volgens het puiboek van 1619 (f. 20), trouwt hij in dat jaar Clara Henrix Velsia, weduwe van Epe Pieters; in de trouwboeken der Ned. Hervormde Kerk is dit huwelijk niet ingeschreven, zoodat hij niet tot deze kerk heeft behoord. Omstreeks 1620 vertrok zijn oudste broer, Danckert Joostes, naar Indië, waar hij op Bantam gevangen genomen en aan Portugeezen op Malacca verkocht werd. Deze stierf daar vóór 1625 en liet zijne bezittingen na aan zijn broer Feye. (Cert. II. f. 166 en 198). Volgens het protocol van notaris P. Carels te Amsterdam, gaf Samuel Cornelisz. Spruyt, diamantslijper aldaar, op 23 Febr. 1634, aan Feye Joosten volmacht om een schuld in te vorderen van Lyeuck Dominici, vrouw van Frans Cornelis Roos.

(zie blz. 30). Op 12 Februari 1650 werd er door zijne schuldeischers, waartoe David Spruyt, juwelier te Amsterdam, behoorde, beslag gelegd op zijn inboedel en den 9en Maart daaropvolgende werd alles te hunnen profijt verkocht, ook „alderdhande goudtsmit gereetscap”. Ook achterstallige huurpenningen moesten nog uit de opbrengst worden betaald. (Exec. IV f. 31).

12. PIETER JOHANNES (LANGWEER), 1623, heeft van 1625—1650 vier leerlingen aangenomen, onder wie zijne zonen Johannes, in 1642, en Abraham, in 1650. De eerste werd meester in 1660. Te Leeuwarden geboren, verkrijgt Pieter Johannes Langweer het burgerrecht dezer stad in 1623. Hij trouwt hier in 1622 Sara Noort, met wie hij in 1639 een huis in de Peperstraat aankoopt. (Gr. C. f. 110). Van 1624—'25 was hij keurmeester van het gilde. Hij was ook graveur: van zijne hand zijn de titelbladen van de „Paraphrasis Poëtica”, van Johs. Bouricius, en van de „Sonde-Kraem”, van Dirck Baerdts bekend. (Cat. der Sted. Bibliotheek van Leeuwarden, nos. A. 1164 en A. 1169). Ook vervaardigde hij het letterschrift bij de afbeelding der Lijkstatie van Willem Frederik, welke op 6 Januari 1665 te Leeuwarden is gehouden.

13. HESSEL BUWES (of BOUWES) BOUMA, 1623, werd door Jacob de Valck tot leerling aangenomen in 1609. Hij heeft geene leerlingen ingeschreven in het leerjongensboekje. Op 21 Maart 1623 huwde hij Idtien Riurdsdr. Uit die huwelijksacte blijkt, dat hij te Leeuwarden was geboren; misschien is hij een zoon geweest van Buwe Tyerxs Buwema, wiens merk op plaat III voorkomt ¹⁾. Op 6 Juni 1627 werden al hunne goederen, ook goudsmidsgereedschappen, wegens schuld verkocht. (Exec. op dien datum).

¹⁾ Beiden gebruikten een gehoornden viervoeter als merk; dit wijst ook op verwantschap.

14. SYBE LIEUWES, 1623, heeft geene leerlingen ingeschreven. In 1611 betaalt Willem Wilckes het leerlingengeld voor hem en verklaart den 29en April 1617, dat hij eerst gedurende vier jaar als leerjongen en daarna nog $2\frac{1}{4}$ jaar als goudsmidsknecht bij hem heeft gewerkt. (Cert. I. f. 101). Wanneer Sybe Lieuwes op 25 Januari 1623 Jeltje Bocke dr. trouwt (dit huwelijk is niet gesloten in de Hervormde kerk), wordt hij in de huwelijksinschrijving nog „goudsmidsgezel” genoemd.
15. HANS CHRYSTIAENS, 1623, heeft tusschen 1624—1631 drie leerlingen aangegeven. Zelf was hij in 1612 in de leer gekomen bij Harmen Dircks, die op 17 April 1617, op verzoek van Chrystiaen Hans, den vader van zijn leerling, verklaart, dat Hans Chrijsiaens vier jaar bij hem in de leer is geweest. (Cert. I. f. 97). Hij was een zoon van Chrijsiaen Hans, torenblazer, en Reinu Martens. (Inv. 1625. f. 320) en trouwde op 24 Januari 1624 Claara Laurensdr. Van 1625—'26 trad hij als keurmeester van het gilde op. Hij leefde nog op 17 Januari 1633, blijkens zijne verklaring, dat Hendrick Claesz. gedurende vier jaar, en Arien Bruynsvelt (die in 1627 leerling werd van zijn vader Harmen Brunsvelt) gedurende twee jaar bij hem in de leer waren geweest. Het bovengenoemde besluit van het gilde van 19 Juli 1634 heeft hij niet meer onderteekend.

Janb Chryt Eyaens

16. JAN WIERDTS (WYERDTS), 1624, schreef tusschen 1628—1640 drie leerlingen in, onder wie zijn zoon Tjepke Jans, die in 1657 meester is geworden. Zelf was hij in 1611 door Corn. Corn. Roos in de leer genomen. Hij moet omstreeks 1599 geboren zijn, daar hij in 1647, „oudt sijnde in sijn 49e jaar”, voor den Hove van Vriesland getuigt. Op 6 Juni 1627 koopt hij gereedschappen aan uit den boedel van Hessel Buwes. (Zie Inv. 6 Juni 1627). Hij trouwde eerst Eefke Heresdr., bij wie hij twee kinderen had (Aestimatie-bk., 17 Maart 1633), en daarna, op 4 Nov. 1632: Aaffke Harmens van Middelstum in Oost-Friesland. Herhaalde malen tot keurmeester gekozen, legde hij op 1 Dec. 1661, als afgaand keurmeester, voor het laatst rekening en verantwoording af.
17. JAN GERRYTS, 1625, was geboortig van Sneek. Door den goudsmid Sipke Arents werd op 30 November 1608 2 goudgulden betaald voor zijn leerling Jan Gerryts. Later is deze in de leer gekomen bij Harmen Brunsvelt, die op 2 Mei 1616 verklaart, dat Jan Gerryts, goudsmidsgezel, gedurende 6 jaar „in zijn winckel gestanden ende het goldt-

smidts handtwerck geleert hadde". (Cert. I. f. 37). Daar Harmen Brunsvelt dezen leerling niet in het leerlingenboekje heeft ingeschreven, moet deze Jan Gerryts identiek zijn met den leerjongen van Sipke Arents, die reeds het leergeld voor hem had betaald.

Zeer waarschijnlijk heeft hij daarna een tijdlang in Amsterdam gewerkt, daar in het trouwboek der Ned. Herv. kerk van Leeuwarden, in September 1623, de huwelijks-proclamatien zijn ingeschreven van: „Jan Gerryts, goudwercker binnen Amsterdam en Brechtie Hendricx „weduwe van Douwe Andries, wonende alhier", waarvan op 14 September 1623 attestatie naar Amsterdam werd gezonden¹⁾. In 1625 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden en werd in het goudsmidsgilde alhier opgenomen. In hetzelfde jaar schreef hij één leerling in het leerjongensboekje in, n.l.: Martinus Martini Laverman, van wien hij op 7 Aug. 1629 verklaart, dat deze dan vier jaar bij hem heeft gewerkt. (Cert. II. f. 328). Op 27 April 1629 heeft hij nog eene andere verklaring afgelegd, n.l. dat hij eenige goederen, waarop door den executeur beslag was gelegd, uit diens handen terug heeft ontvangen. (Exec., 1629 f. 89). Op 30 Nov. 1631 legde hij rekening en verantwoording af als afgaand keurmeester van het gilde. Later vond ik zijn naam niet meer vermeld.

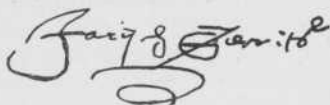
18. CORNELIS FABER, 1628, neemt in dit jaar één leerling aan. Zelf trad hij in 1617 in de leer bij Obbe Clasen, die hem inschrijft als Cornelis Jansen Faber en op 29 Juni 1621, „voor een goed leerknecht verklaart en quiteert". (Cert. II. f. 8). Waarschijnlijk is hij een kleinzoon geweest van Cornelis Faber, die in 1588 met zijne twee zonen het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg. Hij trouwde op 4 Oct. 1627 in de Hervormde kerk met Brechtie Hoytsma, van Collum.

19. JARICH GERRITS (van der Lely), 1628, heeft tusschen de jaren 1628—1651 vijf leerlingen opgeleid, onder wie zijne beide zonen: Tjaerd, aangenomen in 1643, en Freerck, in 1651, en voorts Rijck Beernts, zoon van den goudsmid Berent Rycx, aangenomen in 1635. In 1612 kwam hij in de leer bij Obbe Clasen. Hij was een zoon van Gerrit Pieters en Tryntje Jarichs en huwde op 15 Nov. 1628 Pytie Pyters, voor den Gerechte. Herhaalde malen tot keurmeester benoemd, trad hij op 30 November 1663 voor het laatst als keurmeester, en op denzelfden datum in 1664,

¹⁾ De bevestiging van dit huwelijk werd in het Archief van Amsterdam niet gevonden, evenmin als enige andere aanwijzing omtrent dezen Jan Gerrits.

als olderman van het gilde af. Hij onderteeke nog het gildebesluit van den 25en Nov. 1667, waarbij bepaald werd, dat de keurmeesters op de gilde-vergaderingen slechts goed Hollandsch bier of wijn, doch geen brandewijn mochten schenken.

20. LAMBERT SICKEMA, 1629, heeft hier geene leerlingen opgeleid. Hij kwam van Bolsward, en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1629. Op 13 Sept. 1628, huwde hij hier Lutske Claesesdr. Hij onderteeke mede het bovengenoemde besluit van 14 Maart 1638, dat het gilde ten behoeve van de weduwe van Harmen Brunsvelt nam, en schreef zijn naam daar als: Lambert „Siccama”.
21. EELCKE WYNTIES, 1629, nam tusschen de jaren 1647—1651 twee leerlingen aan. Hij werd gedoopt op 19 Oct. 1603 en was een zoon van Wyntie Eelckes (zie plaat III) en Anneke Thomasdr. In 1617 trad hij in de leer bij Berent Rijcx. Op 28 September 1628 trouwde hij Antje Wymersdr. van Sloten. In 1641 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden. Eelcke Wyntiens was keurmeester van 1643—'44 en teekende de rekening van het gilde als olderman, op 30 Nov. 1645.
22. JAN DOUWES, 1630, nam tusschen 1630—1638 twee leerlingen aan. In 1607 werd hij door Laurens Thomas als leerling ingeschreven. Blijkbaar is hij lang „gezel” gebleven, daar hij bij zijn huwelijk met Nieske Sipkedr., (dat voor den Gerechte werd gesloten, omdat hij niet tot de Hervormde kerk behoorde) op 6 Maart 1630 nog goudsmidsgezel heet. Opmerkelijk is het daarom, dat hij reeds „goudsmid” wordt genoemd in een decreet van het Hof van Vriesland van 15 Maart 1619, waarbij hem wordt toegestaan het $\frac{3}{4}$ ged. van een huis in de Kleine Kerkstraat, toebehoorende aan zijne drie minderjarige broeders, te mogen verkoopen, om de schulden, door zijne moeder nagelaten, te kunnen vereffenen. (Decreetboek, 1619 f. 148). Van 1633—'34 treedt hij op als keurmeester van het gilde. Zijne handteekening komt voor onder het bovengenoemde gildebesluit van 14 Maart 1638, doch niet meer onder latere besluiten.
23. ALGER CLAESES MENSMA, 1633, heeft tusschen 1633—1658 vijf leerlingen ingeschreven, onder wie zijne vier zonen: Rijck, in 1646 (deze stierf in 1655), Claes, in 1648, Arent, in 1655 en Arien, in 1658. Hij was

in 1608 te Berlicum geboren en werd in de leer genomen door Timon Joostes aldaar. (Cert. 2 Juni 1638). In 1632 verwierf hij het burgerrecht van Leeuwarden en huwde hier op 28 Oct. van dat jaar Aeltje Rycx. In 1646 koopen zij een huis op de Kelders, en in 1650 een huis in de Peperstraat aan. (Gr. C. 1646 f. 73 en 1650 f. 173). Hij sterft in 1678.

*Dirck Claes Jacobs
Harmens*

24. JOHANNES HARMENS (BRUNSVELT), 1633. Van hem is slechts één leerling bekend, n.l. zijn broer Dirck Brunsvelt, ged. 30 Sept. 1623. Hij werd hier gedoopt op 16 Oct. 1611, als „Jan, een zoon van Harmen Bruintsfelts” en is hier niet ingeschreven in de trouwboeken. In 1635 teekent hij, als afgaand keurmeester, de gilderekening en op 14 Maart 1638 staat zijn naam onder het bovengenoemde gildebescluit. Later komt hij niet meer voor. Hij moet een buitengewoon kundig graveur zijn geweest, zooals blijkt uit de prachtige Lijkstatie van Ernst Casimir graaf van Nassau. (J. Hermann sculpsit, 1633) ¹⁾.

25. HARMEN JACOBS, 1634, heeft tusschen 1642—1658 vier leerlingen aangenomen, onder wie zijn zoon Jacob Harmens Raapsvelt, die in 1667 meester werd. In 1618 trad hij in de leer bij Claes Jacobs, wiens naam en merk niet op het gildebord vermeld staan. Op lateren leeftijd noemde hij zich Harmen Jacobs Raapsvelt. Hij was blijkbaar een der vooraanstaande burgers van Leeuwarden: in 1645 komt hij voor als vaandrig in Oost-Minnema-espel; in 1657 als hopman, bouwmeester ²⁾ van de Doele en keurmeester-generaal van Friesland, terwijl hij van 1659—1662 schepen van Leeuwarden is geweest. Van 1642—'43 en van 1649—'50 was hij keurmeester van het gilde. In 1662 teekent hij mede de gilde-rekening; en in hetzelfde jaar waardeert hij, met Willem Olthoff, de gouden- en zilveren waren uit den boedel van den goudsmid Johannes Langweer.

Het huwelijk van Harmen Jacobs is niet ingeschreven in de trouwboeken van Leeuwarden. Hij was getrouwd met Aeltie Eilarts, met wie hij in 1639 een huis in de Groote Kerkstraat, en in 1650 een

¹⁾ P. van der Kellen schrijft hem ook de titelprenten en plaatjes toe van P. Baardt's Deugden-Spoor en de Nebulo-Nebulonum. (Cat. der Stad. Bibl. van Leeuwarden nos. A. 1146—A. 1152).

²⁾ Zie noot ¹⁾ onderaan blz. 33.

huis in de Kleine Hoogstraat aankocht. (Gr. C. 1639 f. 76 en 1650 f. 176).

Barnum Jacob

26. SAMUEL WYBRENS (of Wibes), 1639, komt uit Embden en verkrijgt het burgerrecht van Leeuwarden in dit jaar. Hij heeft hier geene leerlingen ingeschreven. Zijn huwelijk is niet te Leeuwarden gesloten, doch met zijne vrouw, Grietje Jans, koopt de goudsmid *Samuel Wibes* in 1645 een huis in de Speelmansstraat (Gr. C. f. 30) en in 1647 een huis op de smalle zijde van de Nieuwestad aan. (Gr. C. f. 270). De goudsmid *Samuel Wybrens* verkrijgt in 1648 nog een huis in de Speelmansstraat (Gr. C. f. 15). De namen Wybrens en Wibes blijken hier afwisselend te zijn gebruikt. In de onderteekening van het bovengenoemde gildebesluit van 30 Maart 1642 schrijft hij zich *Samuel Wybbenz*. Van 1640—'41 trad hij als keurmeester van het gild op.
27. WYNTIEN BEERNTS (of Wynold Beerns van Asten), 1642, heeft tusschen 1647—1660 drie leerlingen aangenomen. Zelf trad hij in 1625 in de leer bij Harmen Dircks. Hij is op 28 October 1612 gedoopt, als zoon van den goudsmid Berent Rycx en Antie Thomasdr., die in eerste huwelijk getrouwd was geweest met Wintie Eelckes (pl. III). In 1647, 9 Mei, huwde hij Fedtie Pieters, van Wirdum. Herhaalde malen is hij keurmeester van het gild geweest. Waarschijnlijk zal hij kort na 1689 gestorven zijn. Nadat hij op 18 Nov. 1689 te kennen had gegeven „dat hij het gilde niet langer wilde onderhouden”, staat op 30 November van dat jaar in het slotboek der gilde-rekeningen aangeteekend: „De officieren vant Gildt zijn..... Rombertus Salverda, in plaats van Wyntien Beernt als „oldtste”.
28. AUGUSTINUS BRUNSVELT, 1642, nam tusschen 1643—1673 tien leerlingen aan, onder wie de zoon van zijne zuster Grietje: Harmen Clasen Randenraad, die in 1659, en Jan Albartus Ketel, die in 1673 zijn leerling werd. Hij zelf trad in 1625 bij zijn vader Harmen Brunsvelt in de leer. Op 30 Mei 1641 trouwde hij met Ancke Canters. Met zijne tweede vrouw, Albertie Douwes Doma, van Oldeberkoop, met wie hij in 1655 trouwde, heeft hij twee huizen in de Peperstraat aangekocht: het eerste in 1665, het tweede in 1669. (Gr. C. 1665 f. 132 en 1669 f. 199). In de koopacte van 30 Januari 1665 wordt hij: „asseyuer van de Munte deser Landtschappe” genoemd. Van 1670—71 is hij keurmeester en in 1672 teekent hij, als olderman, de rekening van het gilde. Hij moet in of om-

streeks 1677 gestorven zijn, daar op 30 Nov. van dit jaar Claes Cornelis rekening en verantwoording doet in plaats van Augustinus Brunsvelt.

29. WILLEM OLT Hof, 1643, heeft tusschen de jaren 1644—1663 vijf leerlingen ingeschreven, van wie er een: Hans Hendricks, die in 1651 was aangenomen, in 1654 „wt sin leerjaeren geloepen is so dat hy sin tyt niet heeft voldaan”. Zijn laatste leerjongen is reeds in 1663 in de leer genomen door Augustinus Brunsvelt, daar Olthof toen ziek was. — Willem Jansen Olthof kwam uit Bolsward en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1642. Op 29 October 1644 huwde hij hier Bettie Fransen. Drie maal is hij tot keurmeester van het gilde gekozen; het laatst in November 1661. Hij is in 1663 gestorven. De door hem nage-laten goederen werden geïnventariseerd tusschen 3 Dec. 1663 en 3 Februari 1664 ¹⁾.
30. DOUWE CLASEN, 1646. Hier is het jaartal op het gildebord, dat aan-geeft, wanneer de meester in het gild is opgenomen, in tegenspraak met het leerjongensboekje, daar Douwe Clasen, die slechts één leerling heeft gehad, n.l. zijn zoon Claes Douwes, dezen in 1644 als zijn leerling inschrijft. In 1643 verkrijgt de goudsmid Douwe Clasen het burgerrecht van Leeuwarden, met zijne zonen Claes en Jan. Hij werd hier ge-doopt op 30 November 1606 en was een zoon van den Leeuwarder goudsmid Claes Douwes (zie blz. 14) en Saeck Obbedr. en een broer van Obbe Clasen (zie no. 8). In 1618 werd hij door zijn vader als leerling aangenomen. Zijn huwelijk is niet in de trouwboeken inge-schreven.
31. THOMAS LAURENS (Asperen), 1646, heeft tusschen 1647—1653 vier leerlingen aangenomen. Hij werd gedoopt op 19 Juni 1608 en was een zoon van Laurens Thomas (zie plaat III) en Hendrickien Ja-cobsdr. In 1622 nam zijn vader hem in de leer. Op 24 Mei 1646 trouwde hij, als mr. goudsmid en „isersnider deser landschapsmunte”, Rixtie Hesselus Attama. Van 1651—'52 trad hij op als keurmeester van het gilde. Thomas Laurens is gestorven vóór 26 Maart 1657, daar Hillebrant

¹⁾ De inventaris zijner goederen is opgenomen in de „Geschiedenis van het Goud- en Zilver-smidsbedrijf in Friesland”, door N. Ottema, voorkomend in De Vrije Fries dl. 28. blz. 314—223.

Brongersma, in zijne plaats, na zijn overlijden werd benoemd tot stempelsnijder der munt „op een gagie van 320 c. gld. jaerlix en enige emolumenten”. (Commissie- en Instructieboek van Vriesland).

32. HILLEBRANDT BRONGERSMA, 1646, schreef tusschen de jaren 1646—1666 tien leerlingen in, onder wie zijn zoon Gerben Brongersma, die in 1657 bij hem in de leer trad. Hij was afkomstig van Collum en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1646. In hetzelfde jaar trouwde hij Antie Dircksdr. Van 1648—'49 en van 1656—'57 was hij keurmeester van het gilde. Hij trad in de stad op den voorgrond, daar hij in 1657 tot vaandrig, en in 1660 tot hopman werd benoemd, terwijl hij van 1664 tot aan zijn dood in 1668 als burgemeester in de regeering heeft gezeten. In 1668 kocht hij een huis in de Weerd, hoek Bagijnestraat, (Gr. C. f. 112) aan en stierf daar op 16 April van dat jaar. Van de door hem nagelaten goederen werd een inventaris opgemaakt. (Inv. 1668. f. 57).

Brongersma

33. RINTIE JANS, 1646, betaalde tusschen 1647—1673 het leergeld voor elf leerjongens. O.a. leidde hij drie van zijne zoons in het vak op, n.l. Jan, aangenomen in 1660, Laes, in 1668 en Rintie, in 1673. In 1646 trouwde hij hier Trijntje Lases voor den Gerechte der Stad. In Nov. 1655 en 1663 werd hij tot keurmeester van het gilde gekozen en in 1665 teekent hij, als olderman, de rekening van het gilde.

Rintie Jans

34. HOMME DIRCKS, 1649, heeft tusschen 1649—1670 zeven leerlingen gehad. Hij kwam van Franeker en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1649. In 1648 huwde hij hier Neeltje Eilarts, weduwe van Boudewijn Guiliaems de Graef, met wie hij in 1663 een huis aankoopt op de smalle zijde van de Nieuwestad, tegenover de Waag. (Gr. C. f. 154). Van 30 Nov. 1669 tot 30 Nov. 1670 was hij keurmeester van het gild en teekent in 1671 als olderman nog de rekening, waarbij hij zich noemt: Homme Dircks Goltsma. In 1671 en 1672 treedt hij op als schepenen der stad, doch daarna komt zijn naam hier niet meer voor. ¹⁾

¹⁾ De heer E. Voet Jr. vond zijn merk nog op een voorwerp uit 1681, met de Leeuwarder keur, terwijl hij zijn meesterteeken in hetzelfde jaar ook aantrof met de Workumer keur.

- HD** HOMME DIRKS. 1649.
- *** JOHANNIS. FOPPES. 1649.
- TI** TIEPKE. JANS. 1657.
- PF** PIETER. FABER. 1660.
- IL** JOHANNIS. LANGWEER. 1660.
- *** WUBRANDUS. LOLLIE. 1661.
- ☘** ROMBARTUS. SALVERDA. 1662.
- AH** ARNOLT. HUEGENS. 1662.
- ☪** TIEERDT. LELLE. 1662.
- II** JOHANNIS. JANS. 1667.
- R** JACOBUS. RADESVELT. 1667.

35. JOHANNES FOPPE, (of Foppei), 1649, schreef tusschen de jaren 1650—1683 twaalf leerlingen in, onder wie Joost Wilhelim Rijsbeeck in 1667, en Pyter de Witt in 1670, die beiden later hier goudsmiden geworden zijn. Hij was afkomstig van Bolsward en verkreeg in 1649 het burgerrecht van Leeuwarden. In hetzelfde jaar trouwde hij hier met Janke Thomasdr. van den Broeck, met wie hij in 1660 een huis in het Nauw aankocht. (Gr. C. f. 140 en 141). Nadat hij van 1668—'69 en van 1675—'76 keurmeester van het gild was geweest onderteekeent hij in 1694 nog met bevende hand de gilderekening; in 1695, doet een ander dit namens hem. Waarschijnlijk zal hij kort daarna zijn overleden.

Joannis Foppes

36. TJEPEKE JANS, 1657, gaf tusschen 1658—'68 twee leerlingen aan. Zelf had hij het vak geleerd bij zijn vader Jan Wierdts, die hem in 1640 in de leer had genomen. Op 5 Maart 1659 wordt er „attestatie gepasseert” van de drie afkondigingen van zijn huwelijk met Debora Rommerts, naar eene niet genoemde plaats. Herhaaldelijk tot keurmeester van het gilde verkozen, teekende hij de gilderekening als afgaand keurmeester voor het laatst op 30 Nov. 1680. Hij is vóór 30 Nov. 1683 gestorven, daar dan aan zijne weduwe wordt gevraagd, of zij in het gilde wil blijven.

37. PYTER FABER, 1660, betaalde tusschen 1660—1668 het leerlingengeld voor 4 leerjongens, onder wie Toninius Egberts behoorde, die in 1681 meester werd. Hij zelf werd in 1646 door Hillebrant Brongersma tot leerling aangenomen, onder den naam van Pytter Mathijsen. Bij zijn huwelijk met Titie Dirx Fennema, waarvan de laatste proclamatie hier in de Hervormde kerk plaats had op 29 Augustus 1658 en dat te St. Anna-Parochie werd gesloten, noemt hij zich Pieter Mathysen Faber. Hij is vóór 4 Dec. 1671 gestorven, daar de gilde-bode zijne weduwe dan vraagt: „of zij het gilde langer onderhouden wilde”. Op 8 Februari 1675 koopt zij voor 2400 gglts. een huis aan op de Nieuwstad bij de Waag. (Gr. C. 1682 f. 27).

Pieter Faber

38. JOHANNIS LANGWEER, 1660, neemt in 1661 één leerling aan. Hij was een zoon van Pieter Johannis Langweer en werd in 1642 door zijn vader

- tot leerling aangenomen. Op 28 Oct. 1660 huwde hij hier met Clara Hendrixdr. de Munnick, van Leiden. Hij stierf reeds in 1662, nadat hij zijne vrouw tot erfgename had benoemd. Op 17 Sept. 1662 is er te zijnen sterfhuize in de Peperstraat een inventaris van zijne goederen opgemaakt. (Inv. 1662, f. 151. Zie Bijlage I).
39. WYBRANDUS LOLLI, 1661, heeft hier in dit jaar één leerling ingeschreven. Hij kwam van Bolsward, en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 22 Januari 1661. Verder is er hier geen spoor meer van hem te vinden.
40. ROMBARTUS SALVERDA, 1662, schreef in 1663 één leerling in, wiens naam hij later met eigen hand heeft doorgehaald. Zijn huwelijk met Catharijna Wybrandi Hoogen Heim wordt hier voor de derde maal geproclameerd op 16 Juni 1661, doch de plaats, waarheen daarvan attestatie is gezonden, is niet genoemd. De bruidegom heet daar Rombartus Thooma Salverda. Van 1667—'68 is hij keurmeester van het gilde. Op 30 November 1689 teekent hij als „oldste” de gilde-rekening. In de begraafboeken is hier op 31 Juli 1692 de „merckmeester” Rombertus Salverda ingeschreven; de vrouw van Rombartus Salverda (haar naam wordt niet nader aangeduid) stierf in Januari 1691). ¹⁾
41. ARNOLT HUIGENS, 1662, heeft geen leerling ingeschreven. Hij kwam van Wezel en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1662. Den 4en Augustus 1661 was hij hier in het huwelijk getreden met Romckien van der Linde. Op 30 November 1692 teekent hij „als oudste”, de rekening van het gilde. Daarna komt hij niet meer voor.
42. TJEERD JARICHS VAN DER LELY, 1662, heeft tusschen de jaren 1665—1684 drie leerlingen aangenomen, onder wie Harmen Jacobs Raapsvelt, in 1684. Zelf trad hij in 1643 in de leer bij zijn vader Jarich Gerrits van der Lely. Van 1666—'67 was hij keurmeester van het gilde. Den 13en Mei 1665 trouwde hij voor den Gerechte met Grietie Jacobs Cuinder. Samen koopen zij in 1675 een huis in het Nauw, (Gr. C. f. 220 en 224) en in 1681 een huis in Droevendal (Gr. C. f. 227) aan. Op den 19en Mei 1688 werd, op verzoek van zijne broers Freerck en Dr. Gerhardus van der Lely, en van zijne zuster Aeltie, hun inboedel geïnventariseerd ter vereffening van achterstallige huishuur. Zij verhuisden daarop naar de Speelmansstraat, daar er in bovengenoemden inventaris eene opgave wordt gevonden der goederen, „bevonden in de huysinge staande in de „Speelmanstraat bij Tiaardt van der Lely cum uxore sullende worden „bewoont”. (Inv. 1688 f. 223 en v.). Tien jaar later, na den dood zijner

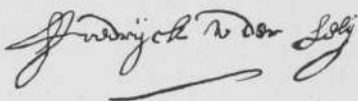
¹⁾ Ook de zilversmid Caspar Zeth werd later marktmeester. Zie no. 132.

vrouw, wordt zijn inboedel nog eens geïnventariseerd, nu, op verzoek van hare beide broers, de mr. schoenmakers Jacob en Ysbrant Cuyn-der. Op 30 November 1702 teekent Tierdt vander Lely de gilderekening. Hij sterft kinderloos omstreeks 1705 en zijn boedel wordt dan onder benefice van inventaris aanvaard.

Tierdt vander Lely

43. JOHANNES JANS, 1667, heeft tusschen 1667—1680 vijf leerlingen gehad. Hij zelf was in 1657 door Homme Dircks tot leerling aangenomen. Geboren te Leeuwarden, verkreeg hij hier het burgerrecht op 3 Dec. 1668. In 1667 trouwde hij Sophia Siedses. Op 25 Januari 1696 werd hem op aandrang van de overlieden van het gilde, wegens overtreding van een der bepalingen der gilderolle, door den stadsbode, op last van de Magistraat aangezegd, om geen gemaakt zilver of goud door zijn uitdrager- of uitdraagster aan particuliere personen te verkoopen. Zelf teekende hij het protest tegen Aaltje Mensma, nagelaten dochter van Arien Mensma, daar zij zich niet ontzag „daegelijcx aen verscheidene perzoonen nieuw gemaakt goudt- en silverwerck te verkoopen”, hetgeen aan iemand, die buiten het gilde stond, niet geoorloofd was (8 Juli 1698). Gedurende minstens 45 jaar heeft hij het ambacht hier uitgeoefend, daar hij de gilde-rekening nog onderteekent in 1712. Vier maal werd hij tot keurmeester gekozen.
44. JACOBUS HARMENS RAAPSVELT, 1667, nam tusschen 1668—1681 vier leerlingen aan: drie dezer inschrijvingen in het leerjongensboekje zijn later doorgehaald. In 1654 werd hij door zijn vader Harmen Jacobs tot leerling aangenomen. Hij trouwde op 21 Juni 1668 Tietske Jansdr., en is hier begraven op 6 Sept. 1688. Van 1680—'81 was hij keurmeester van het gilde.
45. MATHIJS SYDERIUS (Siderius), 1668, betaalde tusschen 1668—1674 het leergeld voor drie jongens, onder wie zijn broeder Annies Syderius in 1674 voorkomt. Zijne huwelijksproclamatien met Mayke Annies Wiegersma werden hier voor de derde maal afgekondigd op 8 Augustus 1669; waar zij getrouwd zijn, wordt niet vermeld. Op 30 Nov. 1673 legt hij, als afgaand keurmeester, de gilde-rekening af; op 30 Nov. 1674 teekent hij de rekening nog; daarna wordt hij niet meer genoemd.
46. FREDERIKUS VAN DER LELY, 1669, nam tusschen 1671—1705 negen leerlingen aan, onder wie zijn zoon Johannes in 1683. Zelf trad hij in

1651 in de leer bij zijn vader Jarich Gerrits van der Lely. Op 9 April 1670 trouwde hij hier voor den Gerechte: Jancke Bruynsma, van Dokkum. Zij moet vóór 1684 gestorven zijn, daar hij op 17 Juli 1684 hertrouwt met Ynskje Nannes Ockama, weduwe van Iepe Iepes Posthuma, mr. kuiper te Bolsward. Mede op zijn verzoek wordt op 19 Mei 1688 de inboedel van zijn broer Tjeerd geïnventariseerd (zie no. 42). In 1698 onderteekeent ook hij het bovengenoemde protest tegen het optreden van Aeltje Mensma. Hij leefde nog op 30 Nov. 1707, daar hij dan de gilderekening teekent. Daarna komt hij niet meer voor.

47. NICOLAAS MENSMA, 1669, schrijft tusschen 1670—1696 zeven leerlingen in, onder wie zijn zonen Gerlof en Alger, den zoon van zijn broer, Alger Ariens Mensma, en den zoon van zijne zuster, Jacob Gerijts. Claes Algers Mensma, zoon van Alger Claeses Mensma (zie no. 23) en Aeltje Rijcks, werd geboren in 1636. In 1648 nam zijn vader hem in de leer en zond hem in 1658 naar Amsterdam, om zich daar bij den zilversmid Jurriaen Pool te bekwamen in het drijven, teekenen en boetseeren. (Archief van notaris J. van de Ven, te Amsterdam, no. 1125 f. 375)¹⁾. Voordit onderwijs werd fl. 90 gestort. In Leeuwarden teruggekeerd, trouwde hij hier op 20 December 1668 met Catharina van Meurs (geb. 1646, gest. 1698), uit welk huwelijk tien kinderen werden geboren, onder wie de bovengenoemde Gerlof en Alger. Hij teekende op 8 Juli 1698 nog het protest der gildebreeders tegen de handelingen van Aaltje Mensma, doch zal vóór 30 November van dat jaar gestorven zijn, daar hij de gilderekening van 30 Nov. 1697 als afgaand keurmeester teekent, doch niet meer die van 30 Nov. 1698 als olderman. Uit de genealogie Wigtersma blijkt, dat zoowel hij, als zijne vrouw en hun zoon Gerlof in 1698 zijn overleden.

48. CLAES CORNELIS, (Jongsma) 1670, neemt tusschen 1671—1673 twee

¹⁾ In deze acte staat, dat Nicolaas Mensma toen 20 jaar was. In eene door hemzelven opgestelde genealogie, berustende bij de familie Wigtersma, teekent hij echter aan, dat hij in 1636 is geboren. Dit jaartal komt ook meer overeen met dat van zijne inschrijving in het leerjongensboekje, daar de leerlingen gewoonlijk niet voor hun twaalfde jaar werden aangenomen.

leerlingen aan. Zelf trad hij in 1658 bij Harmen Jacobs Raapsvelt in de leer. Hij huwde Gerritje Dourood, die, als zijne weduwe, in 1694 een huis over de Kelders aankoopt. (Gr. C. f. 292). Hun huwelijk is niet te Leeuwarden geproclameerd. Nadat hij op 30 Nov. 1677 de gilderekening als keurmeester heeft afgelegd, teekent hij de volgende rekening niet meer als olderman. Zijn zoon Cornelis Claes Jongsma wordt in 1685 als leerling ingeschreven door Yme Jongsma.

49. PIETER DORSMAN (of Dortsman), 1671, heeft tusschen 1671—1690 negen leerlingen aangenomen, onder wie zijne zonen Hendricus, in 1685, Petrus, in 1686 en Adriaan, in 1690. Pyter Hendrixsen Dorsman trouwt hier op 3 Augustus 1673 Antje Pyters Spaensma. (Een Pyter Hendrix, geboortig van Leeuwarden, verkreeg hier het burgerrecht op 30 April 1672, doch het is niet uit te maken, of dit Pyter Hendrix Dorsman is geweest). In 1683 koopen hij en zijne vrouw een huis aan op de Nieuwestad, bij de Waag. (Gr. C. f. 99). Driemaal trad hij als keurmeester van het gilde op. In 1692 komt hij voor als vaandrig in West-Keimpema-espel; in 1695 werd hij tot vroedschap verkozen. Hij stierf in 1700. Ook hij teekende in 1698 het request der goudsmeden tegen Aeltje Mensma.

50. ARJEN MENSMA, 1673, heeft tusschen 1674—1682 vier leerlingen ingeschreven. Arjen Algers Mensma werd in Februari 1646 te Leeuwarden geboren uit het huwelijk van Alger Mensma en Aeltje Rijcx. In 1658 trad hij bij zijn vader in de leer. Van 1678—'79 en van 1687—'88 is hij keurmeester geweest. Hij huwde in 1673 Antje Rutgers en stierf in Juli 1691 in zijn huis aan de Peperstraat; zijne vrouw overleed in 1698. Na haar dood wordt hun boedel geïnventariseerd, ter instantie van hunne dochter Aaltie Mensma, vrouw van den zilversmid Andrijs Passamy, en van hunne andere kinderen: Rutger, Alger, Petrus en Maria. (Inv. 1698 f. 147) Alger werd sinds 1696 in het vak opgeleid door den broeder zijns vaders: Nicolaas Mensma.

51. RIMBARTUS VISSER, 1678, heeft tusschen 1679—1686 vier leerlingen gehad. Zelf werd hij als Rimmert Gerbens in 1662 ingeschreven door zijn meester Johannes Foppes. Op 15 Juni 1678 trouwt hij hier Catharina Pyters; in die acte wordt hij „Rembartus Gerbrandi de Visscher, m^r. goutsmit” genoemd. In 1700 koopen zij een huis aan op het Heerenwaltje. (Gr. C. f. 160). Hij is een der ondertekenaars van het request der goudsmeden tegen Aaltje Mensma. Op 1 Dec. 1717 teekent hij mede een besluit van het gilde over de consumptie bij proef-maaltijden. Op 30 November 1728 zet hij voor het laatst zijn naam onder

een gilderekening, zoodat hij hier ten minste gedurende 50 jaar het goudsmidsvak heeft uitgeoefend. In dit tijdvak was hij slechts ééns keurmeester, n.l. van 1699—1700.

Rimbartus vijver

52. ELYAS VAN DER WIERF (van der Wier), 1678, schrijft in dit jaar één leerling in. Hij kwam van Embden en verwierf het burgerrecht van Leeuwarden in 1678. Den 21sten Juli van dat jaar trad hij in het huwelijk met Aaltje Langweer; in deze huwelijksacte wordt hij „van der Wieren” genoemd. Wellicht is hij kort daarna gestorven of metterwoon van hier vertrokken, daar er geen spoor meer van hem in het archief wordt gevonden.

53. LAES BENNINGH, 1679, nam in 1680 één leerling aan, n.l. Hessel Sinnes of Sinnema, die in 1698 meester werd. Laes Benningh werd omstreeks 1658 te Leeuwarden geboren uit het huwelijk van Rintie Jans (zie no. 33) en Trijntje Laeses. Zijn vader nam hem in 1668 tot leerling aan. Hij is hier niet getrouwd en verliet zijne geboorteplaats in 1688, volgens deze aantekening in de gilderekening van 30 November 1689: „Laes Rinties door vertrek van hier heeft tot de reekeninge van 'tGild „van het jaar 1689 niets gecontribueert”.

Uit eene verklaring, door Lois Benningh op 19 Juli 1704 te Arnhem afgelegd voor „de Raden des Furstendoms Gelre en Graafschaps Zutphen, op requeste van de Raden en Generaal-meesters van de Munte der Ver. Nederlanden”, blijkt, dat hij destijds 46 jaar oud was, dat hij te Emmerik omtrent 12 jaar als stempelsnijder onder den muntmeester van Harn werkzaam was geweest, dat hij in 1702 als noodhulp-ijzersnijder te Deventer heeft gewerkt en daar voor den muntmeester Peter Sluysken stempels van dubbele stuivers met het jaartal 1683 heeft gesneden; dat hij echter niet wist, of er in 1702 op de munt te Deventer dubbele stuivers met het jaartal 1683 zijn geslagen en evenmin, dat deze stuivers door den essayeur Jordens zijn geëssayeerd. Ook te Harderwijk is hij als ijzersnijder aan de Munt werkzaam geweest. Hij overleed daar op 23 October 1717.

Van zijn hand zijn de volgende penningen bekend:

Een uit 1675, op het besluit der Staten van Friesland en Groningen, waarbij het Stadhoudelijk bewind werd opgedragen aan Hendrik

Casimir II (van Loon III: 176. 2.). — een uit 1708, op de aanvaarding van het bewind door Johan Willem Friso; — en een uit 1714, op de aanvaarding van het muntmeesterschap aan de Munt te Harderwijk door H. Cramer. Deze drie penningen zijn gemerkt L.B. of L.R.B. De heer E. Voet schrijft hem nog een anderen, ongemerkten penning, uit 1691, ter eere van Hendrik Casimir II, toe, op grond van de hier gevolgde werkwijze. (Zie over hem het: Nieuw Biogr. Woordenboek. III. f. 90; *de Voogt*, Geschiedenis van het Muntwezen van Gelderland, f. 367 en *De Vries en de Jonge*, Nederl. Gedenkpenningen verklaard. I. f. 34).

54. HENDRIKUS WINSEMIUS, 1680, schrijft tusschen 1681—1685 twee leerlingen in. Zelf was hij door Homme Dircks in 1668 tot leerling aangenomen. In 1680 trouwde hij Trijntje Tadema, van de Joure. Op 30 November 1684 legde hij als afgaand keurmeester rekening en verantwoording af, en het volgende jaar teekende hij de gilderekening als olderman. — Hij woonde op 't Heerenwaltje, daar uit dit huis op 12 Juni 1687 een kind van hem werd begraven. In 1690 vertrok hij naar Embden. (Slotboek der Rek. van 30 Nov. 1691).
55. JOHANNES DE VOS, 1681, heeft hier tusschen 1684—1699 zes leerlingen aangenomen. Deze Johannes Jans de Vos (niet te verwarren met Johannes Pytters de Vos, die onder no. 64 volgt) was geboren te Harlingen en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 10 October 1681. — Blijkens zijne huwelijksacte was hij niet Hervormd, daar hij op 27 Mei 1682 voor den Gerechte huwde met Cecilia Pyters. Met Jan Ketel taxeerde hij op 5 December 1698 den boedel van Arjen Mensma. (Inv. 1698). Op 8 Juli 1698 teekende hij mede het bovenvermelde protest der goudsmiden tegen de handelingen van Mensma's dochter Aeltje. Van 1695—'96 en van 1701—1702 was hij keurmeester. Op 30 Nov. 1702 legt hij, als afgaand keurmeester, rekening en verantwoording af; een jaar later teekent hij de gilderekening als olderman. Daarna komt hij niet meer voor.
56. THENIS EGBERTS (Toninius Egberts) 1681, heeft hier geene leerlingen ingeschreven. In 1660 trad hij in de leer bij Pieter Faber. Blijkens zijne huwelijksacte vestigde hij zich als goudsmid te Huizum¹⁾. Hij trouwde op 13 Januari 1678 te Leeuwarden met Geertruit Willemsdr. Hij is voor 1693 gestorven, daar zijne weduwe in dat jaar een huis in het Raadhuisstraatje alhier aankoopt. (Gr. C. f. 245).

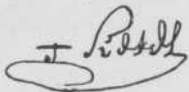
¹⁾ Huizum is een dorp, vlak bij Leeuwarden, in Leeuwarderadeel gelegen.

57. PIETER DE WIT, 1682, nam tusschen 1686—1688 twee leerlingen aan. (Bij de inschrijving van den eersten teekent hij zich „P. de Wijt”; bij den tweeden „P. De Wit”, terwijl hij bij zijne huwelijksinschrijving, „de With” heet en hijzelf als leerjongen werd ingeschreven als „Pijter de Witt”). In 1670 trad hij bij Joh. Foppes in de leer. Op 18 Juni 1682 trouwt hij Anna Maria Rombergius. Hun zoon David Pieters de Wit wordt in 1704 door Freerck Jarichs van der Lely als zijn leerling ingeschreven.
58. EISE ANDELES, 1682, heeft tusschen 1683—1686 twee leerlingen gehad. Hij was geboortig van Collum en heeft, volgens het protocol van notaris J. van der Ven te Amsterdam (no. 1147 fol. 236) „sich in de „conste van drijven en boetseeren in silver ende was” geöeffend bij Jurriaen Pool, mr. goudsmid aldaar, van October 1663—Juli 1664. Op 1 Februari 1682 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden en op den 16en dier maand huwde hij hier Tieltie Brongersma. Op 30 Nov. 1692 legt, hij, als afgaand keurmeester, rekening en verantwoording af en teekent het volgende jaar op dien datum de rekening als olderman. Niet lang daarna moet hij gestorven zijn, daar zijne weduwe T. Andeles-Brongersma in 1698 een huis in de Weerd aankoopt. (Gr. C. f. 220). Hun zoon Andele Eyses werd in 1699 door Pieter Dortsman als leerling aangenomen. (Zie no. 74).

E. Andeles

59. JOOST RIJSBEECK, 1683, nam in dit jaar één leerling aan. In 1667 is hij bij Joh. Foppes in de leer getreden. Hij werd in het leerlingenboekje ingeschreven als Joost Wilhelmis Rijsbeeck. Waarschijnlijk is hij in Groningen geboren, daar zijn vader, Willem Rijsbeeck, in 1668 het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg, komende uit Groningen. Deze Willem Rijsbeeck, mr. boekbinder en boekhandelaar, koopt met zijne vrouw, Trijntje Tonis, in 1670 een huis aan op de Voorstreek bij de Amelandspijp. In Augustus 1683 trouwde Joost Rijsbeeck met Anna Appollonia de Graaff; het huwelijk werd elders bevestigd. In 1690—1692 is hij uitstedig geweest, zooals blijkt uit deze aantekening in het slotboek der gilde-rekening van 30 Nov. 1691: „Joost Rijsbeeck heeft tot de rekeningh vant Jaar 1690 en 1691 niet gecontribueert, vermits absent is geweest”. Op 16 Nov. 1692 betaalde hij „de bovenstaande „twe jaren aghterstallingh”. Daarna trof ik zijn naam niet meer aan.
60. JAN ALBARTUS KETEL, 1683, heeft tusschen 1684—1690 vijf leerlin-

gen ingeschreven. Zelf werd hij in 1673 tot leerling aangenomen door Augustinus Brunsveld. In Augustus 1661 te Leeuwarden geboren als zoon van Albartus Ketel en Janke Douwes Douma, trouwde hij hier op 15 Februari 1685 Jancke van Achlum, dochter van Igram van Achlum en Sara van Vierssen. (Zie: De Wapenheraut, 1911 blz. 535). Van 1685—'86 en van 1693—'94 was hij keurmeester van het gilde. Hij nam eene vooraanstaande plaats in de burgerij van Leeuwarden in. In 1685 komt hij voor als hopman in West-Minnena-espel; in 1689 werd hij tot lid van de vroedschap gekozen, waartoe men „voor het leven” benoemd werd. Van 1709—1712 zat hij in de schepenbank. In 1705 was hij keurmeester-generaal. In 1712 kocht hij met zijne vrouw een huis, met tuin en zomerhuis aan op den Grachtswal (Gr. C. f. 143). Hij overleed op 2 Mei 1719; zijne vrouw, op 24 December van dat jaar.

61. ANNIUS SYDERIUS (Sideryus, Siderius), 1684, schrijft in 1685 één leerling in. In 1674 werd hij door zijn broeder Mathijs Syderius tot leerling aangenomen. Hij trouwde in Mei 1685 Geertje Hilarius. Blijkens de inschrijvingen in de begraafboeken stierven van 1687—1690 drie zijner kinderen in zijn huis op de Koornmarkt. Op 30 Nov. 1690 legt hij als afgaand keurmeester rekening en verantwoording af; het volgend jaar teekent hij de rekening als olderman. Daarna komt zijn naam niet meer voor.
62. YME JONGHSMA, 1685, neemt in dit jaar één leerling aan, n.l. Cornelis Clases Jongsma, zoon van den goudsmid Claes Cornelisz. Jongsma (Zie no. 48). Op 21 Juni 1685 trouwt hij Hiske Encudides. Hij onderteekeent geen der gilderekeningen, en moet gestorven zijn vóór 1714, daar zijne weduwe in dat jaar een huis in de Peperstraat aankoopt. (Gr. C. f. 254). In 1728 koopt zij nog een huis in de Peperstraat (Gr. C. f. 41) en in 1742 een huis op den Wirdumerdijk aan. (Gr. C. f. 155) Hun zoon Jacobus werd meester in 1707. (Zie no. 73).
63. COENRAET WILHELM KOCK, 1685, schreef in 1691 één leerling in, n.l. zijn broeder Matthijs Kock. In 1676 werd hij door Pieter Dorsman tot leerling aangenomen. Hij trouwde hier in 1689 met Lijsbeth Rotmans. Dit echtpaar liet hier op 10 Juli 1692 een kind doopen. Later vond ik zijn naam niet meer vermeld.
64. JOHANNES DE VOS, 1694, heeft tusschen 1694—1704, vier leerlingen

gehad. Deze Johannes Pytters de Vos (niet te verwarren met Johannes Jans de Vos, die onder no. 55 hieraan voorafgaat) kwam in 1686 in de leer bij Eise Andeles. Hij was hier op 18 Maart 1674 geboren. De proclamatiën van zijn huwelijk met Elisabeth Cup, van Franeker, werden hier afgekondigd in Maart 1694; het huwelijk werd te Franeker bevestigd. Op 1 December 1717 teekent hij een besluit van het gilde uit 1714, (dat in 1717 eerst werd geboekt,) waarbij een gildebroeder, die de benoeming tot keurmeester voor de eerste maal aanneemt, fl. 20, en voor de volgende keeren fl. 10 moet storten, terwijl het bovendien bepalingen bevat omtrent het gebruik van wijn op de gildebijeenkomsten.¹⁾ Van 1708—1709 was hij keurmeester en op 30 Nov. 1719 onder-teekent hij, voor het laatst, mede de gilderekening. Daarna komt hij niet meer voor.

65. BERNARDUS VAN ASTEN, 1695, heeft in het leerlingenboekje, dat met 1705 eindigt, vier leerlingen ingeschreven. Hij was een zoon van Wyn-tien Beerns van Asten (zie no. 27) en Fedtie Pieters en werd te Leeuwarden gedoopt op 7 Maart 1656. In 1674 trad hij in de leer bij Arjen Mensma. Hij trouwde op 29 Juli 1694 Elisabeth de Horn, met wie hij in 1704 een huis op de Voorstreek bij de Korfmakerspijp (Gr. C. f. 95) aankocht, evenals in 1713 een huis in de Peperstraat (Gr. C. f. 161); in 1716 een huis Over de Kelders (Gr. C. f. 39) en in 1730 een huis op de Voorstreek (Gr. C. f. 175). Driemaal trad hij op als keurmeester van het gild, n.l. van 1697—'98, 1703—'04 en 1713—'14 en teekende de gilderekening nog op 30 November 1730. Hij stierf in October 1732 in zijn huis bij de Korfmakerspijp.

66. JOHANNES VAN DER LELY, 1695, nam tot 1705 vier leerlingen aan. Hij stamde uit een geslacht van Leeuwarder goudsmiden: hij was n.l. een kleinzoon van Jarich Gerrits, die onder no. 19, en een zoon van Freerck Jarichs van der Lely, die onder no. 46 voorkomt. In 1683 werd hij door zijn vader tot leerling aangenomen. Op 25 Juli 1694 trouwde hij voor den Gerechte met Rinske Gabesdr. van Huizum. Hij bereikte een hoogen ouderdom, daar hij de gilderekening nog teekent op 1 December 1749. Zijn tweede zoon, Gabynus van der Lely, werd meester in 1731.

Joh^a Vander Lely

¹⁾ Aan den Keurmeester en aan den Olderman werd voor het proeven een mengsel wijn toegestaan.

67. CORNELIS JONGSMA, 1696, heeft tot 1705 vier leerlingen ingeschreven. Hij was een zoon van Claes Cornelisz. (zie no. 48) en Gerritie Dourood. Evenmin als zijne ouders hier getrouwd zijn, is hij hier gedoopt. In 1685 nam Yme Jonghsma hem tot leerling aan. Hij trouwde hier op 3 Maart 1700 Alegonda Duyf. In deze huwelijks-acte wordt de bruijom genoemd: „gold- en silversmid dezer stede en stempelsnij-„der van de munten dezer provincie“. In 1698 en in 1704 koos het gilde hem tot keurmeester. In 1707 werd hij tot lid van de Vroedschap benoemd (men bleef dit voor het geheele leven). Van 1700—1713, 1718—1722 en van 1742—1744 heeft hij het schepen-ambt bekleed. Hij stierf in Maart 1744, in zijn huis in de Bagijnestraat.
68. HESSEL SINNEMA, 1698, schreef tot 1705 drie leerlingen in het leerjongensboekje in. Toen zijn meester, Laes Rinties Benningh (no. 53), hem in 1680 tot leerling aannam, noemde hij hem Hessel Sinnes, en onder dezen naam is hij op 23 April 1702 ook getrouwd met Antje Roelofs alhier. Nadat hij van 1705—'06 en van 1729—'30 keurmeester van het gild was geweest, teekende hij de gilderekening op 30 Nov. 1731 nog als olderman. Later komt hij niet meer voor.
69. ANDRIES PASSAMIER, 1698, teekende in 1699 één leerling aan. Hij was geboortig van Haarlem en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 2 November 1698. In zijne huwelijksacte (hij trouwde hier op 31 October 1698, met Aaltje Mensma), wordt hij nog m^r. „silversmit tot Haarlem“ genoemd. Bij den dood van zijne schoonmoeder Antje Rutgers, weduwe van Arjen Mensma, die in 1698 stierf, nam hij den winkel van wijlen zijn schoonvader en vele van diens goederen over. (Zie Inv. 1698. II. f. 147). In 1714 kocht hij een huis in de Peperstraat aan. Driemaal is hij tot keurmeester van het gilde gekozen, n.l. op 30 Nov. 1700, 1706 en 1717. Op 30 Nov. 1719 teekent Passamier de gilderekening nog als olderman, en op 21 November 1720 onderteekeet hij het besluit van het gilde, waarbij bepaald werd, dat alle gildebroeders, op straffe van 6 stuivers boete, op het raadhuis aanwezig moeten zijn bij de verkiezing van een keurmeester. Daarna wordt hij niet meer genoemd.
70. HENDRIKUS DORTSMAN, 1701, heeft geene leerjongens meer in het leerlingenboekje, dat tot 1705 doorloopt, ingeschreven. In Juli 1675 te Leeuwarden geboren uit het huwelijk van Pieter Hendriks Dorsman (zie no. 49) en Antje Pieters Spaensma, werd hij in 1685 door zijn vader tot leerling aangenomen. In zijne huwelijksproclamatien met Aurelia

Hitsma, waarvan op 28 April 1700 attestatie werd gezonden naar Hylaard, wordt de bruigom „goldsmid en zegelsnijder” genoemd. Driemaal trad hij als keurmeester van het gilde op. In 1700 en 1720 kocht hij huizen aan in de Peperstraat en in 1727 land bij Sierxmahof. (Gr. C. 1700 f. 154; Idem, 1720 f. 192; Idem. 1727 f. 156). In 1711 werd hij tot vaandrig in West-Keimpema-espel benoemd en van 1719—1752 nam hij zitting in de vroedschap, Daar men vroedsman voor het leven werd, moet hij in 1752 zijn overleden ¹⁾.

71. RICHAEUS ELGERSMA, 1704, schrijft in dit jaar een leerling in. In 1686 was hij door Jan Ketel als leerling aangenomen. Op 6 April 1704 trouwt hij hier met Tjaartje Gualtherij. Van 1711—'12 is hij keurmeester van het gild. Den 11 en Sept. 1719 onderteekent hij mede een besluit van het gilde, waarbij wordt bepaald, dat de bij het afleggen van de meesterproef aanwezige gildebroeders, op kosten van het gild, niet meer mogen gebruiken dan een mengel wijn; en op 21 Nov. 1720 het bovengenoemde gildebesluit, dat alle broeders op het Raadhuis aanwezig moeten zijn voor de verkiezing van een keurmeester. Later vond ik zijn naam niet meer. Ook zijn kleinzoon en zijn achter-klein zoon zijn hier goudsmiden geweest.
72. HARMANNUS DILLINCH, kwam uit Groningen en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 10 Mei 1706. Hij woonde hier echter reeds in 1702 blijkens zijne huwelijksacte, waarin hij al „silver-smit” wordt genoemd. (Dit jaartal klopt derhalve niet met het jaartal, op het gildebord aangegeven). Op 26 November 1702 werden n.l. in de Hervormde kerk in hun huwelijk bevestigd: „Harmanus Dillingh, silver-smit en Marijke Postma, beyde in dese stat”. (Trouwboek, 1702. f. 81). Hij is de stamvader geworden van een geslacht goudsmiden, die het vak gedurende de geheele XVIIIe eeuw te Leeuwarden hebben uitgeoefend (zijn zoon volgt onder no. 102; zijn kleinzoon onder no. 139). Van 1710—'11 was hij keurmeester van het gilde. Hij woonde op de Kelders, daar op 29 Juli 1743 „eene dochter van den goudsmid Dillingh op de Kelders”, begraven werd ²⁾. Hij teekende de gildebesluiten van 1719 en 1720. Zijn naam is niet ingeschreven in de begraafboeken.

¹⁾ In de Navorscher van 1855 blz. 273 wordt meegedeeld, dat bij de finale scheiding der goederen van Menno, baron van Coehoorn, op 17 Juli 1710 vermeld staat: „een juweelen ring met groote roossteen, voormaals door den Keurvorst van Ceulen aan den Genrl. L. van Coehoorn geschonken en door den juwelier „Doistman” op 1100 gls. geschat.”

²⁾ Daar zoowel deze goudsmid, als zijn zoon en zijn kleinzoon, alle drie Harmanus Dillingh heetten, is het soms moeilijk uit te maken, wie van drieën er wordt bedoeld. Indien deze „goud-smit Dillingh”, de zoon van den eersten H. Dillingh was geweest, die in 1741 trouwde, zou men de afgestorvene in het begraafboek niet „eene dochter”, maar „een kind” van Dillingh genoemd hebben

73. JACOBUS JONGSMA, 1707, werd op 24 Maart 1686 in de Hervormde kerk te Leeuwarden gedoopt; zijne ouders waren Yme Jonghsma (zie no. 62) en Hiske Encudides. In 1697 werd hij door Johannes van der Lely als leerling aangenomen. Van 1709—1710 trad hij als keurmeester van het gilde op. Hij kocht in 1710 een huis in het Nauw aan (Gr. C. f. 77) en trouwde op 15 November 1711 met Baukje Sterringa. Hij was toen burger-vaandrig. Van 1712—1726 heeft hij in de Vroedschap van Leeuwarden gezeten en van 1721—1724 in de schepenbank. Hij behoort tot de onderteekenaars van de beide bovengenoemde gildebesluiten van 11 Sept. en 21 November 1720. In Maart 1726 is hij gestorven in zijn huis in het Nauw.

74. ANDELE ANDELES, 1709. Op 20 Maart 1689 werd in de Hervormde kerk te Leeuwarden gedoopt: „Andele, een zoon van Eyse Andeles”. Dit kind heette derhalve: Andele Eyses, daar Andeles geen familienaam, doch een patronymicum was. Als: „Andele Eyses” werd hij dan ook door zijn meester P. Dortsman, in 1699 in het leerlingen boekje ingeschreven. Uit het feit, dat hij slechts één goudgulden leergeld betaalde, blijkt, dat hij de zoon was van een gildebroeder. (Zie no. 58). Vreemd genoeg, hoort men later niets meer van een goudsmid Andele Eyses, terwijl daarentegen een goudsmid Andele Andeles, wiens afkomst onbekend is, in de eerste helft der XVIIIe eeuw eene vooraanstaande plaats te Leeuwarden inneemt. Het is niet onmogelijk, dat Andele Eyses, toen hij tot het gilde toetrad, het patronymicum zijns vaders als familie-naam heeft aangenomen. Op 15 Juli 1714 trouwden hier: „Andle Andles, Mr. silversmit in dese stat en Trijntje Joukes” ¹⁾. Op 7 Augustus 1716 wordt hier gedoopt een: „Eise, zoon van Andle Andeles”. (de naam der moeder wordt in de oude doopboeken niet genoemd). Daar het de gewoonte was, dat de oudste zoon uit een gezin genoemd werd naar zijn grootvader van vaderszijde kan men hierin een bewijs zien, dat Andele inderdaad zijn patronymicum „Eises” heeft laten vallen, en daarvoor „Andeles” als familienaam heeft aangenomen.

Andele Andeles kocht met zijne vrouw in 1727 een huis in de Weerd aan. (Gr. C. f. 138). Zij stierf in 1742. In 1743 kocht hij nog perceelen: op den Oostersingel (Gr. C. f. 5), aan de Cambuurstervaart (Gr. C. f. 193) en aan de zuidzijde van de Nieuwestad. (Gr. C. f. 193), en in 1754 nog een Achter de Hoven. (Gr. C. f. 95) aan.

Als gildebroeder teekende hij de bovengenoemde besluiten van

¹⁾ Volgens het „Stamboek van den Frieschen Adel” dl. II f. 289 en 290 was zij eene dochter van den houtkooper Joucke Jouckes Selsma en Tjitsche Gerloffs Regueri.

1714, 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720, benevens de resolutie van het gilde van 3 December 1748, waarbij de groote proefmaaltijd werd afgeschaft, doch de „proeveling” daarvoor 50 gld in de gildelkas moest storten. Driemaal werd hij tot keurmeester van het gild gekozen.

Op 16 Januari 1728 sloot de Stedelijke Regeering een contract met hem over het gebruik en het in goeden staat houden van den stempel voor den electeurspenning, welke stempel bij hem in bewaring bleef. Behalve deze stempel uit 1731 (zie het Vervolg op Van Loon f. 651) zijn nog van zijne hand bekend: de vroedschapspenning van Dockum, uit ± 1730; (v. Loon I. f. 327. 2); — de Landdagpenning op de inhuldiging van Willem Karel Hendrik Friso, uit 1731 (Vervolg op v. Loon ff. 77 en 138); — de penning op diens huwelijk met Anna van Hannover, uit 1734 (Ald. f. 87), — en die op den dood van prins Willem IV uit 1751. (Ald. f. 300).

Nadat Andele Andeles in 1727 tot hopman in Oost-Hoekster-espel was aangesteld, werd hij in 1733 tot vroedsman verkozen. Van 1737—1740 en van 1743—1746 was hij schepen. Hij stierf in Maart 1754, en werd op 28 Maart in de Jacobijnerkerk begraven.

75. BERNARDUS NYUBUUR, 1710, trouwde hier op 4 Januari 1711 Maryke Sandra, of Sanders. In 1725 kochten zij een huis op den Eewal aan (Gr. C. f. 49). Gedurende 1717, 1722 en 1724 trad hij als keurmeester van het gilde op. In Mei 1726 stierf hij op de Koornmarkt. Hun zoon Jacob volgt onder no. 99.
76. HARMANUS VAN ROON, 1711, trouwde in 1710, als zilversmidsgezel, Siuwke Heringa; de attestatie hunner huwelijksproclamatien werd op 27 April van dat jaar naar Beers gezonden. In 1714 kochten zij een huis bij de Brol aan. Van 1714—'15 was hij keurmeester van het gilde. Op 15 April 1717 werd hij tusschentijds, in plaats van Gosse Hisborda, tot olderman verkozen en teekende als zoodanig op 30 November 1717 de gilde-rekening ¹⁾. Hij onderteekent mede het bovengenoemde gildebesluit van 21 Nov. 1720 omtrent de aanwezigheid der gildebroeders op het Raadhuis bij de verkiezing van den keurmeester. Later komt hij niet meer voor.

77. THOMAS WYTZEN, (Lees: WIELANT) 1712. Van een Th. Wytzen is

¹⁾ „Den 15en April 1717 heeft G. Hisborda zijn oldermans plaats aen 't gilde wederom opgedragen en is doenmaels in zijn plaetse verkoren voor dit lopende jaar H. van Roon waer op hij den eed heeft gedaen in handen van de keurm^r. Generael in presentie van de Stads keurm^r. „B. Nijbuur wege de keur ingevolge s' Lands ordonnantie en de teekens daer toe behorende „tot dien einde aen hem overgegeven”. (Extract uit het Slotboek der Rekeningen van 1606—1775).

geen spoor te vinden. Daarentegen heeft hier in denzelfden tijd een andere goudsmid gewoond, die blijkbaar een man van aanzien is geweest en wiens naam niet op het gildebord voorkomt, n.l. *Thomas Wielant*. Zou het ook kunnen zijn, dat de man, die het gildebord heeft overgeschilderd, dezen naam niet recht heeft kunnen ontcijferen en van *Wielant*: *Wytzen* heeft gemaakt? Hoe dit zij, volgens de trouwboeken der Ned. Herv. kerk van Leeuwarden trouwden hier op 16 Oct. 1712 de Mr. zilversmid *Tomas Wielant* en *Maryke Dortsman*. Op 26 Oct. 1688 was hij hier gedoopt, als zoon van *Isaac Wielant*. In 1718 en in 1728 werd hij tot keurmeester van het gilde gekozen. In de gilde-rekening van 20 Nov. 1726 heet hij *hopman*. In 1730 werd hij tot lid van de vroedschap gekozen, en zat als schepen in de regeering van 1753—'56 en van 1765—'68. Hij en zijne vrouw kochten verschillende huizen aan, n.l.: in 1724 een op de Nieuwestad (Gr. C. f. 3); in 1742 een in de *Aytta-steeg* (Gr. C. f. 99) en een op de *Tweebaksmarkt*. (Gr. C. f. 107), en in 1750 (Gr. C. f. 73), 1759 (Gr. C. f. 6) en 1762 (Gr. C. f. 111) huizen op den *Eewal*. Hij stierf in 1769 en werd op 22 Mei van dat jaar in de *Westerkerk* begraven.

78. AGE SCHAAP, 1712, werd in 1699 door *Johannes Jansz. de Vos* tot leerling aangenomen. *Age Lolckes Schaap* huwde hier op 3 Augustus 1710 *Wapke Aetes*. Hij heeft geen der gilderekeningen onderteekend, doch hij heeft wel zijne handteekening gezet onder het gildebesluit van 21 Nov. 1720 omtrent de aanwezigheid der gildebroeders op het Raadhuis, bij gelegenheid van de verkiezing van een keurmeester.
79. GOSSE HISBORDA, 1712, werd in 1700 door *Cornelis Jongsma* als leerling ingeschreven. *Gosse Lieuwes Hisborda* trouwde op 24 Juli 1712 met *Anna Groenewold*. Van 30 Nov. 1715 tot 30 Nov. 1716 was hij keurmeester en werd het jaar daarop, volgens het gebruik, *olderman* van het gilde. Volgens eene aantekening in het slotboek der rekening heeft *G. Hisborda* op 15 April 1717 zijn „*oldermansplaets aent gilde wederom opgedragen*”. De reden daarvan wordt niet vermeld. Niet lang daarna moet hij gestorven zijn, daar hij het bovengenoemde gildebesluit van 11 Sept. 1719 nog wel, doch dat van 21 Nov. 1720 niet meer heeft onderteekend.
80. ABRAHAM SIPMA, 1715, was geboren te *Dokkum* en verkreeg het burgerrecht van *Leeuwarden* op 20 December 1714. Op 26 Augustus 1714 huwde hij *Cornelia Benoy* en hertrouwde op 5 Oct. 1721 met *Rinske Pyttersdr. Wartena*. Volgens het begraafboek woonde hij in het *Nauw*, waaruit hij op 3 Februari 1730 is begraven.

81. BERNARDUS RIENCKS JELGERHUIS, 1716, werd in 1705 door Hessel Sinnema als leerling aangenomen.¹⁾ Hij trouwt hier op 16 Maart 1721 Petronella Jilderda, en koopt met haar in 1729 een huis in de Kleine Kerkstraat (Gr. C. f. 73) en in 1750 een huis op de Nieuwestad N.Z. (Gr. C. f. 17) aan. Van 1743 tot aan zijn dood in 1766 zit hij in de vroedschap van Leeuwarden. Van 1727—'28 en van 1732—'33 is hij keurmeester van het gilde. Hij teekent de gilderekening nog op 30 Nov. 1765. Volgens het begraafboek werd Bernardus Jelgerhuis uit de Kleine Kerkstraat op 30 Sept. 1766 in de Westerkerk begraven.
82. ATE SCHEVERSTEIN, 1719, werd op 1 Maart 1693 gedoopt als zoon van Johannes Scheverstein. Hij trouwde op 11 Februari 1720 met Fette van Asten, dochter van den goudsmid Bernardus van Asten (zie onder no. 65). Van 1720—'21 was hij keurmeester van het gilde. Hij onderteekende de gilde-besluiten van 21 Nov. 1720 en van 3 Dec. 1748 en teekende de gilderekening voor het laatst op 30 November 1769. Tusschen 1752 en 1756 nam hij drie leerlingen aan²⁾. Hij overleed in September 1773, en werd uit een huis bij de Korfmakerspijp, (waarschijnlijk dat, wat in 1704 door zijn schoonvader was aangekocht) in de Jacobijnerkerk begraven.
83. W. PIERSON, 1721. Wybrandus Pierson liet hier in 1722 zijn huwelijk met Petronella Cluyrde afkondigen, waarvan op 3 Mei 1722 attestatie naar Bozum gezonden werd. Hij trad als keurmeester van het gilde op van 1722—'23 en van 1731—'32. Op 10 Januari 1735 werd hier een Wybrandus Pierson, uit een huis op de Nieuweburen, begraven.
84. T. DE RINGH, 1722. (Uit de gilde-rekening van 30 Nov. 1724 blijkt, dat de restaurateur van het gildebord zich heeft vergist in de voorletter; dit moet geen F., maar een T. zijn) Van Tomas de Ringh is zeer weinig bekend. Hij was van 1724—'25 keurmeester en teekent op 30 Nov. 1726 de rekening als olderman. Na dien datum komt zijn naam niet meer voor.
85. E. ELGERSMA, 1725. Eduard Elgersma werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden op 19 Maart 1699 gedoopt als zoon van doctor Jacobus

¹⁾ Op 30 Oct. 1692 werd hier in de Hervormde kerk gedoopt: Bernardus, een zoon van den tinnegieter Rienck Janssen; misschien is dit kind later de hier genoemde goudsmid geworden.

²⁾ Bij de vermelding van het aantal leerlingen, die door sommige meesters in de 2e helft der 18e eeuw zijn aangenomen, moet ik er op wijzen, dat daarvan enkel in de gilde-rekeningen van 1751—1782 opgave wordt gedaan; dat de namen der leerjongens niet vermeld zijn, en dat zelfs de namen der meesters niet altijd worden genoemd (zoo heet het in de rekening van 1759: „voor het inteekeken van agt leerknegts 8.—8.—“; „in die van 1760: „voor 't inteekeken van 5 jongens, 14.—.—“; en in die van 1762: „nog drie leerknegts 8.—8.—“). Daarbij valt het soms niet uit te maken, welke goudsmid, als zij gelijke namen dragen, bedoeld is, zooals H. Dillingh; R. Elgersma, J. Jelgerhuis. In dit laatste geval heb ik het aantal leerlingen niet opgegeven.

Regnerij Elgersma. Hij is niet gehuwd geweest. Hij heeft zijn naam gezet onder de bovengenoemde gildebessluiten van 1 Dec. 1717 (1714), 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720, doch dit behoeft niet in strijd te zijn met het op het gildebord aangegeven jaar van zijne toetreding tot het gilde, daar deze besluiten door de aankomende meesters, naar gelang van hunne opneming in het gild, zijn geteekend. Ook staat zijn naam nog onder het gildebesluit van 3 Dec. 1748. In 1734, 1746 en 1756 is hij tot keurmeester benoemd. In 1754 en in 1766 nam hij een leerling aan. Hij woonde op de Nieuwestad bij de Waag en werd van daar uit begraven op 16 December 1768.

86. JOHANNES DE VALK, 1725, trouwt op 29 Mei 1729: Regina (of Gesyna) Sybisma. (Bij de inschrijving van den ondertrouw wordt de bruid: „Regina”, in de huwelijksproclamatien over de Herv. kerk wordt zij „Gesyna” genoemd). Ook zijn naam staat onder de gildebessluiten van 1 Dec. 1717 (1714), 11 Sept. 1719, 21 Nov. 1720 en 3 Dec. 1748. In 1752 en 1756 nam hij leerlingen aan. Nadat hij van 1730—'31 en van 1751—'52 als keurmeester was opgetreden, teekende hij op 30 November 1753 de gilderekening voor het laatst als olderman. Hij stierf in December 1756 in zijn huis op de Kelders en werd op den Oudejaarsdag begraven.
87. HENDRIK MONSMA, 1726, trouwt in Juli 1726 Catharina Rosa van der Werff; er wordt attestatie van de huwelijksproclamatien naar Stiens gepasseerd. Van 1733—'34 was hij keurmeester. Hij onderteekent mede de gildebessluiten van, 11 Sept. 1719; 21 Nov. 1720 en 3 Dec. 1748. Hendrik Willems Monsma woonde op de Weaze en werd van daar uit begraven in de Jacobijnerkerk, op 21 September 1759.
88. HANS AT SMA, 1727, werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 3 April 1696, als zoon van Oenias Atsma. Hij trouwde in November 1733 Swaantje Meinardi, van Harlingen; het huwelijk werd in Deersum bevestigd. Blijkens aantekeningen in het begraafboek woonden zij bij den dood hunner kinderen in 1735 en 1738, op de Nieuwestad bij de Tontjepijp, terwijl hij in Juni 1745 in een huis in de Weerd stierf. Hij teekende de gildebessluiten van 11 Sept. 1719 en van 21 Nov. 1720; bij deze laatste handteekening zette hij het jaartal „1734”. Als afgaand keurmeester legde hij op 29 Nov. 1736 rekening en verantwoording af, en teekende in 1737 de rekening als olderman.
89. F. STELLINGWERF, 1728. Frans Stellingwerf was een zoon van Tierck Tiebbes en werd hier op 24 Sept. 1697 in de Ned. Herv. kerk gedoopt. Hij huwde hier op 20 Juni 1728 Sara Leurs. Samen kochten zij panden

aan: in 1731, in het Nauw (Gr. C. f. 257); in 1733, aan de Nieuwestad z.z. (Gr. C. f. 90); in 1751, Achter de Hoven (Gr. C. f. 119) en in 1758, aan de Potmarge. (Gr. C. f. 149). — Hij teekent het gildebeshuit van 3 December 1748. Op dien datum legt hij als keurmeester rekening en verantwoording af; en op 1 Dec. 1749 teekent hij als olderman de gilde-rekening. In 1752 neemt hij een leerling aan. Het laatst komt zijn naam voor op 29 Februari 1768, wanneer hij beboet wordt wegens het niet bijwonen van een gildevergadering.

90. PETRUS VAN ASTEN, 1728, behoorde tot een geslacht van goudsmiden. Hij was een zoon van Beernt of Bernardus Wynties van Asten (zie onder no. 65) en werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 15 Maart 1699. Hij teekende de gildebeshuiten van 11 Sept. 1719 en van 21 Nov. 1720, en eveneens de resolutie van 3 Dec. 1748. Van 1740—'41 trad hij als keurmeester van het gilde op. Tusschen 1753—'56 nam hij drie leerlingen aan. Hij is hier niet getrouwd. Op 14 Maart 1765 werd hij begraven uit zijn huis Over de Kelders.
91. PIETER HALIUS, (Lees: HULSHUIS). 1729. Waarschijnlijk heeft degene, die het gildebord overschilderde, zich in den naam van den goudsmid vergist. Een Halius trof ik hier nergens aan, doch wèl een Pieter *Hulshuis*. Deze werd op 6 Oct. 1704 in de Ned. Herv. kerk alhier gedoopt, als zoon van Jurien Hulshuys, die van 1709—1714 in de vroedschap van Leeuwarden heeft gezeten. In 1728 trouwde hij met Clara Hajo-nides. De *zilversmid* Petrus Hulshuis uit het Nauw verloor in Mei 1731 twee kinderen. Ook zijne vrouw stierf jong, daar hij op 3 Augustus 1732 hertrouwde met Gertje Wijbrens. Uit de begrafenisboeken, — bij den dood van drie hunner kinderen, — blijkt, dat zij eerst in de Bagijnestraat hebben gewoond. In 1748 kochten zij een huis in de Groote Kerkstraat aan (Gr. C. f. 152). Hij onderteekende de gildebeshuiten van 21 Nov. 1720 en van 3 Dec. 1748. In 1737 was hij keur-meester en in 1738 teekende hij als olderman de gilderekening. Hij stierf in 1750.
92. GABYNUS VAN DER LELY, 1731, was een zoon, kleinzoon en achter-kleinzoon van Leeuwarder goudsmiden. (Zie onder de nos. 66, 46 en 19). Zijne ouders waren Johannes van der Lely en Rinske Gabes. Zijn doop is hier nòch in de doopboeken der Ned. Herv. kerk, nòch in die der R. C. kerk ingeschreven. In 1731 huwde hij, in de Hervormde kerk, Sophia Spanhemius. In 1740 kocht hij het $\frac{1}{3}$ gedeelte van een huis op de Voorstreek bij de Vischmarkt aan, waarvan de beide andere $\frac{1}{3}$ gedeel-

ten toebehoorden aan Johannes van der Lely en aan Hester van der Lely. (Gr. C. f. 31). Zelf woonden zij in het Nauw en van dit huis uit werd hij op 16 Mei 1754 in de Jacobijnerkerk begraven. Gabinus van der Lely teekende de gildebessluiten van 21 Nov. 1720 en van 3 Dec. 1748.

93. MENNO TIJSSEN, 1731, was geboortig van Oudega en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1731. Hij trouwde op 8 April van hetzelfde jaar Mayke Huydekoper. In 1763 koopt hij een huis aan in het Ruiterskwartier (Gr. C. f. 10). Hij heeft zijne handteekening gezet onder de vroeger genomen gildebessluiten van 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720. Als afgaand keurmeester legt hij rekening en verantwoording af op 30 Nov. 1744, en teekent, als olderman, de rekening van 1745. Op 4 Januari 1749 onderteekent hij mede het bovengenoemde gildebessluit van 3 Dec. 1748. In 1752 nam hij een leerling aan. Het laatst vond ik zijn naam vermeld op 24 Dec. 1754, toen hij een boete opliep wegens afwezigheid van eene vergadering van het gilde.

94. WILLEM FONS, 1731, werd op 29 October 1699 in de Ned. Herv. kerk gedoopt, als zoon van Tjeerd Fons. Hij trouwt in Mei 1731 met Trijntje Wittinga; het huwelijk wordt in Finkum bevestigd. In 1734 koopen zij een huis Over de Kelders aan. (Gr. C. f. 100). Hij onderteekent het vroeger genomen gildebessluit van 21 Nov. 1720, doch onder geen der gilderekeningen vindt men zijn naam. Hij werd op 19 Maart 1749 begraven uit een huis in de Slotmakersstraat. Zijne weduwe overleefde hem lange jaren: zij werd op 1 April 1788, uit de Slotmakersstraat, begraven.

95. JOHANNES JONGSMA, 1733, stamde uit een geslacht van Leeuwarder goudsmiden: zijn grootvader was Claes Cornelisz (zie no. 48), zijn vader: Cornelis Clasen Jongsma (no. 67). Hij werd hier gedoopt op 14 December 1704. Waarschijnlijk is hij ongetrouwd gebleven, daar zijn huwelijk hier niet is afgekondigd. Hij teekent het boven genoemde gildebessluit van 3 Dec. 1748. Als afgaand keurmeester legde hij rekening en verantwoording af op 30 Nov. 1740. Deze rekening, evenals de volgende van 30 Nov. 1741 zijn zoowel door hem, als door zijn vader onderteekend. Onder verschillende rekeningen komt zijne handteekening voor; het laatst onder die van 30 Nov. 1780. In 1747 had hij een huis in het Zaailand gekocht (Gr. C. f. 123) en hierin stierf hij in Mei 1782. In het begraafboek staat aangeteekend: „op 22 Mei 1782, de Hr. „Johannes Jongsma, segelsnijder uit het Zaailand, (begraven) in de „Westerkerk“.

96. TJALLING CAMP, 1733, werd te Leeuwarden in de Ned. Herv. kerk op 16 Januari 1704 gedoopt als zoon „van de schriever Camp”. Op 24 Februari 1737 trouwde hij hier Reinouke de Haes. Hij onderteekeent de vroeger genomen gildebeshuuten van 11 Sept. 1719 en van 21 Nov. 1720. Op 30 Nov. 1738 treedt hij als keurmeester af, en teekent, als olderman, de rekening van 30 Nov. 1739. Daarna wordt zijn naam niet meer genoemd.
97. G. POSTHMA, 1734. Gosselius Postma, geboren te Bolsward, verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 30 Dec. 1733. Hij was hier op 12 April 1726 getrouwd met Agnis Postma. Met zijne vrouw, die in deze koopacte Angenis Posthuma wordt genoemd, koopt hij in 1740 een huis aan op het Heerenwaltje (Gr. C. f. 1). Vroeger bewoonden zij, blijkens de inschrijving in het begraafboek van één hunner kinderen, een huis op de Put. Hij onderteekeent de gildebeshuuten van 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720, doch niet dat van 3 Dec. 1748. Evenmin staat zijn naam onder een der rekeningen. Hij stierf in Februari 1752 op het Heerenwaltje.
98. PIBO ELGERSMA, 1734, was een zoon van den goudsmid Rijk of Richaeus Elgersma (zie no. 71) en Tjaartje Gualtherij. Hij werd hier op 5 April 1705 gedoopt en huwde op 2 November 1732 Marijke Doekes Jouwersma. Blijkens de inschrijving van een hunner kinderen in het begraafboek, woonden zij in 1739 op de Weaze. Hij zette zijn naam onder de gildebeshuuten van 11 Sept. 1719, 21 Nov. 1720 en 3 Dec. 1748. In 1745 bekleedde hij de functie van keurmeester; op 30 Nov. 1746 teekent hij de gilderekening als olderman. Hij verzuimde de gildebijeenkomst van 7 Juni 1751 en werd daarvoor beboet. In 1751 nam hij een leerling aan. Later komt zijn naam niet meer voor. Waarschijnlijk is hij in 1752 gestorven.
99. JACOB NIEBUUR, (Nieubuur) 1735, was een zoon van den goudsmid Bernardus Jacobs Nyubuur (Zie no. 75). Hij werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 10 Sept. 1713. Hij trouwde Anke Dirks, van Heerenveen; op 11 Maart 1753 werd er attestatie van hunne huwelijksafkondiging naar Heerenveen gezonden. Zij woonden op de Koornmarkt. Hij onderteekeent de gildebeshuut van 3 Dec. 1748. In 1739, 1746 en 1751 was hij keurmeester van het gild; hij teekende de gilderekeningen o.m. van 1773 tot en met 1781. In 1753 en 1756 heeft hij leerlingen aangenomen. Hij stierf in Februari 1782 en werd uit zijn huis op de Koornmarkt op het Oldehoofsterkerkhof begraven.
100. J. BONTEKOE, 1736. Jacobus Bontekoe werd hier op 14 October 1714

in de Ned. Herv. kerk gedoopt als zoon van Nathaniel Harmanis (Bontekoe) die in 1729 het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg met zijne beide zonen: Jacobus en Nehemias. Hij trouwde hier op 22 Dec. 1737 Riemke Wijngaarden. Hij onderteekende de vroeger genomen gildebesluiten van 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720, evenals de resolutie van 3 Dec. 1748. In 1743 was hij keurmeester van het gilde. In de begraafboeken staat zijn naam niet vermeld, doch hij leefde nog op 30 Nov. 1768, daar hij dien dag de boete van 6 stvrs. verbeurde, gesteld op het wegblijven van de gildebijeenkomst.

101. P. FEYEN, 1737. Petrus Feyens, mr. zilversmid, trouwde te Leeuwarden op 7 December 1738 Maria Grosseauw, uit de Schrans. Volgens inschrijving in de begraafboeken van den dood hunner kinderen, woonden zij in 1743 en 1747 in de Weerd, en in 1748 in de Peperstraat. Petrus Feyens heeft geen der gildebesluiten van 1719, 1720 en 1748 geteekend, evenmin als een der gilderekeningen. Op 25 Januari 1751 werd hij beboet wegens het wegblijven uit een gildevergadering. Verder heb ik geen spoor van hem gevonden.

102. HARMANUS DILLENCK (Dillingh), 1738, werd hier op 16 Juni 1715 gedoopt. Hij was een zoon van den goudsmid Harmanus Dillingh (zie no. 72) en Marijke Postma. Hij trouwde hier op 27 April 1741 Pieterella Susanna Leurs. Hun zoon Harmanus Dillingh, geboren in 1742, werd ook goudsmid (zie no. 139), zoodat er hier in de 18e eeuw drie geslachten „Harmanus Dillingh" het ambacht hebben uitgeoefend. Het is daardoor soms moeilijk uit te maken, welke van deze drie Dillingh's, wordt bedoeld. In 1719 en in 1720 teekende de oudste Dillingh, de bovengenoemde gildebesluiten van 11 Sept. 1719 en 21 Nov. 1720; — deze laatste resolutie is naderhand ook onderteekend door zijn zoon, die eveneens zijne hand zette onder het gildebesluit van 3 Dec. 1748. Als keurmeester van het gilde legde deze rekening en verantwoording af op 30 November 1742, 1753 en 1764, en teekende de rekening als olderman op 30 Nov. 1743 en 1754. Van 1752—1760 nam hij hier vier leerlingen aan. Zijn dood is niet in de begraafboeken ingeschreven. Hij woonde in het Nauw, waar hij en zijne vrouw in 1757 een huis hadden aangekocht. (Gr. C. f. 62).

103. JAN DE WAL, 1744, was geboortig van Leeuwarden, zooals uit het Burgerboek blijkt,¹⁾. Met zijn vader, Jan de Wal, die uit Brugge afkomstig was, verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden op 31 Juli

¹⁾ Daar hij hier niet op den familienaam in de doopboeken is ingeschreven en de naam Jan Jansz. talloze malen voorkomt, is het niet na te gaan, wanneer hij hier geboren is.

1744. Op 24 Maart 1748 trouwde hij in de Ned. Herv. kerk met Atie Stiensma. Met haar kocht hij in 1750 een huis in het Nauw aan. (Gr. C. f. 58). Hij zette in 1744 zijn naam onder het bekende gildebesluit van 21 November 1720, en teekende later dat van 3 Dec. 1748. Op 1 December 1749 legde hij als afgaand keurmeester rekening en verantwoording af en onderteekende in 1750 en 1751 de gilderekening. In 1751 en in '55 nam hij een leerling aan. In het „Register der boeten" loopende van 1751—1793, staat op 21 Maart 1759 vermeld een: „Monsr. de Wal", die, wegens absentie, eene boete van 6 stuivers kreeg. Daar Johannes de Wal, die onder no. 136 volgt, in 1759 nog niet in het gilde was opgenomen, moet hier Jan de Wal beboet zijn. Hij stierf in September 1759 en werd, volgens aantekening in het begraafboek op 6 September „uit het Naauw" begraven ¹⁾).

104. WYBE DOMINICUS, 1744, werd op 2 Februari 1720 in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt als zoon van Albert Dominicus. Hij trouwde in 1757 Tieltje Andeles, dochter van Andele Andeles; attestatie van de huwelijksproclamatien werd op 3 Juli 1757 naar Roordahuizum gepasseerd. Hij verkreeg het burgerrecht op 27 Januari 1744. In 1765 werd hij tot lid van de vroedschap gekozen; van 1771—1774 fungeerde hij als schepen en van 1785—1788 als burgemeester. In 1744 teekende hij het gildebesluit van 21 November 1720, en later dat van 3 Dec. 1748. Op 30 Nov. 1750 legde hij als afgaand keurmeester rekening en verantwoording af en het laatst teekende hij de gilderekening op 1 Dec. 1788. Tusschen 1753—1766 heeft hij zes leerlingen aangenomen. Hij stierf in Mei 1789 in zijn huis „over de Lange Pijp", en werd in de Westerkerk begraven. Zijne vrouw was hem op 12 Maart 1778 voorgaan. (Volgens het „Stamboek van den Frieschen Adel", II f. 290 testeerden zij samen op 1 Februari 1776, en hij alleen op 12 Juni 1786, en by codicil, op 20 Mei 1789).

105. A. WIJNGAARDEN, 1748, werd hier op 10 Sept. 1724 gedoopt als zoon van Jan Allerts. Allert Wijngaarden is hier niet getrouwd. Daar in zijne doodacte (ingeschreven in het register van aangifte van overledenen, voor de successie, loopende van 2 Januari 1806—31 Dec. 1811, dat veel uitvoeriger is dan de oudere begraafboeken) geen melding wordt gemaakt van vrouw of kinderen, is hij waarschijnlijk ongetrouwd gebleven. Hij stierf hier op 19 Augustus 1808 in den ouderdom van ruim 84 jaar, op den Wirdumerdijk. Allert Wijngaarden zette in 1748 zijne handteekening onder het gildebesluit van 21 Nov. 1720, en teekende

¹⁾ Op 19 Dec. 1752 werd een andere Jan de Wal „uit het Nauw" begraven. Dit zal vermoedelijk zijn vader zijn geweest, die met zijn zoon in 1744 het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg.

dat van 3 Dec. 1748. Hij was afgaand keurmeester op 30 Nov. 1758 en op 30 Nov. 1765, en teekende de gilderekening voor de laatste maal op 1 Dec. 1788. Tusschen 1754 en 1766 nam hij drie leerlingen aan.

106. T. KYLSTRA VAN DER LEY, (Lees: F. SYLSTRA VAN DER LELY) 1748.

Van dezen goudsmid is noch in het gilde-archief, noch in het Stedelijk archief eenig spoor te vinden. Daar echter in 1748 juist een F. SYLSTRA het eerst als goudsmid voorkomt, en deze niet op het gildebord aangegeven staat, ligt het voor de hand, dat er bij het oververven van het bord eene vergissing is begaan, en dat men voor *T. Kijlstra: F. Sylstra* moet lezen.

FREDERIK SYLSTRA, zoon van Sipke Rienx Sylstra en Joanna Lely, werd in 1748 in het goudsmidsgilde te Leeuwarden opgenomen. Dit blijkt uit zijne onderteekening van het gildebesluit van 21 Nov. 1720, waar hij, bij zijn naam, het jaartal 1748 zet. Hij onderteekent eveneens het gildebesluit van 3 Dec. 1748. — Op 7 December 1728 had zijn vader Sipke Rienx Sylstra, geboren te Ritzumazijl, en in 1721 te Leeuwarden in de Ned. Herv. Kerk getrouwd met Joanna Lely, voor zich en voor zijn beide zoontjes Rienk en Fredrik Sijlstra het burgerrecht van Leeuwarden verkregen. Den 26en Januari 1749 trouwden, voor den Gerechte, Fredrik Sylstra, mr. silversmid en Anna Maria van Eelkoma. Op 1 Dec. 1755 legde hij als keurmeester rekening en verantwoording af, en op 1 Dec. 1756 teekende hij de rekening als olderman. Nergens noemt hij zich *Sylstra van der Ley*; ook, waar hem boeten voor absenties worden opgelegd, staat er enkel F. Sylstra. Daar hij, als tweede zoon, naar zijn grootvader van moederszijde zal zijn genoemd, is het, hoewel ik de doopinschrijving zijner moeder niet vond, zeer wel mogelijk, dat hij een kleinzoon van Fredrik van der Lely is geweest (zie no. 46), zoodat hij zich later kan hebben genoemd Fredrik Sylstra van der Lely. In 1753 en in 1760 nam hij een leerling aan. Hij stierf in een huis op de Koornmarkt en werd op 18 November 1788 begraven. Zijne vrouw volgde hem op 19 Maart 1790 in het graf.

107. M. DE VRIJ, 1749, werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 22 December 1724. Zijn vader, Abraham de Vrij, komende van Amsterdam, had het burgerrecht van Leeuwarden verkregen op 13 December 1718. Michiel de Vrij trouwde hier op 8 Mei 1746 met Neine Doekema. Hij teekende geene enkele gilderekening, doch wel komt zijn naam herhaaldelijk voor onder degenen, die wegens absentie van de gildevergaderingen boete beloopten; het laatst op 30 November 1781. Van 1751—1779 nam hij zeven leerlingen aan. Zijn naam is niet ingeschreven in de begraaften van Leeuwarden.

108. JOHANNES JELGERHUIS, 1750, was een zoon van den Leeuwarder goudsmid Bernardus Jelgerhuis en werd op 30 Mei 1723 in de Ned. Herv. Kerk alhier gedoopt. Hij trouwde Grietje van Sippema: attestatie van hunne huwelijksafkondiging werd op 18 Sept. 1757 naar Ryperkerk gepasseerd. In 1760 kochten zij een huis in het Nauw aan. (Gr. C. f. 55) waaruit in 1761, 1771 en 1777 kinderen van hen zijn begraven. Johannes Jelgerhuis was keurmeester van het gilde van 30 November 1765—2 December 1766. Daarna onderteevende hij de gilderekeningen niet meer. Hij leefde nog op 15 Juni 1778, daar hij toen, wegens afwezigheid van eene gildevergadering, beboet werd. Zijn naam komt niet in de begraafboeken van Leeuwarden voor.
109. J. ANDELES, 1750. Jouke Andeles werd op 31 Oct. 1727 te Leeuwarden gedoopt als zoon van Andele Andeles (zie no. 74) en Trijntje Joukes Selsma ¹⁾. Het is opmerkelijk, dat hij, ofschoon hij in 1750 tot het goudsmidsgilde toetrad, gedurende zijn lange loopbaan, noch als keurmeester heeft gefungeerd, noch een der gilderekeningen mede heeft onderteekend. Wel woonde hij de gildevergaderingen bij, zooals blijkt uit de boeten, welke hem wegens absentie herhaaldelijk zijn opgelegd. Jouke Andeles was blijkbaar een man van aanzien, daar hij van 1762—1795 het jaar, waarin de vroedschap werd opgeheven, vroedsman is geweest en van 1764—1767 als schepen is opgetreden. Zou het mogelijk zijn, dat hij een ander bedrijf ter hand heeft genomen? In 1751 stierf hier „de houtkooper Andeles”. Den 24en Februari 1754 trouwde de *koopman in hout*, Jouke Andeles, met juffer Rebekka Balck. Zij lieten hier geene kinderen doopen. Op 6 Sept. 1806 stierf hier Jouke Andeles, man van Rebekka Balck, oud 79 jaar. De hier opgegeven leeftijd is in overeenstemming met den doop-datum van den zoon van Andele Andeles: Jouke. Hoe dit zij, of hij door familie-omstandigheden geleid, bij den dood van een bloedverwant diens houtzaak heeft overgenomen, of niet, — buiten de hierboven vermelde boeten vindt men in het archief na 1750 geen spoor van een goudsmid Jouke Andeles.
110. J. M. LENTZ, 1750. Den 18en Januari 1726 werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt: „Johan Marcus, een soon van Johannes Lens”. De grootvader van het kind, ook een Johan Marcus Lens, geboortig uit Catzenellebogen, had in 1689 het burgerrecht van Leeuwarden verkregen. De goudsmid Johan Marcus Lentz wordt later steeds Marcus Lentz genoemd, zooals blijkt uit de huwelijksacte van den

¹⁾ Den 19en October 1718 werd hier eveneens een Jouke, zoon van Andele Andeles, gedoopt, zonder opgave van den naam der moeder, daar in de oude doopboeken enkel de naam van den vader wordt vermeld. Deze Jouke zal vóór 31 Oct. 1727 gestorven zijn.

„m^r. silversmid Marcus Lentz”, die hier in 1754 Sara Stiphout trouwde en uit de koopacten, waarbij dit echtpaar in 1761 een huis op de breedzijde van de Nieuwestad (Gr. C. f. 88) en in 1773 een huis op de Kelders (Gr. C. f. 109) aankocht. Ook de gilderekeningen onderteekent hij op 30 Nov. 1759, als afgaand keurmeester, en op 1 Dec. 1760, als olderman, met M. Lentz. Tusschen 1751—1775 heeft hij vijf leerlingen aangenomen. Het laatst vond ik zijn naam vermeld op 28 Juli 1779, wanneer hij eene boete oploopt wegens afwezigheid uit eene gildevergadering.

111. R. ELGERSMA, 1750. Op 5 April 1716 werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt: Regnerus Elgersma, zoon van den goudsmid Richaeus Elgersma, (Zie no. 71). Hij trouwde op 15 April 1753, Elisabeth Scheverstein. Tusschen 1751—1772 nam hij vijf leerlingen aan. Op 1 Dec. 1756 en op 30 Nov. 1773 legt hij rekening en verantwoording af als afgaand keurmeester en op 30 Nov. 1757 teekent hij de gilderekening als olderman. Hij woonde in het Nauw en werd van daar uit begraven op 5 Februari 1777.

112. J. PEEREBOOM, 1751. Jan Peereboom, gedoopt op 28 Maart 1725, was een zoon van Rijkelt Jansz. Peereboom, koster van de Jacobijneren Galileër-kerken, en Auckjen van Loo. Den 28en April 1765 trouwde hij met Anna Weidema, met wie hij in 1769 een huis in het Nauw aankocht van den goudsmid Harmanus Dillingh en Petronella Susanna Leurs. (Gr. C. f. 4). Hij trad herhaaldelijk als keurmeester op (in 1754, 1760, 1767, 1771, 1781 en 1785) en teekende tot 1796 dikwijls de gilderekeningen. Van 1751—1781 nam hij hier negen leerlingen aan: Hij onderteekende mede de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Hij stierf in 1805 en werd op 30 Januari in de Galileërkerk begraven.

113. SIKKE VAN OMMEREN, 1751, werd op 15 November 1726 gedoopt als zoon van Dirck Gerrits van Ommeren. Op 30 Juli 1751 verkreeg hij, tegelijk met zijn vader, het burgerrecht van Leeuwarden. Hij trouwde in 1752 Froukje Calsbeecq. In 1766 kocht hij een huis op de Nieuwestad n.z. (Gr. C. f. 10) en in 1778 een huis Achter de Hoven (Gr. C. f. 147) aan. Van 30 Nov. 1767—1768 was hij keurmeester en teekende mede de rekening van 1769. Tusschen 1753—1775 heeft hij negen leerlingen gehad. Waarschijnlijk is hij de Sicco van Ommeren, die, volgens het begraafboek op 24 November 1779 werd begraven. Na dien tijd komt zijn naam niet meer in het archief voor.

114. E. ANDELES, 1752. Eise Andeles werd op 12 Maart 1731 te Leeuwarden gedoopt. Hij was een zoon van den rector der Latijnsche school, Hille-

brand Andeles, en Hopkje Buma¹⁾. Hij trouwde op 21 Maart 1760 Doetje Bokma, uit Marrum. Hij woonde in de St. Jacobsstraat, zooals blijkt uit eene advertentie in de Leeuwarder Courant van 3 Juni 1758, waarin hij bekend maakt, dat hij signetten in zilver en in staal snijdt. Door hem zijn penningen vervaardigd: op de stichting van het Diaconiehuis, uit 1758; (zie het Vervolg op v. Loon f. 344); op den dood aan Prinses Anna, uit 1759 (Ald. f. 346); op het overlijden van Prinses Maria Louisa, uit 1765 (Ald. f. 376); op den aanvang van het jaar 1765 (Dirks, Repertorium III no. 1444) en op de inhuldiging van Willem V als Stadhouder, uit 1766. (Verv. op v. Loon, f. 386). Den 21en Januari 1762 droeg de Magistraat Eise Andeles op gouden magistraats- en vroedschapspenningen te maken volgens een bepaald model en gewicht. Tusschen de jaren 1752—1760 nam hij vier leerjongens aan. Van 1761—1762 was hij keurmeester van het gilde. Den 5en Maart 1765 betaalde hij nog eene boete, wegens het niet bijwonen van eene vergadering. Waarschijnlijk zal hij omstreeks 1766 overleden zijn, daar zijn naam daarna niet meer wordt genoemd.

115. O. F. MULLER, 1754. Otto Frederik Muller werd op 5 Juni 1729 in de Luthersche kerk alhier gedoopt. Zijne ouders waren Ernst Muller en Toontie Mullers. In 1754 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden. Hij trouwde in 1756 Helena Dintelius, uit Amsterdam. In 1761 kochten zij een huis aan in de Peperstraat. (Gr. C. f. 70). Hij heeft niet gefungeerd als keurmeester. In 1754 en in 1755 nam hij een leerling aan. In het „Register der Boeten” komt zijn naam het laatst voor op 7 Mei 1771.
116. JUSTUS WIARDA, 1754, was geboortig van Heerenveen. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 13 Sept. 1754 en trouwde hier op 1 Januari 1755 Sara Leurs. Zij woonden in het Nauw, blijkens de inschrijving van een hunner kinderen in het begraafboek uit 1758. Hij is geen keurmeester geweest. In 1755 nam hij twee leerlingen aan. Zijn naam komt hier na 1758 niet meer voor.
117. KLAAS RIDDERSMA, 1758, werd hier op 22 April 1736 gedoopt als zoon van Roelof Riddersma en Eeltje Lens. Op 11 Mei 1760 trouwde hij hier Hendrica Jansdr. van Eese. Hij woonde, zooals uit het begraafboek bij den dood zijner kinderen blijkt, achtereenvolgens op den hoek van Droevendal (1762), waar zijn vader in 1745 een huis had gekocht, in de Groote Hoogstraat (1772) en in de Olde Doelesteeg

¹⁾ Er is ook een Eise Andeles gedoopt op 7 Aug. 1716. Deze was een zoon van den goudsmid Andele Andeles (zie no. 74). Deze Eise Andeles trouwde in 1738 Gertje Jongsma, en wordt in zijne huwelijksacte „coopman” genoemd.

- (1780). In 1774 nam hij zijn zoon tot leerling aan, nadat hij in 1760 en 1765 ook leerknechten had ingeschreven. Van 1762—1763 en van 1768—1769 was hij keurmeester van het gilde. Hij teekende de gilde-rekening voor het laatst op 30 Nov. 1795. Tot het deelgenootschap betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen is hij niet toegetreden. Hij overleed in den ouderdom van 81 jaar, op 1 Augustus 1817.
118. B. STORM, 1759. Berent Storm werd hier in 1730 geboren als zoon van Roelof Storm en Margarita Christina Jansonius. Hij trouwde op 13 Januari 1765 Joukjen Wijngaarden. Hij was keurmeester van het gild van 1760—'61 en ondertekende de gilderekening in 1762, doch daarna niet meer. Tusschen de jaren 1765—1772 nam hij vier leerlingen aan. Hij overleed in 1782 en werd op 4 September van dat jaar uit zijn huis op de Nieuwestad over de Waag, op het Oldehoofster kerkhof begraven. (Zijn broeder Abraham volgt onder no. 134).
119. JOUKE JELGERHUIS, 1759. Reeds in 1756 wordt Jouke Jelgerhuis „goudsmid” genoemd, n.l. in zijne huwelijksproclamatien, toen hij in November van dat jaar met Gertie Lentz trouwde. Hij woonde in de St. Jacobsstraat, waar in 1768 een zijner kinderen stierf. Ofschoon hij geen keurmeester is geweest, teekende hij herhaaldelijk de gilde-rekeningen (voor het laatst op 1 December 1797) en zette zijne handteekening ook onder de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Zijn naam is niet ingeschreven in de begraafboeken van Leeuwarden.
120. J. POSTHUMUS, 1759. Den 18en Oct. 1759 legde „Monsieur J. Posthumus” de gilde-proef af. Nergens blijkt, hoe zijn voornaam is geweest. Hij is misschien de *Jacobus* Posthumus geweest, die in 1759 het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg, doch dit is niet uit te maken. J. Posthumus nam hier in 1764 en 1771 leerlingen aan, en beliep herhaalde malen (het laatst op 30 Nov. 1787) boete wegens absentie. Dezen laatsten keer wordt hij „Posthumus de oude” genoemd, waarschijnlijk in tegenstelling met Rintje Posthumus, die onder no. 152 volgt ¹⁾. Hierna vond ik zijn naam niet meer vermeld.
121. J. ANDRINGA, 1760. Johannes Andringa werd hier op 26 November 1722 in de Ned. Herv. kerk gedoopt als zoon van Sybrant Andringa. Hij huwde Ytie Salverda, van Franeker: de attestatie van hunne huwelijksgeboden werd op 1 Januari 1769 naar Franeker gezonden.

¹⁾ Zijn naam is zoowel gespeld: Posthumus, als Postemus, en Postmus. Er leefden hier tegelijkertijd, behalve Jacobus Posthumus, drie personen, die Jan Posthumus, één die Jilles Posthumus, en minstens twee, die Johannes Posthumus heetten, terwijl geen van deze allen goudsmid wordt genoemd.

In 1764 en in 1767 nam hij een leerling aan. Zijn naam wordt niet onder de gilderekeningen gevonden; wel werd hij herhaaldelijk beboet wegens absentie van de gilde-vergaderingen, het laatst op 31 Oct. 1768. In 1795 komt hij als goudsmid te Franeker voor; (Zie onder no. 126) wellicht zal hij omstreeks 1770 daarheen zijn verhuisd.

122. RICHEUS ELGERSMA, 1760, werd hier op 2 Mei 1734 gedoopt. Hij was een zoon van Piebe Elgersma en Marijke Jouwersma, en een kleinzoon van den goudsmid Richaeus Elgersma. (zie no. 71). Hij trouwde op 31 Mei 1761 Juliana de Groot. Tusschen 1763—1780 nam hij 7 leerlingen aan, onder wie zijn zoon Pibo in 1774 (zie no. 156). Op 30 Nov. 1769 werd hij tot keurmeester van het gilde benoemd, evenals in 1774 en in 1780. Op 1 Mei 1781 moest er echter een nieuwe keurmeester worden gekozen, daar Richeus Elgersma gestorven was.
123. JACOB BOLTJE, 1760. Den 13en Juli 1732 werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt: Jacob, zoon van Jan Boltjes en Pietje Jacobs. Op 24 Mei 1761 trouwde hij hier met Antie Eekhoff. Hij heeft geen der gilderekeningen onderteekend en verbeurde, volgens het Register der Boeten, enkel eene boete wegens absentie op 30 Nov. 1762. Van 1760—1780 neemt hij zeven leerknechten aan. Daarna vond ik zijn naam niet meer genoemd ¹⁾.
124. GOSSE O. GORTER, 1762. Gosse Oenes Gorter is niet gedoopt in de Ned. Herv. kerk alhier. Het is niet onwaarschijnlijk, dat zijne ouders Doopsgezind zijn geweest, doch zijn huwelijk met Trijntje Bakker, van Enkhuizen, werd hier in Juli 1765 in de Ned. Herv. kerk geproclameerd. Hij kocht in 1762 eerst een huis aan op de Voorstreek, tusschen de Vischmarkt en de Sacramentstraat (Gr. C. f. 136), en daarna, in 1769, een huis op de Nieuwestad. n. z. (Gr. C. f. 166). In 1764 nam hij een leerling aan. Hij onderteekende de gilderekening geen enkele maal. In het „Register der Boeten” staat zijn naam twee maal in 1765 vermeld. In de begraafboeken is hij niet ingeschreven.
125. L. WESTERVELT, 1762. Lolke Westerveld is geboren in de Joure en verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 7 Mei 1762. In 1764 trouwde hij hier met Neeltje Regner. Tusschen 1764—1778 nam hij drie leerlingen aan. Hij teekent de gilderekening van 1 December 1797, evenals het contract betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Daarna wordt zijn naam hier niet meer aange troffen.

¹⁾ Op 29 Nov. 1791 werd er een kind van Jacob Boltjes, uit de Loodgieterssteeg, op kosten der Diaconie begraven. Deze Jacob Boltjes is waarschijnlijk niet de zilversmid geweest.

126. H. DAUM, (Lees: DAUW) 1764. Hendrik Dauw was geboortig uit Fredrikstadt in Holstein. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1764 en trouwde in Augustus 1767 te Oudeschoot met Johanna Mensinga uit Groningen. In 1790 kocht hij hier drie huizen aan, n.l. een huis op de zuidzij van de Nieuwestad (Gr. C. f. 69), een op de Weaze (Gr. C. f. 70) en een op den Grachtswal (Gr. C. f. 107) en in 1791 nog een huis op de Kelders (G. C. f. 135). Van 1 Dec. 1783—3 Nov. 1784 en van 1 Dec. 1788—30 Nov. 1789 was hij keurmeester van het gilde. Tusschen 1764—1782 heeft hij zeven leerlingen aangenomen. Den 10en December 1795 teekenden H. Dauw, J. Peereboom, K. Riddersma, Rintje Posthumus en N. Swalue een brief aan de gildebroeders te Franeker, waarin zij eene actie beginnen om van de „Burgers Represen-tanten” te verkrijgen: 1°. dat de goudsmiden aangekochte goud- en zilverwerken na drie dagen, zooals van ouds, mogen versmelten, en daarmee geen veertien dagen moeten wachten; 2°. dat zij den naam en de woonplaats van den verkooper van goud- en zilverwerken niet meer behoeven te vragen; en 3°. dat de eigenaren van gestolen gouden en zilveren voorwerpen deze niet van den goudsmid, die ze ter goeder trouw heeft gekocht, terug kunnen nemen, zonder den door hem betaalden inkoopsprijs te voldoen. Johannis Andringa beantwoordde dezen brief uit naam van de gildebroeders van Franeker, die hunne instemming daarmede betuigden. Na 10 Dec. 1795 komt Hendrik Dauw niet meer voor.

127. JULIANUS BUISINK, 1765, werd in 1724 te Grouw geboren. Hij kreeg op 14 December 1764 het burgerrecht van Leeuwarden. Op 18 Mei 1760 was hij hier getrouwd met Regina Catharina Mensma. Zij woonden in het Nauw, blijkens eene opgave in het begraafboek uit 1766, toen er een hunner kinderen was gestorven. Tusschen 1766—1780 nam hij zeven leerjongens aan. Hij heeft geen der gilderekeningen geteekend en onderteekende evenmin de overeenkomst van 30 Dec. 1799. Hij overleed op 16 December 1808, op 84 jarigen leeftijd, in zijn huis bij de Korfmakerspijp.

128. J. WIJNGAARDEN, 1765. „Monsieur” J. Wijngaarden nam in 1768 en 1771 leerlingen aan en werd op 12 Maart 1772 wegens absentie van een gildebijeenkomst beboet. Ik heb niet kunnen vaststellen, hoe zijn voornaam was. Heette hij *Johannes* Wijngaarden, dan kan hij, als „geboortig van Leeuwarden”, op 17 Maart 1758 het burgerrecht hebben verkregen. Doch, in 1734 en in 1739 zijn hier twee jongens met name Johannes Wijngaarden van verschillende ouders gedoopt, en tusschen 1796 en 1804 zijn hier vier personen die Johannes Wijngaarden heetten,

gestorven. Geen Wijngaarden teekende hier de overeenkomst betreffende de lavuur- gereedschappen van 30 Dec. 1799¹⁾.

129. P. MEETER, 1766. Als zilversmidsgezel was hij op 23 October 1757 hier in het huwelijk getreden met Hendrikje Bakkum. Hij fungeerde als keurmeester van het gilde van 1771—1772, en van 1776—1777. Tusschen 1766—1782 nam hij zeven leerlingen aan, onder wie zijn zoon in 1774. Met den keurmeester R. Snoek bood hij per advertentie in de Leeuwarder Courant van 4 April 1778 den kretsmolen van het gilde, zonder vijzel, voor 3 gld., en met vijzel, voor 4 gld. te huur aan. In Augustus 1798 overleed er een Pieter Meeter in het Heer Yvo straatje; of deze de zilversmid was, is niet met zekerheid te zeggen. In ieder geval onderteekende hij niet de overeenkomst betreffende de lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799.

130. J. A. KARSTEN, 1766, werd hier niet gedoopt in de Ned. Herv. kerk. Mogelijk behoorden zijne ouders tot de Doopsgezinde gemeente en was hij een kleinzoon van den Jan Carsten, die, „mennoniet zijnde”, op 14 Oct. 1684 het burgerrecht van Leeuwarden verkreeg zonder eedsaflegging. Hij trouwde op 16 Oct. 1774 in de Hervormde kerk met Anna Juliana Wiedeman²⁾. Van 1766—1782 nam hij zes leerlingen aan. Als keurmeester komt hij niet voor. Hij stierf waarschijnlijk in October 1787 in de Kleine Kerkstraat.

131. H. WIJNGAARDEN, 1767. Harmanus Wijngaarden werd hier in de Ned. Herv. kerk gedoopt op 12 Maart 1741, als zoon van Jurjen Harmens Wijngaarden en Hiske Hettesdr. In 1770 nam hij een niet met name genoemden leerling aan, die, blijkens het voor hem betaalde leergeld, een gildebroederszoon geweest moet zijn. (Ook weesjongens betaalden half geld, doch dan wordt er uitdrukkelijk bij vermeld, dat zij in „het weeshuis zijn”). In 1785 kocht de mr. zilversmid Harmanus Wijngaarden een huis op den Grachtswal aan. (Gr. C. f. 41.). Zijn naam komt niet in de begraafboeken voor. Wellicht is hij vóór 1798 gestorven of van hier vertrokken, daar hij niet wordt genoemd onder de Leeuwarder gildebroeders van dat jaar³⁾.

¹⁾ In de tweede helft van de XVIIIe eeuw leefden hier nog een Jochum, een Jan Jelles, een Jacob en een Jacobus Wijngaarden, behalve de vier bovengenoemde Johannes Wijngaarden, zoodat hier een ruime keuze wordt geboden.

²⁾ Hun oudste zoon, Jan Wiedeman Karsten, in 1775 hier geboren, heeft zich naam gemaakt als wis- en waterbouwkundige.

³⁾ Er trouwde hier op 30 Augustus 1767 een Harmanus Wijngaarden met IJbeltje Galema, doch deze H. Wijngaarden wordt daar „coopman” genoemd. Eveneens werd hier op 12 Juli 1795 het huwelijk gesloten van een Hermanus Wijngaarden en Neeltje Olivier; hierin wordt het beroep van den bruidegom niet vermeld; ook staat er niet, dat hij weduwnaar was.

132. C. SETH, 1767. Casparus Seth werd hier in 1747 geboren uit het huwelijk van Frans Seth en Yke Roelofs. Op 12 April 1769 trouwde de *mr. zilversmid* Casparus Zeth met Catharina Wolda. Tusschen de jaren 1767—1782 nam hij vijf leerjongens aan. De rekeningen van het gilde heeft hij niet geteekend. In 1800 onderteevende hij de overeenkomst betreffende de lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Op 29 Juni 1821 stierf hier Caspar Seth, *marktmeester*, weduwnaar van Catharina Wolda. Uit den naam zijner vrouw blijkt, dat de marktmeester Caspar Seth eertijds zilversmid is geweest.
133. J. VAN LEEK, 1768. Jan van Leek werd te Drachten geboren. Hij verkreeg op 29 September 1768 het burgerrecht van Leeuwarden. Op 19 Maart 1769 trouwde hij hier Johanna Lutiens, van Nieuwezijl. Met haar kocht hij in 1773 een huis aan op de Kelders bij de Franciscus- of Korfmakerspijp. (Gr. C. f. 143). Van 30 Nov. 1773—1774 en van 30 Nov. 1778—1779 trad hij als keurmeester van het gilde op. Tusschen de jaren 1769—1782 heeft hij vier leerjongens aangenomen. Hij stierf in het laatst van December 1797 op het Heerenwaltje en werd op 2 Januari 1798 op het Oldehoofsterkerkhof begraven.
134. A. STORM, 1770. Abraham Storm werd op 11 April 1745 in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt, als zoon van Roelof Storm en Margaretha Christina Jansonius. Nadat zijne huwelijksafkondigingen hier plaats hadden gehad, trouwde hij op 27 November 1774 te Huizum met Grietje Rinsma. Met haar kocht hij in 1777 een huis aan in de St. Jacobsstraat. (Gr. C. f. 99). Hij heeft geen der gilde-rekeningen onderteevend; wel vindt men daaronder herhaaldelijk den naam van zijn vader, Roelof Storm, die van 1789—1792, en in 1794 en 1795 burgemeester van Leeuwarden was en als zoodanig de gilderekening nazag. Abraham Storm nam tusschen 1771—1776 drie leerjongens aan. Hij stierf op 18 December 1807 in zijn huis in de St. Jacobsstraat en werd begraven te Wirdum. (Zie voor zijn broeder Berent Storm, no. 118).
135. A. ROOSWINKEL, 1771. Albert Rooswinkel werd in 1748 te Leeuwarden geboren. Zijne ouders waren Nicolaas Rooswinkel en Tekela Lol- lema. Op 2 Juni 1776 trouwde hij hier in de Ned. Herv. kerk met Geert- truid Dusamein. Zij bewoonden een huis in het Nauw, bij de Tontjepijp, waarin zij in April 1794 stierf. Een jaar later hertrouwde hij met Agnes Hogenhuis. De gilderekeningen heeft hij niet onderteevend. Hij nam drie leerlingen aan, n.l. in 1771, 1775 en 1779 en trad in 1800 tot het Deelgenootschap tot het gebruik der lavuur-gereedschappen toe. Hij stierf hier op 13 April 1824, nadat hij ook zijne tweede vrouw had verloren.

136. J. DE WAL, 1771. Johannes de Wal, zoon van den Leeuwarder goudsmid Jan de Wal en Atie Stiensma, (zie no. 103) werd hier op 27 October 1751 gedoopt. In Januari 1783 huwde Johannes de Wal te Huizum Wobina Siderius. (in eene koopacte en in de doodacte van haren man wordt zij Gabina genoemd).

Van 1771—1782 nam hij vier leerlingen aan. Als keurmeester van het gilde trad hij op van 1775—1776 en van 1782—1783. In 1800 teekende hij de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen. In 1777 werd hij tot lid van de vroedschap gekozen en bleef deze functie vervullen tot aan de opheffing van dit regeerings-lichaam, in 1795. Van 1784—1787 zat hij als bouwmeester, en van 1792—1795 als schepen in de Magistraat. In 1789 kocht hij een huis aan in de Bagijnestraat (Gr. C. f. 33); in 1790, een perceel Achter de Hoven (Gr. C. f. 104) en in 1801 een huis aan de Groenmarkt, „Onder de Lindeboom” (Gr. C. f. 91), dat hij tot aan zijn dood heeft bewoond. Hij overleed hier in Maart 1811, nalatende zijne vrouw Gabina Siderius en vier kinderen.

137. J. GROENEVELT, 1771. Jan Groenevelt werd omstreeks 1743 te Leeuwarden geboren. Hij verkreeg het burgerrecht der stad op 17 Mei 1771. Op 2 Juni van dat jaar trouwde hij Berber Pabinga, van Franeker. Samen kochten zij verschillende perceelen aan, n.l. in 1779, een op de noordzijde van de Nieuwestad (Gr. C. f. 15); in 1787, een aan den Oostersingel (Gr. C. f. 125); in 1796, een Achter de Hoven (Gr. C. f. 119) en in 1805, een in de St. Jacobsstraat (Gr. C. f. 49).

In 1771 nam hij reeds een leerling aan, evenals in 1778 en in 1782. Van 1781—1782, 1786—1787 en van 1790—1791 is hij als keurmeester van het gilde opgetreden. Hij behoorde tot de ondertekenaars van het contract van 30 Dec. 1799 betr. het gebruik der lavuur-gereedschappen. Tot keurmeester-generaal der Provincie benoemd, teekende hij als zoodanig de aanstelling der keurmeesters van het vernietigd zilversmidsgilde van Leeuwarden tot op 1806.

Hij stierf op 10 November 1812, op 69 jarigen leeftijd.

138. P. SNOEK, (Lees: R. SNOEK) 1772. De schilder van het gildebord heeft zich hier vergist: er had moeten staan R. Snoek. Roeloff Snoek werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 18 Januari 1747; zijne ouders waren Jan Snoek en Minke Roeloffs. Zijn vader, geboortig uit Tietjerk, was hier in 1730 burger geworden. Op 10 October 1773 huwde de mr. zilversmid Roeloff Snoek hier Neeltje Hollander.

In 1772 nam hij zijn eerste leerling aan, en tot 1782 heeft hij

voor vier leerjongens het leergeld betaald. Op 1 Dec. 1777 werd hij tot keurmeester van het gild gekozen en legde als zoodanig het volgende jaar rekening en verantwoording af. Hij onderteekende het contract betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Hij stierf op 17 December 1817.

139. H. DILLINGH Jr., 1774. Deze Harmanus Dillingh is de derde goudsmid van dien naam, die te Leeuwarden dit ambacht heeft uitgeoefend. (Zie onder nos. 72 en 102). Harmanus Dillingh werd hier op 2 September 1742 gedoopt als zoon van Harmanus Dillingh en Pieter-nella Suzanna Leurs. In 1752 werd hij door zijn vader tot leerling aangenomen, blijkens den volgenden post in de rekening van 1752: „Monsieur Dilling, zijn soon ingeteekent fl. 1—8—.” Later schijnt hij te Gorichum gewerk te hebben, daar bij zijn huwelijk op 1 Mei 1774 met Margaretha Brouwer alhier, van den bruigom wordt gezegd; „laatst gewoond hebbend te Gorinchem”.

Blijkens het begraafboek, woonde het jonge paar eerst in de Groote Kerkstraat, waar in 1775 hun kindje stierf; — in 1781 hadden zij hunne zaak gevestigd op de Nieuwestad. In de Groninger Courant van 8 Mei 1781 adverteert n.l.: „Harmanus Dillingh, mr. silversmit, woonende bij de Stadswaag over de houten brug, het tweede huis van de „kettingbrug te Leeuwarden, dat hij gedurende deze kermis met zijn „zilverkraam, met allerlei soorten van ringen, van gemaakt goud- en „zilverwerk, alles na de nieuwste smaak (Fransche keur) zal staan in „De Vreemde Roef, no. 4 zuidzijde, voor deesen hier nooit geweest, zal „iedere kermisweek de vier eerste dagen verkoopen”. Zoo had de familie Dillingh dus hare relaties met Groningen, vanwaar de eerste Harmanus Dillingh afkomstig was, aangehouden. Tot 1782 heeft hij slechts één leerling aangenomen en wel in 1776. Den 30sten Nov. 1779 werd Harmanus Dillingh Jr. tot keurmeester verkozen, en legde als zoodanig het volgende jaar rekening en verantwoording af. Hij trad toe tot het deelgenootschap betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen, opgericht op 30 Dec. 1799. — Hij stierf hier op 30 Augustus 1807, oud 64 jaar, in de Slotmakerstraat.

140. A. FEENSTRA, 1775. Aene Feenstra werd in de Ned. Herv. kerk te Leeuwarden gedoopt op 22 Mei 1744. Zijne ouders waren Hendrik Feenstra en Hebbeltje Jouwes. In 1775 stortte hij het bedrag voor zijn eersten leerjongen, fl. 2.80, in de gilde-kas. Ook in 1779 en in 1782 nam hij leerlingen aan. Keurmeester van het gilde is hij niet geweest. Hij onderteekende de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799. Hij was in Mei 1767 met Eduardina Ouden-

daal, van Franeker getrouwd, en overleed op 5 Januari 1807, op den Eewal.

141. N. SWALUE, 1775. Nicolaas Swalue was een zoon van Cornelis Swalue en Gertie Wijnsdorp. Hij werd in de Ned. Herv. kerk alhier gedoopt op 30 Januari 1750. In April 1778 trouwde hij te Roordahuisum met Henrietta van den Bosch. Dit huwelijk is van korten duur geweest, daar hij op 14 Augustus 1785 hertrouwde met Sophia Leyber. Met haar kocht hij in 1799 (Gr. C. f. 162), en in 1804 (Gr. C. f. 149) huizen aan in de Groote Kerkstraat.

Van 1775—'81 nam hij drie leerjongens aan. Op 30 Nov. 1795 werd hij tot keurmeester van het gild gekozen, en legde als zoodanig op 30 Nov. 1796 rekening en verantwoording af. Hij teekende de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 December 1799 en was 1800—1801 en van 1804—1805 directeur van dit deelgenootschap. Hij schijnt zich later uit zaken te hebben teruggetrokken, daar hij in zijne overlijdensacte, van 1 Juli 1812 „rentenier” wordt genoemd.

142. H. SMEDING, 1778. Harmanus Smeding werd op 5 Januari 1755 in de Ned. Herv. kerk gedoopt. Zijne ouders waren Ritske Doekes Smeding en Ybeltje Borgrink. In 1781 werd hij benoemd tot vaandrig in Keimpema-Espel, en in 1782 tot hopman aldaar. In Mei 1781 trouwde hij Gerritje Koumans, van Wirdum. Met haar kocht hij in 1784 een huis aan bij de Brol (Gr. C. f. 109), in 1791, een huis op den Oostersingel (Gr. C. f. 128) en in 1810, een huis in de Kleine Hoogstraat (Gr. C. f. 24). Na haren dood hertrouwde hij met Helena Aletta Siderius.

Nadat hij op 14 April 1778 de gildeproof had afgelegd, nam hij in hetzelfde jaar een leerling aan¹⁾. Ook in 1781 schreef hij een leerling in. Van 1785—1786 en van 1792—1793 trad hij als keurmeester van het gilde op; hij teekende nog de gilderekening van 1794. Hij ondertee-kende de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799 en trad van 1801—1802 en van 1808—1809 als directeur van dit deelgenootschap op. Hij behoort tot de goudsmiden, die in 1812 in het Fransche stamboek vermeld staan.

Hij overleed op 7 Januari 1844. Ook zijne tweede vrouw was vóór hem gestorven.

143. W. WAGENVELT, 1778. Een Willem Wagenveld verkreeg het bur-

¹⁾ De Gids der Historische Tentoonstelling van Friesland, 1877 blz. 250 no. 59 vermeldt het proefstuk van Harm. Smeding, met het jaartal 1771; dit is eene vergissing, daar uit de gilderekening blijkt, dat hij de proef aflegde op 14 April 1778.

gerrecht van Leeuwarden op 9 Juni 1778. Waarschijnlijk is dit de goudsmid, die op 10 Juli 1778 de gildeproef aflegde. Volgens het burgerboek is Willem Wagenveld te Leeuwarden geboren, doch hij is niet op den familienaam ingeschreven in de doopboeken der Ned. Herv. kerk, en zijn patronymicum is onbekend. Willem Wagenveld trouwde in de Ned. Herv. kerk op 21 Mei 1769 met Berber Jans. In 1773 koopen zij een huis in de Breedstraat aan (Gr. C. f. 104); in die koopacte wordt de vrouw genoemd: Berber Dikkenberg. — W. Wagenveld nam in 1778 een, en in 1780 twee leerlingen aan. Hij heeft geen der gilderekeningen geteekend. Zijn naam komt niet voor onder die der zilversmeden, die toetraden tot het deelgenootschap tot het gebruik en het onderhoud der lavuur-gereedschappen; evenmin vond ik dien in de begraafboeken, of in de overlijdensregisters van den Burgerlijken Stand.

144. B. JELGERHUIS, 1779. Bernardus Jelgerhuis is uit een geslacht van Leeuwarder goudsmeden gesproten. Het is echter niet met zekerheid te zeggen, wie zijne ouders waren, daar hier twee jongens met name Bernardus Jelgerhuis zijn gedoopt, geboren uit verschillende ouderenparen; n.l.: één op 16 Juni 1756, als zoon van Rienck Jelgerhuis en Wikje Jelgerhuis, en de ander, op 21 Maart 1759, als zoon van Johannes Jelgerhuis en Grietje van Sippama, (Zie voor Jelgerhuis de nos. 81, 108 en 119). De „Mr. Silversmid“ Bernardus Jelgerhuis trouwde te Ryperkerk, op 18 April 1779, met Jaartje Ruitinga. In hetzelfde jaar nam hij een leerjongen aan, die, blijkens het betaalde leerlingengeld, een gildebreederszoon geweest moet zijn. Hij teekent geen der gilderekeningen en zijn naam komt evenmin voor onder het „Contract, of Reglement van order voor het gebruik en het onderhoud der lavuur-gereedschappen, toebehoord hebbende aan het thans vernietigd zilversmids-„gilde binnen Leeuwarden“, van 30 December 1799. Toch was hij hier op 15 September 1802 nog goudsmid en moet hij tot het deelgenootschap behoord hebben, daar hij dan het voor het gebruik der krets-gereedschappen bepaalde bedrag betaalt. Hij is hier niet ingeschreven in de begraafboeken, noch in de overlijdensregisters van den Burgerlijken Stand.

145. L. OLING, 1779. Lucas Oling, omstreeks 1752 te Weenderen in Oost-Friesland geboren, verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in Juni 1779. Hij trouwde hier op 1 Augustus 1779 met Trijntje Feenstra weduwe Drent, „laast gewoond hebbende te Workum“. Zij woonden op de Korenmarkt, in het huis „De Ijzeren Man“, dat in 1804 door hem werd aangekocht. (Gr. C. f. 114). In 1780 nam hij een leerling aan. Van 1787—1788 was hij keurmeester van het gilde, en na de op-

heffing van het gilde trad hij van 1803—1804 op als directeur van het bovengenoemde deelgenootschap voor het gebruik der lavuur-gereedschappen.

In 1785 werd hij tot vaandrig in Oost-Minnema-espel gekozen. Den 24en Maart 1786 is hij uit dezen post ontslagen, daar hij weigerde den eed af te leggen op het nieuwe regeerings-reglement van 19 Maart 1786, waarvoor hem geen tijd van kalm beraad was gelaten. Als blijk van waardeering voor zijn kloek optreden boden zijne schutters hem op 8 April 1786 een zilveren gedenkpenning aan ¹⁾.

Op 16 Augustus 1790 koos men hem op nieuw in hetzelfde espel tot vaandrig; hij had thans geen bezwaar om den eed af te leggen en werd denzelfden dag benoemd. Op 10 Juni 1791 is hij daarop tot hopman bevorderd.

Ook op een ander gebied bewoog hij zich. Van 1803—1805 verscheen er te Amsterdam en te Leeuwarden, bij W. Holtrop en G. M. Cahais, vier deeltjes van zijne hand, met: „Rekenkundige voorstellen, ontleend uit de natuur-, sterre- en zeevaartkunde, aardrijks-, land-, „plaats- en volksbeschrijving, met toepassing op de geschiedenissen, „kunsten en wetenschappen” etc. waarvan in 1824 een nieuwe druk verscheen, nadat het eerste stuk alléén reeds in 1809 herdrukt was. Ook gaf hij in 1805 eene vrije bewerking van eene verhandeling van Lichtenberg uit: „Over eenige gewigtige pligten opzigtelijk de Oogen”. Lucas Oling overleed op 20 April 1806 en werd begraven te Huizum.

146. J. VAN DEN BERG, 1780. Justus van den Berg werd te Utrecht geboren. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 7 Maart 1780. Op 4 October 1778 was hij hier getrouwd met Berber Lojinga. In 1780 en in 1782 nam hij leerlingen aan. Tot keurmeester is hij niet verkozen. Hij teekende de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-

¹⁾ In het Vervolg op van Loon, 10e stuk, bijblad XIII en XIV wordt deze penning dus beschreven:

„aan de eene zijde eene ronde, ineengevlochten laurierkrans, waarin een vlamvend hart, „met de dichtregels:

„Elk schutter voelt zijn dankbaar hart ontvonken
„Voor Oling, zijn gewezen officier.
„Elk vraagt, waarmee dien braven man beschonken?
„Hoogachting roept: „Bekroont hem met Laurier”.

„De andere zijde behelst eene zinnebeeldige afschetsing van het voorgevallene op den beruch-
„ten 24 Maart dezes jaars en daaronder dit vers:

„Oprecht, standvastig, vrij, getrouwd
„Leg ik mijn wapens neer,
„Eer ik dat stuk bezweeren zou,
„Ik acht dien eed te zeer”.

Zie voorts: „De gehouden handelwijs in de gewigtige zaaken, betreffende de electie van magistraatspersonen voor deeze stad.” Leeuwarden, J. Boltjes, 1786, en „De Nederlandsche Jaarboeken,” 1786. Maart.

gereedschappen, van 30 Dec. 1799. Hij stierf in 1804 en werd den 25 Januari „uit het Zaailand" op het Oldehoofsterkerkhof begraven.

147. J. BAKKER, 1781. „Monsieur" J. Bakker legde de gildeproef af op 8 Augustus 1781. Zijn voornaam wordt in geen der gildeboeken genoemd, zelfs niet in het Register der Boeten, wegens absentie. — Een zekere Jacob Bakker, afkomstig uit 's Hertogenbosch, verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1785. Op 27 April 1792 trouwde er in de Ned. Herv. kerk een Jacob Tevis Bakker met Janke Jans Zytses en er stierf een Jacob Bakker in de Korfmakersstraat in April 1799, doch nergens vond ik eene aanwijzing, dat deze Jacob Bakker de mr. zilversmid is geweest.
148. J. DE HAAS, 1782. Jacobus de Haas werd in 1751 op de Leek geboren. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 30 April 1782. In hetzelfde jaar nam hij een leerling aan. Hij trouwde hier op 4 Juli 1784 Geeske Boltjes. Blijkens aanwijzing in de begraafboeken, bij den dood hunner kinderen, woonden zij eerst op het Heerenwaltje en daarna in het „Moriaan-straatje". Hij teekende de overeenkomst der voormalige gildebroeders omtrent het gebruik en het onderhoud der lavuur-gereedschappen van 30 December 1799. Den 9en Mei 1807 stierf Jacobus de Haas in het Moriaanstraatje en werd begraven te Lekkum.
149. R. TANJA, 1782. Rintje Tanja werd geboren te Dokkum. In 1782 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden. Op 17 November 1782 trouwde hij hier Antje van Doorn. In 1782 nam hij een leerling aan. Voorts vond ik zijn naam slechts vermeld in het Register der Boeten. Op 30 November 1784 bleef hij voor het laatst absent van een gilde-bijeenkomst. Zijn naam is niet ingeschreven in de begraafboeken, noch in de overlijdensregisters van den Burgerlijken Stand van Leeuwarden.
150. H. CUPERUS, 1783. Hendrik Cuperus werd in 1755 te Ferwerd geboren uit het huwelijk van Hendrik Cuperus en Hiltje Jouws. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden in 1783, en trouwde op 6 April van dat jaar met Sjoukje Bakker. Zij woonden op de Kelders, waar zij in Juli 1790 stierf. Hij hertrouwde op 6 November 1791 met Antie, een dochter van Barent Feddes. In 1785 werd hij tot vaandrig in Minnema-espel benoemd, doch daar hij, evenals Lucas Oling, weigerde het regeeringsreglement van 19 Maart 1786 te teekenen, werd hij op 24 Maart daaraanvolgende uit dezen post ontslagen. Na de omwenteling nam hij van 1796—1802 zitting in den Raad.

Op 2 December 1793 werd hij door de gildebroeders tot keurmeester gekozen; in 1794 legde hij als zoodanig rekening en verantwoording af, en teekende later, als olderman, de rekening van 1795. In 1800 zette hij zijn naam onder de overeenkomst omtrent het gebruik en onderhoud der lavuur-gereedschappen, van 30 Dec. 1799. (Een latere hand schreef bij zijn naam: „Bedankt”). Van 1805—1 Dec. 1806 was hij directeur van het „deelgenootschap der kretsgereedschappen”. Hij stierf hier op 24 November 1831. Ook zijn tweede vrouw was vóór hem overleden.

151. J. FEDDEMA, 1783. Johannes Feddema werd hier op 6 Sept. 1747 gedoopt. Zijne ouders waren Johannes Feddema en Aaltie Jous. Als zilversmidsgesel trouwde hij hier op 1 Mei 1774 met Dieuwke Conradi. In de woelige jaren van de omwenteling nam hij eene vooraanstaande plaats in het gilde in. Nadat hij van 1789—1790 reeds keurmeester van het gilde was geweest, werd hij op 4 December 1797 op nieuw tot keurmeester verkozen, zoodat hij deze functie in het jaar der „vernietiging” van het gilde, 1798, bekleedde. Als zoodanig verstrekke hij op 22 October 1798 de gevraagde inlichtingen omtrent den aard en de bezittingen van het zilversmidsgilde aan den Raad van Leeuwarden. Op 4 December 1799 stelde de keurmeester-generaal van het voormalig gewest van Vriesland den burger J. Feddema aan tot keurmeester van het vernietigd goud- en zilversmidsgilde binnen Leeuwarden en hij is dan ook de eerste, die de overeenkomst tusschen de voormalige gildebroeders over het gebruik en het onderhoud der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799 teekent. Van 1811—1812 treedt hij nog op als „Directeur van het Deelgenootschap der Kretsgereedschappen, afkomstig van het voormalig goud- en zilversmidsgilde” en legt als zoodanig op 30 Dec. 1812 rekening en verantwoording af. Hij overleed den 9en Maart 1825.

152. R. POSTHUMUS, 1784. Rintje Posthumus werd te Dokkum geboren. Hij verkreeg op 24 Februari 1784 het burgerrecht van Leeuwarden en trouwde op 30 Mei van dat jaar Aafke Roorda te Jelsum. In 1788 kochten zij een huis in het Nauw aan. (Gr. C. f. 137). Onder de gildebroeders treedt hij op den voorgrond, daar hij op 30 Nov. 1791, evenals in 1794 en in 1796 tot keurmeester wordt verkozen. Op 4 Dec. 1797 legt hij voor het laatst rekening en verantwoording af. Daarna wordt zijn naam niet meer genoemd. Hij behoort niet tot degenen, die de bovengenoemde overeenkomst over het gebruik der lavuur-gereedschappen van 31 Dec. 1799 teekenen. Evenmin komt zijn naam hier in de begraafboeken of in de overlijdensregisters van den Burgerlijken

Stand voor. Drie zijner kinderen zijn hier gestorven, waarvan het laatste op 4 Februari 1796 werd begraven.

153. F. BRAAKSMA, 1789. Een Frans Braaksma, geboortig van Bolsward, waar hij in 1780 in de leer trad bij Ate Jorritsma, verkrijgt op 8 Januari 1790 het burgerrecht van Leeuwarden; zijn beroep wordt daarbij niet vermeld. Een Frans Braaksma trouwt hier op 28 Augustus 1791 met Aaltie Leixma. Dit echtpaar koopt in 1792 een huis aan in de Bagijnestraat (Gr. C. f. 74). In deze koopacte wordt Frans Braaksma, *baardscheerder* genoemd. Daar er geen andere F. Braaksma omstreeks dezen tijd in het archief voorkomt, is het niet onmogelijk, dat hij de functies van baardscheerder en zilversmid beide uitoefende, zooals het hier ook gebeurd is, dat een zilversmid later marktmeester werd (Zie nos. 40 en 132) ¹⁾.

In het gilde-archief wordt hij slechts eenmaal genoemd en wel in het „Register der Boeten“, daar hij op 30 Nov. 1790 te laat op een gilde-bijeenkomst verscheen.

154. O. VAN DIJK, 1790. Omius Oomkens van Dijk werd in 1759 geboren te Embden, als zoon van Arnoldus van Dijk en Lucretia Oomkens. Op 19 Februari 1790 verkreeg hij het burgerrecht van Leeuwarden en trouwde hier op 11 April van dat jaar Saakje Olivier. Zij woonde bij de Amelandspijp, waar een hunner kinderen in Juli 1793 stierf. Hij onderteekende de overeenkomst der voormalige gildebroeders betrekkelijk het gebruik en het onderhoud van de krets-gereedschappen van 30 Dec. 1799 en trad als directeur van dit deelgenootschap op van 1806—1807. Hij stierf hier op 13 Februari 1825, nalatende zijne tweede vrouw, Martha Adriani.

155. H. JOEKES, 1790. Hendrik, een zoon van Jacob Joekes, werd te Leeuwarden geboren en is hier op 26 Maart 1790 als burger ingeschreven. Op 9 Mei daaraanvolgende trouwde hij met Fokje Aedes Bakker. Zij woonden, blijkens opgave in de begraafboeken, bij den dood van drie hunner kinderen, op de Nieuwestad bij de Kettingbrug. Hij teekende de overeenkomst van 30 Dec. 1799 betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen door de leden van het voormalig zilversmidsgilde, doch is niet als directeur van dit deelgenootschap opgetreden. Zijn doch is niet vermeld in de begraafboeken, noch in de overlijdens-registers van den Burgerlijken Stand van Leeuwarden.

¹⁾ Zoo vond de heer Voet te Haarlem een zilversmid, die tevens bakker was, en een anderen, die tot broodweger en bierproever werd benoemd.

156. P. ELGERSMA, 1793, droeg een naam, die in de goudsmidskringen hier wel bekend was. Zijn overgrootvader (zie no. 71) trad in 1686 tot het gilde toe; een neef van dezen, in 1725 (zie no. 85); zijn oud-oom, in 1750 (zie no. 111) en zijn vader, in 1760 (zie no. 122). — Pibo Elgersma werd hier op 26 Maart 1762 gedoopt. Zijne ouders waren Richeus Elgersma en Juliana de Groot. In 1774 nam zijn vader hem tot leerling aan. Op 27 April 1794 trouwde hij hier Johanna van Tuinen. Met haar kocht hij in 1797 een huis in het Nauwaan. (Gr. C. f. 70). Pibo Elgersma teekende de bovengenoemde overeenkomst van 30 Dec. 1799 betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen. Een latere hand schreef onder zijn naam: „heeft bedankt”. Hij komt dan ook niet voor als een der directeuren van dit deelgenootschap. Hij stierf hier op 10 September 1835.
157. H. J. HESSELING, 1794. Harmanus Johannes Hessling werd in 1770 te Leeuwarden geboren uit het huwelijk van Johannes Harmanus Hessling en Janke Eelkes. Op 7 Februari 1794 verkreeg hij het burgerrecht van deze stad en trouwde hier twee dagen daarna met Bregje Rijgersma. Zij kochten in 1799 een huis aan op de Kelders. (Gr. C. f. 169). Hij onderteekende de overeenkomst van 30 Dec. 1799 omtrent het gebruik der lavuur-gereedschappen, en trad van 1812—1813 als directeur van het deelgenootschap op. Na den dood zijner eerste vrouw, hertrouwde hij met Johanna Feith, die hem overleefde. Hij stierf op 6 November 1826.
158. H. KINGMA, 1794. Heert Jansz. Kingma werd te Workum geboren. Hij verkreeg het burgerrecht van Leeuwarden op 24 Oct. 1794 en trouwde hier op 23 November van dat jaar met Doetie Nieuwenhuis. Hij onderteekende de bovengenoemde overeenkomst van 30 Dec. 1799 en gebruikte de lavuur-gereedschappen in 1801 gedurende zes dagen. Hij moet in dat jaar gestorven zijn, daar de weduwe Kingma op 28 Juli 1801 de contributie voor het deelgenootschap betaalde.
159. J. D. SMEDING, 1795. Jacobus Doekes Smeding werd in de Ned. Herv. kerk alhier gedoopt op 18 Maart 1776. Zijne ouders waren Doeke Hendriks Smeding en Wijske Aebinga. Op 17 Mei 1795 trouwde hij hier met Christina Lucia Smeding; hij was toen pas 19 jaar oud. In 1807 koopen de mr. zilversmid Jacobus Doekes Smeding en zijne vrouw Chr. L. Smeding een huis aan op de Zuidzijde van de Nieuwestad: „van ouds „de Zeine”, en nu „de Witte Zwaan” genoemd”. (Gr. C. f. 86). Nadat hij de overeenkomst van 30 Dec. 1799 had geteekend, werd hij op 4 Dec. 1800 tot keurmeester van het vernietigd goud- en zilversmidsgilde aangesteld, voor den tijd van één jaar. Als directeur van het „deelgenootschap der

krets-gereedschappen", is hij niet opgetreden; hij bedankte integendeel voor dit genootschap. Op 25 Mei 1811 werd hij te Dokkum in het register der keurkamer ingeschreven. Hij heeft zijn levensloop beëindigd als stadsbode te Leeuwarden. Op 28 Februari 1843 stierf hier n.l. de stadsbode Jacobus Doekes Smeding, oud 66 jaar, man van Christina Lucia Smeding, en zoon van Doeke Hendriks Smeding en Wijske Aebenga.

160. H. VAN DER HEIDE, 1797. Hendrik van der Heide werd hier omstreeks 1763 geboren uit het huwelijk van Frans van der Heide en Franske de la Fontaine. Hij trouwde hier in de Ned. Herv. kerk, op 1 Juni 1794 met Tettie Botes van der Meulen. Hij teekende de bovengenoemde overeenkomst omtrent het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 Dec. 1799 en trad als directeur van dit deelgenootschap op van 1807—1808. Uit de contributie, die hij op 28 Juli 1801 voor dit genootschap betaalde, blijkt, dat hij dat jaar, ten minste gedurende de drie laatste maanden, met vier gezellen had gewerkt. Na den dood zijner eerste vrouw huwde hij op 13 Mei 1812 Christina Weyns, weduwe van Joh. Pieter Smeding. Hij stierf, 48 jaar oud, op 14 September 1813.

161. P. SCHUIL, 1798. Petrus Schuil werd omstreeks 1777 te Dokkum geboren. Zijne ouders waren Philippus Ernestus Schuil, geboortig van Groningen, en Janke Bolton. Op 21 Nov. 1777 verkreeg zijn vader, met vijf zijner zoons, het burgerrecht van Leeuwarden. Petrus Schuil trouwde hier op 17 Sept. 1797 met Anke Feenstra¹⁾. Samen kochten zij huizen aan: in 1804, op het Heerenwaltje (Gr. C. f. 113) en in 1810, aan het Blokhuisplein (Gr. C. f. 53). In 1811 teekende P. Schuil de overeenkomst betreffende het gebruik der lavuur-gereedschappen van 30 December 1799, en trad van 1814—1815, en van 1821—'22 als directeur van het deelgenootschap op. Later schijnt hij daarvoor te hebben bedankt, zooals uit eene aanteekening naast zijn naam, met latere hand geschreven, blijkt. Hij overleed hier op 24 November 1848, als weduwnaar eerst van Anke Feenstra en daarna van Johanna Feenstra.

¹⁾ In de pui-boeken heet de bruijom: *Petrus Schuil*, in de trouwboeken der Ned. Herv. kerk *Paulus Schuil*. Dit laatste moet een vergissing zijn, daar het echtpaar Petrus Schuil en Anke Feenstra hier later huizen aankoopt, en Petrus Schuil in zijne overlijdensacte weduwnaar wordt genoemd van Anke Feenstra.

BIJLAGEN

N°. 1. INVENTARIS DER GOEDEREN VAN DEN MR. GOUDSMID JOHANNES LANGWEER

Inventarisatie gedaen ter ordonnantie van den Praesiderenden Burgem^r. Rombertus Sierxma door mij Laurentium Grascamp gesworen Clercq op de Secretarie vande goederen huisraden en inboelen bevonden ten Sterfhuize van M^r. Joannes Langweer in leven m^r. Goldsmid binnen deser Stede naest corte tijt in de Peperstraet overleden Op versoeck van Clara de Monnick ex testamento Erfgen. van de selve haer w: man, gesterckt met Outgero Alberti Not. Publ. haer Pr^e., sijnde daertoe m^r. Pijtter Langweer p. Mathys Gerrys in persoon geciteert op een uir de Clocke twee uiren geslagen. Actum den 1en Septemb.: 1662 nae noen Ende heeft de req.^{te} den behoorlicken boeleed gepraesteert.¹⁾

(Nadat de inventaris der „Bedsclederen, Linnen, meubelen en huisraad, kleeren en sieraden was opgemaakt, werden op 23 Sept. 1662 „voor noen” geïnventariseerd):

„de goude en silveren waren sampt gereedschap ten voors. Sterfhuize bevonden „ende in massa sijnde, gewaerdeert in specie als volcht, door Harmen Jacobs „Raepsvelt Schepen deser Stede, mr. Goltsmid en Keurm^r. Generael over „Frieslant, sampt Willem Olthoff insgelijcken m^r. Goldsmid en Ceurm^r. vant „selven Gilde hiertoe versocht gel. de selve aengenomen hadden nae haer beste „geweten te doen, praesent Outgerus Alberti voorseid”²⁾).

	Gld. St. Pen.
Twee golde strijckies, twee halve maenties met een haeckien 't samen tot	8 — —
Drie paer oorhangelties	9 — —
Twee paer oorhangerkes	10 — —
Negentien golden ringen en drie paer haeckens met een gouden hooftie daer onder dartien met onfijnne stenen t' samen	100 — —
Vier cleine diamanties of steenties tot	4 — —

¹⁾ Uit het Inventarisatieboek van Leeuwarden van 1662 blz. 151.

²⁾ Aldaar, blz. 171 en v.v.

	Gld. St. Pen.	
Een ringh met drie diamanten tot	15 — —	
Een diamant ringh	10 — —	
Een diamant ringh	6 — —	
Een diamant ringh	5 — —	
Een diamant ringh	7- 10 —	
Noch een	6 — —	
Vier cristallen met gout.	2- 10 —	
Noch vier cristallen met golt	2 — —	
Twee vergulde haernaelden	3 — —	
Een vergult stuck gelt tot	2 — —	
Seven paer haeck en oogjes, twee piepjes.	}	5 — —
hartie en 2 hoofties vergult		
Noch twee paer piepkes	}	1 — —
vijf paer paerlen		
twee paer paerlen	}	5 — —
vijf paer paerlen		
drie kristallen	}	2 — —
Tien paer kristallen met enige parelties		
Een petent Laed met enige steenties	}	3 — —
36½ lood old silver		
Een ketselier silver tot 21 lood à 28 gld.	/	49- 5- 8
Seven oorisers wegen 14 lood, 't lood 28 stvrs	/	29- 8 —
Seven silvere bellen wegen 20 lood à 30 stvrs.	/	19-12 —
Drie silvere kokers tot 17 lood à 31 stvrs.	/	30 — —
Enige silvere knopen tot 30 lood, 't lood tot 30 stvrs.	/	26- 7 —
Twaelf silvere lepels tot 28 lood à 30 stvrs.	/	45 — —
Seventien eijerlepels daeronder twee mosterdlepels wegen 9½	/	42 — —
lood à 30 stvrs.	/f	13-17-8
Een pap lepel tot 17/8 1/16 tot	/f	1-19- 6
Twintich haernaelden wegende negen en een verndeel lood à 30 stvrs.		13-17- 8
Twee tanstokelaers tot 1 lood ¾ deel à 30 stvrs.		2- 1- 8
Enige knopen tot drie lood à 31 stvrs.	/	4-13 —
Vier paer capittel stockies, twee slotties tot 2½ lood à 30 stvrs.	/	3- 7- 8
Acht silveren signetten, hartie, beugel en vijf haeck en oysen,	}	9- 7- 8
met twee paer ackerties en twee cnopen tot 6½ lood à 30 stvrs.		
Vier brandewijns kroeskes en een floitie wegen 6½ lood à 31 stvrs.	/	10- 1- 8
Twee pomander ballen en 2 ringen tot 2½ lood à 38 stvrs.	/	4- 5- 8
Drie paer broeck knopen, naelde koker en een forkien tot 4¾	}	6-11- 4
lood à 30 stvrs.		
Twee schoenstrijcken, beslach van een sijden onderriem, beslach van een bril, seven schuepkes tot 4¾ lood à 30 stvrs.	}	7- 6- 4
Twee agnes dei, 14 silvere ringen en een silvere penñ en elf piepen tot 4½ lood à 30 stvrs.		
Na noen.		
25 silver vingerhoeden tot 13 7/8 lood à 30 stvrs.	/	20- 1- 4
Vijf ondersten van kokers wegen 6¾ lood à 30 stvrs.	/	10- 6- 4

	Gld. St. Pen.
31 hechten wegeñ 17 lood en $\frac{1}{2}$ à 31 stvrs.	/ 27- 2- 8
13 silveren hechten wegeñ $16\frac{1}{4}$ lood à 31 stvrs.	/ 25- 3-12
Drie banden tot een koker wegende $2\frac{3}{4}$ lood à 31 stvrs. t' lood	3-14- 6
Twee onderriemen wegeñ $36\frac{1}{4}$ lood à 29 stvrs. 't lood	53- 5-12
Ellef silvere kettinghs wegeñ $39\frac{1}{4}$ lood à 30 stvrs. 't lood	58-17- 8
Drie kettinghs tot kayssels wegeñ $47\frac{1}{2}$ (1) lood tot $28\frac{1}{2}$ stvrs.	} 66-10 —
't lood.	
Ses silvere haken tot $16\frac{3}{4}$ lood à 28 stvrs.	facit 23- 9—
Twee silveren coppen tot 18 lood à 31 stvrs.	/ 27-18 —
Silveren soutvath en proefschaeltie tot $16\frac{1}{4}$ lood à 31 stvrs.	25-11- 8
Twee silveren bekens tot $18\frac{3}{4}$ lood à 31 stvrs. t' lood	/ 29- 1- -4
Een silveren kelkien tot ses een 8 deel lood à 29 stvrs. t' lood.	8-17- 8
Een ijsbeker tot $8\frac{1}{4}$ lood à 31 stvrs.	/ 12-15-12
Een silveren cofferke tot $6\frac{1}{2}$ lood à 34 stvrs.	/ 11- 1 —
Een blaukantie met silveren lid en een poppe kantie	3-10 —
Ses bellen	1 — —
Een silveren segel tot $2\frac{3}{4}$ lood à 28 stvrs.	/ 3-17 —

't Goûsmitsgereedschap

Een begorsie ¹⁾	10 — —
Een begorsie	5 — —
Een blaesbalck	1-10 —
Een treckbank met 2 tanck	2 — —
Vier trekijzers	1- 4 —
2 kesselier ²⁾ jsers.	1- 5 —
11 hamers	3-10 —
Een groote coper schael	4 — —
2 coper schalen	2-10 —
Een mesken teirlinck	3 — —
Een fyllinck boos ³⁾	2 — —
Een fyerkamp tas	- 18 —
Een groote lepelbool	1- 4 —
2 boyem tassen	1- 4 —
Een clein lepelboltie met een boyem taske en een achtcantige stamp	} 1- 2 —
Houten schroeff	
4 kruecken te samen	—12 —
13 Cnoop stempels en wat anders	1 — —
Een ponts pijlgewichten	—14 —
Een clein pont aen busk met eenige pinsonen	1 — —
Een esel	1 — —
Een passer met twee 2 cleine filen	— 12 —
	1 — —

¹⁾ Een bagorsy is een soort speerhaak.

²⁾ Kistelierijzer; d. i. een ijzeren vorm met handvat, waarin gesmolten goud of zilver als staaf wordt uitgegoten. Dit wordt in de lengte door trekijzers tot draad getrokken, of in de breedte tot plaat uitgesmeed.

³⁾ Vijlingbus, waarin het tijdens de bewerking ontstane goud- of zilver-vijlsel wordt geborgen. (Mededeelingen van den heer E. Voet).

	Gld. St. Pen.
Een scheer	1- 4 —
Een buichtangh en plaettangen	1 — —
2 bruineerisers met een lepel priem	— 10 —
Een staveli ¹⁾ met 4 caden	5 — —
Een toetssteen met 5 naalden	3 10 —
Een blaes balck en een beytel	— 12 —
Een cleine weegh schael	— 6 —
Een cool vat met 3 trijebelties	— 16 —
Enige regels	— 8 —
Een rijoel	4 — —
Een laet met fijlen	— 10 —
Drie kofferties	— 16 —
Drie winkelstoelen	— 16 —
Enige spets-stekers	— 8 —
de floerinck van een winkel	1-10 —
Een winkelschuttingh	3 — —
Drie silver schalen met een 2 ponts gewicht en wat anders	6 — —
Goldtgewicht	1- 6 —
Een groote silver kas	8 — —
Een cleine kas	3 — —
2 sansacken	— 12 —
Een ponsoenbos	4 — —
Een scheer	— 12 —
Snestanck met een ameljeer bruge en ramoûs backies	— 15 —
2 huit schroeffen	— 12 —
5 koperen flessen	3 — —
Een patroon laed met enige patronen	3 — —
Een kunstboek	2 — —
Enige losse prenten	2-10 —
Enige plaster	1-10 —

¹⁾ Een stavell is een werktafel met uithollingen (caden) er in, waarin een vel leder is vastgespijkerd. Ook hierin wordt vijlsel opgevangen (Mededeeling van den heer E. Voet Jr.).

A. KEURMEESTERS VAN HET LEEUWARDER ZILVERSMIDSGILDE
IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE VAN 1605—1798

1605 30 Nov.—1606 30 Nov.
1606 30 Nov.—1607 30 Nov.
1607 30 Nov.—1608 30 Nov.
1608 30 Nov.—1609 30 Nov.
1609 30 Nov.—1610 30 Nov.
1610 30 Nov.—1611 30 Nov.
1611 30 Nov.—1612 30 Nov.
1612 30 Nov.—1613 30 Nov.
1613 30 Nov.—1614 30 Nov.
1614 30 Nov.—1615 30 Nov.
1615 30 Nov.—1616 30 Nov.
1616 30 Nov.—1617 30 Nov.
1617 30 Nov.—1618 30 Nov.
1618 30 Nov.—1619 30 Nov.
1619 30 Nov.—1620 30 Nov.
1620 30 Nov.—1621 30 Nov.
1621 30 Nov.—1622 30 Nov.
1622 30 Nov.—1623 30 Nov.
1623 30 Nov.—1624 30 Nov.
1624 30 Nov.—1625 30 Nov.
1625 30 Nov.—1626 30 Nov.
1626 30 Nov.—1627 30 Nov.
1627 30 Nov.—1628 30 Nov.
1628 30 Nov.—1629 30 Nov.
1629 30 Nov.—1630 30 Nov.
1630 30 Nov.—1631 30 Nov.
1631 30 Nov.—1632 3 Dec.
1632 3 Dec.—1633 30 Nov.
1633 30 Nov.—1634 30 Nov.
1634 30 Nov.—1635 30 Nov.
1635 30 Nov.—1636 30 Nov.
1636 30 Nov.—1637 30 Nov.
1637 30 Nov.—1638 30 Nov.
1638 30 Nov.—1639 30 Nov.
1639 30 Nov.—1640 30 Nov.
1640 30 Nov.—1641 30 Nov.
1641 30 Nov.—1642 30 Nov.

Jetthie Payes.
Sipke Arents.
Harmen Brunsvelt.
Laurens Thomas.
Alger Hotzes.
Dirck de Valck.
Cornelis Cornelisz. Roos.
Willem Wilckes.
Niet vermeld.
Harmen Dircks.
Harmen Brunsvelt.
Cornelis Cornelisz. Roos.
Jan Melghers Oostervelt.
Berent Rijcks.
Obbe Clasen.
Minne Sickes.
Feye Joosten.
Cornelis Cornelisz. Roos.
Jan Melghers Oostervelt.
Pieter Jansz. Langweer.
Hans Chrystiaens.
Jan Wyerds.
Jan Melghers Oostervelt.
Feye Joosten.
Obbe Clasen.
Jan Gerrits.
Jan Wyerds.
Jan Melghers Oostervelt.
Jan Douwes.
Johannes Harmens. (Brunsveld)
Jarich Gerrits. (van der Lely)
Jan Wyerds.
Alger Claeses Mensma.
Obbe Clasen.
Minne Sickes.
Samuel Wybrens. (Wibes)
Jarich Gerrits. (van der Lely)

1642 30 Nov.—1643 30 Nov.
 1643 30 Nov.—1644 30 Nov.
 1644 30 Nov.—1645 30 Nov.
 1645 30 Nov.—1646 30 Nov.
 1646 30 Nov.—1647 30 Nov.
 1647 30 Nov.—1648 30 Nov.
 1648 30 Nov.—1649 30 Nov.
 1649 30 Nov.—1650 30 Nov.
 1650 30 Nov.—1651 1 Dec.
 1651 1 Dec.—1652 30 Nov.
 1652 30 Nov.—1653 30 Nov.
 1653 30 Nov.—1654 30 Nov.
 1654 30 Nov.—1655 1 Dec.
 1655 1 Dec.—1656 30 Nov.
 1656 30 Nov.—1657 30 Nov.
 1657 30 Nov.—1658 30 Nov.
 1658 30 Nov.—1659 30 Nov.
 1659 30 Nov.—1660 30 Nov.
 1660 30 Nov.—1661 1 Dec.
 1661 1 Dec.—1662 30 Nov.
 1662 30 Nov.—1663 30 Nov.
 1663 30 Nov.—1664 30 Nov.
 1664 30 Nov.—1665 30 Nov.
 1665 30 Nov.—1666 1 Dec.
 1666 1 Dec.—1667 30 Nov.
 1667 30 Nov.—1668 30 Nov.
 1668 30 Nov.—1669 30 Nov.
 1669 30 Nov.—1670 30 Nov.
 1670 30 Nov.—1671 30 Nov.
 1671 30 Nov.—1672 30 Nov.
 1672 30 Nov.—1673 29 Nov.
 1673 29 Nov.—1674 30 Nov.
 1674 30 Nov.—1675 30 Nov.
 1675 30 Nov.—1676 30 Nov.
 1676 30 Nov.—1677 30 Nov.
 1677 30 Nov.—1678 30 Nov.
 1678 30 Nov.—1679 30 Nov.
 1679 30 Nov.—1680 30 Nov.
 1680 30 Nov.—1681 30 Nov.
 1681 30 Nov.—1682 30 Nov.
 1682 30 Nov.—1683 30 Nov.
 1683 30 Nov.—1684 30 Nov.
 1684 30 Nov.—1685 30 Nov.
 1685 30 Nov.—1686 30 Nov.
 1686 30 Nov.—1687 30 Nov.
 1687 30 Nov.—1688 30 Nov.
 1688 30 Nov.—1689 30 Nov.
 1689 30 Nov.—1690 1 Dec.
 1690 1 Dec.—1691 30 Nov.

Harmen Jacobs (Raapsvelt).
 Eelcke Wynties.
 Jan Wyerds.
 Wijntien Beernts (van Asten).
 Willem Olthoff.
 Jarich Gerrits (van der Lely).
 Hillebrant Brongersma.
 Harmen Jacobs (Raapsvelt).
 Jan Wyerds.
 Thomas Laurens Asperen.
 Wijntien Beernts (van Asten).
 Willem Olthoff.
 Jarich Gerrits (van der Lely).
 Rintie Jans.
 Hillebrant Brongersma.
 Alger Claeses Mensma.
 Tjepke Jans.
 Wijntien Beernts (van Asten).
 Jan Wyerds.
 Willem Olthoff.
 Jarich Gerrits. (van der Lely).
 Rintie Jans.
 Alger Claeses Mensma.
 Tjepke Jans.
 Tiaerd van der Lelij.
 Rombartus Salverda.
 Johannes Foppes.
 Homme Dircks. (Goudsma)
 Augustinus Brunsvelt.
 Johannes Jans.
 Matijs Syderius.
 Nicolaas Mensma.
 Tjepke Jans.
 Johannes Foppes.
 Claes Cornelis (Jonghsma).
 Johannes Jans.
 Arien Mensma.
 Tjepke Jans.
 Jacob Raapsvelt.
 Pijter Dortsman.
 Nicolaas Mensma.
 Hendrick Winsemius.
 Eise Andeles.
 Johannes Jans.
 Jan Ketel.
 Arien Mensma.
 Pijter Dortsman.
 Annius Syderius.
 Nicolaas Mensma.

1691 30 Nov.—1692 30 Nov.
 1692 30 Nov.—1693 30 Nov.
 1693 30 Nov.—1694 30 Nov.
 1694 30 Nov.—1695 30 Nov.
 1695 30 Nov.—1696 30 Nov.
 1696 30 Nov.—1697 30 Nov.
 1697 30 Nov.—1698 30 Nov.
 1698 30 Nov.—1699 30 Nov.
 1699 30 Nov.—1700 30 Nov.
 1700 30 Nov.—1701 30 Nov.
 1701 30 Nov.—1702 30 Nov.
 1702 30 Nov.—1703 30 Nov.
 1703 30 Nov.—1704 30 Nov.
 1704 30 Nov.—1705 30 Nov.
 1705 30 Nov.—1706 30 Nov.
 1706 30 Nov.—1707 30 Nov.
 1707 30 Nov.—1708 30 Nov.
 1708 30 Nov.—1709 30 Nov.
 1709 30 Nov.—1710 1 Dec.
 1710 1 Dec.—1711 30 Nov.
 1711 30 Nov.—1712 30 Nov.
 1712 30 Nov.—1713 30 Nov.
 1713 30 Nov.—1714 30 Nov.
 1714 30 Nov.—1715 30 Nov.
 1715 30 Nov.—1716 30 Nov.
 1716 30 Nov.—1717 30 Nov.
 1717 30 Nov.—1718 30 Nov.
 1718 30 Nov.—1719 30 Nov.
 1719 30 Nov.—1720 30 Nov.
 1720 30 Nov.—1721 29 Nov.
 1721 29 Nov.—1722 30 Nov.
 1722 30 Nov.—1723 30 Nov.
 1723 30 Nov.—1724 30 Nov.
 1724 30 Nov.—1725 30 Nov.
 1725 30 Nov.—1726 30 Nov.
 1726 30 Nov.—1727 29 Nov.
 1727 29 Nov.—1728 30 Nov.
 1728 30 Nov.—1729 1 Dec.
 1729 1 Dec.—1730 30 Nov.
 1730 30 Nov.—1731 30 Nov.
 1731 30 Nov.—1732 29 Nov.
 1732 29 Nov.—1733 30 Nov.
 1733 30 Nov.—1734 29 Nov.
 1734 29 Nov.—1735 30 Nov.
 1735 30 Nov.—1736 29 Nov.
 1736 30 Nov.—1737 30 Nov.
 1737 30 Nov.—1738 29 Nov.
 1738 29 Nov.—1739 30 Nov.
 1739 30 Nov.—1740 30 Nov.

Eise Andeles.
 Johannes Jans.
 Johannes Ketel.
 Pijter Dortsman.
 Johannes (Jansz.) de Vos.
 Nicolaas Mensma.
 Bernardus van Asten.
 Cornelius Jongmsma.
 Rimbartus Visser.
 Andries Passamier.
 Johannes (Jansz.) de Vos.
 Hendricus Dortsman.
 Bernardus van Asten.
 Cornelius Jongmsma.
 Hessel Sinnema.
 Andries Passamier.
 Hendricus Dortsman.
 Johannes (Pieters) de Vos.
 Jacobus Jongmsma.
 Hermanus Dillingh.
 Richaeus Elgersma.
 AndeleAndeles.
 Bernardus van Asten.
 Hermanus van Roon.
 Gosse Hisborda.
 Bernardus Nijubuur.
 Andries Passamier.
 Thomas Wielandt.
 Andele Andeles.
 Ate Scheversteijn.
 Bernardus Nijubuur.
 Wijbrandus Pierson.
 Bernardus Nijubuur.
 Tomas de Ringh.
 Hendricus Dortsman.
 Andele Andeles.
 Bernardus Jelgerhuis.
 Thomas Wielandt.
 Hessel Sinnema.
 Johannes de Valk.
 Wijbrandus Pierson.
 Bernardus Jelgerhuis.
 Hendrik Monsma.
 Eduard Elgersma.
 Hanso Atsma.
 Petrus Hulshuis.
 Tjalling Camp.
 Jacob Nieuubuur.
 Johannes Jongmsma.

1740 30 Nov.—1741 30 Nov.
 1741 30 Nov.—1742 30 Nov.
 1742 30 Nov.—1743 2 Dec.
 1743 2 Dec.—1744 30 Nov.
 1744 30 Nov.—1745 30 Nov.
 1745 30 Nov.—1746 30 Nov.
 1746 30 Nov.—1747 30 Nov.
 1747 30 Nov.—1748 3 Dec.
 1748 3 Dec.—1749 1 Dec.
 1749 1 Dec.—1750 30 Nov.
 1750 30 Nov.—1751 30 Nov.
 1751 30 Nov.—1752 30 Nov.
 1752 30 Nov.—1753 30 Nov.
 1753 30 Nov.—1754 30 Nov.
 1754 30 Nov.—1755 30 Nov.
 1755 30 Nov.—1756 1 Dec.
 1756 1 Dec.—1757 30 Nov.
 1757 30 Nov.—1758 30 Nov.
 1758 30 Nov.—1759 30 Nov.
 1759 30 Nov.—1760 30 Nov.
 1760 30 Nov.—1761 30 Nov.
 1761 30 Nov.—1762 30 Nov.
 1762 30 Nov.—1763 30 Nov.
 1763 30 Nov.—1764 30 Nov.
 1764 30 Nov.—1765 30 Nov.
 1765 30 Nov.—1766 2 Dec.
 1766 2 Dec.—1767 30 Nov.
 1767 30 Nov.—1768 30 Nov.
 1768 30 Nov.—1769 30 Nov.
 1769 30 Nov.—1770 30 Nov.
 1770 30 Nov.—1771 29 Nov.
 1771 29 Nov.—1772 30 Nov.
 1772 30 Nov.—1773 30 Nov.
 1773 30 Nov.—1774 30 Nov.
 1774 30 Nov.—1775 30 Nov.
 1775 30 Nov.—1776 2 Dec.
 1776 2 Dec.—1777 1 Dec.
 1777 1 Dec.—1778 30 Nov.
 1778 30 Nov.—1779 30 Nov.
 1779 30 Nov.—1780 30 Nov.
 1780 30 Nov.—1781 April
 1781 1 Mei—1781 30 Nov.
 1781 30 Nov.—1782 2 Dec.
 1782 2 Dec.—1783 1 Dec.
 1783 1 Dec.—1784 30 Nov.
 1784 30 Nov.—1785 30 Nov.
 1785 30 Nov.—1786 30 Nov.
 1786 30 Nov.—1787 30 Nov.
 1787 30 Nov.—1788 1 Dec.

Petrus van Asten.
 Hermanus Dillingh.
 Jacobus Bontekoe.
 Menno Tijssen.
 Pibo Elgersma.
 Jacob Nieubuur.
 Eduard Elgersma.
 Frans Stellingwerf.
 Jan de Wal.
 Wijbe Dominicus.
 Jacob Nieubuur.
 Johannes de Valk.
 Hermanus Dillingh.
 Jan Peereboom.
 Frederik Sylstra.
 Regnerus Elgersma.
 Eduard Elgersma.
 Allert Wijngaarden.
 Marcus Lentz.
 Jan Peereboom.
 Berent Storm.
 Eise Andeles.
 Klaas Riddersma.
 Hermanus Dillingh.
 Allert Wijngaarden.
 Johannes Jelgerhuis.
 Jan Peereboom.
 Sicco van Ommeren.
 Klaas Riddersma.
 Richeus Elgersma.
 Jan Peereboom.
 Pieter Meeter.
 Regnerus Elgersma.
 Jan van Leek.
 Richeus Elgersma.
 Johannes de Wal.
 Pieter Meeter.
 Roelof Snoek.
 Jan van Leek.
 Harmanus Dillingh.
 Richeus Elgersma.
 Jan (Johannes) Peereboom.
 Jan Groenevelt.
 Johannes de Wal.
 Hendrik Dauw.
 Jan Peereboom.
 Harmanus Smeding.
 Jan Groenevelt.
 Lucas Oling.

1788 1 Dec.—1789 30 Nov.
 1789 30 Nov.—1790 30 Nov.
 1790 30 Nov.—1791 30 Nov.
 1791 30 Nov.—1792 30 Nov.
 1792 30 Nov.—1793 2 Dec.
 1793 2 Dec.—1794 1 Dec.
 1794 1 Dec.—1795 30 Nov.
 1795 30 Nov.—1796 30 Nov.
 1796 30 Nov.—1797 4 Dec.
 1797 1 Dec.—1798 4 Dec.

Hendrik Dauw.
 Johannes Feddema.
 Jan Groenevelt.
 Rintje Posthumus.
 Harmanus Smeding.
 Hendrik Cuperus.
 Rintje Posthumus.
 Nicolaas Swalue.
 Rintje Posthumus.
 Johannes Feddema.

B. ALPHABETISCHE NAAMLIJST DER KEURMEESTERS VAN HET
 LEEUWARDER ZILVERSMIDSGILDE VAN 1605—1798

Andeles. Andele

Andeles. Eise

Andeles. Eise

Arents. Sipke

Asperen. Thomas Laurens

Asten. Bernardus van

Asten. Petrus van

Atsma. Hanso

Beernts. (van Asten) Wijntien

Bontekoe. Jacobus

Brongersma. Hillebrant

Brunsveldt. Augustinus

Brunsveldt. Harmen

Camp. Tjalling

Chrystiaens. Hans

Clasen. Obbe

Cornelis. (Jonghsma) Claes

Cuperus. Hendrik

Dauw. Hendrik

Dillingh. Hermanus

Dillingh. Hermanus

Dillingh. Hermanus

Dircks. Harmen

Dircks (Goudsma) Homme

Dominicus. Wijbe

Dortsman. Hendricus

1712—1713; 1719—1720; 1726
 —1727.

1684—1685; 1691—1692;

1761—1762.

1606—1607.

1651—1652.

1697—1698; 1703—1704; 1713
 —1714.

1740—1741.

1735—1736.

1645—1646; 1652—1653; 1659
 —1660.

1742—1743.

1648—1649; 1656—1657.

1670—1671.

1607—1608; 1615—1616.

1737—1738.

1625—1626.

1619—1620; 1629—1630; 1638
 —1639.

1676—1677.

1793—1794.

1783—1784; 1788—1789.

1710—1711;

1741—1742; 1752—1753;

1763—1764;

1779—1780.

1614—1615.

1669—1670.

1749—1750.

1702—1703; 1707—1708; 1725
 —1726.

Dortsman. Pijter	1681—1682; 1688—1689; 1694—1695.
Douwes. Jan	1633—1634.
Elgersma. Eduard	1734—1735; 1746—1747; 1756—1757.
Elgersma. Pibo	1744—1745.
Elgersma. Regnerus	1755—1756; 1772—1773.
Elgersma. Richaeus	1711—1712.
Elgersma. Richeus	1769—1770; 1774—1775; 1780—1781.
Feddema. Johannes	1789—1790; 1797—1798.
Foppes. Johannes	1668—1669; 1675—1676.
Gerrits. Jan	1630—1631.
Gerrits. (van der Lely) Jarich	1635—1636; 1641—1642; 1647—1648; 1654—1655; 1662—1663.
Groenevelt. Jan	1781—1782; 1786—1787; 1790—1791.
Harmens. (Brunsvelt) Johannes	1634—1635.
Hisborda. Gosse	1715—1716.
Hotzes. Alger	1609—1610.
Hulshuis. Petrus	1736—1737.
Jacobs. (Raapsvelt) Harmen	1642—1643; 1649—1650.
Jans. Johannes	1671—1672; 1677—1678; 1685—1686; 1692—1693.
Jans. Rintie	1655—1656; 1663—1664.
Jans. Tjepke	1658—1659; 1665—1666; 1674—1675; 1679—1680.
Jelgerhuis. Bernardus	1727—1728; 1732—1733.
Jelgerhuis. Johannes	1765—1766.
Jongsma. Cornelius	1698—1699; 1704—1705.
Jongsma. Jacobus	1709—1710.
Jongsma. Johannes	1739—1740.
Joosten. Feye	1621—1622; 1628—1629.
Ketel. Jan (Johannes)	1686—1687; 1693—1694.
Langweer. Pieter Jansz.	1624—1625.
Leek. Jan van	1773—1774; 1778—1779.
Lelij. Tiaerd van der	1666—1667.
Lentz. Marcus	1758—1759.
Meeter. Pieter	1771—1772; 1776—1777.
Mensma. Alger Claeses	1637—1638; 1657—1658; 1664—1665.

Mensma, Arien	1678—1679; 1687—1688.
Mensma, Nicolaas	1673—1674; 1682—1683; 1690— 1691; 1696—1697.
Monsma, Hendrik	1733—1734.
Nieubuur, Jacob	1738—1739; 1745—1746; 1750 —1751.
Nijubuur, Bernardus	1716—1717; 1721—1722; 1723 —1724.
Oling, Lucas	1787—1788.
Olthoff, Willem	1646—1647; 1653—1654; 1661 —1662.
Ommeren, Sicco van	1767—1768.
Oostervelt, Jan Melghers	1617—1618; 1623—1624; 1627 —1628; 1632—1633.
Passamier, Andries	1700—1701; 1706—1707; 1717 —1718.
Payes, Jetthie	1605—1606.
Peereboom, Jan	1753—1754; 1759—1760; 1766 —1767; 1770—1771; Mei 1781 —Nov. 1781; 1784—1785.
Pierson, Wijbrandus	1722—1723; 1731—1732.
Posthumus, Rintje	1791—1792; 1794—1795; 1796— 1797.
Raapsvelt, Jacob	1680—1681.
Riddersma, Klaas	1762—1763; 1768—1769.
Ringh, Tomas de	1724—1725.
Roon, Hermanus van	1714—1715.
Roos, Cornelis Cornelisz.	1611—1612; 1616—1617; 1622 —1623.
Rijcks, Berent	1618—1619.
Salverda, Rombartus	1667—1668.
Scheversteijn, Ate	1720—1721.
Sickes, Minne	1620—1621; 1639—1640.
Sinnema, Hessel	1705—1706; 1729—1730.
Smeding, Harmanus	1785—1786; 1792—1793.
Snoek, Roelof	1777—1778.
Stellingwerf, Frans	1747—1748.
Storm, Berent	1760—1761.
Swalue, Nicolaas	1795—1796.
Syderius, Annus	1689—1690.
Syderius, Matijs	1672—1673.
Sylstra, Frederik	1754—1755.
Thomas, Laurens	1608—1609.
Tijssen, Menno	1743—1744.

Valck. Dirck de	1610—1611.
Valk. Johannes de	1730—1731; 1751—1752.
Visser. Rimbartus	1699—1700.
Vos. Johannes (Jansz.) de	1695—1696; 1701—1702.
Vos. Johannes (Pieters) de	1708—1709.
Wal. Jan de	1748—1749.
Wal. Johannes de	1775—1776; 1782—1783.
Wielandt. Thomas	1718—1719; 1728—1729.
Wilckes. Willem	1612—1613.
Winsemius. Hendrick	1683—1684.
Wybrens. (Wibes) Samuel	1640—1641.
Wyerds. Jan	1626—1627; 1631—1632; 1636 —1637; 1644—1645; 1650— —1651; 1660—1661.
Wijngaarden. Allert	1757—1758; 1764—1765.
Wynties. Eelcke	1643—1644.

TWEEDE GEDEELTE
DE MERKEN DER
LEEUWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN
DOOR
ELIAS VOET JR

AAN MIJNE KINDEREN

VOORBERICHT

Aan H. M. de Koningin-Moeder en vele eigenaressen en eigenaars van hierachter vermelde zilverwerken breng ik mijn eerbiedigen en bijzonderen dank voor de ontvangen toestemming tot het in was mogen afdrukken van de daarop voorkomende merken.

Wijlen mejuffrouw W. Canter Cremers was mij hierbij gedurende vele jaren behulpzaam en ik ben haar daarvoor veel verplicht. Het doet mij leed, dat zij deze studie niet gerreed ziet.

Wijlen de heer F. Bakkers, met wien ik jaren lang in geregelde briefwisseling stond, copieerde de gilde-archieven van Bolsward, Dokkum, Sneek en Leeuwarden (gedeeltelijk). Dit werk, in duplo verricht, was mij bij deze studie van veel nut. De tweede copie is thans in het bezit van het Friesch Genootschap. Ik betreur het, dat de heer Bakkers het verschijnen van dit werk niet beleeft.

Velen hebben mij bij het verzamelen van materiaal enz. geholpen. Ik mag niet nalaten van hen te noemen mejuffrouw C. J. Hudig, de heeren Mr. P. C. J. A. Boeles, Mr. J. E. Hoekstra en M. W. Vieweg, terwijl de heer Ottema mij ook gedurende eenigen tijd een deel van zijn zilver ter bestudeering afstond. Allen mijnen hartelijken dank voor de steeds bereidwillig verleende hulp.

Nadat ik door Dr. E. J. Haslinghuis op belangrijk avondmaalszilver was opmerkzaam gemaakt, verschaften vele predikanten van Ned. Herv. Gemeenten in Friesland mij welwillend afdrukken van op hun kerkzilver aanwezige keurteekens en opgaaf van inscripties, waardoor de in den Catalogus der Zilvertentoonstelling van 1927 afgedrukte gegevens worden aangevuld.

Het bestuur van het Friesch Genootschap leende mij geruimen tijd al de merkenafdrukken tijdens de tentoonstelling bijeengebracht. Ik kon dus in geval van twijfel steeds rustig vergelijken. Wel waren van sommige belangrijke stukken toevallig geen merken afgedrukt, doch ik vond de meeste eigenaressen en eigenaars dier voorwerpen bereid mij alsnog daaraan te helpen, waarvoor ik hen zeer erkentelijk ben.

Ook de heer D. Draaisma, amanuensis van het Friesch Genootschap, hielp mij dikwijls met het maken van afdrukken. Wij hadden echter wel eens meningsverschil omtrent de authenticiteit der opgaven van het gildebord in hun tegenwoordigen vorm en over de juistheid mijner plaatsing der jaarletters. Ik

hoopte hem door dit werk, dat een verweer geworden is tegen zijn artikel in het Februari-nummer van „Oude Kunst” 1930, van de juistheid mijner opvatting te overtuigen; zijn overlijden op 10 Maart j.l. maakt dat echter onmogelijk.

Bijzonder veel ben ik verplicht aan den heer A. O. van Kerkwijk, die mij op velerlei wijzen hielp. De van zijn hand ontvangen aantekeningen zijn in het Eerste Gedeelte verwerkt.

Verder hoop ik, dat allen die mij bij het tot stand komen van dit werk behulpzaam waren, zich door het verschijnen ervan beloond zullen achten.

Ik mag niet eindigen vóór ik mejuffrouw R. Visscher, archivaris van Leeuwarden, hartelijk bedankt heb voor hare, door mij zeer op prijs gestelde mededeeling van het terugvinden der oude merken-platen en voor hare prettige samenwerking.

Bloemendaal, Mei 1931.

E. V. Jr.

INLEIDING

Door het terugvinden van de drie oude, in den inventaris van 1798 genoemde, maar verloren gewaande koperen gildeplaten, waarin zooals nu blijkt niet alleen de meestertekens van de Leeuwarder-, maar van alle Friesche goud- en zilversmeden werden geslagen, is het thans mogelijk een vrij volledig overzicht te geven van de meestertekens, die van $\pm$ 1529—1599 in Friesland werden gebruikt.

Geheel volledig is het, althans wat Leeuwarden betreft, niet, want een hierna te noemen document vermeldt b.v. nog eenige namen, die niet op de platen, maar ook niet op het later te beschrijven gildeboek of -bord vóórkomen.

Het hierboven bedoelde document is het leerlingenboekje van het gild, waarvan de inhoud in de „Vrije Fries”, Dl. XXII, (1914) door me-juffrouw R. Visscher werd gepubliceerd ¹⁾.

Voor de merken der 17e en 18e eeuw was ik voor Leeuwarden aangewezen op het z.g. houten gildeboek, dat men als een ongewone, onpraktische en niet geheel betrouwbare voortzetting der koperen platen moet aanvaarden.

Het werd in 1863 door de vijf overgebleven leden van het gild of van het deelgenootschap ²⁾ aan de stad geschonken en berust, evenals de platen, op het Gemeente-archief.

Voor de jaren 1807—'12, het tijdperk der keurkamers van het Koninkrijk Holland, ontbreekt voor Leeuwarden het van vijf andere Friesche plaatsen bewaard gebleven namen- en merkenregister, hetgeen echter, al valt het te betreuren, geen onoverkomenlijk gemis is.

Voor gegevens over 1812—'13 (met 1814 begint een geheel nieuw tijdperk, dat buiten ons bestek ligt) kon het Fransche Stamboek, dat op het Rijksarchief te Leeuwarden bewaard wordt, geraadpleegd worden.

De titel luidt „Régistre des Déclarations et Insculptations de Poinçons faites par les Fabricants d'ouvrages d'or et d'argent, affineurs, Tireurs

¹⁾ Goudsmeden en hunne leerlingen te Leeuwarden in de 17e eeuw.

²⁾ Zie blz. 27.

d'or, armuriers, fourbisseurs, Fabricants en coutellerie, Graveurs, prescrites par les Articles 72 en 113 de la loi du 19 Brumaire An 6".

Het bevat echter alleen de namen en omschrijving der merken van alle Friesche goud- en zilversmeden gedurende de jaren 1812—'13. Van de toen gebruikte koperen platen met merkafslagen bleef er, voor zoover mij bekend is, geen bewaard. Dit is eveneens het geval met de platen van het tijdperk 1807—'12.

Voor de beschrijving der 16e eeuwse, in den aanhef genoemde, koperen gildeplaten zie men het door mejuffrouw Visscher meegeedeelde. Dat onze kennis omtrent oude Friesche meestermerken door de vondst der platen belangrijk toenam, blijkt uit hetgeen er aan ontleend werd. Waarlijk, hunne grootte is omgekeerd evenredig aan hunne belangrijkheid.

Eene beschrijving van het houten gildeboek, lijkt mij, omdat het niet meer in den oorspronkelijken staat is, ondanks de er van in het Eerste Gedeelte voorkomende afbeeldingen, niet overbodig.

Het eigenlijke bord bestaat uit een langwerpig vlak, van 59×44 c.M., waarop de namen der gildebroeders geschilderd zijn, met vermelding der jaren, waarin zij meester werden, met vergrootte afbeeldingen van de figuren, monogrammen of initialen, welke zij als merk gebruikten.

De letters en cijfers zijn in goud en de merken in allerlei kleuren uitgevoerd op een zwart geschilderden grond. Sommige merken zijn geheel als wapens afgebeeld.

Rondom het vlak is een uitgezaagde als en relief geschilderde cartouche (totale maten 95×87 c.M.) waarboven, in het midden, St. Eloy, arbeidende is voorgesteld.

Over den kop der cartouche is een stijf wit lint geschilderd waarop:

„LEDEN VAN HET OUDE ZILVERSMEDEN-GILDE TE LEEUWARDEN"

De vorm van het lint en de letters wijzen op ± 1850 , toen deze versiering(?) zal zijn aangebracht. Mogelijk liefhebberijwerk van M. Bartels¹⁾.

Het bord is denkelijk in 1623, met welk jaarcijfer het in de rand gemerkt is, vervaardigd, terwijl het eerste er op vóórkommende merk uit 1597 dateert. Hoewel het bord schijnbaar in tijdsorde op de jongste gildeplaat aansluit ontbreken daarop gegevens van die tusschenliggende jaren, zooals mejuffrouw Visscher bewijst²⁾. Deze werden vermoedelijk op koperen platen vastgelegd en zijn daarmee verloren gegaan³⁾.

Het bord diende vermoedelijk tot versiering der gildekamer. Was dat

¹⁾ Zie blz. 26.

²⁾ Zie blz. 23 v.v.g.

³⁾ Zie blz. 112.

de bestemming, dan was het, toen men tot de vervaardiging besloot, niet noodig er namen van overleden- of naar elders vertrokken meesters op aan te brengen. Ten bewijze hiervan strekt o.a. het ontbreken van naam en merk van Jan Geerts of Gerrijts, die in 1605 vermeld wordt en vóór 1618 overleed.

Laurens Thomas, die als eerste op het bord vóórkomt en wiens naam en merk ook op de jongste koperen plaat staan, was toen stellig (in 1623) de eenig overgeblevene der oude garde.

Toen het middenvak geheel gevuld was heeft men zich ruimte voor nieuwe namen verschaft, door aan weerszijden met scharnieren houten bladen, ter halve breedte van het bord, te bevestigen. Links kwamen vijf, rechts vier bladen, zoodat het geleidelijk tot een polyptiek gegroeid is. Het is bekend als „het houten gildeboek”, ik heb het voor de duidelijkheid met den naam „Gildebord” aangeduid.

Het had ongetwijfeld door den tijd geleden en werd gerestaureerd, wellicht door een gewonen huisschilder. Ik vermoed dat dit, zij het gedeeltelijk, omstreeks 1850 gebeurde. Letters met tegenziende kanten en slag-schaduw, zooals er eenige op voorkomen, waren in dien tijd in de mode.

Dat het echter op één tijdstip een groote restauratie onderging, hoop ik dadelijk te kunnen aantonen.

Voor restauratie pleit n.l., dat de spelling van eenige namen niet meer 17e eeuwsch is, dat er namen op vóórkomen van meesters, die waarschijnlijk nooit bestaan hebben; dat verschillende merken slechts weinig gelijken op de echte, maar bovendien dat sommige jaartallen in strijd zijn met die in het leerjongensboekje en met de werkelijkheid. Ik vond bij de bestudeering der jaarletters meermalen verschil tusschen de jaren, waarin soms meesters reeds zelfstandig werkten en die waarin zij volgens het bord als gildebroeder toetraden.

De schilder heeft misschien wel eens moeten raden, naar hetgeen er zou gestaan hebben, maar het kan ook zijn dat de fouten oorspronkelijk reeds gemaakt waren, doordat men, door uitstellen b.v. van het laten schilderen van namen en merken, later op het geheugen der gildebroeders moest afgaan ¹⁾.

Ik vestig er de aandacht op, dat het eenvormige lettertype over een zoo groot tijdvak, toch duidelijk overschildering bewijst. Men vergelijke slechts het veelsoortige gegraveerde lettertype op de bewaard gebleven gildeplaten van den Bosch, Delft en Utrecht, om daarvan eenig denkbeeld te krijgen. Bovendien de hand die het jaartal 1597 schilderde, bracht ook het jaartal 1797 aan. De bijzondere vorm der zeven bewijst het.

¹⁾ Zie biz. 233 hoe J. Rienstra zich blijkbaar vergiste.

Maar geruimen tijd na 1797 zijn ook vele afbeeldingen overgeschilderd. Sommige opnieuw wit geschilderde cirkelvlakjes, waarop de voorstellingen aangebracht werden, zijn n.l. rondom afgedekt door zwarte verfrandjes, welke frisch afsteken tegen den verbleekten ondergrond. Enkele cirkelvlakjes, die niet afgedekt zijn, hebben kleiner middellijn dan de er onder zittende. Wellicht zijn enkele wijzigingen of restauraties reeds van ouderen datum.

Voor overschildering pleit ook nog, dat het merk van Pieter de Wit (B n°. 57) onderste boven staat. Het werkelijke teeken bestaat uit een klaverblad waarboven een ster. Op het bord werd het klaverblad een lelie en kwam de ster daaronder te staan. Mag hieruit niet afgeleid worden dat de geheele figuur op een vooraf wit geschilderd cirkelvlakje overgeschilderd werd? Bij een latere restauratie is het wit weer om de figuren geschilderd. Van authenticiteit is dan ook in geen geval meer sprake.

Maar niettegenstaande het bord niet meer in zijn oorspronkelijken staat is, blijft het toch nog een belangrijk document, dat groote dienst bewees. Het stelde mij in staat in de meeste gevallen met vrij groote zekerheid aan te geven, wie de meesters waren, die de verschillende gevonden merken gebruikten. Omdat er zoovele meestertekens uit letters bestaan, was niet de vorm daarvan hoofdzaak, maar het aangegeven zijn der initialen reeds voldoende. Daardoor alleen is het bord al zoo'n belangrijke bron.

Dat na zoovele jaarlijksche groote-schoonmaakbeurten de namen en voorstellingen enz. op het bord wel vervaagd moesten zijn, blijkt uit het volgende.

De naam Brongersma werd Bron, Wielandt (ongetwijfeld): Wytzen, Hulshuis: Halius, en F. Zylstra van der Lely: T. Kylstra van der Ley. De naam van der Lely verbasterde in dien tijd tot van der Ley¹⁾. Maar zegt ook het volgende niet genoeg? Rintie Jans (B no. 33) b.v. heeft op het bord als merk PJ, dat zal toch wel RJ geweest zijn. Johannes (Pietersz.) Langweer (B no. 38) heeft als afbeelding van zijn merk de letters JL. Het gevonden merk bestaat echter uit de letters JPL, waarvan de twee laatste aaneen, als bij zijn vaders merk. De boog van de P was vóór de restauratie alzoo geheel verdwenen, enz. enz.

Als een voorbeeld, hoe ondanks de totale verandering der voorstelling toch nog de groote vorm behouden bleef, noem ik het merk van Wybrandus Lolly (B no. 39). Het staat afgebeeld als een bloem met vier magere kelkblaadjes, terwijl zijn merk uit een door twee pijlen doorboord hart blijkt te bestaan. Hetzelfde doet zich voor bij het merk van Berent Storm (B no. 118), dat uit een getraliede helm bestaat, terwijl op het bord een zielig

¹⁾ Zie Dr. G. A. Winkes, Stads- en Dorpskroniek van Friesland I, blz. 217.

kopje geschilderd is. Een half weggewischte afbeelding van een helm kan zeker aanleiding geven er een buste in te zien. De slagschaduw bij 't kopje is dan wellicht gegroeid uit een deel van den helm, waarmede de schilder geen raad wist.

Dat een kleine bijzonderheid soms behouden bleef bewijst het merk van Hans Atsma (B no. 88), al ontbreken daarbij op het bord de kroonvormige pluimen, waarmede het monogram van zijn merk gedekt is, maar waarvan de letter H van 't monogram hetzelfde ongewone opgewipte voetje heeft als in het echte merk voorkomt.

Uit het bovengenoemde blijkt dus ongetwijfeld, dat vooral sommige merken met voorstellingen moeilijk herkenbaar zullen geweest zijn en dat de schilder slechts vage kleurvlekken zag, waaraan hij naar zijn beste weten weer vorm moest geven.

Dit zal dan ook het geval geweest zijn bij het merk van Tjeerd Jarichs van der Lely (B no. 42), dat thans op het bord uit een paar leelijke krullen bestaat, zeker niet de afbeelding van een merk, en allerminst van één uit het midden der 17e eeuw. Het rococo-karakter, dat de schilder aan het merk gaf (figuur 1), is door den teekenaar van de afbeeldingen, bestemd voor het Archief voor Nederlandsche kunstgeschiedenis, van F. D. O. Obreen, nog een graadje versterkt (figuur 2), terwijl een afbeelding van datzelfde merk bij Rosenberg ¹⁾ nog grooter afwijking van het origineel vertoont (figuur 3). Als een bewijs hoe men door copieeren naar een copie van het oorspronkelijke gaat afwijken, worden zij hieronder afgebeeld ²⁾.

1

2

3

Wat er vroeger dan wel gestaan heeft?

Ik vond bij het nateekenen van een verslepen (geen versleten) afslag

¹⁾ Dr. Marc Rosenberg, *Der Goldschmiede Merkzeichen*, Frankfurter Verlags-Anstalt A. G. Berlin 1928. Theil Ausland, S 407, no. 7648. De schrijver zegt van het merk, dat het waarschijnlijk een naturalistische lelie heeft voorgesteld, tot welke veronderstelling die sterk van het origineel afwijkende teekening ook wel eenige aanleiding geeft.

²⁾ Het laatste merk is hier sterk vergroot weergegeven. Op de afmeting waarop het voor Dr. Rosenberg geteekend zal zijn, was nauwkeurig volgen ook bijna niet mogelijk.

van het bekerteeken ¹⁾, dat o.a. ook op de bekende Popta-kan en schotel voorkomt, daarin, naar mijne meening, de grondvorm terug van de op het bord geschilderde krullen.

Dit werd door mij eenige jaren geleden aan den voorzitter van het Friesch Genootschap meegedeeld en is daaraan, in 1921, door Mr. P. C. J. A. Boeles, gedeeltelijk volgens mijne gegevens, in Oude Kunst ²⁾ een zeer lezenswaardig en voor mij waardeerend artikel gewijd.

Het zou niet noodig zijn daar nog eens op terug te komen, had Mr. Boeles toen niet geschreven, dat de schilder naar een verpoetst mees-terteeken zou gewerkt hebben, hetgeen niet mijne meening was, en dit misverstand door den heer N. Ottema in zijne „Geschiedenis van het Goudsmidsbedrijf in Friesland” niet tevens werd overgenomen.

Ik heb nu hieronder in afbeeldingen aangegeven, hoe ik mij toen het verloop van deze kwestie had voorgesteld.

A

Afbeelding van het merk zooals het vermoedelijk oorspronkelijk op het bord voorkwam.

B

Deze afbeelding was gelijk aan A, maar ik heb door hier en daar iets te verwijderen er een vervaagde afbeelding A van gemaakt, zooals die vóór de restauratie mogelijk aanwezig was.

C

Voor den schilder, die er geen rest van een beker-afbeelding in herkende, waren in B, in dat geval, toch wel alle gegevens aanwezig om er C, zooals de voorstelling thans op het bord voorkomt, van te maken.

De schim voor dat bovenste voluutje, als in B, was op het einde der 18e eeuw, toen, zooals ik aantoonde, het bord gerestaureerd werd, en op welk tijdstip vele handswerklieden alleen met L. XV ornament ver-

¹⁾ Blz. 149 no. 42j.

²⁾ Februarinummer.

trouwd waren, hetgeen tot in het midden der 19e eeuw het geval bleef, een gegeven waaruit dergelijke krullen moesten groeien. Waarschijnlijk bij de allerlaatste restauratie is er nog weer met wit in geschilderd, hetgeen op de afbeeldingen, die ik er van geef echter niet uitkomt.

Het bezwaar tegen mijne redeneering, n.l. Tjeerd's meester worden in 1662 (volgens het bord), terwijl het oudste met het bekerteeken gestempelde voorwerp de jaarletter van 1661 heeft, mocht, meende ik toen niet te zwaar wegen, omdat het dienstjaar van het gilde niet altijd op den er voor bepaalden datum (1 Dec.), maar soms lang daarna aanving ¹⁾.

Nu heeft echter de vondst van een met het bekerteeken en de jaarletter van 1661 gestempeld, maar bovendien met het jaartal 1661 gedateerd stuk (waarvan mij in 1921 het bestaan niet bekend was), en de later door mejuffrouw Visscher meegedeelde data der dienstjaren ²⁾, mij het onhoudbare van die veronderstelling voor dit geval doen inzien, zoodat er niets anders zou overblijven, dan ook hier een foutief jaartal op het bord te veronderstellen.

Dit aan te nemen, omdat het voor mijn betoog noodzakelijk is, lijkt mij echter niet gewenscht. Onmogelijk is 't echter niet, want het jaartal bij Pieter Faber (B no. 37) is toch ook onjuist. Deze werkte althans minstens een jaar vroeger, dan volgens het gildebord mogelijk is ³⁾.

Het is te hopen dat de een of andere vondst omtrent deze kwestie, die ik indertijd geheel opgelost achtte, licht zal geven. Maar wie zonder vóór-ingenomenheid mijne teekeningen A en B heeft bekeken, zal vertrouwd ik, ondanks het niet overeenstemmen der jaren, mijne toeschrijving van het bekerteeken aan Tjeerd Jarichs van der Lely billijken.

Ik vestig er tevens de aandacht op dat het laatst bekende werk met dat teeken uit 1671 dateert (Zie blz. 149), en dat hierdoor de oude familie-overlevering der van der Lely's, dat eenmaal een voorvader in Frankrijk voor Lodewijk XIV zou gewerkt hebben (dit wijst op 1672) waarschijnlijker wordt, en dit mijne veronderstelling zou steunen (Zie blz. 127).

Een eveneens onbegrijpelijk merk is dat van Laes Rinties Bennigh (B no. 53). Het mist op het bord de breedte omlijsting, die de teekenaar er in Obreen's Archief aan toevoegde. Ik heb het altijd voor een bloem gehouden, hoewel daar uit de voorstelling niets bepaalds te maken is.

Een zwakke foto ervan gaf echter de hoofdvorm van een kelkvormige bloem (Zie de eerste afb.). De donkere vlekken brachten mij daarna op de gedachte dat het een kievitsbloem moest voorstellen (Zie de tweede afb.). Ik kende een dergelijk

¹⁾ Te Sneek eens in Mei.

²⁾ Zie blz. 88 v.v.g.

³⁾ Zie blz. 148 noot 2 en 3.

meesterteeken, maar jammer genoeg had het er mede geteekende voorwerp geen stedelijke keur. Het is dus volstrekt niet zeker, dat het een Leeuwarder meesterteeken is en geschiedde de toeschrijving van B no. 53a dan ook onder groot voorbehoud. Opmerkelijk is, dat wanneer men het merk in Obreen onderste boven houdt, het ook inderdaad op een tulp lijkt.

Zeer vreemd is ook de voorstelling van het merk van Yme Jonghsma (B no. 62) op het gildebord, en toch geloof ik gevonden te hebben wat er oorspronkelijk gestaan heeft.

Bij het nateekenen van merk B no. 62a herkende ik in het sterk kubistisch uitkomende hoofd en de knots (?) de twee vierkante blokken, die op het bord in het merk van Jonghsma vóórkomen. De krullen, die aan veeren doen denken, waren dus ongetwijfeld oorspronkelijk beenen. Het grondje, dat op het echte merk ontbreekt, pleit er bovendien voor, dat er eenmaal een figuur stond. In den vervaltijd der heraldiek werden voorstellingen van menschen en dieren altijd op grondjes geplaatst. Yme Jonghsma zal dus een sprekend merk gebruikt hebben.

De merken van Justus Wiarda (B no. 116) en Pieter Meeter (B no. 129) worden wel eens verward, omdat ze beide vogels voorstellen en de vogel van Meeter op het bord lange pooten heeft, die op de werkelijke merken niet vóórkomen. De verschillende stand, naar links en naar rechts, en vooral het bij 't laatste vogeltje op 't bord geschilderde kuifje of kroontje gaven voor mij den doorslag. Dat ik waarschijnlijk juist raadde wordt mogelijk bevestigd door hetgeen mejuffrouw Visscher omtrent Wiarda meedeelt. Meeter blijkt dan echter minstens zes jaar vroeger gewerkt te hebben, dan volgens het jaartal op het bord mogelijk moest zijn ¹⁾.

De juistheid van de opgaaf op het bord wordt echter, wat maand en jaar betreft, bevestigd door eene mededeeling in de gilde-rekening waaruit blijkt dat hij 25 Maart 1766 zijne proef deed.

Zou hij dan wellicht geëunhaasd hebben? Dit was een kwaad, dat in Holland in alle gilden voorkwam ²⁾.

Indien men dat niet wil veronderstellen, dan kan het vogeltje 't merk van Meeter niet zijn, maar van wien is het dan wel?

De afbeeldingen der merken van 1798—1814 werden waarschijnlijk niet dadelijk, doch veel later op het bord geschilderd. Zij hebben n.l. niet de vorm die de merken hadden, toen hunne gebruikers het vak gingen uitoefenen, maar wel die, welke in 1812 door de Fransche waarborg-ambtenaren in ons land voor meesterteekeus werd ingevoerd. De meester-

¹⁾ Zie blz. 179, N°. 129a.

²⁾ Zie Mr. N. de Roever in Oud-Holland 1891, blz. 184.

merken uit dien tijd bestaan alle uit letters met kleine bijfiguurtjes.

Een goud- of zilversmid die vóór 1812 werkte kan een dergelijk teeken niet gebruikt hebben. De omtrek dier merken was een ruit, terwijl het bord zich aan den cirkel hield.

Van de laatste meesters, op het bord vermeld, heb ik slechts van hen, die zich vóór 1814 vestigden, de meesterteekeus afgebeeld.

Voor enkele merken, gebruikt vóór 1812, die op het bord ontbreken ¹⁾, vond ik de namen der meesters in het reeds genoemde Fransche Stamboek, dat daarmede een zeer welkome aanvulling gaf. Dit stamboek bleef toevallig voor Friesland behouden, want het werd waarschijnlijk in November 1813 met het archief der Prefecture verladen in een schip met bestemming naar Amsterdam. Door tegenwind kon het echter de haven van Stavoren niet verlaten, maar zorgde de maire van die stad er voor dat het nog vóór 1 December naar Leeuwarden terugvoer ²⁾.

Mocht een belangstellend lezer bezwaar hebben tegen de wijze waarop ik getracht heb eenige afbeeldingen van merken op het gildebord tot hunne oorspronkelijke vorm terug te brengen en dat verhaspelen van die afbeeldingen zou noemen, dan zou ik moeten opmerken dat integendeel die afbeeldingen verhaspeld zijn, en indien men dat niet wil aannemen, men moet wachten tot er merken gevonden worden, die met de voorstellingen op het bord overeenkomen, maar dan ook consequent. Men moet dan ook geen kleine afwijkingen door de vingers zien, geen helm voor Storm (B no. 118), geen drie kersjes voor Karsten (B no. 130), geen kronen boven merken, waar het bord ze niet heeft, maar het omgekeerde ook niet, niet met schrijffletters tevreden zijn, waar de echte merken uit drukletters bestaan enz.

Daar m.i. die mogelijkheid uitgesloten is, gaf ik weer wat ik zag en vond. Ter verontschuldiging van den schilder-restaurateur kan ik nog verklaren, uit ervaring te weten hoe spoedig men bij dergelijk restaureeren hier en daar een tipje bijteekenend, de kijk op hetgeen aanwezig was verliest, en zoo men vooraf geen foto nam, tot een bijna eigen product komt. Ook dat het zeer moeilijk is onduidelijke voorstellingen te moeten copieeren. Vindt men later een duidelijker voorbeeld, van een merk b.v., dan vraagt men zich af „hoe kon ik er eerst dat in zien”, zoo sterk kan hetgeen men meende te zien, afwijken van hetgeen er inderdaad, maar vaag, stond.

Nog onlangs ontving ik de mededeeling van een merk dat uit een hand met bijl zou bestaan. De afdruk echter, dien ik er later van ontving bewees dat men het teeken onderste boven had gehouden. Het was een eenigszins versleten afslag met het vogeltje van Meeter (B no. 129a). De

¹⁾ Zie blz. 193 v.v.g.

²⁾ Volgens mededeeling van mejuffrouw R. Visscher.

kop was voor een hand, terwijl hals en lijf voor een bijl aangezien waren.

De meestertekens zijn, om geen verwarring te stichten (de nummering der merken van het bord is n.l. reeds bekend), in drie groepen verdeeld. In het gebruik zal dit geen moeilijkheid opleveren. De aanwinsten uit het Fransche Stamboek zijn, omdat ik van het bord de merken slechts tot no. 168 afbeeldde, onder no. 168 met een cursieve letter vermeld.

De kashoudersmerken met de namen „de Wal, Swalue, Oling en Buis” zijn bij de gewone merken der meesters geplaatst.

De goudsmiden te Huizum ¹⁾ ressorteerden zonder twijfel onder Leeuwarden. Een laat, niet op het bord vóórkomend merk met de letters *AO* aaneen, dat met Leeuwarder keur vóórkomt, is dan ook ongetwijfeld het merk van Ate Offringa te Huizum. Ik heb zijne merken met die van eveneens te Huizum wonende zilversmeden achter de merken der Leeuwarder meesters uit het Fransche Stamboek laten volgen.

Zooals ik reeds medeelde, bleef niet bewaard het keurkamer-register, waarin tijdens het bestaan van het Koninkrijk Holland de namen der Leeuwarder meesters en van hen, die tot het ressort Leeuwarden behoorden, werden ingeschreven en waarin tevens de merken der meesters werden afgebeeld. Wij kunnen daardoor over goud- en zilversmeden, die op het platteland in den kring Leeuwarden woonden, niets mededeelen.

Wel berust op het Rijksarchief te Leeuwarden de op 20 Dec. 1811 opgemaakte inventaris van de goederen, toen op de keurkamer aldaar aanwezig. Daarin worden vermeld „eenige oude volgens de wet gekasseerde koperen platen”. Of daarmede de platen in gebruik vóór 1807, of die van 1807—’11 bedoeld werden is niet uit te maken.

De herhaaldelijk aangetroffen verschillen tusschen de jaartallen op het gildebord en die uit andere bronnen, kunnen mogelijk ook ontstaan zijn door het niet onmiddellijk beëedigen der nieuwe gildebroeders.

In het Haarlemsche gildeboek vond ik eens aangetekend, dat een meester zich met eenige collega's bij Burgemeesteren beklagde over achterstelling, door de Noord-Hollandsche kashouders, van hun fabrikaat bij dat van gildebroeders uit andere Hollandsche steden, omdat de Haarlemsche overlieden het door hen aangeboden werk (terecht) niet met de jaarletter wilden teekenen.

Zij worden in dat register als knooppmakers aangeduid. Eerst drie jaar later wordt de bedoelde meester door Burgemeesteren beëdigd ²⁾.

Wanneer een Leeuwarder meester laat in 't jaar zijn proef deed, kan het tijdsverloop noodig voor het graveeren van het meestertekken of af-

¹⁾ Huizum is een dorpje bij Leeuwarden.

²⁾ Zie Merken Haarlem, blz. 53, op Cornelis Korff.

wezigheid van den generaal-keurmeester, schijnbaar een verschil van een jaar gegeven hebben tusschen proefaflegging en beëdiging.

Welke datum is nu voor het bord gebruikt, de eerste of de laatste? Ik noem het slechts om te doen zien, dat er meer mogelijkheden zijn dan wellicht alleen onduidelijkheid der op te halen opgaven op het bord. Aan slordigheid in de administratie van het Leeuwarder gilde mogen we niet denken, maar elders liet de nauwkeurigheid wel eens te wenschen over. Want al zegt het 2e artikel van de aanvullende gildewet van de goudsmiden te Dokkum „dat de officieren (de overluiden) pertinent boeck sullen moeten holden”, (in den zin van juist opteekenen van inkomsten en uitgaven), model-ambtenaren waren zij over 't algemeen niet en dat voorschrift werd wel eens vergeten.

In hunne aantekeningen is de chronologische orde vaak zoek, zij werkten veel met, soms groote, tusschenruimten, die dan later wel werden gevuld.

Bij de oude gildeplaten valt iets dergelijks op te merken. Van plaat II n.l. de groote onregelmatigheid in het plaatsen der namen en merken.

In het 2e vakje op de 6e regel staat de naam Melger Oostervelt met het jaartal 1584, terwijl in het 4e, 5e en 6e vakje een naam is gegraveerd, waarbij 1564. Naar beneden, dus kolomsgewijs, komen onder Oostervelt één naam met 1574 en twee met 1577, terwijl in op één na het laatste vakje op de onderste (10e) rij 1582 bij een naam is gegraveerd ¹⁾.

Ook is het opmerkelijk dat op deze plaat, die van achteren met 1558 gemerkt is, een teeken voorkomt van een meester, van wien werk bekend is, dat 1542 gedateerd is. Het meesterteeiken op het voorwerp, al is het reeds, evenals dat op de plaat, uitgebroken, lijkt mij toe scherper te zijn ²⁾.

Op plaat III werd één naam veranderd en tweemaal een jaartal. In één dier gevallen werden vermoedelijk de twee laatste cijfers van de jaaropgaaf verwijderd en door andere vervangen, hetgeen minstens zes jaar verschil zou maken met hetgeen er eerst stond. Dit doet toch niet denken aan dadelijk graveeren van den naam bij het ingeklopte merk. Of werden beide, naam en merk soms lang na het meester worden aangebracht?

Bij de bestudeering van de meesterteeiken in natura valt het op, dat de gildebroeders te Leeuwarden zoo dikwijls met andermans veeren pronkten. Vaak toch is een meestermerk ingeslagen over een reeds op een voorwerp aanwezig meesterteeiken ³⁾. De oorspronkelijke merken werden

¹⁾ Zie de afb. in het Eerste Gedeelte.

²⁾ Zie blz. 295 no. 619 en 619a.

³⁾ Men zal het later herhaaldelijk aangeteeikend vinden.

daardoor meestal onkenbaar, maar de later aangebrachte ook bijna altijd onduidelijk.

Van één Leeuwarder meester, Wybe Dominicus (B. no. 104), zag ik niet anders dan overgeslagen meestertekens. Het merk B no. 104c is desondanks toch heel duidelijk. Er moet dus een zeer klein meesterteken weggeslagen zijn. Dat dit werkelijk gebeurde bewees de alleen bij het meesterteken aanwezige sterke contre-coupe. (Het overslaan geschiedde dus nadat het voorwerp door den maker was afgeleverd).

Of Wybe dan ook persoonlijk veel aan het zilversmeden deed, mag, dunkt mij, daarom met recht betwijfeld worden.

Iets heel merkwaardigs op dit gebied geeft de gouden beugel uit de verzameling Ottema te zien. Het is werk van J. Wijngaarden (B no. 128), die er driemaal zijn meesterteken op sloeg. Hoogst waarschijnlijk gedaan om met besparing van het keurloon het stuk toch een gekeurd aanzien te geven. Het was stellig een opdracht van den kashouder N. Swalve (B no. 141), daar diens meesterteken er ook tweemaal op voorkomt. De laatste maakte van de drie tekens van Wijngaarden versierende motiefjes, als 't ware, door ze met gestippelde lijntjes te doorkruisen en te omgeven.

De drie merken, die tegelijk op den beugel werden geslagen, verschillen eenigszins in omtrek. De pons was dus om het druiventrosje bollig weggevijld, waardoor een diep geslagen teken een andere omtrek kreeg dan een minder diep.

Zij staan hieronder afgebeeld.

Ik zag ook eenige door Swalve overgeslagen merken.

Eens vond ik een voorwerp waarop niet alleen het meesterteken, maar ook de jaarletter was overgeslagen. Dit deed het stuk in kwestie twee jaar jonger worden. De *N* van 1790 was overgeslagen met de *P* van 1792, terwijl het meesterteken door dat van een, waarschijnlijk, Sneeker meester was vervangen. Een andermaal was de jaarletter onleesbaar gemaakt door er het provinciale keurteken over heen te slaan. Dat voorwerp had dus geen meesterteken maar wel twee wapens van Friesland. Deze laatst genoemde onregelmatigheden kunnen natuurlijk niet anders dan door keurmeesters begaan zijn.

Wanneer men bekende Leeuwarder meestermerken ontmoet met andere plaatselijke Friesche keuren, mag daaruit niet afgeleid worden, dat de gebruikers dier merken allen waarschijnlijk verhuisden.

Dit was wel het geval bij Johannis Andringa ¹⁾, waarschijnlijk ook bij Homme Dirks ²⁾, maar stellig niet bij Johannes van der Lely ³⁾.

Hoe het echter mogelijk was, dat het meesterteeken van een te Leeuwarden wonend meester vóórkam met het plaatselijk teeken van Sneek, vond ik verklaard in het beknopte afschrift, dat ik van Harlinger gildeaanteekeningen bezit. Daarin wordt eenige malen vermeld, dat meesters van Workum en Makkum hun werk door de Harlinger keurmeesters lieten stempelen. (Mr. Meeter uit Greetingabuurt, die er ook in genoemd wordt, ressorteerde ongetwijfeld onder Harlingen. Greetingabeurt of -buurt is een dorpje nabij die stad).

Dit gebeurde natuurlijk over en weer en daardoor is het mogelijk, dat men bekende niet-Leeuwarder meestertekens aantreft met Leeuwarder keur ⁴⁾, maar het omgekeerde eveneens gevonden wordt.

Bovendien moest, wanneer in een stad slechts twee meesters woonden, hun werk in de naastbijgelegen plaats gekeurd worden. Hierdoor kan deze onregelmatigheid soms ook veroorzaakt zijn.

Slechts wanneer de meestertekens zuiver ingeslagen zijn heeft men een dergelijk geval voor zich. Zijn de meestermerken „duister” of bijzonder diep, dan zijn bijna zeker de oorspronkelijke door andere vervangen. Al zeer weinig verborgen deed dit een Sneeker meester, die alleen het oorspronkelijke meestermerk van een te Dokkum vervaardigd en op den bodem gekeurd voorwerp onkenbaar maakte, de overige intact liet, er zijn teeken opsloeg en het toen als eigen fabrikaat liet keuren.

Mijne eerste gedachte was, dat dit slechts kon gedaan zijn door iemand, die over de gilde-stempels beschikte. In 1731 echter dienden te Sneek als overluiden Ype Feenstra en Wybren Fechter. Door de jaren waarin het hieronder afgebeelde roos-meesterteeken voorkomt, bleek mijn vermoeden onjuist.

Het voorwerp werd dus niet door een overman ter keuring aangeboden, maar omdat het olie voor de lamp gaf, zullen de keurmeesters wel een oog dichtgeknepen hebben en het opnieuw gekeurd hebben.

Hieronder vindt men die twee stellen merken afgebeeld ⁵⁾.

Voor mij ook merkwaardig was het vinden van Leeuwarder merken op

¹⁾ Zie blz. 256, N°. 415.

²⁾ Zie blz. 292, N°. 601.

³⁾ Zie blz. 278, N°. 535.

⁴⁾ Zie blz. 199, C, N°. 30. Maar ik vond ook het merk van den Harlinger meester Johannes Spannenburgh (blz. 261 N°. 455) over dat van Johannes de Wal (B. no. 136).

⁵⁾ Zij komen voor op een kommetje in bruikleen in het Rijksmuseum „Huis Lambert van Meerten” te Delft. Eigenares de directrice mejuffrouw I. C. E. Peelen.

een te Amsterdam vervaardigd voorwerp (Friesch familiebezit). Omdat zoowel de Amsterdamsche als de Leeuwarder jaarletter in hetzelfde jaar (1762) gebruikt werd, is het, dunkt mij, bijna uitgesloten dat de Leeuwarder merken bij mogelijk gedeeltelijke vernieuwing aangebracht zouden zijn.

Gelukkig behooren dergelijke gevallen tot de groote uitzonderingen. Ook deze ongewone merken-combinatie wordt hier afgedrukt ¹⁾.

Van de hieronder geplaatste serie Franeker merken is de jaarletter door ponsklopjes onleesbaar gemaakt ²⁾.

Dat overslaan der meestertekens brengt een element van onzekerheid in onze studie, waarvoor wij de bedrijvers niet dankbaar zijn.

Ook de mogelijkheid dat een meester zijn werk in een andere stad kon laten keuren, veroorzaakte moeite bij onze nasporingen.

In 1695 werd bij art. 3 van het plakaat van den Frieschen Stadhouder Hendrik Casimir bepaald, dat de meestertekens vernieuwd moesten worden, om na dien datum gekeurd werk, van vroeger vervaardigd, te kunnen onderscheiden.

Dit zou geen zin gehad hebben, indien van dat tijdstip af alle werk volledig gekeurd moest worden, want bij de op 12 Maart genomen resolutie van de Ed. Mog. Heeren Staten van Friesland, aangevuld door het plakaat van den stadhouder, werd juist de invoering van het provinciale merk als vierde teeken gelast. De zaak was dan ook, dat tot dien tijd klein, gegoten werk enz. tot een bepaald gewicht, alleen met het meesters teken mocht gekeurd worden en dat gebruik bleef gehandhaafd.

Van de vernieuwing der meestertekens geloof ik slechts eenige voorbeelden gevonden te hebben, en wel voor het merk van Rimbartus Vischer (B no. 51 b—d) en waarschijnlijk voor Johannes de Vos (B no. 55), die op het bord een naar links loopende vos heeft, terwijl een in 1698 geslagen merk de vos naar rechts vertoont. Bij de Ns 446 en 447 (blz. 260) vindt men iets dergelijks. T. de Ringh (B no. 84) heeft op het bord twee merken, hetgeen „de” uitzondering is. Hij was wellicht goud- en zilver-

¹⁾ Gevonden op een L. XV komfoor, eigendom van Mr. J. D. van der Plaats. Het Amsterdamsche meesters teken ontbrak.

²⁾ Zie blz. 256, Franeker, no. 416a.

smid. Deze gebruikten soms twee teekens van ongelijke grootte met verschillende voorstelling. Dat het hier een verandering van meesterteeken zou betreffen, betwijfel ik. Wanneer dat wel eens gebeurde, werd het nieuwe teken ongetwijfeld in een koperen plaat geslagen. Hieronder hoop ik te kunnen aantoonen onder wiens berusting die platen waren.

In den inventaris van de bezittingen van het gild, opgemaakt bij de opheffing daarvan in 1798, wordt slechts melding gemaakt van drie oude koperen platen met merken, in bewoordingen (het woord „gelooven” wordt gebruikt) waaruit, dunkt mij, blijkt, dat ze voor den samensteller van den inventaris (een overman) al iets ongewoons waren, en dat eenmaal een keurmeester-generaal er over had beschikt.

Terwijl in Holland dergelijke documenten door de gilde-overlieden in de gildekist moesten bewaard worden, waren ze in Friesland zeker over een groot tijdsverloop onder berusting van den keurmeester-generaal ¹⁾.

Dit wordt bewezen door het bovengenoemde 3e artikel van het plakaat van 1695, dat aldus luidt:

„dat door den keurmeester Generael sal worden geroijceerd het teeken der goudsmiden, dat deselve tot nog toe hebben geslagen ende in de plaats van dien een nieuw te laten maken en door gedachte keurmeester-generael op een koperen plaat doen slaan, opdat daardoor zoude konnen worden geweten wat van nu af wierde gemaakt”.

Dit zegt het toch wel heel duidelijk, dunkt mij.

Maar bovendien maakte ook de in Friesland gehuldigde gewoonte om klein werk alleen met het meesterteeken te stempelen, een centrale registratie van de merken der goud- en zilversmeden van de verschillende steden noodzakelijk.

Ter verduidelijking hiervan een voorbeeld. Wilde een Hollandsche meester een merk gaan gebruiken, bestaande uit initialen, die reeds door een meester elders gebruikt werden, dan bestond daartegen geen enkel bezwaar. Naast die toevallig op elkander gelijkende merken der beide meesters kwamen toch ook de verschillende plaatselijke keurteekens te staan, waardoor dus ieders werk kon herkend worden.

Juist omdat in Friesland voor klein werk die plaatselijke teekens niet verplicht waren, kon, alleen door registratie van alle Friesche meester-teekens op één plaats, belet worden dat tot verwarring aanleiding gevende, dus op elkander gelijkende merken, in gebruik kwamen.

Het verklaart alzoo hoe Joh. Feddema in 1798 slechts van drie, toen reeds, oude platen kon gewagen, maar ook hoe de oude gilde-documenten in verschillende steden wel melding maken van het betalen hunner gilderechtigheid door nieuw aangekomen meesters, maar dat over de be-

¹⁾ Van diens archief, is voor zoover bekend, niets bewaard gebleven.

langrijke kwestie der meesterteezens, behalve het volgende niets staat aangeteekend. Artikel 11 van de Bolswarder gildekeur van 1608 luidt n.l. als volgt:

„Dat geen goltsmeden en gildebroeders in den plaat huer teycken sullen mogen becomen ten sy ten profyte van 't Gildt ter oorsaeke van sulcks betalende tualijf stuivers en voor welke veranderinge gelicke tualijf stuivers”.

Waaruit men althans zou kunnen opmaken dat de platen volgende op de drie nu bekende, mogelijk in het begin der 17e eeuw niet dadelijk bij den keurmeester-generaal in bewaring waren. Dat dit echter aan het einde der 17e eeuw wel degelijk het geval was, blijkt uit het aangehaalde artikel van het plakaat van 1695, en voor later door den inventaris van 1798.

Het gaf mij bij het teekenen der Friesche merken veel gemak, dat klein werk, tot een bepaald gewicht ¹⁾, vroeger alleen met het meesterteeken gestempeld werd, want al die kleine plaatselijke merkjes behoeften dan al vast niet afgebeeld te worden, maar wat gaf het bij het onderzoek een last! Honderden aldus geteekende voorwerpen ontmoet men. Waar behooren die stukken thuis? Eerst wanneer men een bepaald meesterteeken vindt met een plaatselijk teeken heeft men eenige zekerheid.

En dat gebruik was, helaas, niet het monopolie van Friesland, dat maakt het zoeken zooveel moeilijker. In Drente, Overijssel, Gelderland, Brabant en Limburg komt het eveneens voor, in de provincie Groningen waarschijnlijk ook, zoodat de plaats waar een voorwerp gevonden wordt, of de aard ervan, wel eens een aanwijzing kan geven, maar daarentegen alle, alleen van het meesterteeken voorziene werkstukken, nog niet Friesch behoeven te zijn, al zal het met 't overgroote deel wel het geval zijn.

En dan de vele merken, die maar weinig afweken van bekende, waar waren die onder te brengen? Merken met klaverblaadjes, eikeltjes, lelies enz., maar ook die met initialen, welke op Leeuwarder meesters wezen, doch evengoed elders gebruikt konden zijn. Waar niets in een bepaalde richting wees, heb ik mij van afbeelden van dergelijke merken zooveel mogelijk onthouden.

Bovendien belet dat gebruik antwoord te geven op de vraag „wanneer gemaakt?” Bij Leeuwarder meesterteezens, die door barsten of verminking verandering ondergingen, heb ik, waar dit mogelijk was, de er mede gestempelde stukken vermeld tusschen die, welke van jaarletters voorzien waren, waardoor ongeveer tijd van ontstaan is aangegeven. Overigens heb ik werk z(onder) v(erdere) m(erken) bij elken meester achteraan geplaatst.

De gewoonte van het teekenen enkel met het meestermerk heeft on-

¹⁾ In 1695 acht lood (123.04 gram), te Bolsward in 1608 2 lood.

getwijfeld dikwijls aanleiding gegeven tot het niet volledig laten keuren van werk, dat er overigens wel degelijk voor in aanmerking kwam. Iets dat zoowel in de 17e als in de 18e eeuw gebeurde. Dit misbruik was zoo ingeworteld, dat toen het in 1812 en later op straffe verboden was, de Friesche zilversmeden het nog niet konden laten, getuige werk dat alleen met ruitvormige meestermerken geteekend is. Van 1807—'12, toen het ook reed verboden was, valt het niet te constateeren, omdat in die jaren de oude meestertekens in gebruik bleven.

Dat werk beneden acht lood vrij was van stempeling door de keurmeesters (in 1807 werd in Friesland kleine keur voor het eerst met vier tekens gestempeld), bevorderde bovendien het maken van zeer licht werk, zoo dun, dat het niet gegraveerd kon worden. Men was daardoor genoodzaakt bij inscripties er letters en cijfers op aan te brengen, die uit naast elkander ingeslagen puntjes bestonden. Iets dat typisch Friesch is.

Gelukkig zijn we voor de studie der gildetekens (zoo noemde ik de merken, die door de keurmeesters van het gilde, naast het teken van den maker geslagen werden), vooral voor die der jaarletters, ook niet zonder officieele gegevens. Het gildeboekje van Sneek vermeldt van 1642—1744 de jaarlijks geslagen letter, terwijl in het gildeboekje van Bolsward eenige letters, vóór 1642 in gebruik, voorkomen. Ook het slotboek der rekeningen van het Leeuwarder gilde bevat eenige opgaven van geslagen letters. De Harlinger aantekeningen noemen er slechts twee.

In 1529 werd in Friesland een keurmeester-generaal aangesteld, een voor Holland onbekende functionaris. In de 17e eeuw werd door dezen elk jaar de letter aangegeven, die in alle plaatsen der provincie van kracht was. Afwijkingen van dat gelijktijdig gebruiken door plaatselijke omstandigheden veroorzaakt, natuurlijk uitgezonderd ¹⁾).

Ik betwijfel echter of de Friesche goudsmeden in den beginne die overheidsinmenging erg gedwee verdroegen en geloof dat de keurmeesters het slaan der jaarletters wel eens vergaten. Als men rekent, dat ik de oudste A vond op een met 1604 gedateerd stuk, en de tweede A in 1632, dan is dat voor één alphabet, en nog wel een uit het begin der 17e eeuw, toen ze meestal uit 20 tot 22 letters bestonden, rijkelijk lang.

Opschriften kunnen soms tot geheel verkeerde gevolgtrekkingen leiden, maar het opschrift van het eerst vermelde stuk is slechts: „Frans Halfsmits Anno 1604“, zoodat er, dunkt mij, geen twijfel is of die inscriptie werd ook in dat jaar aangebracht. Het voorwerp kan dus wel ouder, maar niet jonger zijn. Bovendien staat dit geval niet alleen. Twee andere vroege stukken hebben de letter K en zijn gedateerd 1615. De in-

¹⁾ Zie blz. 233.

scripties luiden „voor de kerk van Wirdum Anno 1615", welk jaar in regelmatige aansluiting op de A, 1613 moest geweest zijn.

In het Bolswarder gildeboekje werd door een overman aangeteekend, dat hij in 1609 een C? sloeg. Die letter is zeer onduidelijk, want bij een herlezing ervan hield de heer Bakkers die letter weer voor een E, terwijl de heer Ottema er een A in ziet. Dat het een C moet wezen, lijkt mij het waarschijnlijkst, omdat de met die letter gekeurde drinkhoorn (Blz. 238 Bolsward no. 295a) met het jaartal 1610 gedateerd is. Dit stemt evenwel niet overeen met een A op 1604.

Zoolang er nog zoo weinig voorwerpen bekend zijn, met letters van het eerste alfabet, moet men daarom mijne plaatsing ervan op de verschillende jaren onder eenig voorbehoud aanvaarden.

Aanknoopingspunten voor Leeuwarden had ik alleen door de gedateerde stukken van 1604 en '15, terwijl door het meester worden van Jarich Gerrits in 1628 diens teeken niet vóór dat jaar zou kunnen voorkomen ¹⁾. Kan men zich met de plaatsing van de R op 1628 niet vereenigen, ik vond voor Harlingen (Zie blz. 264) een zoo goed als gelijkvormige letter met het jaartal 1626, dan is de gevolgtrekking, dat de vermelding van 1628 bij zijn naam op het bord foutief is. Daar er zulke groote fouten op het bord in namen en merken voorkomen, zou het wel een wonder zijn als de jaartallen daarin ook niet deelden.

Voor de eerste alfabetten van Bolsward, Harlingen en Sneek, die men in het Vervolg, blz. 247—249, 264—266 en 288—290 vindt afgebeeld, heb ik daarom de jaren waarin de letters vermoedelijk geslagen werden, niet nauwkeurig kunnen aangeven. Het is n.l. volstrekt niet zeker, dat in het begin der 17e eeuw de jaarletters in de verschillende steden gelijk gebruikt werden, zooals later wel degelijk het geval was.

Wanneer men ten overvloede Sneek opslaat, blz. 288, dan ziet men dat het stedelijk keurteeken, dat met de letter B voorkwam (de allereerst afgebeelde), gelijk is aan dat van ± 1627, terwijl daartusschen twee kleinere staan, die zeker niet in het 2e alfabet thuis behooren. Maar waar ze nu geplaatst zijn, doen ze bij mij soms de vraag rijzen, zouden ze niet in een nog vroeger gebruikt alfabet thuis behooren? De gebroken N kan omgedraaid ook als een in spiegelbeeld gegraveerde Z gelegen worden. Dat men in dien tijd twee verschillende plaatselijke keurteekens zou gebruikt hebben, lijkt mij toch niet zeer waarschijnlijk. Ik heb dat ook zoo vroeg nooit aangetroffen.

Om echter op Leeuwarden terug te komen. Een periode van 1604—'31 is te lang voor één alfabet; de jaarletters liepen dus onregelmatig op en

¹⁾ Zie blz. 144.

zijn er wellicht gedurende eenige jaren geen letters geslagen. Misschien zijn hiervan voorbeelden afgebeeld op blz. 204.

Van 1632 tot 1807 is er volgens mijne bevinding elk jaar een letter geslagen. Maar het eene alphabet is wel vollediger dan het andere. Zoo houdt het 7e b.v. op bij de R in 1752¹⁾, het 9e in 1795, bij de S(?) toen men de Bataafsche vrijheid meende te moeten viereen door een nieuw alphabet van kleine schrijffletters te gaan gebruiken, maar grover onregelmatigheden vond ik niet.

Het 10e alphabet bevatte slechts 13 letters, n.l. tot de n in 1807, toen de wet van Koning Lodewijk Napoleon voor geheel het Koninkrijk Holland gelijkvormigheid bracht voor de gehalte- en jaarlettermerken.

Van het 11e alphabet zijn tot 1812, zooals bekend is, slechts vier letters geslagen. Dat er gedurende December van 't jaar 1794²⁾ en wellicht de eerste maand van 1795 een kapitale schrijffletter S geslagen is, acht ik waarschijnlijk, maar zag er geen voorbeeld van. Een versprongen S van 1782 kan soms als S gelezen worden.

Nog wil ik even de aandacht vestigen op de door mij op 1653 geplaatste letter, die ik voor een b houd. De heer Ottema plaatste deze in zijn „Friesch Zilver” op 1633. Dit kan echter niet juist zijn, daar die letter ook voorkomt op werk van Augustinus Brunsvelt (B no. 28), die pas in 1642 meester werd. Wil men die letter als q beschouwen, dan zou alleen 1647 er voor in aanmerking kunnen komen. Volgens de schildvorm echter is het een b.

In geheel Friesland werd gedurende bijna twee eeuwen jaarlijks dezelfde letter geslagen, maar de vorm ervan was in de verschillende steden niet steeds gelijk. In het eerste alphabet was die gelijkvormigheid, naar gevonden letters te oordeelen, niet heel groot.

Later, in de 17e eeuw is er meer overeenkomst, maar toch vindt men nog onderlinge afwijkingen. De stempels werden waarschijnlijk op last van den keurmeester-generaal gegraveerd, daar o.a. in de gildeboeken van Bolsward en Sneek staat aangeteekend dat deze functionaris een letter (stempel) aan de gilde-keurmeesters zond.

In de 18e eeuw bestaan afwijkingen bijna enkel in verschillend invijlen en bijwerken der kronen en in het omvijen der schildjes.

Het onderscheid is echter meestal zoo gering (de stempels verraden de hand van dezelfde graveurs), dat voor 18e eeuwse letters, die in het Vervolg niet staan afgebeeld, de jaren van hun gebruik, naar de van Leeuwarden afgebeelde letters zijn te bepalen.

¹⁾ Hiervoor kon mijne geachte medewerkster in het archief geen oorzaak opsporen.

²⁾ Zooals men weet liep het dienstjaar van 1 Dec.—30 Nov. Ik heb gemeend het kalenderjaar er voor te mogen gebruiken.

Dat de overlieden of de keurmeester-generaal zuinig konden zijn, blijkt uit het veranderen van oude letterstempeltjes. De P van 1666 werd in meer dan één plaats tot R, de C van 1675 te Bolsward in een G, en de R van 1752 te Sneek tot B vervormd.

Het is duidelijk dat men over een vrij uitgebreid materiaal moet beschikken vóór men van eenige zekerheid in de plaatsing der jaarletters overtuigd kan zijn. Toen dat echter reeds het geval was wilde men mijne plaatsing van de letter T van 1670 niet voor juist erkennen.

Het bewijs er voor was niet zoo gemakkelijk te leveren, want het met die letter gestempelde en met 1670 gedateerde voorwerp, no. 63 Cat. Tent. Leeuwarden 1900, bevond zich niet meer in ons land. Ik vond echter de eigenares, Jkvr. C. J. Baronesse de Vos van Steenwijk te Vancouver dadelijk bereid mij van dienst te zijn en ontving ik een op vochtig papier gemaakte afdruk van merken en inscriptie¹⁾, waarvoor ik hierbij mijn hartelijken dank uitspreek. De merken zijn als het 4e groepje van 1670 afgebeeld. Te laat om ze ook alle af te beelden, ontving ik afdrukken der merken van een avondmaalsbeker te Oosterzee (C no. 5), die ook met diezelfde letter T en het *gekroonde* Leeuwarder keur gestempeld en bovendien 1670 gedateerd is. Een onverwacht tweede bewijs alzoo. Ik hoop dat de twijfelaars overtuigd zullen zijn. Ook wordt nog de aandacht gevestigd op de laatste op dat jaar afgebeelde jaarletter T, die ter weerszijden een stip heeft. De gelegenheid ontbrak mij, het voorwerp waarop die letter voorkomt, de kleine gedreven schotel met de vier werelddeelen, van Mr. D. J. A. Baron van Harinxma thoe Slooten, te bezichtigen²⁾. Ik moest mij dus vergenoegen met gipsafgietsels naar wasafdrukken der merken, waarvan het gevolg was een aanvankelijk foutieve dateering op 1683, want ik las uit die letter een L.

In den catalogus van de Tentoonstelling van Kunstvoorwerpen in vroegere eeuwen uit edele metalen vervaardigd, door de Maatschappij Arti et Amicitiae in 1880 te Amsterdam gehouden, waar de schotel onder no. 281 beschreven is, wordt die letter ook opgegeven als een L tusschen twee stippen. In den catalogus van de Leeuwarder zilvertentoonstelling van 1927, onder no. 78, noemt men het eveneens een L. Inderdaad staat de jaarletter dan ook als een L, naast het wapen van Leeuwarden. Dat plaatselijke leeuwenstempel kwam in 1670 in gebruik, toen de letter T dienst deed. De L behoorde dus in een volgend alphabet thuis en daarom moest het de letter zijn van 1683. Er waren bezwa-

¹⁾ De inscriptie luidt „Anna Susanna Baronesse tot Schwartsenbergh vereerdt deze kan Aen Haer Man Jr, Orck van Doijum, Anna 1670“.

²⁾ Afgebeeld in het plaatwerk uitgegeven na de tentoonstelling in Arti van 1880, plaat 9, en gemerkt met het bekertoeken.

ren tegen dat jaar, voor de stijl van het ornament was 1683 wat laat, maar het stond onomstootelijk vast dat een L met dat gekroonde leeuwenmerk pas in 1683 kon geslagen zijn.

Op de zilvertentoonstelling te Leeuwarden in 1927 waren ook aanwezig een avondmaalsbeker van de Ned. Herv. Gemeente te Augustinusga en een doopbekken van de Ned. Herv. Gemeente te Wommels, beide met de letter L geteekend en gedateerd: 1683. De letter was kleiner dan die van de genoemde schotel en de leeuwenstempel meer versleten. Hoe was dat nu met elkander in overeenstemming te brengen? De twee stippen hadden natuurlijk ook een beteekenis, maar hierop kom ik dadelijk terug. Ik kwam tot de conclusie dat de scherpe leeuw, die op de schotel voorkomt, moeilijk in 1683 kon gebruikt zijn. Toen brachten de twee stippen mij op de gedachte dat het een letter van symmetrische vorm moest zijn, bij asymmetrische had ik slechts één stip gevonden. Het kon dus niet anders dan een I of een T geweest zijn. Bij hernieuwde bezichtiging der gipsafgietsels zag ik dat de letter een op zijn kop staande, versprongen T was, en wel zoo versprongen, dat in den stand waarin de letter staat er gemakkelijk een L uit gelezen kan worden. Die schotel is dus niet in 1683, zooals ik steeds meende te mogen volhouden, maar in 1670 ontstaan. De Popta-kan en schotel van 1671 zijn dus de laatste werkstukken, die, tot dus verre, van den meester met het bekerteeken bekend zijn.

Had ik de schotel kunnen bezichtigen, dan zou mij, geloof ik, wel opgevallen zijn, dat de letter L zoo ongewoon in het ovaal van den stempel stond. Op het gipsafdrukje viel de zwak ingeslagen linkerkant daarvan niet op en werd die eerst zichtbaar, toen ik het afdrukje omdraaide.

Zooeven werd het geval genoemd van een jaarletter, die tusschen twee stippen geplaatst is, terwijl ook van datzelfde jaar gevonden letters die toevoeging missen. Misschien was dit een gevolg van een tusschentijdsche benoeming van een keurmeester, die de verantwoordelijkheid voor het werk van zijn voorganger niet wilde dragen en op die wijze het door hem gekeurde werk kenbaar heeft gemaakt.

Er werd een stip gevonden in de letter D, geslagen in 1655. Wellicht toevallig in den wasafdruk ontstaan, daar een schijnbaar geheel gelijkvormige letter het stipje niet heeft; twee stippen zooals reeds gemeld bij de T van 1670, twee bij de E van 1677, onder en boven (deze letter is erg versprongen), terwijl de B van 1717 een zeer dikke stip heeft, die bij elders in dat jaar in Friesland geslagen B's niet voorkomt. Voor Leeuwarden zag ik alleen de afgebeelde soort.

Dat mijn vermoeden juist was, bleek voor het laatste geval, doordat mejuffrouw Visscher kon aantonen, dat in 1717, tusschentijds, in April,

een nieuwe olderman gekozen werd ¹⁾). Voor de overige genoemde gevallen bleek echter een dergelijke oorzaak niet aanwezig. Terwijl in 1781 door het overlijden van Richeus Elgersma, ook tusschentijds, een nieuwe keurmeester benoemd werd, zagen we bij de in dat jaar geslagen letters geen onderlinge afwijking. Wat dus de reden voor de wijziging kan geweest zijn van de T van 1670, de eenige waarvoor voldoende vergelijkingsmateriaal aanwezig is, weet ik niet.

De schikking der letters van het 6e en 7e alfabet heeft nog al hoofdbreken gekost, omdat in beide dezelfde stedelijke en provinciale keurstempels dienst deden, terwijl juist verschil in dergelijke teekens het plaatsen der jaarletters bijzonder vergemakkelijkt.

De letter B van 1754 had ik eerst voor een B van 1737 gehouden en daar die letter bovendien versmeed was en de kroon in elkander gedrongen, was het, omdat ik geen meerdere afslagen van die letter had ontmoet, een lastig geval.

In het schild boven de letter is echter meer ruimte dan in die, welke ik in het vorig alfabet moest plaatsen en dit bleek ook het geval te zijn bij een Franeker letter, die voor 1754 in aanmerking kwam. Ik geloof dan ook dat de plaatsing ervan op dit jaar juist is.

Dat in alle Friesche steden jaarlijks dezelfde letter werd gebruikt, wordt nog bewezen door eenige mededeelingen van mejuffrouw Visscher, die de letters van de jaren 1695—1707, en 1715—'35 voor Leeuwarden overeenstemmend met die van Sneek vond, in het slotboek der rekeningen van het Leeuwarder gilde.

Een bevestiging voor de juistheid van mijn 8e alfabet vond mejuffrouw Visscher eveneens. In bovengemeld rekeningboek staat n.l. aangeetekend, dat in 1773 de letter U werd geslagen (bedoeld werd de V, in dien tijd werd de V nog dikwijls als U geschreven). Verder, dat van 1 Dec. 1773—1 Dec. 1774 de W dienst deed, en van 1 Dec. 1775—1 Dec. 1776 de letter Y.

De zeer kleine N en O, die op 1728 en '29 afgebeeld staan, waren vermoedelijk meer in het bijzonder voor gouden werken bestemd, al kwamen ze op zilverwerk voor. Ik ontmoette echter in totaal slechts drie gouden voorwerpen met Leeuwarder meestertekens, natuurlijk zonder verdere keuren, zoodat het bewijs voor de juistheid van mijne veronderstelling niet te leveren is.

Bij het nateekenen der Leeuwarder keuren is mij opgevallen, dat van het leeuwenkeurstempeltje, in gebruik van 1635—'68, eigenlijk twee soorten bestaan.

¹⁾ Zie blz. 57 bij G. Hisborda.

Het zeer scherpe, in 1635 gebruikt, heeft het schild van onderen door een halven cirkel afgesloten, terwijl in 1643 de stempelomtrek zoo ingevijld is, dat er van onderen een tweede boogje vrijkwam, terwijl de vorm ervan in 1651 weer overeenkomt met die van 1635.

In 1652—'55 daarentegen ziet men het extra boogje opnieuw, zoodat ik vermoed dat die twee soorten stempeltjes gelijktijdig gebruikt werden. Waartoe dat onderscheid kan gediend hebben, durf ik niet zeggen.

In 1668 wordt het plaatselijke teeken een groot ongedekt schild met een krampachtig verdraaiden leeuw, welk teeken na twee jaar vervangen werd door een fijn gegraveerd, gekroond wapen. Tot 1807 bleef de kroon boven het Leeuwarder keurteeken behouden.

In 1696 of '97 werd de stempel van 1670 vervangen door een nieuwen, die na een jaar gebruik al een barstje vertoonde, dat natuurlijk hoe langer hoe meer zichtbaar werd en voor mij het plaatsen der er bij vóórkomen-de jaarletters, op de juiste jaren, zeer vergemakkelijkte. In 1718 werd een nieuw stedelijk teeken aangeschaft, terwijl ook het merk met het wapen van Friesland vernieuwd werd, gevolgd in 1755 weder door twee andere stempels voor stad en provincie, die het, al werden ze er door het gebruik niet beter op, tot 1807 uithielden. Aan keurstempels werd dus niet veel geld uitgegeven.

In 1807 verdween de kroon en zien we een klein ovaal schildje ¹⁾ met het soms onkenbare halve (heraldisch „uitkomende") leeuwte, het 7e teeken op de reeds elders genoemde Merken-Notitie ²⁾ van Z.Ecx. den Minister van Financiën van dat jaar, van welk merk ik eenige verschillende afslagen kon afbeelden.

Onder het Keizerlijk Fransch bestuur hadden de departementale waarborgteekens voor het groote werk, die met den ouden-mannenkop, volgens voorschrift, cijfertjes in den verdiepten rand ter aanwijzing van de kantoren van waarborg. In een zeer scherp afslag ³⁾ scheen het mij of in dien rand dolfijntjes zweefden, maar ik kon geen cijfers op de horizontale as ontdekken. Bij het kleinere waarborgteeken voor middelgroot werk moest er een getal (of letter?), en relief, op den helm van den soldatenkop ⁴⁾ staan, dat echter op alle afslagen, die ik er van vond, zoo goed als verdwenen was.

Het had mij altijd getroffen dat er zoo weinig afdrukken van later bijgeslagen merken op Friesch zilver in mijn bezit kwamen.

In het 1e art. van het bekende plakaat van 1695 werd bepaald, dat

¹⁾ Zie blz. 214.

²⁾ Zie Merken Haarlem, blz. 192.

³⁾ Zie blz. 214, 12e groep, 1e vakje.

⁴⁾ Zie blz. 214, 12e groep, 2e vakje.

vóór dien tijd vervaardigd werk, in voorraad bij de kashouders, met een „besonder” teeken moest gemerkt worden, om daardoor de vervallen keur te kunnen herkennen ¹⁾).

Van dit merk zag ik geen afslag, of het zou no. 511 moeten zijn, maar ik betwijfel of dat „het „besondere” teeken geweest is. Ook vond ik geen enkel vroeg stuk, dat in 1695 met het provinciale teeken overgekeurd was (volgens het 4e art van het plakaat van dat jaar).

Wel ontmoette ik enkele gekroonde O's en B's van 1807, maar van andere, beslist later, na de vervaardiging, bijgeslagen merken of letters geen spoor.

Ik vroeg mij af of het zilver van particulieren in de provincie Friesland in 1795 dan niet in beslag genomen zou zijn en daardoor geen kwijtingsteeken, als in Holland, Zeeland en Utrecht, gevonden kon worden?

Onder de mededeelingen uit de Leeuwarder Courant van dat jaar, door Ds. G. A. Wumkes bijeenverzameld, afgedrukt in de „Vrije Fries”, DLXXIV (1916) kwam geen afkondiging, geen oproep, niets voor van dien aard.

Het z.g. Dagverhaal der handelingen van de Representanten des vrijen Volks van Friesland, van 28 Febr. 1795—8 Maart 1798, gaf echter eenig licht. In het verslag van de 136ste zitting werd een ontwerp-publicatie tegen „het vervreemden, uitvoeren en verdonkeren van het gemaakt en ongemaakt en ongemunt zilver en goud” besproken. Wegens verschil van meening werd eene beslissing tot nader besluit verschoven. Denzelfden dag, 19 Juni, werd echter in de avondvergadering de concept-publicatie goedgekeurd. De burgers Tuinhout, van Aijlva en Visser protesteerden en reserveerden hunne aantekening. De publicatie wordt als Bijlage hierachter afgedrukt ²⁾).

Volgens vriendelijke mededeeling van Dr. S. A. Waller Zeper werd de uitvoering opgeschort ³⁾, door invloed der Friesche vrouwen wellicht, daar deze zeker niet met dat radicale besluit der Representanten ingenomen waren, welk uitstel althans gedeeltelijk afstel beteekende.

Eene resolutie der Representanten van 11 November ⁴⁾ d.a.v. doet intusschen wel begrijpen, dat er in dat jaar toch heel veel goud- en zilverwerk zal gesmolten zijn.

Van afkoop blijkt echter nergens, in November was daar ook geen reden voor, en er is in Friesland in 1795 stellig geen belastingteeken op goud- en zilverwerk geslagen.

¹⁾ Zie N. Ottema. *Friesch Zilver*, blz. 21.

²⁾ Zie blz. 131, volgens het ex. dat op het Rijksarchief in Friesland te Leeuwarden berust.

³⁾ Bij plakaat van 29 Juni 1795.

⁴⁾ Repraesentanten van Friesland bevelen, bij heffing van den 25sten penning het oude Friesche zilver groote keur aan te nemen voor 29 st. het lood, de Friesche draadwerks zilveren knopen groote keur voor 28 st., de Friesche gestampt zilveren knopen voor 26 st., Friesche kettingen idem, Groninger draadwerks goud 38 st. het engels en Groningsch glad goud 40 st. het engels. (Resolutieboek Harlingen, no. 123, fol. 449, of de *Vrije Fries*, DLXXIV, blz. 70).

Het Proefstuk van een Van der ...
De z.g. Proefband
Koning Saul

NASCHRIFT

C. Kramm vermeldt in het Aanhangsel van zijn werk ¹⁾ het volgende.

„Jarich Gerrits van der Lely een vermaard Friesch kunstdrijver, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, te *Leeuwarden*, bloeide. Tijdens den „inval van het Fransche leger van Koning Lodewijk XIV, in 1672, in de „*Nederlanden* is, zeker, door een of ander legerhoofd, de aandacht op dit „talent gevestigd: althans omtrent dit jaar werd hij naar *Parijs* ontbo- „den, om als drijver voor het Hof werkzaam te zijn. Nadat hij onderschei- „den werken tot genoegen van den Koning vervaardigd, en aldaar den „grond gelegd had tot een voor dien tijd niet onaanzienlijk vermogen, „hetwelk hij heeft nagelaten, keerde hij, na eene afwezigheid van om- „streeks drie jaren, naar zijne oude woonplaats, *Leeuwarden* terug, en „oefende daar zijn vorig bedrijf van goud- en zilversmid, tot zijn dood „toe, uit; doch het jaar van zijn overlijden is niet bekend. Het is vreemd, „dat er van dezen kunstenaar, voor zoover ons bekend, nergens melding „wordt gemaakt. Ten tijde van Lodewijk XVIII. bevond zich nog eenig „gedreven zilverwerk, dat door VAN DER LELY was vervaardigd, onder „het kroonzilver aan het Fransche Hof. Tegenwoordig is de familie „*Bruinsma*, te *Leeuwarden*, die vroeger aan het geslacht van VAN DER „LELY vermaagdschap was, nog in het bezit van eenig door HEM gedre- „ven zilverwerk, dat van zijne buitengewone bekwaamheid getuigt, en „waaronder uitmunt een zilveren z.g. *Proefband*, die later tot een *Beker* „veranderd is. Dit stuk van hooge kunstwaarde, is verdeeld in drie vak- „ken, waartusschen *Medusa-hoofden* zijn geplaatst; op ieder vak komt „een keurig gedreven beeld van 5 Ned. duimen (6 c.M.) voor, voorstellen- „de *Saul* ²⁾, *Petrus* en *Paulus*; uit het geheel kan men den kunstenaar „kennen. Na zijne terugkomst in *Friesland*, schreef hij zich VAN DER „LELY, zooals ook al zijne afstammelingen, welken naam naar wij ver- „moeden, dat hij reeds in *Frankrijk* aangenomen had. Hij was gehuwd „met *Petronella N.*, en heeft vier zonen en eene dochter nagelaten, van „wie *FREDERIK*, *ARENT* en *TJAERD VAN DER LELY* in het kunstvak van

¹⁾ *De Levens en Werken der Hollandsche- en Vlaatsche Kunstschilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters.* Amsterdam 1864, blz. 100—101.

²⁾ 1 Samuel 31/4.

„hun vader zijn opgeleid. FREDERIK huwde, te *Leeuwarden* met *Johanna „Bruinsma“*; eene dochter uit dit huwelijk, *Petronella Maria van der Lely*, „huwde (9 Julij, 1707) met GERARD WIGMANA”. Deze was een Friesche kunstschilder.

(Den heer Kramm medegedeeld door Jhr. Mr. S. M. H. A. (van) Beyma thoe Kingma, te *Leeuwarden*).

Door de groote vriendelijkheid van de tegenwoordige eigenares, Mevrouw M. Lessing-Fuld kan ik hierbij dien z.g. Proefband afbeelden. Niemand zal twifelen of dit wel het bewuste stuk is.

In het door Kramm meegedeelde komen echter onjuistheden voor. Jarich Gerrits, die zich reeds in 1651 „Van der Lely” noemde, wordt na 1667 niet meer vermeld en zal dus na dien tijd niet voor het Fransche Hof te Parijs gewerkt hebben. Evenmin kan hij de vervaardiger van den proefband geweest zijn, want figuraal drijfwerk, voorkomende op een van hem bekend werkstuk (No. 19b, blz. 144) van $\pm$ 1628, heeft v.z.v. het door de ervan ontvangen foto te beoordeelen is, de stijl van $\pm$ 1600. De door Kramm vermelde kunstenaar moet dus Frederik of Tjeerd, één zijner zonen geweest zijn (van een zoon Arent is niets bekend, wel van een Gerhardus. Zie blz. 44).

Aan den eersten is wellicht toe te schrijven No. 4 (blz. 197), een schotel met opgeklonken gedreven rand. Indien rand en schotel van één hand zijn, zou het hulpmiddel „klinken”, zeker niet op groote vaardigheid wijzen. Dit geldt ook voor een hem met meer zekerheid toegeschreven brandewijnkom. No. 46a (blz. 150). Frederik komt zeker niet als drijver van het proefstuk in aanmerking. De namen zijner vrouwen luiden ook geheel anders. Rest mij niet anders dan Tjeerd als de maker ervan te beschouwen. De vlotte behandeling der figuren en de slecht begrepen kwabstijl (de z.g. Medusahoofden) zijn ook de kenmerken van 't werk van den meester met het bekerteeken.

Dat Frederik, door Tjeerd's latere financiële zorgen, mogelijk eenmaal eigenaar van het stuk kon worden, is dus niet onwaarschijnlijk. Overeenstemming is er in hetgeen Kramm vermeldt over den terugkeer met een vollen buidel van den kunstenaar uit Frankrijk in 1675 en het koopen door Tjeerd van een huis in datzelfde jaar. Verschil daarentegen waar Kramm spreekt over het door Van der Lely nagelaten vermogen, terwijl Tjeerd 's erfenis onder benefice van inventaris werd aanvaard. Dat de naam zijner vrouw, Grietie, in Pietie veranderde (de vrouw van Jarich Gerrits heette ook zoo), behoeft na twee eeuwen van wellicht mondelinge overlevering niet te verbazen.

Dat Tjeerd een kunstzinnig man was, bewijst het bezit van ruim 60

Het Proefstuk van een Van der Lely
De z.g. Proefband
Apostel Petrus

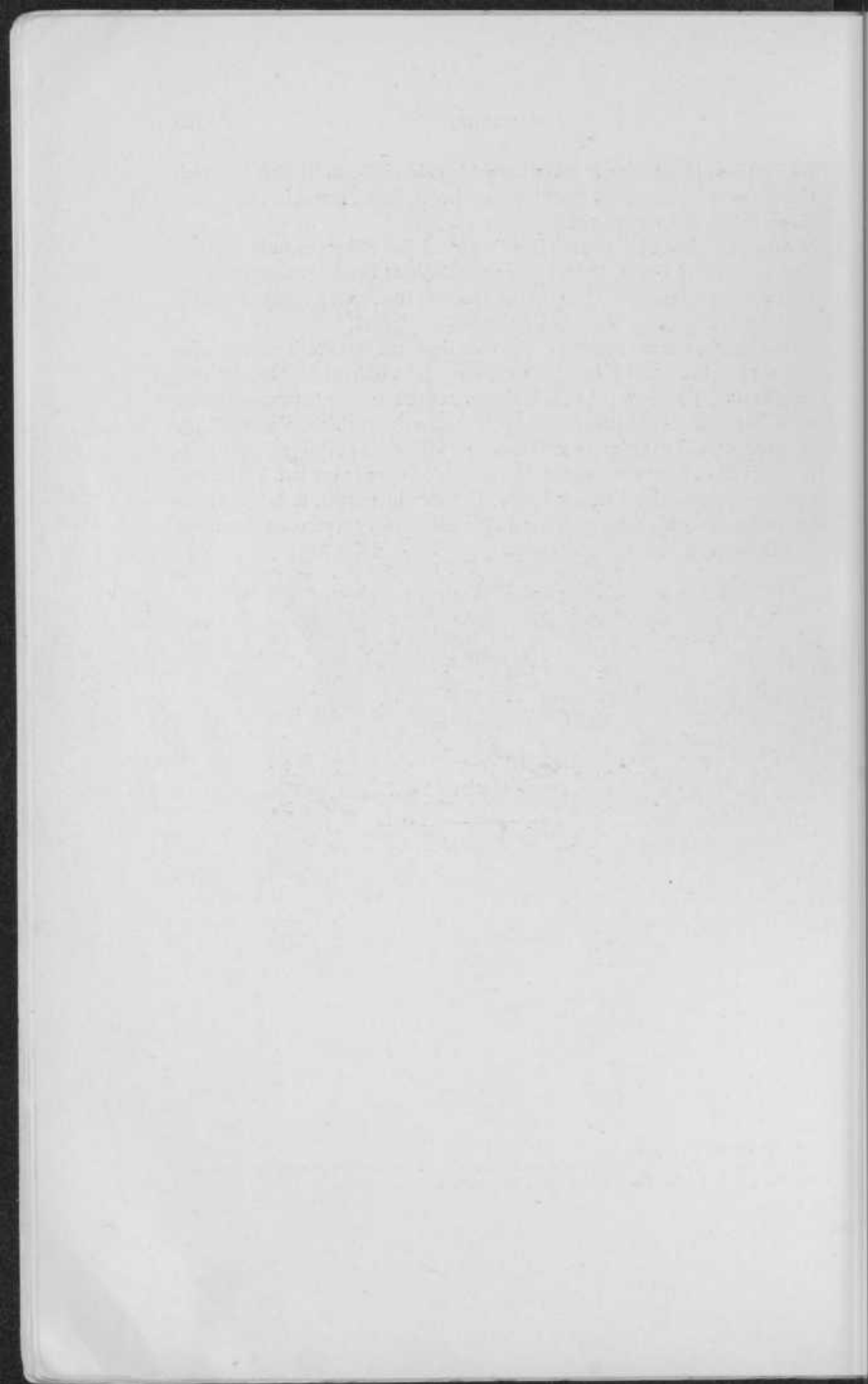
schilderijen, bij overigens zeker berooide geldmiddelen ¹⁾). Men kan zich er over verwonderen, dat geen later werk van hem bekend is, maar naar de oorzaken valt niet te gissen.

De in den inventaris van Tjeerd's boedel in 1688 genoemde zilveren kop woog 307.6 Gram, terwijl de proefband met het later aangebrachte voetje 141.7 Gram weegt. Het proefstuk was toen stellig reeds niet meer in zijn bezit.

Maar zelfs, wanneer men het grootste deel van Kramm's mededeelingen als fabel zou willen beschouwen, dan blijkt onloochenbaar, dat omstreeks 1852 ²⁾ de hierbij afgebeelde beker nog te Leeuwarden aanwezig was en in het bezit eener familie die vroeger aan het geslacht Van der Lely verwant was. Hieruit zou men dus ongetwijfeld de gevolgtrekking kunnen maken dat het een proefstuk was van één der leden van het zilversmeden-geslacht der Van der Lely's. Ik meen hierboven te hebben aannemelijk gemaakt, waarom Tjeerd als vervaardiger ervan dan het meest in aanmerking zou moeten komen.

¹⁾ Zie Friesch Zilver, blz. 108.

²⁾ Zie het werk der Leeuwarder zilversmeden in de 17e en 18e eeuw (laatste gedeelte) door Mr. P. C. J. A. Boeles. Oude Kunst 1921, Februari-nummer.

Het Proefstuk van een Van der Lely
De z.g. Proefband
Apostel Paulus

BIJLAGE

VRIJHEID, GELIJKHEID

De Provisioneele Representanten van het Volk van Friesland, allen den geenen die deezen zullen zien of hooren leezen, Heil en Broederschap!

Eindelijk heeft de Vrijheid gezegepraald. Het vorig bestuur had U van alle regt, om uwe Regenten te verkiezen, verstooken. Gij wierd, wel is waar, ten platten Lande Jaarlijks gedeeltelijk opgeroepen om te zien, welke Persoonen uwe overheerschers hadden goedgevonden tot uwe zoogenaamde Vertegenwoordigers aan te stellen, maar gij hadt in deezen geenen den minsten invloed.

Thands hebt gij voor de eerste maal gebruik gemaakt van uw Regt als Mensch. In uwe Vrijheid gesteld hebt gij zelven uwe Vertegenwoordigers aangesteld, maar uwe Overheerschers hebben het Land met Schulden overlaaden en in een verdervelijken Oorlog gewikkeld, alleen om in hunne Posten te blijven.

Uwe herstelling heeft groote Sommen gekost. De Land- en Zee-magt is totaal vervallen. De Scheepvaart is zonder bescherming. Wij zullen dus met daaden moeten toonen, dat wij onze Vrijheid liefhebben en waardeeren, en dit moeten wij doen door edelmoedige en der Friesen waardige opofferingen.

Het Tractaat, dat wij met de magtigste Natie der Waereld, die uwe kluisters heeft verbroomen, hebben geslooten, is zoo voordeelig voor onze Commerce, dat wij gerust kunnen zijn, dat dezelve oneindig meer dan ooit voorheen zal bloeijen. Maar er is in den omloop te weinig geld, wij zullen dat moeten vermeerderen, en daar toe is Goud en Zilver noodig.

Het Vaderland eischt dan van ons, dat wij ons van al wat ons nutteloos is ten zijnen behoefte ontdoen, en daar toe hebben wij goedgevonden te decreteeren, gelijk wij decreteeren bij deezen:

Dat ieder Ingezeeten deezer Provintie (daar onder ook Militairen en andere zig voor een tijd hier ophoudende, begreepen) ter Secretarij van het District van zijn verblijft, binnen vijftien daagen na Publicatie deezes zal moeten overhandigen eene specifieke door hem zelfs geteekende Lijst van alle de stukken ongemunt Zilver of Goud, niet tot zijn of der zijnen lijfdragt behoorende, waarvan hij voor zig of in eenige qualiteit eigenaar was op den Negentienden Junij 1795, des middags te twaalf uur.

Terwijl wij bij deezen plegtig verklaaren, dat ons oogmerk geheel niet is, om de Ingezeeten tot eenige opbrenging van zilver en Goud, renteloos zonder schadeloosstelling of uitzondering te verpligten, maar alleen op dat aan onze Opvolgers zal kunnen geblijken welke middelen deeze Provintie heeft, om ingevalle van nood haar gemunt Geld ter verbetering van de Commerce te

vermeerderen, zonder dat zelfs iemand iets zal behoeven op te offeren van het geen hij gewoon is tot zijn lijfdragt te gebruiken.

Dat hij, die na dien tijd eenig ongemunt Zilver of Goud mogt hebben verkogt of in het vervolg zoude willen verkoopen verpligt zal zijn, daar van bij verklaaringe van den geen, aan wien hij het verkogt heeft, te doen geblijken, en zal de kooper voor de reproductie van dit gekogte blijven verbonden; wordende aan allen en een iegelijk, hij zij wie hij zij, verboden om eenig ongemunt Zilver of Goud buiten deeze Provintie te vervoeren.

En zal hij, die hier aan in gebreke zal blijven of bevonden zal worden ter kwaader trouw aangegeven te hebben, worden beschouwd als een verdagt perzoon, die zijn Vaderland geen goed hart toedraagt, en uit dien hoofde terstond worden gearresteerd, en naar bevind van zaaken ten gestrengsten worden gestraft.

En op dat niemand hier van onkundig blijve, zal deeze alomme worden gepubliceerd en geaffigeerd, waar men gewoon is zulks te doen.

Aldus gearresteerd en geresolveerd op het Landschaps-huis binnen Leeuwarden den 19 Junij 1795. Het Eerste Jaar der Bataafsche Vrijheid.

W. B. JELGERSMA, Vt.
ter Ordonnantie van Dezelve
E. M. v. BEYMA.

Te Leeuwarden,

Ter Drukkerye van J. D. van der Haak, Boekverkoper op de Wirdumerdijk.
1795.

LEEWARDEN

AFBEELDINGEN DER MEESTERTEEKENS

VERDEELD IN DRIE GROEPEN

A: de merken der gildeplaten

B: „ „ van het gildebord en
het Fransche Stamboek

C: „ „ die op de platen en
het bord ontbreken

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

- G. g. goudsmid.
 j.l. jaarletter.
 K. k kashouder.
 Lb. Leerlingenboekje.
 v.c. volgens catalogus (Tentoonstelling 1927).
 Z. z. zilversmid.
 z.j.l. zonder jaarletter.
 z.m. zonder meesterteeken.
 z.v.m. zonder verdere merken.
 Cat. 1927 De Catalogus der te Leeuwarden in 1927 gehouden tentoonstelling.
 ↗ Friesch Zilver Geschiedenis van het goud- en zilversmidsbedrijf in Friesland door Nanne Ottema.
 Merken Amsterdam Merken van Amsterdamsche goud- en zilversmeden, Mart. Nijhoff, den Haag 1912.
 Merken Haarlem Haarlemsche goud- en zilversmeden en hunne merken, Erven F. Bohn, Haarlem 1928.
 O.-Jaarb. Het Oudheidkundig Jaarboek.
 Plaatwerk Arti 1880 Exposition Retrospective d'objets d'art en or et en argent, Buffa, Amsterdam 1881.
 Plaatwerk Dr. A. Pit Het goud- en zilverwerk in het Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam met tekst door A. Pit, Directeur van het Museum. Gebroeders van Rijkom, Amsterdam.
 Rosenberg² of R². Der Goldschmiede Merkzeichen door Marc Rosenberg, Zweite Vermehrte Auflage u.s.w. Frankfurt am Main, Verlag von Heinrich Keller 1911.

LEEWARDEN
MEESTERTEEKENS
IN DE VOLGORDE WAARIN ZIJ OP DE
GILDEPLATEN VOORKOMEN

N ^o .		MEESTERS. — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
1		Jan.	Gildeplaat I	1511		
2		Piet'.	" "	1531		
3		Jelle.	" "	1511		
4		Jānis.	" "	1545		
5		Henrick.	" "	1542		
6		Jochim.	" "			
7						
8		Bernt.	" "			
9		¹⁾				
10		Wicher.	" "	1545		
11		Wicher Jans ²⁾ .	" II	1539		
12		Hans.	" I	1531?		
13		Jacob.	" "	1527?		

¹⁾ Dit merk komt niet afzonderlijk op de plaat voor; no. 8 is er mede overgeslagen. Van dat merk is niets meer te herkennen. ²⁾ Vermoedelijk dezelfde persoon als de voorgaande.

N ^o .		MEESTERS. — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
14		Jaspar.	Gildeplaat I	1542		
15		Iesbrā = Ysbrandt.	" "	1505		
16		Peter.	" "	1537		
17		Remerē = Remren ¹⁾ .	" "	1511		
18		Rinnert.	" "			
19		Hendrick.	" "	1539		
20		Jan, ook Jan Claesz.	" I en II			
21		Jelle, ook Jelle Jansz.	" "		1558?	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1564.	Ned. Herv. Gem. Leeuwarden.		z.v.m.	118 den Bosch 1913, 658
b		Dergelijke beker.	" Bld. Friesch Mus. Cat. 1909, N ^o . 128.		"	
22		Hendrick Doedes.	Gildeplaat II		1558?	
23		Jurien Krus.	" "		1558?	
24		Cornelys Florys.	" I en II	± 1550	1558?	
25						
26		Timen Petersz.	" I	1558	1558	
a	"	Klein bekertje.	G. C. Baron van Asbeck.		z.v.m.	37

¹⁾ Zie blz. 8.

N ^o .		MEESTERS. — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
27		Albert Jacobs.	Gildeplaat II		1558	
28		Dirk Jacobs.	" "		1559	
29		Baltes Gz.	" "			
30			" I			
31		Frans Pe(tersz.).	" II		1562	
32		Paye Jetthiesz.	" "	1571		
33	¹⁾ 	Jan Tziercks.	" "		1564	
34		Pieter Jacopsz.	" "		"	
a	"	Buffelhoorn met zilver be- slag, gedat. 1571.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 908b.		z.v.m.	3
35		Lenert Danzō (Danckerts)	Gildeplaat II		1564	
36		Met één der drie eerste merken: Avondmaalsbeker, gedat. 1605.	Ned. Herv. Gem. Huizum.		z.v.m.	122
37		Met één der drie eerste merken: Lepel, wapens „Lycklama en Osinga, 1630."	Friesch Museum Inv. N ^o . 890.		"	
38						
39		Folkert Goverts(z).	Gildeplaat II	1547		
40		Jacob de Valck.	" "		1572	
a	²⁾ 	Avondmaalsbeker, gedat. 1599.	Ned. Herv. Gem. Jelsum.		z.v.m.	121

¹⁾ De figuur lijkt meer op een staande kam dan op een I. Een dergelijk meesterteken, doch schildvormig, komt voor op een 17e eeuwse, met 1668 gedateerde, lepel in de verzameling Ottema. ²⁾ De vogel is zeer onscherp. Ik vond later nog een minder bot merk op een gegraveerde beker van den heer H. P. Doodeheever (z.v.m.).

N ^o .		MEESTERS. — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
41		Claes Do(u)wes.	Gildeplaat II		1574	
42		} Jan Tiercks.				
43			" "	1581		
44						
45		Mathis F. Valck.	" "		1576	
46		Reitie Foekesz.	" "		1577	
47		Buwe Tiercksz. (Buwema)	" III		1585	
48		Met een slechten afslag van dit merk: Zeskant gegraveerd huwelijksdoetje.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.			
49		Quintin.	Gildeplaat III			
50		Jacob Pijtersz. ²⁾	" "		1586	
51		Hendrick Koepsz.	" "		1587	
52		Fredrick Fredricksz.	" "		1588	
a		³⁾ Twee avondmaalsbekers, gedat. 1595.	Ned. Herv. Gem. Leeuwarden.		z.v.m.	120
53		} Jost Lenartsz.	Gildeplaat III		1589	
54			" "			
55		Amedis Jans.	" "		1588	

¹⁾ Versprongen. ²⁾ Er woont in 1627 en later te Bolsward een goudsmid, (hijzelf of een zoon), die hetzelfde merk gebruikt. ³⁾ Naar twee afslagen gereconstrueerd. ⁴⁾ Dit merk is bovendien tweemaal op den achterkant der plaat ingeslagen.

N ^o .		MEESTERS. — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
56		Meinnert Eillerts ¹⁾ .	Gildeplaat III		1589	
57						
58		²⁾ Meinert Caspers.	" "			
59		Gerlef Ricksz.	" "		1593 ³⁾	
a	"	Lepel met peerknop.	Mr. J. E. Hoekstra.		z.v.m.	
60		Claes Tomes ⁴⁾ .	Gildeplaat III		1596	
61		Lourens Thomas.	" "		1597	
62		Clas Siouckes.	" "		"	
a		Gedreven drinkbekertje, gedat. (15)98.	Jkvr. A. A. C. C. Grundtman Lyckla- ma à Nyebolt.		z.v.m.	36 Arti 1880, 167
63		Wintie Eelkis.	Gildeplaat III		1599	

Voor op de platen ontbrekende namen zie men het Eerste Gedeelte blz. 9 en 23 v.v.g.

¹⁾ Er heeft eerst iets anders gestaan. ²⁾ Dit merk is een versprongen, gekroond klaverblad. ³⁾ In plaats van de 3(?), heeft er eerst een ander cijfer gestaan. ⁴⁾ Zie Merken Haarlem, blz. 91.

**LIJST DER LEEUWARDER MEESTERS
MET HUNNE MEESTERTEEKENS
IN DE VOLGORDE WAARIN ZIJ OP HET HOUTEN GILDEBORD
EN IN HET FRANSCHES STAMBOEK VOORKOMEN
EN OPGAAF VAN HET VAN HEN BEKENDE WERK**

Men vindt van de voorwerpen, waarvan de jaren der vervaardiging met een sterretje gemerkt zijn, alle of enkele merken afgebeeld op die jaren in de chronologische merkenreeks, blz. 203-214.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
1		Laurens Thomas.	Gildebord.	1597	
a		¹⁾ Lepel met rechten steel en knopje.	Wijlen Jhr. L. Storm van 's Gravezande.	1612*?	
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1630.	Ned. Herv. Gem. Anjum.	1620*?	123
c		" , gedat. 1657.	Ned. Herv. Gem. Zweins.	1620*?	142
d		Collecteschaal, gedat. 1639.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 487b.	1639*	Arti 1880, 851
e		Ovale gegraveerde brandewijnkom ²⁾ .	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 196.	1642*	
2		Alger Hotzes.	Gildebord.	1602	
a		Deksel van vergulden beker ³⁾ .	Oudheidkamer Franeker.	1604*	¹⁰ Arti, 21, 1900, 28
b		Avondmaalsbeker ⁴⁾ , gedat. 1604.	Ned. Herv. Gem. Finkum-Hyum.	1604*	
c		Lepel met pijnappelknop ⁵⁾ .	Voorh. Verz. J. A. Frederiks.	z.v.m.	
3		Frans Cornelis(z.) Roos.	Gildebord.	1603 ⁶⁾	
a		(Toegeschr.) Gegraveerde beker, gedat. 1655.	Mr. R. A. Fockema.	1632*	43

¹⁾ Zie blz. 139, A no. 61. ²⁾ Afgeb. Plaatw. Dr. A. Pit, pl. XIX. ³⁾ De merken van den beker zijn = Embden 1603 en Whaaneen (R³, 1277). ⁴⁾ „Frans Halismits Anno 1604”. ⁵⁾ In 1672 worden te Amsterdam bij een taxatie vermeld: lepels met schutertjes, leeuwjes en pijnappels. ⁶⁾ Dit jaar is met dat in het leerjongensboekje in strijd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON, — EIGENAARS.	Wereld Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
3 b		Lepel met pijnappelknop, gedat. 1655.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	z.v.m.	
4		Harmen Brunsveld.	Gildebord.	1605	
		Geen werk ontmoet.			
5		Willem Wil(c)kes.	Gildebord.	1605	
		Geen werk ontmoet.			
6		Cornelis Cornelisz. Roos.	Gildebord.	1610	
a		Twee collecteschalen ¹⁾ , gedat. 1615.	Ned. Herv. Gem. Wirdum.	1615*?	
7		Jan Melgchers Oosterveld.	Gildebord.	1611	
a		Avondmaalsbeker en collecteschaal, gedat. 1631.	Ned. Herv. Gem. Oosterwierum.	1632*	127 en 213, den Bosch 1913, 627 en 685, Art. 843
b		Rond gegraveerd huwelijksdoosje ²⁾ .	M. van Heloma.	z.v.m.	278
c		Lepel met pijnappelknop.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 115.	"	
d		Avondmaalsbeker, gedat. 1645.	Ned. Herv. Gem. Hempens.	1645*	133
e		Gegraveerde beker, gedat. 1652.	N.N.	1652*	
f		Avondmaalsbeker ³⁾ .	Ned. Herv. Gem. Marssum, Bruikl. Friesch Museum. Inv. No. 8025.	1653*?	129
g		Rond gegraveerd huwelijksdoosje.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	z.v.m.	277
h		Avondmaalsbeker ⁴⁾ , gedat. 1659.	Ned. Herv. Gem. Holwerd.	1659*	

¹⁾ „Voor de Kerk van Wirdum Anno 1615". ²⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan. blz. 86.
³⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan. blz. 83. Zie ook hiervoor blz. 121. ⁴⁾ „A" 1659 Pastore
 Jacobo Revio".

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
7 i		Avondmaalsbeker, gedat. 1664.	Ned. Herv. Gem. Wijns.	1664*	151
j		Apostellepel.	N.N.	z.v.m.	424
k		Lepel met pijnappelknop.	Ds. F. de Boer.	„	420
l		Dergelijke lepel.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 109.	„	
m		(Toegeschr.) Langw. vierkant trouwdoojsje.	Mr. M. E. Hepkema.	„	312
8		Obbe Clasen.	Gildebord.	1611	
a		Gegraveerde beker.	Mevr. Rienks- van der Goot.	1625*?	
b		¹⁾ Gegraveerde beker, gedat. 1645.	Dames Wiersma.	1640*	44
9		Harmen Dircks.	Gildebord.	1611	
		Geen werk ontmoet.			
10		Minne Sikkes.	Gildebord.	1618	
		Geen werk ontmoet.			
11		Feye Joostes.	Gildebord.	1620	
		Geen werk ontmoet.			
12		Pieter Johannes (Langweer).	Gildebord.	1623	
a		Rond huwelijksdoojsje.	Mevrouw. Hanegraaff- Wichers.	1643*	

¹⁾ Vermoedelijk over een ander merk geslagen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
12 b		Avondmaalsbeker ¹⁾ , gedat. 1643.	Ned. Herv. Gem. Dantumawoude.	1643*	
c		Montuur en deksel van serpen- tijnsteen bus.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1663*	24
d		Montuur van serpentijnsteen bierkan en dito bierpul.	"	1663	25 en 26
e	<i>z.m.</i>	Uitgezaagd en gegraveerd boek- bandje ²⁾ , design. „P. Langweer F.”.	"	?	1043
13		Hessel Bouwes.	Gildebord.	1623	
		Geen werk ontmoet.			
14		Sybe Lieuwes ³⁾ .	Gildebord.	1623	
a		(Toegeschr.) Beker met-gegra- veerde voorstelling van een walvischvangst.	E. A. Speyer.	<i>z.v.m.</i>	
15		Hans Chrystiaensz.	Gildebord.	1623	
a		Eén van twee met mythologische voorstellingen gedreven schaal- tjes ⁴⁾ .	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 139.	1632*	75
b		Eén van vier dergelijke gedreven schaaltjes ⁴⁾ .	Dr. H. Popta-Gast- huis, Marssum. Bkl. Friesch Mus.	"	74
16		Jan Wierdts.	Gildebord.	1624	
		Geen werk ontmoet.			
17		Jan Gerrits.	Gildebord.	1625	
		Geen werk ontmoet.			
18		Cornelis Faber.	Gildebord.	1628	

¹⁾ „Cornelius van Heerman, en Juffr. Frouck van Goslinga hebben deze Beecker der Gemeente van Dantumawold tot het gebruik des Heeren H. Avondmael vereert An^o 1643”.

²⁾ Afgeb. O.-Jaarb. Jan. 1928, blz. 84. ³⁾ In Obreen staat foutief Siebes Lieuwes. ⁴⁾ Zie Mr. P. C. J. A. Boeles „Het werk der Leeuwarder zilversmeden in de 17e en 18e eeuw”. Oude Kunst 1921, Februari. ⁵⁾ Zie Friesch zilver, blz. 74—75 en aldaar afgebeeld.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON, — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
		Geen werk ontmoet.			
19		Jarich Gerrits (van der Lely).	Gildebord.	1628	
a		Kleine gegraveerde beker.	Gem.-Museum 's-Gravenhage.	1628* ¹⁾	Londen 1929, 844
b		Drinkschaal (Hansje in den kelder).	J. S. van Heloma.	1628* ¹⁾	15
c		Vergulde miskelk.	R.-K. Parochiekerk Oosterwierum.	z.v.m.	84
d		Brandewijnkom.	C. W. F. P. Bn. Sweerts de Landas Wyborgh.	1643*	
e		Gedreven sierschotel ¹⁾ .	Verz. Dr. C. W. Lunsingh Scheurleer.	1657*	76
f		Lepel met pijnappelknop.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	z.v.m.	
g		Dergelijke lepel.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 113.	"	
20		Lammert Sickema.	Gildebord.	1629	
		Geen werk ontmoet.			
21		Eelke Wyntiens.	Gildebord.	1629	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1650.	Ned. Herv. Gem. Tjerkgaast ¹⁾ .	1650*	Leeu- warden 1900, 451
b		Twee lepels met pijnappelknop.	N. Ottema en Mr. H. C. van Kleffens.	z.v.m.	413 420
22		Jan Douwes.	Gildebord.	1630	
a		(Toegeschr.) Vergulde beker met deksel op voet.	Oudheidkamer Franeker.	z.v.m.	12 Arti 1880, 34

¹⁾ Afgeb. O.-Jaarbk. 1928, Jan., blz. 89. Het meesterteeken is over een ander geslagen
²⁾ In bruikleen Friesch Museum, Inv. N°. 483b.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
23		Alger Claesen Mensma.	Gildebord.	1633	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1643.	Ned. Herv. Gem. Bergum.	1642*	131
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1671.	Ned. Herv. Gem. Wijnjeterp.	1661*	146
c		Achtkante brandewijnkom, ooren in kwabstijl.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1668*	
d		Rond huwelijksdoosje.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 201.	z.v.m.	
24		Johannes Harmens (Brunsvelt).	Gildebord.	1633	
a		Achtkante brandewijnkom ¹⁾ .	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1635*	
25		Harmen Jacobs (Raapsvelt).	Gildebord.	1634	
a		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Akkrum.	1648*	159
26		Samuel Wybrens, ook Wibes.	Gildebord.	1639	
		Geen werk ontmoet.			
27		Wynout Beerns van Asten.	Gildebord.	1642	
a		Langw. achtk. brandewijnkom.	Wijlen Mejuffrouw B. Brasser.	1650*	
b		Avondmaalsbeker van Jorwerd.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6735.	1652*	157
c		Avondmaalsbeker, gedat. 1688.	Ned. Herv. Gem. Reitsum, Genum en Lichtaard.	1658*	1900, 459 den Bosch 1913, 637
d		Achtkante brandewijnkom.	H. Smidt van Gelder.	1659*	333

*) Buitengewoon goed gegraveerd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
27 e		¹⁾ (Toegeschr.) Gegrav. plaatje met St. Joris en den draak, gedat. 1673.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	z. v. m.	
28		Augustinus Brunsveldt.	Gildebord.	1642	
a		Wierookscheepje.	Henri van de Mortel.	1648	
b		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Ternaard.	1650*	126
c		Montuur van twee wit Delftsche kannetjes.	Wijlen Jkvr. A. A. C. en W. C. Gevaerts.	1653* ²⁾	Leeuwarden 1900, 60
29		Willem Olthof(f).	Gildebord.	1643	
a		³⁾ Achtkante brandewijnkom.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	1651*	330
b	als d	Kleine avondmaalsbeker.	Evang. Luth. Gem. Harlingen.	1655	140
c	"	Montuur van serpentijnteenen bierpul ⁴⁾ , gedat. 1647.	Mr. P. A. V. Bn. van Harinxma thoe Slooten	z. v. m.	23
d		Zeskant huwelijksdoosje ⁴⁾ .	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 197.	"	284a
e		Langw. vierk. huwelijkskistje.	Mr. M. E. Hepkema.	"	
f	"	Lepel met pijnappelknop.	N.N.	"	421
30		Douwe Clasen.	Gildebord.	1646(?) ⁴⁾	
		Geen werk ontmoet.			
31		Thomas Laurens (Asperen).	Gildebord.	1646	
		Geen werk ontmoet.			

¹⁾ Sterk gedoubleerd. ²⁾ Zie blz. 121. ³⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan., blz. 81. ⁴⁾ Afgeb. Plaatw. Dr. A. Pit, pl. XIX. ⁵⁾ Dit jaar is met dat in het leerlingenboekje in strijd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent Leeuwarden 1927, (of)
32		Hillebrand Brongersma.	Gildebord.	1646	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1655.	Ned. Herv. Gem. Oudkerk.	1655*	141
b	"	Avondmaalsbeker ¹⁾ , gedat. 1664.	Ned. Herv. Gem. Oenkerk.	1664	
c		Rond gegrav. huwelijksdoosje.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	z.v.m.	280
d		Lepel, ovaal blad en barocque steel.	Verzameling N. Ottema.	"	
33		Rintie Jans.	Gildebord.	1646	
		Geen werk ontmoet.			
34		Homme Dircks (Goudsma).	Gildebord.	1649	
a		Avondmaalsbeker ²⁾ , gedat. 1663.	Ned. Herv. Gem. Oosterwolde.	z.j.l.	
b		Bierpul met deksel en oor, gedat. 1670.	Jkvr. C. J. Bsse. de Vos van Steenwijk	1670*	Leeuwar- den 1900, 63
c		³⁾ Broodschotel met laat kwabor- nement, gedat. 1681.	Ned. Herv. Gem. Workum.	1682*	224
d		⁴⁾ Dergelijke schotel.	"	1682*	225
e		Twee collecteschalen, gedat. 1681.	"	z.j.l. ⁵⁾	229
f		Opvouwbare lepel en vork.	Premsele & Hamburger.	z.v.m.	
35		Johannis Foppes.	Gildebord.	1649	
a		Brandewijnkom met deksel, zon- der voet.	M. van Heloma.	1664*	

¹⁾ „Diaconie Beecker tot Oenkerck gemaect ten tijde als waren Bernhardus Reddingius Praedicant Sioerd Juriens Ouderlingh Sijne Oezes Diacon. Anno 1664". ²⁾ „Regnerus Ruardt + Teetske Hanssis". In den bodem een Saksische thaler van 1623, '25 of '28. ³⁾ In het teeken is een eikeltje geslagen. ⁴⁾ Met Workumer keur, zie blz. 292.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
35 b		Lepel, zeskante steel met pijn- appelknop.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
c		Dergelijke lepel.	"	"	
36		Tjepke Jans.	Gildebord.	1657	
		Geen werk ontmoet.			
37		Pieter (Mathijsen) Faber.	Gildebord.	1660	
a		Gedreven schenkkan ¹⁾ .	Friesch Museum, Cat. 1909, N ^o . 105.	1659* ²⁾	
b		Bij a behorende schotel, met wapens „Baerdt van Sminia en van Gerroltsma" ³⁾ .	"	"	
c		Twee kelkvormige avondmaals- bekers, gedat. 1668.	Ned. Herv. Gem. St.-Anna- Parochie.	1668*	153 den Bosch 1913, 662 Artl. 844
38		Johannis (Pietersz.) Langweer.	Gildebord.	1660	
a		Beker en drie avondmaalsscho- tels, gedat. 1660.	Ned. Herv. Gem. Giekerk.	1660*	Leeuwar- den 1900, 455
39		Wybrandus Lolly.	Gildebord.	1661	
a		⁴⁾ Avondmaalsbeker, gedat. 1698.	Ned. Herv. Gem. Aalsum en Wetzens.	1698	178
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1707.	"	1707*	182
c		Lepel, gedat. 1708.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
40		Rombartus Salverda.	Gildebord.	1662	
		Geen werk ontmoet.			

¹⁾ Afgeb. Friesch zilver, blz. 87. ²⁾ Zie blz. 109. ³⁾ Het echtpaar huwde in 1678, de wapens werden er dus niet dadelijk in gegraveerd. Het is volstrekt uitgesloten dat deze stukken in 1680 zouden gemaakt zijn. (Mejuffrouw Visscher bewijst het door hare mededee-
ling, dat Pieter Mathijsen Faber in 1671 overleed). ⁴⁾ Versprongen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
41		Arnold Huigens = Huigens.	Gildebord.	1662	
a		Broodschotel, gedat. 1669.	Ned. Herv. Gem. Jelsum.	1669	217
42		Tjeerd (Jarichs van der) Lely.	Gildebord.	1662	
a		(Toegeschr.) ¹⁾ Montuur van ser- pentijnsteen bierpul.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1661*	30
b		Bierpul met deksel en oor, gedat. 1661.	G. S. Baarda.	1661	31
c		Smutter van de Popta-schat.	Bkl. Friesch Mus., Cat. 1909, N ^o . 104.	1668*	
d		Lepel met takvormigen steel.	Voorh. Verz. J. A. Frederiks.	1668*	
e		Gedreven kandelaar.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1670*	610
f		Kleine gedreven schotel met de vier werelddeelen ²⁾ .	Mr. D. J. A. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1670*	78 Arti 1880, 281
g		Groote gedreven schenkan en schotel van de Popta-schat.	Bkl. Friesch Mus., Cat. 1909, N ^o . 99 en 100.	1671* ³⁾	Arti 1880, 279
h		Kleine gedreven schotel (als f) van de Popta-schat.	Cat. 1909, N ^o . 101.	z.v.m.	Arti 1880, 280
i		Lepel met pijnappelknop.	Voorh. Verz. J. A. Frederiks.	"	
j		⁴⁾ Dergelijke lepel.	Dr. E. H. Sikkes.	"	
43		Johannis Jans.	Gildebord.	1667	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1684.	Ned. Herv. Gem. van Oldehoeve te Leeuwarden.	1684	167
b		⁵⁾ Dergelijke beker.	Bkl. Friesch Mus., Inv. N ^o . 483].	1684*	"

¹⁾ Zie voor deze toeschrijving blz. 107 en 129. ²⁾ Zie blz. 122 v.v.g. Afgeb. Plantw. Arti 1880, pl. 9. ³⁾ Van beide stukken de beste teekens gecombineerd. ⁴⁾ Van den meester met het bekerteeken schreef Dr. A. Pit in het Bulletin van den Oudh. Bond 1900—'01, blz. 52, dat de periode van 1650—1700 geen kunstenaar kan aanwijzen, in staat te bereiken, hetgeen door dezen meester is gepresteerd. ⁵⁾ Versprongen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
43 c	v. c.	Kleine door Atlas-figuur gedragen wereldbol.	G. Tigler Wybrandi.	x.v.m.	Leeuwarden 1900, 225
44		Jacobus (Harmens) Raapsvelt.	Gildebord.	1667	
		Geen werk ontmoet.			
45		Mathijs Sideryus.	Gildebord.	1668	
		Geen werk ontmoet.			
46		Fredriek (Jarichs) van der Lely.	Gildebord.	1669	
a		(Toegeschr.) ¹⁾ Ovale in vakken gedreven brandewijnkom.	Verzameling N. Ottema.	1704*	359
47		Nicolaes Mensma.	Gildebord.	1669	
a		Twee kandelaars van de Poptaschat.	Bkl. Friesch Mus., Cat. 1909, N ^o . 102 en 103.	1670*	Arti 1880, 543
b	..	Eier- of specerijshaaltje.	Mr. H. C. van Kleffens.	1682	920
c		Avondmaalsbeker, gedat. 1687	Ned. Herv. Gem. Koudum.	1687*	169 1900, 458
48		Klaes Cornelis.	Gildebord.	1670	
a		Lepel.	Familie de Beaufort	1680	
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1683.	Ned. Herv. Gem. Augustinusga.	1683*	166
c	..	Doopbekken, gedat. 1683.	Ned. Herv. Gem. Wommels.	1683* ²⁾	226
d		Gladde brandewijnkom met strik- ooren.	Wijlen Mevrouw M. Vas Visser- Wilson.	1688*	

¹⁾ De kom is m.i. niet het werk van een jongen, maar wel dat van een ouden werkman.

²⁾ Het wapen van Leeuwarden als in 1684.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
49		¹⁾ Pieter (Hendricksen) Dor(t)sman.	Gildebord.	1671	
		Geen werk ontmoet.			
50		Arjen Mensma.	Gildebord.	1672	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1677.	Ned. Herv. Gem. Marrum.	1677*	163
b	„	Gesmede lepel.	H. Westra.	z.v.m.	963
51		Rimbartus Visser.	Gildebord.	1678	
a		Kroes.	Bisschoppelijk Museum Haarlem.	1685*	
b		(Toegeschr.) Avondmaalsbeker, - gedat. 1702.	Ned. Herv. Gem. Ternaard.	1701	179
c		Klein diep broodschoteltje.	Ned. Herv. Gem. Lutjewoude en Augsbuurt.	1710*	232
d		Langw. vierk. gegrav. trouwkistje	Mr. P. van Kleffens.	z.v.m.	293
52		Elyas van der Wier(f).	Gildebord.	1678	
a		(Toegeschr.) Schutterslepel, ge- dat. 1678 ²⁾ .	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1678*	
53		³⁾ Laes (Rinties) Bennigh.	Gildebord.	1679	
a		(Toegeschr.) ⁴⁾ Lepel.	C. W. F. P. Bn. Sweerts de Landas Wyborgh.	z.v.m.	
54		Hendrikus Winsemius.	Gildebord.	1680	
		Geen werk ontmoet.			

¹⁾ In Obreen fontief afgebeeld. ²⁾ „Door Eendracht en tot gedacht van de Wacht“.

³⁾ Eigenmachtig door den clichémaker geretoucheerd. Zie de afb. op blz. 110. ⁴⁾ Zie voor deze toeschrijving blz. 109.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
55		Johannes (Jans) de Vos.	Gildebord.	1681	
a		Gegraveerde lepel.	Douai ¹⁾ A. H. Scholten-v. B. V. v. Claerbergen.	1698.	988.
b		Groote gedreven koffiekan.	Robert May.	1700*	
c		Lepel met gegrav. wapens „Roor- da en Ockinga”.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 890a.	z.v.m.	
56		Thenis Eyberts = Egberts.	Gildebord.	1681	
		Geen werk ontmoet.			
57		Pieter de Wit.	Gildebord.	1682	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1695.	Verz. N. Ottema, Bkl. Friesch Mus., Inv. 6736.	1695	175
b		¹⁾ Avondmaalsbeker, gedat. 1703.	Ned. Herv. Gem. Makkinga.	1703*	180
c		Twee avondmaalsbekers, gedat. 1703.	Ned. Herv. Gem. Engelum, Bkl. Fr. Mus. Inv. N ^o . 483a.	1703*	
d		Ovale gedreven brandewijnkom.	Mr. M. J. P. D. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1705*	361
e		Gedreven zoutvat.	Mevrouw de L.	1705.	
f		(Toegeschr.) ²⁾ Langw. tabaks- doos.	Familie de Beaufort.	1706 ²⁾	
g		Kandelaar.	Jhr. E. en R. van Humalda van Eysinga.	1708*	
h	als a, verspr.	Ovaal huwelijksdoosje, gedat. 1701.	Mr. A. D. H. Fockema Andreae.	z.v.m.	284
58		Eise Andeles.	Gildebord.	1682	

¹⁾ Gebarsten. ²⁾ Het merk is uit dezelfde onderdeelen samengesteld als 57a. ³⁾ Het teeken van Friesland, dat sterk versprongen was, werd niet afgebeeld.

N ^o		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat., Tent. Leeuwarden 1927, (of)
58 a		Avondmaalsbeker, gedat. 1690.	Ned. Herv. Gem. Idaard.	1690	174
b		Ovale gedreven en gegraveerde tabaksdoos.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 274.	jl. verdw. ¹⁾	
59		Joost Rijsbeeck.	Gildebord.	1683	
		Geen werk ontmoet.			
60		Jan (Albartsz.) Ke(e)tel.	Gildebord.	1683 ²⁾	
a		Broodschotel met de vier jaarge- tijden, gedat. 1719.	Ned. Herv. Gem. Marrum.	1680 ³⁾	230
b		Gesmede lepel met haakschutter gegraveerd.	E. V. Jr.	1690*	964
61		Annus Syderius.	Gildebord.	1684	
a		Ronde gedreven kandelaar.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1688	610
b		Klein vierkant theebusje.	P. A. Bruinsma.	1690	793
c	"	Vierkante gedreven theebus.	Dames Beucker Andreae.	1692	794
62		Yme Jonghsma.	Gildebord.	1685	
a		(Toegeschr.) ⁴⁾ Gedreven mos- terdpot.	P. Dorkhout Mees.	1695*	
b	"	Deksel van Delftsch avondmaals- kannetje, gedat. 1698.	Ned. Herv. Gem. St.-Anna-Parochie.	z.v.m.	270
63		Coenraet Wilhelm Kock.	Gildebord.	1685	
		Geen werk ontmoet.			

¹⁾ Het wapen van Leeuwarden als dat van ± 1685. ²⁾ Dit jaartal is met de jaarletter van het eerste vermelde werkstuk in strijd. ³⁾ Een verder nog aanwezige vage vlek was geen afslag van een stempelmerk. ⁴⁾ Zie voor deze toeschrijving blz. 110.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
64		Johannes (Pytters de) Vos.	Gildebord.	1694	
a		Met vogels gedreven ovale brandewijnkom.	Vict. and Alb. Museum. N ^o . 988-1907.	1697*	
65		Bernardus van Asten.	Gildebord.	1695	
a		¹⁾ Lepel, gedat. 1701.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 891.	1701*	
b		Lepel, rattestaart.	Verzameling N. Ottema.	1703	
c		Ovale gegraveerde tabaksdoos, gedat. 1707.	Dames Wiersma.	z.v.m.	674
d		Broodschotel, gedat. 1773.	Ned. Herv. Gem. Buitenpost.	1711*	234
e		Avondmaalsbeker, gedat. 1717.	Ned. Herv. Gem. Eernewoude.	1717*	184 Arti 1880, 227
f		Avondmaalsbeker, gedat. 1720.	Ned. Herv. Gem. Kooten.	1719*	186
g		Vierkant blaadje op voet.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1727	
66		Johannes van der Lely.	Gildebord.	1695	
a		²⁾ Plaquette met Maria en het Kindeke.	H. Franciscus-Kerk Bolsward.	z.v.m.	110
b		Lepel met Caritas, gedat. 1699.	Verzameling N. Ottema.	"	
c		Achtkante gedreven theepot ³⁾ .	Legaat Van der Schilden. Mus. Boymans.	1714*	766
d		Plat vierkant gedreven theebusje.	Vict. and Alb. Museum, N ^o . 2131-1855.	1716*	
e		Ronde gedreven theepot.	Fr. Smulders.	1718	767

¹⁾ Men zou dit merk ook voor dat van Andreas Passamier kunnen houden. ²⁾ Dit is een afslag van het pas in gebruik genomen meestertekenstempel. ³⁾ Volgens de Chineesche mode uit het begin der 18e eeuw.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
66 f		Ronde gedreven brandewijnkom ¹⁾ .	Mevrouw J. Hartoghs-Fuld.	1721	Arti 1880, 528
g		Twee gedreven zoutvaten ²⁾ .	Verzameling N. Ottema.	1724	910
h		Ovale gedreven brandewijnkom ³⁾ , gedat. 1728.	Verz. Bisschop Friesch Museum Cat. 1909, N ^o . 935.	1725*	370 Arti 1880, 529
i	als f	Dergelijk voorwerp ⁴⁾ , ged. 1728.	Verzameling. N. Ottema.	1726*	371
j		" " ⁵⁾	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 258.	1727*	372
k		" " ⁶⁾	Legaat Van der Schilden. Museum Boymans.	1727*	373
l		" " ⁷⁾	Paul May.	1729*	Arti 1880, 530
m		Roomkommetje met opgesoldeerd drijfwerk.	Mevrouw M. v. Friedlaender- Fuld.	1729	Arti 1880, 531
n		Ronde gedreven theepot ⁸⁾ .	Verzameling N. Ottema.	1731*	769
o		Wierookvat met uitgedreven en- gelenkopjes.	Mevrouw M. v. Friedlaender- Fuld.	1735 ⁹⁾	Arti 1880, 796
p		Hostiedoosje ¹⁰⁾ .	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 257.	x.v.m.	105
q		Reliekhonder met antieke niello ¹¹⁾ .	Friesch Museum, Inv. no. 2537.	"	95
r	"	Wierookvaasje.	St. Franciscuskerk Sloterdijk.	"	den Bosch, 1913, 297
s		Vierkant gedreven theebusje, ge- dat. 1721.	Legaat Van der Schilden. Museum Boymans.	"	796
t		Lepel met moriaan.	Voorh. Verz. J. A. Frederika.	"	
u		Lepel met schaapherder.	Legaat Van der Schilden. Museum Boymans.	"	

¹⁾ Tusschen 1812-13 overgeteekend met het Fransche belastingteeken (Merken Amsterdam N°. 929). Afgeb. Plaatw. Arti 11. 1. ²⁾ Afgeb. Friesch Zilver, blz. 83. ³⁾ Idem, blz. 85. ⁴⁾ Idem, blz. 88. ⁵⁾ Afgeb. Plaatw. Dr. A. Pit, pl. XXII. ⁶⁾ 31 Maart 1896 onder N°. 345 bij Fr. Muller verkocht voor f 360.— ⁷⁾ Afgeb. Plaatw. Arti, pl. 11. 2. ⁸⁾ Met Sneeker keur. ⁹⁾ Het deksel is uit later tijd. Afgeb. Plaatw. Dr. A. Pit, pl. XXII. ¹⁰⁾ Afgeb. Friesch zilver, blz. 84.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
66 v	als u	Versierde lepel, gedat. 1703.	N.N.	z.v.m.	430
w		Klein gedreven roomkommetje.	Mevrouw M. v. Friedlaender- Fuld.	"	
x	"	Driemaster, speelgoed ¹⁾ .	Dames M. en R. Kuiper.	"	1106
y		Roomlepeltje met vogel.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 125.	"	827
z	z. m.	Opengewerkt applique, op voet- stuk van 'ebbenhouten' cruci- fix ²⁾ .	R. K. Mozes- en Aäron-Kerk ³⁾ , Amsterdam.	"	
aa		(Toegeschr. ⁴⁾) Ovale gegraveerde brandewijnkom.	Legaat Van der Schilden. Museum Boymans.	"	358
67		Cornelis Jongsma.	Gildebord.	1696	
a		Bierpul met wapen op het deksel.	Veiling A. Mak, 28, 29 en 30 Oct. 1913.	1697	
b	"	Vierkante gegraveerde theebus.	Johs. W. Bruinsma.	1698	799
c	"	Ovale brandewijnkom, gedat. 1705.	M. L. Boersma.	1705	360
68		Hessel Sinnema.	Gildebord.	1698	
a		Doopbekken, gedat. 1709.	Ned. Herv. Gem. Grouw.	1708*	231
b	"	Vaasvormig doopbekken, gedat. 1710.	Ned. Herv. Gem. Surhuizum.	1709*	
c		Drie bodestaven der Stad Leeu- warden.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 98 a, c en d.	z.v.m.	
d		Bodestaf der Stad Leeuwarden.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 98b.	"	
69		Andries Passamier.	Gildebord.	1698	

¹⁾ Volgens mededeeling van den heer N. Ottema. ²⁾ Hoewel niet gemerkt onmiskenbaar van zijn hand. ³⁾ Ik zag bij mijn bezoek aan de kerk niet het in 1880 aldaar aanwezige hostiedoosje met lelie-teeken. (Cat. Arti, n°. 783). ⁴⁾ Ik betwijfel de echtheid.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
69 a		(Toegeschr.) Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	434
70		Hendrikus Dortsma (n) ¹⁾ .	Gildebord.	1701	
a		Cylindervormige theebus.	Fr. Smulders.	1709*	814
71		Richaeus Elgersma.	Gildebord.	1704	
a		Doopbekken.	Ned. Herv. Gem. Kollum.	1704* ²⁾	256
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1715.	Ned. Herv. Gem. Anjum.	1715*	183
72		Harmanus Dillinek — Dillinch.	Gildebord.	1706	
a	als b	Doopbekken, gedat. 1709.	Evang. Luth. Gem. Leeuwarden ³⁾ .	1709	
b		Lepel.	Jhr. L. M. Schuurbecque Boeye.	1718* ⁴⁾	
c		Doosje en trommeltje met wapen „van Eysinga“.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1721*	
73		Jacobus Jongsma.	Gildebord.	1707	
a		Mosterdpot.	H. van Slooten.	1713* ⁵⁾	
b	„	Twee aansteekkomforen.	St. Anthony- Gasthuis, Leeuwarden.	1717	650
c		Ovale brandewijnkom.	Verzameling N. Ottema.	1718	365
d		Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1720.	W. Voet & Zonen.	1720*	
e	als c	Lepel en vork met wapen van Leeuwarden.	Gemeente Leeuwarden.	1723/24*	966

¹⁾ Vermoedelijk dezelfde als de H.D., die in 1721 muntmr. van Friesland werd. Medegedeeld door den heer A. O. van Kerkwijk. ²⁾ Het wapen van Leeuwarden werd onvolledig afgedrukt. ³⁾ Medegedeeld door Dr. E. J. Haslinghuis. ⁴⁾ Het wapen van Friesland en de jaarletter naar later gevondene bijgeteekend. ⁵⁾ Het wapen van Leeuwarden half zichtbaar, dat van Friesland versprongen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
73 f		Ovale gedreven brandewijnkom ¹⁾ .	Verzameling N. Ottema.	1723	368
g		Twee L. XIV kandelaars.	D. Meinsma.	1725*	622
74		Andele Andeles.	Gildebord.	1709	
a	als f	Gecanneleerd L. XIV theebusje.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1504 ²⁾ .	1713*	
b	"	Gedreven zoutvat.	M. Onnes van Nyenrode.	1715	Londen 1929, 841a
c	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1718.	Ned. Herv. Gem. Hallum.	1718	185
d		Koffiekan met wapens „Burma- nia en van Eysinga“.	Jhr. L. F. A. van Swinderen.		
e	"	Patti-pan.	Jkvr. de Wendt Alberda van Ekenstein.	1721	
f		Twee achtk. L. XIV kandelaars.	Mevr. J. v. Reigersberg Versluys-geb. Jkvr. v. Andringa de K.	1725*	615
g	"	Blaadje, wapens „Huber en de Hertoge“.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. 6763.	"	
h	"	Avondmaalskan.	Bsse v. Harinxma thoe Slooten- de Beaufort.	1726* ³⁾	
i		Mosterdpot.	Jhr. H. W. de Blocq van Scheltinga.	1726*	
j		Kandelaars.	Familie de Beaufort.	1728*	
k	"	Gegraveerde ronde theepot.	Wijlen Mejuffrouw J. Bosscha.	1730	
l		Tafelzilver.	Verschillende eigenaars.	1731*/34	o. a 970
m		Twee achtkante L. XIV kande- laars.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	1732*44	614

¹⁾ Afgeb. Friesch zilver, blz. 88, 2. ²⁾ Zie de Vrije Fries, DL XXIII, blz. 235. ³⁾ Zie de Navorscher 1911, Dec. De jaarletter is onduidelijk, het is waarschijnlijk een L.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
74 n		Bolle gladde poederdoos.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	1733*	709
o	"	Blaadje op voet.	Wijlen C. L. A. J. Graaf van Limburg Stirum.	1738*	
p		Kandelaar.	J. A. T. van Heloma.	1739*	
q		Presenteerblaadje.	P. Dorhout Mees.	1740*	
r	"	¹⁾ Tafelkomfoor.	Jhr. G. L. J. Hooft.	"	
s	"	Mosterdpot.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	"	
t	"	Laat L. XIV à jour aansteek- komfoor.	Friesch Museum Inv. N ^o . 967c.	1741*	
u		Doos met gedreven voorstelling van Christus en de Samari- taansche vrouw.	H. M. de Koningin- Moeder.	1742*	
v	"	Mosterdpot.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	"	902
w	"	Avondmaalsbeker, kelkvorm, ged. 1742.	Ned. Herv. Gem. Ysbrechtum.	"	190
x	"	Plaat schaalte met deksel.	Dr. E. J. van Welderen Baron Rengers.	1744	989
y		Tafelzilver.	Verschillende eigenaars.	1745*	ook 969
z	"	Blaadje op pootjes.	A. J. van Heloma.	"	
aa	"	Aansteekkomfoor.	Ds. H. Rutgers.	" *	
bb	"	Brandewijnkom.	J. A. T. van Heloma.	1746*	
cc		Doopbekken of collecteschaal en blaadje, beide gedat. 1747.	Ned. Herv. Gem. Idaard.	1747*	239 240

¹⁾ Het meesterteeken is over een ander geslagen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
74 dd		Ronde gegraveerde theepot.	Mr. H. de Visser.	1750*	776
ee		Filet-tafelzilver, wapens „Rengers en van Welderen”.	A. E. L. W. Römer.	1751*	
ff		Soeplepel.	„	1752*	
gg		Platte soeplepel.	Jhr. H. W. de Blocq van Scheltinga.	1754*	
hh	„	Staf van den deurwaarder van het voorm. Hof van Friesland.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 138.	z.v.m.	
ii	„	Dessertzilver, wapens „Vegelin van Claerbergen en van Eysinga.	Familie de Beaufort.	„	
75		Bernardus Nijubuur.	Gildebord.	1710	
a		Twee lepels met schilddragende leeuw-tjes.	Dames Wiersma.	1717/19*	431
b	„	Gedreven theepot.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6677.	1722*	772
c	„	Theeblad.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1727*	
76		Harmanus van Roon.	Gildebord.	1711	
		Geen werk ontmoet.			
77		Thomas Wytzen = Wielandt.	Gildebord.	1712	
a	als b vaag	Twee gedreven thee-bussen.	W. H. Bal.	1724	
b		Gedreven thee-bus.	Dr. H. Kremer.	1728*	
78		Age Schaap.	Gildebord.	1712	

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N°. Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
78 a		Presenteerblad met uitgeschulpen rand, wapen „de Wendt“.	N.N.	1720*	
79		Gosse (Lieuwes) Hisborda.	Gildebord.	1712	
a		Ovale gedreven brandewijnkom ¹⁾ .	Verzameling N. Ottema.	1716	364
80		Abraham Sipma.	Gildebord.	1715	
a		Theepot.	Mevr. D. Peereboom.	1729* ²⁾	
81		B(ernardus Rienks) Jelgerhuis.	Gildebord.	1716	
		Geen werk ontmoet.			
82		Ate Scheversteijn.	Gildebord.	1719	
a	als b ³⁾	Theeketeltje, stijl Joh. v. d. Lely.	Verzameling N. Ottema.	1723	
b		Avondmaalsbeker op openge- werkten voet, gedat. 1729.	Ned. Herv. Gem. Warga.	1729*	189
c	„	Ovale brandewijnkom.	Verzameling N. Ottema.	1736*	374
d		Koffiekan.	Ds. J. C. van Dijk.	1752*	
e		Ovale brandewijnkom.	Mevrouw M.-K.	1756*	
f	„	Mes in scheede, gedat. 1769.	E. Venema.	z.v.m.	
83		W(ybrandus) Pierson.	Gildebord.	1721	
a		Lepel, rattestaart.	Verzameling N. Ottema.	„	

¹⁾ Afgeb. Friesch zilver blz. 88, 3. ²⁾ De jaarletter iets versprongen. ³⁾ Boven uitgebroken.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
83 b		Groentelepel.	Ir. J. S. van Heloma.	1723	1028
c	V. C.	Groote suikerstrooier.	Dames Beucker Andreae.	1723?	930
d	"	Vaasvormig theebusje.	S. J. de Jong.	1728	817
84		F. = (Tomas) ¹⁾ de Ringh.	Gildebord.	1722	
		Geen werk ontmoet.			
85		E(duard) Elgersma.	Gildebord.	1725	
a		Theeketeltje met gedreven voorstellingen.	Dr. J. Hannema.	1731	762
b	"	Kandelaars.	Jhr. A. W. den Beer Poortugael.	1733	
c	"	L. XIV kaarsensnuit met standaard.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 794a.	"	
d	"	Brandewijnkom.	J. L. Steltman.	1740	
e		Roomlepel met dansend Amor- tje.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 126.	z.v.m.	
86		Johannes de Valk.	Gildebord.	1725	
a		Ovale broodschotel, design. I. D. VALK FECIT LEUW: 1728.	Ned. Herv. Gem. Warga.	1728*	237
87		Hendrik Monsma.	Gildebord.	1726	
		Geen werk ontmoet ²⁾ .			
88		Hans Atsma.	Gildebord.	1727	

¹⁾ Een bewijs voor de onbetrouwbaarheid van de opgaven op het Gildebord. ²⁾ Dat N°. 26 van blz. 199 het merk van dezen meester zou kunnen zijn is onmogelijk, omdat Monsma in 1759 overleed.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
88 a		Blaadje met geschulpten filet- rand.	Mr. H. de Visser.	1733	881
b		Gedreven koffieketeltje, stijl Joh. van der Lely.	Mr. J. D. van der Plaats.	1734*	
c	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1735.	Ned. Herv. Gem. Hardegarijp.	1735	191
d	"	Schoteltje met plooirand.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1743	
e	"	Troffel met wapen „van Haren“.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 287.	z.v.m.	
89		F(rans) Stellingwerf.	Gildebord.	1728	
a		Kleine L. XIV kandelaar.	Douai ¹⁾ Bsse. van Heemstra- de Beaufort.	1742	
b		¹⁾ Twee L. XIV aansteekkomforen.	Wijl. C. L. A. J. Graaf v. Limburg Stirum en Mr. C. Römer	1746	653
c		Lepel met geslingerden steel.	N.N.	z.v.m.	449
d		Gedachtenislepels.	N. N. Mr. S. Boltjes en P. G. Halbertsma.	"	o. a. 434 en 437
e		Brandewijnkom.	F. Rinia van Nauta.	"	
f	als a	Tafelzilver.	Mr. W. A. van Bijlert.	"	
g	v. C.	Châtelaine, gedat. 1793.	Mevr. Wed. J. M. Lykles-van Gulik.	"	554
90		Petrus van Asten.	Gildebord.	1728	
a		Geboortelepels, gedat. 1774.	S. Wybenga.	1735	
b		Twee achtkante L. XIV kande- delaars.	Wijlen Jhr. Mr. C. v. Eysinga.	1741	614

1) Boven de F uitgebroken.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
90 c	als b	Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	434
d		Twee lepels, gedat. 1758.	Ds. J. W. Hannema.	1741	973
91		Pieter Halius = Hulshuis.	Gildebord.	1729	
a		Vaasvormig theebusje.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6678.	1733	818
b	v. c.	Tafelmes met gegraveerd heft, gedat. 1741.	L. Kampstra.	z.v.m.	-1000
92		Gabynus van der Lely.	Gildebord.	1731	
a		Gedreven theepot.	Vict. and Alb. Museum N ^o . 1330-1871.	1738*	
b		Gedreven theeketeltje.	Rijksmuseum, buiten catalogus.	1738	753
c		Ciborie.	R.-K. Parochiekerk Nes op Ameland.	z.v.m.	
d		Gedreven en gegraveerde tabaks- doos ¹⁾ .	Friesch Museum, Cat. 1909, N ^o . 77.	"	
e		Twee plat achtkante gedreven theebusjes ²⁾ .	Paul May.	"	
f		Oorijzer, gedat. 1611 of 1677 ³⁾ .	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1058.	"	
g	"	Taschbeugel ⁴⁾ .	Verzameling N. Ottema.	"	512
h		Achtkant loddereindoosje, gedat. 1751.	M. van Heloma.	"	477
i		Taschhaak.	Wijlen F. Bakkers	"	
j		Roomlepel.	Mevr. G. Duintjer-Ottema.	"	828

¹⁾ Afgeb. Friesch zilver, blz. 85.2. ²⁾ Afgeb. Plaatw. Arti 1881, pl. 30.2. ³⁾ Jaartal later
bedriegelijk aangebracht. ⁴⁾ Afgeb. Friesch zilver, blz. 86.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
92 k	z.m.	Gedreven kroes ¹⁾ .	Mevrouw M. Lessing-Fuld.	z.v.m.	Arti 1880, 223
l	"	Lottotolletje ²⁾ .	N ^o . 36, Veil. J. Schulman, 27 Maart 1895.	"	
m		³⁾ Gedreven kroes.	N.N.	"	
93		Menno Tijssen.	Gildebord.	1731	
a		Lichtje van aansteekkomfoor ⁴⁾ .	Mevr. J. v. Reigersberg Versluis-geb, Jkvr. v. Andringa-de K.	1735*	656
b	"	Roomlepel.	B. T. Wassenaar.	z.v.m.	829
c	"	Gedachtenislepel.	Mr. M. E. Hepkema.	"	448
94		Willem Fons.	Gildebord.	1731	
		Geen werk ontmoet.			
95		Johannes Jongasma.	Gildebord.	1733	
a		Twee achtkante L. XIV kande- laars.	Mevr. J. v. Reigersberg Versluis-geb, Jkvr. v. Andringa de K.	1744*	616
b	"	Draagteeken van Keimpema- Espel te Leeuwarden, gedat. 1737.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 211.	z.v.m.	Leeuwar- den 1900, 477
c	"	Twee gedachtenislepels.	Wijlen F. Bakkers.	"	
96		Tjalling Camp.	Gildebord.	1733	
		Geen werk ontmoet.			
97		G(osselius) Posthma.	Gildebord.	1734	

¹⁾ Afgeb. Plaatw. Arti 1881, pl. 30.3 en zonder twijfel van zijn hand. ²⁾ Zonder twijfel van zijn hand. ³⁾ Overdreven fijn, vals merk. ⁴⁾ De merken van het komfoor zijn: den Bosch, P = 1739 en Mr.-teeken van Theodor van Berckel.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON, — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
		Geen werk ontmoet.			
98		Pibo Elgersma.	Gildebord.	1734	
a		Ovale brandewijnkom met L. XIV ornament.	D. Meinsma.	1741	397
b		Ovale brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1743*	
c		Gedreven theepot.	Mevrouw Wed. G. G. Postma.	1744*	
d		Ovale brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1746	
e	"	Gedreven roomkommetje.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	z.v.m.	
f		Gedreven theepot.	H. J. Pel.	1750	781
99		Jacob Nie(u)buur.	Gildebord.	1735	
a		Gedreven en gegraveerde theepot.	S. H. Taconis.	1737*	
b		Komfoor voor waterketel.	Verzameling N. Ottema.	1751*	734
c		Ronde spoelkom met wapen „van Eysinga”.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1755	851
d	"	Gegoten mosterdpot.	Mr. H. de Visser.	1761	903
e		Kaneelbusje.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1769	
f		Lepel.	N.N.	1775*	
g	"	Lepel van het Timmermansgilde, gedat. 1788.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 522a.	z.v.m.	

¹⁾ Lijkt over een ander merk geslagen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON, — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent Leeuwarden 1927, (of)
100		J(acobus) Bontekoe.	Gildebord.	1736	
a		¹⁾ Gesmede vork, dubbel lof.	Verzameling N. Ottema.	1749*	
101		P(etrus) Feyyen = Feyens ²⁾ .	Gildebord.	1737	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1739.	Ned. Herv. Gem. Gorredijk.	1739	192
b		Achtkante L. XIV kandelaar.	N.N.	1741*	
c	"	Vierkant blaadje.	Douai ^{re} Base. van Heemstra- de Beaufort.	"	
102		Harmanus Dillencq = Dillingh.	Gildebord.	1738	
a		Kandelaar.	Wijlen Mr. J. B. Lohman.	1742*	
b	"	Doopbekken, gedat. 1742.	Ned. Herv. Gem. Augustinusga.	1742	238
c	"	Gedachtenislepel.	N.N.	1743	448
d	"	Patti-pan.	Jhr. J. Beclaerts van Blokland.	1750*	
e		Soeplepel.	Mr. E. J. Dorhout Mees.	1752*	
f		Lepel met gegoten steel, gedat. 1741.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
103		Jan de Wal.	Gildebord.	1744	
a		Vierkante gedreven theebus.	K. van Riesen.	1757	804
104		Wybe Domyneus = Dominicus.	Gildebord.	1744	

¹⁾ Zeer diep, schijnt overgeslagen. ²⁾ Was verm. ook g. Zie Dr. G. A. Wumkes: Stads- en Dorpskroniek van Friesland. I. Leeuwarden 1930, blz. 236.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
104	duister	¹⁾ Ovale broodschotel, gedat. 1767.	Ned. Herv. Gem. Bolsward.	1767	244 Arti, 849
a	"	²⁾ Kandelaar.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1769*	
c		¹⁾ L. XV olie- en azijnstel met „pe- likaan" ²⁾ .	Premsele & Hamburger.	1772*	897
d		²⁾ Doopbekken.	Ned. Herv. Gem. Hoogebeintum.	1774	243
e	duister	¹⁾ Twee groentelepels met wapen van Leeuwarden.	Gemeente Leeuwarden.	"	1027
f	"	¹⁾ ? Twee vischschepen met wapen van Leeuwarden.	"	"	1040
105		A(lfert) Wijngaarden.	Gildebord.	1748	
a		¹⁾ Gedreven theepot.	J. H. van Aisma.	1751*	774
b		Ovale gedreven brandewijnkom.	N.N.	1757*	395
c		Twee ovale collecteschalen, ge- dat. 1761.	Ned. Herv. Gem. Huizum.	1761	246 1900, 468
d	"	Ovale broodschotel, gedat. 1761.	Ned. Herv. Gem. Huizum.	"	249 1900, 468
e		Ovale, gedreven brandewijnkom.	Mr. H. C. van Kleffens.	1772	
f		Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	444
g	"	Roomlepel met mannetje.	H. J. Pel.	"	831
h		Gedreven taschbeugel.	W. Voet & Zonen.	"	
106		T. Kijlstra van der Ley = Frede- rik Zijlstra van der Lely of Ley ¹⁾ .	Gildebord.	1748	

¹⁾ Over een ander merk geslagen. ²⁾ Over het merk van P. Meeter geslagen. ³⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan., blz. 94. ⁴⁾ In het meesterteken is een passerpunt geslagen. ⁵⁾ De naam Zijlstra was oorspronkelijk ongetwijfeld met een Z geschilderd. Uit een S had geen K kunnen ontstaan.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
106 a		Komfoor.	Meegedeeld door wijlen F. Bakkers.	1759*	
b		Twee paar lepels en vorken.	P. A. Bruinsma.	1765	972
c		Lepel met gegraveerde cartouche op den bak, gedat. 1763.	Mejuffr. A. Prins.	z.v.m.	
d		¹⁾ Drie gedachtenislepels, één gedat. 1768.	N.N.	"	448 450
e	als a	Taschbeugelhaak.	Verzameling N. Ottema.	"	512
107		M(ichiel) de Vrij.	Gildebord.	1749	
		Geen werk ontmoet.			
108		Johannes Jelgerhuis.	Gildebord.	1750	
a		²⁾ Groote collecteschaal.	Ned. Herv. Gem. Hichtum.	1770	267
b		²⁾ Ovale broodschaal.	"	"	268
c		²⁾ Vierkant blaadje.	Mevr. C. J. Huber-Poullie.	1771	885
d		Roomlepel met mannetje.	Dr. K. Klaasesz.	z.v.m.	830
109		J(ouke) Andeles.	Gildebord.	1750	
a		(Toegeschr.) Geboortelepel van Geertje Andeles, gedat. 1762.	Boelgoed.	z.v.m.	
110		J(ohan) M(arcus) Lentz.	Gildebord.	1750	
a		Lepels en vorken, rattestaart.	W. Voet & Zonen.	1763*	

¹⁾ Ook met het groote teeken. ²⁾ Over het merk van P. Meeter.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
110 b		Gedachtenislepel, gedat. 1772.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
c	..	¹⁾ Doopbekken, gedat. 1774.	Ned. Herv. Gem. Dronrijp.	1774	253
d		L. XV presenteerblaadje.	A. E. L. H. Römer.	1776*	
e	ongev. als a	Ovale brandewijnkom, gedat. 1776.	Mr. J. E. Hoekstra.	z.v.m.	
f		²⁾ Gedachtenislepel, gedat. 1785.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	..	450
g		^{2a)} Langwerpige gedreven tabaks- doos.	Ds. J. W. Hannema.	..	692
h	V. C.	Beugelhaak met Mercurius.	Mr. M. E. Hepkema.	..	528
111		R(egnerus) Elgersma.	Gildebord.	1750	
a		²⁾ Achtkant laat L. XIV blaadje.	Mejuffrouw G. Cannegieter.	1758*	883
b	..	Collecteschaal, gedat. 1761.	Ned. Herv. Gem. Warga.	1761	245
c	..	Aansteekkomfoor.	Mr. P. D. Poelstra.	1762 ⁴⁾	652
d		Twee ronde gegraveerde thee- potten.	J. S. van Heloma en Mr. A. A. Stheeman.	1765	787 788
e		Versierde vischschep.	Veiling Fr. Muller April 1908, N ^o . 791.	1765*	
f		Gegraveerd L. XV theepotje.	Mevrouw B.	1767*	
g		Gegraveerde waterketel.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	..	716
h	..	Twee avondmaalsbekers, gedat. 1768.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	1768	196 197

¹⁾ Over een ander merk geslagen ²⁾ Misschien een merk van J. van Leek. ^{2a)} De laatste letter kan soms meer een F dan een E lijken. ⁴⁾ Zie ook blz. 116.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
111 i	als g	Soeplepel, ovaal blad.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6688.	1768	
j		Kaneelbusje.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	"	
k	"	¹⁾ Brandewijnkom.	J. Tromp Meesters.	1769*	
l	"	Twee L. XV avondmaalskan- nen.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	"	271
m	"	L. XV olie- en azijnstel.	Verzameling N. Ottema.	1771	
n	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1773.	Ned. Herv. Gem. Dronrijp.	1772	199
o	"	Vischschep.	Mr. J. D. van der Plaats.	1774	
p	"	Tafelzilver.	Mr. R. A. Fockema.	"	
q	"	Olie- en azijnstel ²⁾ .	P. Dorhout Mees.	j.l. onleesb.	
r	"	Roomlepeltje.	N.N.	z.v.m.	
s	V. C.	L. XIV boekbeslag.	M. W. Vieweg.	"	1066
112		J(an) Pe(e)reboom.	Gildebord.	1751	
a		Twee avondmaalsbekers, gedat. 1765 ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Borne.	1765	
b		Ovale brandewijnkom, gedat. 1770.	W. Voet & Zonen.	1770*	
c	als a	Roomkommetje.	Mevrouw Wed. Mr. K. W. Banga- Stinstra.	1772*	
d		Ronde L. XV theepot.	Mevrouw Kolff.	1776*	

¹⁾ Over een ander merk geslagen. ²⁾ In 1812—'13 met de Fransche waarborgteekens overgestempeld. ³⁾ Wapens „Hambroeck en van Rhoder“, volgens mededeeling van wijlen mejuffrouw Canter Cremers.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
112 e		Twee collecteschalen, gedat. 1780.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	1780	259
f		Vork.	B. A. Boersma.	1793	979
g	V. C.	Châtelaine.	Mevr. Wed. W. B. Jongbloed.	z.v.m.	549
h	"	? Lepeltje.	Mr. M. E. Hepkema.	"	457
113		Sikke van Ommeren.	Gildebord.	1751 ¹⁾	
a		Gegraveerde melkkan.	M. van Heloma.	1750	743
b		Tafelnessen.	Mejuffrouw H. D. Fockema.	1770*	
c	V. C.	Opengewerkt zoutvat op pootjes.	Mr. H. de Visser.	1759?	914
d	als b	Gegraveerde L. XV tabakspot.	P. de Lange Bz.	z.v.m.	
e	"	Twee gesmede lepels.	Mr. J. E. Hoekstra.	"	
f	V. C.	Gedachtenislepels.	N.N.	"	446
114		Eise Andeles.	Gildebord.	1752	
a		Gedreven theepot.	S. H. Brantsma.	"	
b	"	Tafelzilver.	Mr. H. W. v. Sandick.	"	
c		Twee achtkante L. XIV kande- laars.	Mevr. J. v. Reigersberg Versluis-geb. Jkvr. v. Andringa de K.	1753*	621
d		Vierkant blaadje.	Familie de Beaufort.	1755*	

¹⁾ Dit jaar is met dat van het oudste van hem gevonden werkstuk in strijd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
114 e	als d	Tafelzilver met lijst.	Douai ¹⁸ Bese de Von v. Steenwijk-geb. Bise v. Haersolte.	1756	
f	"	Kandelaar met wapens „van Eysinga en van Sminia”.	Familie de Beaufort.	"	
g	"	Tafelzilver, dubbel lof.	W. Voet & Zonen.	1757/59	
h		Sauskom.	Mr. J. W. Telting.	1759*	
i	"	Gedreven vaasvormig theebusje.	Verzameling N. Ottema.	"	823
j	"	Aansteekkomfoor.	Gemeente Franeker.	"	654
k		Blaadje.	Mejuffrouw H. D. Fockema.	1761*	
l	"	Tafelzilver.	K. Dorhout Mees.	1762*	
m	"	Gegraveerde L.XV theepot met patti-pan.	Mr. P. A. V. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	"	785
n	"	Tabakspot.	Douai ¹⁸ Bise. van Heemstra- de Beaufort.	"	
o	"	L.XV aansteekkomfoor.	Mevr. Tichelaar- Tjebbes.	1764	660
p		Gegraveerde bouilloire.	M. van Heloma.	1764*	
q		Tafelzilver.	Dr. Steindersma en Douai ¹⁸ A. H. Scholten- v. Burmania Veg. v. Cl.	" *	974 975
r		Gesmede lepel.	N.N.	1765*	
s	"	Zuurvorkjes.	Boelgoed J. Bogstra.	z.v.m.	
115		O(tto) F(redrik) Muller.	Gildebord.	1754	

N ^o .		MEESTERS — VOÖRWERPEN.	BRON. EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaa'digd in	N ^o . Cat. Tent Leeuwarden 1927, (of)
115		Sauskom.	Mr. R. A. Fockema.	1762	
a		Gegraveerde patti-pan.	Mr. A. A. Stheeman.	1766*	788
116		Justus Wiarda.	Gildebord.	1754	
a		¹⁾ Lepel, gedat. 1789.	Douai** A. H. Scholten- v. Burmania V. v. Cl.	1760*	980
117		Klaas Riddersma.	Gildebord.	1758	
a		Brandewijnkom.	Wed. Mr. L. W. de Blécourt- Tresling.	1775*	
b		Renaissance boekslot, gedat. 1766.	W Voet & Zonen.	z.v.m.	
c		Gedachtenislepel.	N.N.	"	449
118		B(erent) Storm.	Gildebord.	1759	
a	als d	Twee achtkante L. XIV kande- laars, gedat. 1734.	Mevrouw Dr. Ph. M. van der Haer- Dutilh.	1760 ³⁾	624
b		Lepels en vorken ⁴⁾ .	Boelgoed J. Bogstra.	1761*	
c		" " " "	"	"	
d		L. XIV trommel.	S. J. Phillips.	1763	
e	v.c.	Tafelzilver.	Douai** A. H. Scholten- v. Burmania V. v. Cl.	1770	978
f		Avondmaalsbeker ⁵⁾ , gedat. 1771.	Ned. Herv. Gem. Dantumawoude.	1771	
g	als d	Vierkant blaadje.	Jkvr. A. A. C. C. Grandmaas Lycklama à Nijeholt.	1772	886

¹⁾ In het schildhoofd is een ander merk geslagen. ²⁾ Het lijkt onmogelijk en toch is mijne opgaaf van het jaar juist. ³⁾ Later gestempeld met het Fransche belastingteeken: (Merken Amsterdam N°. 929). ⁴⁾ „Vrouw Doedonea Jacoba Doitsma, Huisvrouw van de Wel-Edele Gestrenge Heer en Mr. Petrus Adrianus Bergsma, Gecommitteerde Staat van Friesland in 't Mindergetal, oud 17½ Jaaren, heeft deze Beker tot 't Gebruik van des Heeren H. Avondmaal aan de Kerk van Dantumawolde vereerd den 25 Augs. 1771, wanneer reeds Moeder van twee kinderen was sedert 7 Augustus 1770”.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in.	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927 (of)
118 h		Tafelzilver.	Jhr. S. v. v. Reigersberg Versluys.	1774*	977
i		Soeplepel.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1775	
j	v. cat ¹	Dooptont en offerbus, gedat. 1776.	Ned. Herv. Gem. Bolsward.	1776	Arti, 841 1900, 472
k		Vierkant blaadje.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1778	
l		L.XV kandelaars.	N.N.	„ *	
119		Jouke Jelgerhuis ¹⁾ .	Gildebord.	1759	
a	z. m.	Filigreinen kelk (zijn proefstuk), gedat. 1759.	Wm. Feenstra, Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 7722.	„	72
120		J. Posthumus.	Gildebord.	1759	
		Geen werk ontmoet.			
121		J(ohannes) Andringa.	Gildebord.	1760	
a		²⁾ Gedreven theepot.	Wed. G. S. Bakkers-Felkers.	1763	782
b		Brandewijnkom.	Mr. Dr. J. A. v. Royen.	1773 ³⁾	
c	„	Kandelaar.	N.N.	1775	
d	„	Lepel.	Boelgoed J. Bogstra.	?	
e	V. C.	Vierkante gedreven theebus.	N.N.	z. v. m.	
f		Gouden roomlepel, gedat. 1760.	N.N.	„	

¹⁾ Hij was ook goudraadwerker. Zie Dr. G. A. Wumkes: Stads- en Dorpskroniek van Friesland. I., blz. 163. ²⁾ Van dit merk bestaat een nabootsing. Te herkennen aan den horizontaal gestreepten grond. ³⁾ Met Franeker keuren. (Zie blz. 256 en 257).

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
121 g	als f	Groot mes met gedreven heft in lederen scheede. Deze gedat. 1770.	Mr. J. E. Hoekstra.	z.v.m.	
h	"	Vork.	Boelgoed J. Bogstra.	"	
i	v. c.	Gedreven roomkom.	N.N.	"	848
j	"	Gedreven klaptafel.	Julia-Jan-Wouter- Stichting Oudeschoot.	"	952
122		Richeus Elgersma.	Gildebord.	1760	
a		Tafelzilver.	W. Voet & Zonen.	1763	
b	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	E. P. Kloosterman.	1766	399
c		Gedachtenislepels.	Mr. A. J. Labouchère en N.N.	z.v.m.	443
123		Jacob Boltje.	Gildebord.	1760	
		Geen werk ontmoet.			
124		Gosse O(enes) Gorter.	Gildebord.	1762	
a		Geboortelepels, gedat. 1756.	J. A. T. van Heloma.	" *	
b	"	L. XIV aansteekkomfoor zonder greep.	Verzameling N. Ottema.	1764	
c	"	Vierkante gedreven theebus, gedat. 1767.	Mevrouw Wassenaar- Bonnema.	z.v.m.	811
125		L(olke) Westervelt.	Gildebord.	1762	
		Geen werk ontmoet.			

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
126		H(endrik) Daum = Dauw.	Gildebord.	1764	
a	als c	Lepel met L. XV versiering.	W. Voet & Zonen.	1765*	
b	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	Dr. J. Th. Oudemans.	"	
c		Filigreinen theetrommel.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 943b.	1768*	
d		Gedreven brandewijnkom.	Meegedeeld door wijlen F. Bakkers.	1772*	
e	"	Gedreven L. XV broodschotels, gedat. 1776.	Ned. Herv. Gem. Warns.	1776*	den Bosch 1913, 681
f		Twee tabakspotten.	Wijlen M ^{rs} . B. Ph. B ^{re} v. H. th. S. Jh ^r . M ^{rs} . H. G. v. H. t. E.	1777*	
g	"	Broodschotel, gedat. 1778.	Ned. Herv. Gem. Buitenpost.	1778	254
h		L. XV bonbonmandje.	Mevrouw Jhr. E. H. E. Teding van Berkhout- Camerlingh Helmolt.	1779*	
i	"	Lepel met ovaal blad.	Verz. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6698.	1779	
j	"	Aansteekkomfoor.	Dr. J. W. Groeneboom.	1780	661
k	"	Langwerpig L. XVI theeblad.	Jhr. Mr. R. de Beaufort.	1781	
l	"	Tafelzilver.	Mevr. Bergsma- Bsse. d'Aulnis de Bourrouill.	1782	
m	"	L. XV bonbonmandje met bloem op het tusschenschot.	Mevr. J. E.'s Jacob- van Heloma.	"	868
n	"	L. XVI aansteekkomfoor.	Mevrouw H. L. Fontein-Trip.	1783	663
o	"	Vier gladde ronde trommels en trommeltjes.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	"	710 711

N ^o .		MEESTERS. — VOÖRWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
126 p		L. XVI theepot.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1854.	1784*	
q	als r	Langwerpig vierkant blad, gedat. 1784.	Gemeente Dokkum.	"	888
r		L. XVI bouilloire ¹⁾ .	E. Willinge Prins.	" *	722
s	"	Geboortelepел, gedat. 1804.	S. Wybenga.	"	
t		Twee L. XVI olie- en azijnstellen.	Mr H. W. v. Sandick en N.N.	1785/86*	
u	"	Vischschep.	Jkvr. Ypey.	1785*	
v	"	Theeservies met parelslingers.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1787	
w	"	Gedreven theebus.	Mevr. Wed. D. J. van der Mey- Jensma.	"	809 ²⁾
127	1B	Julianus Buis(s)ink.	Gildebord.	1765	
a		Wierookscheepje ³⁾ , gedat. 1765.	St. Dominicuskerk Leeuwarden.	" ? ⁴⁾	109
b		Ovale gedreven brandewijnkom.	B. T. Wassenaar.	1770	381 1900, 213
c	"	Speelgoed, melkkan.	N.N.	z.v.m.	
d		Oorijzer.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1060.	"	
e	"	Tafelmes.	Mejuffrouw H. D. Lont.	"	1003
f		⁵⁾ Twee lepels waarvan één met prins Willem III en Maria, ge- dat. 1765.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	"	
g		L. XIV boeksloten met opgesol- deerd Christus-figuur.	W. Voet & Zonen.	" ⁶⁾	

¹⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan., blz. 96. ²⁾ Zie verder de nos. 445, 448, 451, 478, 515, 518, 532, 932 Cat. 1927. ³⁾ „Frederijkus Zijlstra—A. M. V. Eelcoma 1765”. (Zie blz. 65).

⁴⁾ De jaarletter is niet duidelijk. ⁵⁾ Dit merk heeft groote overeenkomst met N°. 351.

⁶⁾ Zie verder de nos. 446, 448, 450, 451 en 573 Cat. 1927.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (ul)
128		J. Wijngaarden.	Gildebord.	1765	
a		Ovale gedreven brandewijnkom.	Mr. M. E. Hepkema.	1766	406
b		Dergelijke brandewijnkom, gedat. 1771.	Y. Posthumus.	1769	400
c		" "	J. A. T. van Heloma.	1772 ¹⁾	
129		P(ieter) Meeter.	Gildebord.	5 Mrt. 1766	
a		Twee zuurvorkjes.	Mr. A. R. Dorhout Mees.	1760 ²⁾	
b	"	Waterketel met gegraveerd orna- ment.	Verzameling N. Ottema.	"	
c	"	Gedreven theeketeltje.	Dr. J. W. Groeneboom.	1763	760
d	"	L. XIV kraan-koffiekan.	Mejuffrouw G. Cannegieter.	1764	725
e	"	Suikerstrooier met opgesoldeerd bloem- en bladwerk.	Verzameling N. Ottema.	"	
f		Tafelzilver.	W. Voet & Zonen.	1767*	
g	"	L. XV mosterdpotje.	Bergsma-kamer Princessehof Leeuwarden.	"	
h	"	Waterketeltje.	R. D. Douma.	"	
i	"	Aansteeckkomfoor.	N.N.	1768	
j	"	Langwerpige L. XV tabakspot.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	"	643
k	"	Gedreven kandelaar.	Mr. A. D. H. Fockema Andreae.	1770	629

¹⁾ Zie ook blz. 114. ²⁾ In strijd met het jaartal op het gildebord en met dat in de gilde-rekening, waar evenwel 25 Maart als datum der proefaflegging vermeld staat.

N°		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
129 l		L.XV kraan-koffiekan.	J. L. van Sloterdijk.	1770	730
m	"	Twee kelkvormige avondmaals- bekers.	Ned. Herv. Gem. Hichtum.	"	205
n	"	Opengewerkte lepel.	P. de Lange Bz.	1772	
o		Bonbonmandje.	Jkvr. C. van Andringa de Kempnaer.	1773*	
p	"	Meloenvormig bouilloire.	Mevrouw Wed. Dr. Tromp- Verhoop.	"	720
q	"	Twee L.XV kandelaars ¹⁾ .	Legaat Corbels Battaerd. Friesch Museum. Inv. N°. 1500 en 1501.	1774	
r		Vierkant blaadje.	Mevrouw Wed. Mr. K. W. Banga- Stinstra.	1775	
s	"	L.XV kandelaar(s).	Veil. Baron van Balveren, Arnhem 1921, N°. 803.	1777	
t	"	Ronde L.XV tabakspot.	J. H. Beucker Andreae.	"	642
u	"	Twee avondmaalsbroodblaadjes, gedat. 1778.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	1778	257
v		Gegraveerd theeblad met inscr. v. d. doorbraak v. h. Worku- mer Nieuwland. Aangeb. 1778.	C. J. de Bordes.	"	
w	"	Rond L.XVI aansteekkomfoor.	Mr. N. S. Hoekstra.	1779	
x		Zes vorken.	Ds. J. W. Hannema	1779 en '81*	981 982
y		Lepel, enkel lof.	Verzameling N. Ottema.	1780	
z	"	Kluwenmandje.	Jhr. S. van Citters.	1781	
aa		Vierkant presenteerblaadje.	P. A. Bruinsma.	1782*	887

¹⁾ Zie de Vrije Fries, Dl. XXIII, blz. 235.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
129 bb	als aa	Doopbekken ¹⁾ , gedat. 1783.	Ned. Herv. Gem. Oosternijkerk.	1783	
cc	"	Vier L.XV kandelaars.	St. Anthony- Gasthuis, Leeuwarden.	1787	630
dd	"	Suikerstrooier met krulsteel.	C. W. F. P. Baron Sweerts de Landas- Wyborgh.	z.v.m.	
130		J. A. Karsten.	Gildebord.	18/6 1766	
a		Brandewijnkom.	Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg.	1770*	
b		Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1778*	
c	"	Ovale suikerstrooier.	Mr. J. E. Hoekstra.	z.v.m.	
d	"	Twee roomlepels.	M. Frantzen en S. Kooistra.	"	832
e	"	Gedachtenislepel, gedat. 1770.	Verzameling N. Ottema.	"	
131		H(armanus) Wijngaarden.	Gildebord.	1767	
		Geen werk ontmoet.			
132		C(asparus) Seth.	Gildebord.	12 Nov. 1767	
a		Gesmede lepel, pied de biche, met filet-naaldlof.	Verzameling N. Ottema.	1770	
b	"	Lepel, gedat. 1790.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 8008.	1789*	
c	v. c.	Gouden beker, gedat. 1781.	B. Dorhout.	z.v.m.	73 Arti 1880, 245
d		Twee suikerstrooiers met voor- stelling van Christus' doop.	P. G. Halbertsma.	"	

¹⁾ „Doe dese Doopbekken is gemaakt; waren Douwe Wieds en Geert Johannes Diakenen; Nijkerk Den 6 November 1783.”

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
132 e		Gedachtenislepel.	Mr. A. J. Labouchère.	z.v.m.	
f	v. c.	Kurketrekker, gedat. 1806.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	"	1132
g		Boeksluiting.	W. Voet & Zonen.	"	
h		Ovaal à jour zoutvat.	Wijlen Jhr. P. Gevaerts van Geervliet.	1807*-09*	
i		Gesmede suikerstrooier.	Mr. J. D. van der Plaats.	1810	
j	CS en onselkop in 	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
133		J(an) van Leek.	Gildebord.	1768	
a		¹⁾ Ovale gedreven brandewijnkom.	Mr. S. Boltjes.	1780	383
134		A(braham) Storm.	Gildebord.	1770	
	z. m.	Zeskante filigreinenkelk (zijn proefstuk), gedat. 1770.	Rijksmuseum Cat. 1902, N ^o . 263.	z.v.m.	72a
135		A(lbertus) Rooswinkel.	Gildebord.	3 Jan. 1771	
a		Zakmes.	Verzameling N. Ottema.	1810	
b	AR een roze- knop in 	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
136		J(an) de Wal.	Gildebord.	11 Maart 1771	
a	als b	Gedreven L. XV kandelaar.	Mr. A. D. H. Fockema Andreae.	1771	629
b		Laat L. XV à jour bonbonmandje.	Wijlen Mevrouw B. J. W. Bijleveld- van der Vliet.	1777*	

¹⁾ Misschien een merk van Johan Marcus Lentz. (Zie 110 f en g).

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
136 c		Tabakspot.	Mr. S. Gratama.	1777	
d	"	Bonbonmandje.	S. Alberge & Zoon.	1779*	
e	"	L. XV melkkan.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	"	748
f	"	L. XV kandelaars.	N.N.	1781	
g		Meloenvormige theepot en melkkan.	Mevr. J. v. Reigersberg Versluys-geb. Jkvr. v. Andringa de K.	1782	749 790
h	"	L. XVI aansteekkomfoor.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. 6679.	1782 of 1795	662
i	"	Klein □ laat L. XIV blaadje.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus., Inv. N ^o . 6680.	1786	
j	"	L. XVI aansteekkomfoor.	N.N.	1794*	
k		Tafelzilver.	Jkvr. E. S. van P.	1799*. 1801*	
l		Sauslepel.	Mevr. Wed. Kaiser-Lewen van Aduard.	1801	
m		Groentelepel.	Mr. P. A. V. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1802	1033
n		Tafelzilver.	Jkvr. E. S. van P.	1806	
o	"	Sauslepels.	N.N.	1806	
p	"	L. XVI broodmand ¹⁾ .	Jkvr. C. Engelen.	z.v.m. ²⁾	
q	"	L. XV garenhouder.	Mr. A. A. Stheeman.	"	572
r		Theebus.	N.N.	1791*	

¹⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan, blz. 97. ²⁾ Zie ook N°. 387 en 445 Cat. 1927.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
136 s		Langwerpig vierkant blad en brandewijnkom.	Jkvr. C. Engelen. Mr. P. Kingma Boltjes.	1792*	889
t		Drie L. XVI mosterd potten.	Jhr. A. Bas Backer en Jhr. L. M. Schuurbeque Boeye.	1793*/4*	
u	„	Zoutvat.	P. Dorhout Mees.	1793	
v	„	Aansteekkomfoor.	C. D. Donath.	„	
w		Snuiterbakje.	Ph. E. J. Baron van der Feltz.	1794	
x	„	Ovale zoutvaten met blauw glas.	Mr. A. A. Stheeman.	„	918
ij	„	Groentelepel, enkel lof.	W. Voet & Zonen.	„*	
z		L. XVI bonbonbakje met blauw glas.	H. M. de Koningin- Moeder.	1800* of 1803	
aa	„	Trommeltje.	C. D. Donath.	1801*	
137		J(an) Groenevelt.	Gildebord.	7 Mei 1771	
a		Gesmede vork, dubbel lof.	Verzameling N. Ottema.	1791	
b		Empire theelepel.	W. Voet & Zonen.	z. v. m.	
138		P. = Roeloff Snoek ¹⁾ .	Gildebord.	27 April 1772	
		Geen werk ontmoet met een merk R. S.			
139		Harmanus Dillingh Jr.	Gildebord.	1774	
		Geen werk ontmoet.			

¹⁾ Zie blz. 195 N°. 168 p.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
140		A(ene) Feenstra.	Gildebord.	1775	
a		Tafelzilver.	Mevrouw Wed. Mr. Frima.	1780*	
b		Speelgoed, brandewijnkom en soldaat met geweer.	N.N. en Dr. J. A. Molhuysen.	x.v.m.	
c	"	Gedachtenislepel, gedat. 1773.	B. H. Gorter.	"	
d	"	Versierd lepeltje.	E. V. Jr.	" ¹⁾	
141		N(icolaas) Swalue.	Gildebord.	1775	
a		Gouden filigreinen taschbeugel met haak, gedat. 1779.	Verzameling N. Ottema.	j.l. ontbr. ²⁾	525
b	"	³⁾ Aansteekkomfoor.	N.N.	1780	
c	"	Tafelzilver.	Mevrouw W. H.	1783(?)	
d		Langwerpige broodschotel, ge- dat. 1787.	Ned. Herv. Gem. Hallum.	1787*	262
e	"	⁴⁾ Ronde L.XVI tabakspot.	P. de Clercq.	1787	646
f		Lepels en vorken.	W. Voet & Zonen.	"	
g		Vischschep.	C. Baron d'Aulnis de Bourrouill.	1794	
h	"	L.XVI bonbonbakje.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	"	866
i	"	L.XV theebus met bijbelsche voorstellingen.	Veiling Fr. Muller Juni 1916, N ^o . 1063.	x.v.m.	
j		Theeschepje.	Wijlen S. E. Haagsma.	"	

¹⁾ Ook N°. 444 Cat. 1927. ²⁾ Zie blz. 114. ³⁾ Het meesterteekeken over dat van Meester
geslagen. ⁴⁾ Lijkt met een ander merk overgeslagen te zijn.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
142		H(ermanus) Smeding.	Gildebord.	1778 ¹⁾	
		Met een dergelijk merk geen werk ontmoet.			
a	HS en zitten- de-kat in 	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilveramid).	Fransche Stamboek.		
143		W(illem) Wagenvelt.	Gildebord.	1778	
		Geen werk ontmoet.			
144		B(ernardus) Jelgerhuis.	Gildebord.	1779	
		Geen werk ontmoet.			
145		Lucas Oling.	Gildebord.	"	
a	als c	L.XVI olie- en arijnstel	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	1780	898
b	"	Ronde en twee ovale brande- wijnkommen. één gedat. 1782.	Verz. N. Ottema Ds. F. de Boer en T. J. van der Mey.	1783	384 386
c		Aansteekkomfoor.	P. Bruinsma.	1783*	
d	"	Twee ovale broodschotels.	Ned. Herv. Gem. Stiens.	1784	260
e		Vischschep met ebbenhouten handvat.	Mejuffrouw H. D. van Heloma.	1791	
f		L.XVI tabakspot.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1503 ²⁾ .	"	
g	"	Groote L.XV collecteschaal, ge- dat. 1792.	Ned. Herv. Gem. Hichtum.	1792	265
h		Breimandje.	Mr. A. J. v. Slooten	1794	

¹⁾ In het filigreïnwerk van zijn proefstuk, een achtkante kelk, staat volgens den Cat. Hist. Tent. te Leeuwarden 1877, blz. 250. N°. 59. „proef Harmannus Smeding, anno 1771, te Leeuwarden”. Die catalogus is echter niet in alle opzichten betrouwbaar. ²⁾ Zie Verslag Friesch Museum over 1914, de Vrije Fries, Dl. XXIII, blz. 235.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
145 i		Melkkan.	Mevrouw W. H.	1798*	
j		Vork.	Mevrouw R.	1802*	
k	„	Een paar groote schoengespen.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1067a.	z.v.m.	
l	„	Gekroonde papagaai.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 200d.	„	
m		Een paar gouden kerkboeksloten.	Wijlen J. Reckman.	„	
n	„	Een uit plaat gezaagd en gegraveerd zoutvat.	W. Voet & Zonen.	„	
o		^{a)} L. XVI bouilloire.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1853 ^{g)} .	1786	
146		J(ustus) v(an) d(en) Berg.	Gildebord.	1780	
a		Langw. gegraveerde tabaksdoos met afbeelding van den slag bij Doggersbank (1781).	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 287.	z.v.m.	
147		J(acob?) Bakker.	Gildebord.	1781	
		Geen werk ontmoet.			
148		J(acobus) de Haas.	Gildebord.	1782	
		Geen werk ontmoet.			
149		R(intje) Tanja.	Gildebord.	1782	
a		(Toegeschr.) Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	448
150		H(endrik) Cuperus.	Gildebord.	1783	

^{a)} Misschien over een ander teeken geslagen. ^{g)} Zie Verslag Friesch Museum over 1915, de Vrije Fries, Dl. XXIV, blz. 183.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
150 a		Olie- en azijnstel.	J. A. T. van Heloma.	1791*	
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1805.	Ned. Herv. Gem. Oudkerk.	1805*	202
c	"	Twee lepels.	W. A. Boers.	1806	987
d		Gegoten haak met speldenkussen.	J. J. van der Meij.	z.v.m.	553
e	HC en pilaater in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
151		J(ohannes) Feddema.	Gildebord.	1783 ¹⁾	
a		Tafelzilver.	Mr. R. A. Fockema.	1780	
b	"	Tabakspot.	Jhr. H. W. de Blocq van Scheltinga.	1784*	
c	"	Twee avondmaalsbekers, gedat. 1787.	Ned. Herv. Gem. Menaldum.	1787	201
d		Gedreven theepot.	P. K. Doornbos.	1788	784
e	"	L.XVI olie- en azijnstel.	Wijlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	"	899
f		Gedreven koffieketeltje.	Mr. S. Gratama.	1790*	
g		Zoutvaatje.	F. J. Keiser.	1791	
h	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1802.	Ned. Herv. Gem. Huizum.	1802	207
i		Tafelzilver.	Mevrouw Wed. T. P. Tresling- Wichers.	"	
j	"	Een ovale en twee ronde brood- schotels, gedat. 1806.	Ned. Herv. Gem. Dokkum.	1806*	263

¹⁾ Dit jaar is met dat van het oudste van hem bekende werkstuk in strijd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
151 k		Roomlepeltje.	S. Wybenga.	1809 ^{a)}	
l	..	Twee L.XVI suikerstrooiers.	Mevrouw Wassenaar- Bonnema.	z.v.m. ^{b)}	933
152		R(intje) Posthumus.	Gildebord.	1784	
		Gesmede lepel.	Friesch Museum. Inv. N ^o . 1024c.	1794	
153		F(rans) Braaksma.	Gildebord.	1789	
a		Gedreven ovale brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1791	
b	v. c.	Lepeltje.	N.N.	z.v.m.	457
154		O(mius) Oomkes) van Dijk.	Gildebord.	1790	
a		Avondmaalsbeker ^{c)} , gedat. 1803.	Ned. Herv. Gem. Holwerd.	1803*	
b	VD en bertekop in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
155		H(endrik) Jöckes.	Gildebord.	1790	
a		Lepel van een bakkersgild, gedat. 1793.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	1793	452
156		P(ibo) Elgersma.	Gildebord.	1793	
		Geen werk ontmoet.			
157		H(armanus) J(ohannes) Hess(e)- ling ^{d)} .	Gildebord.	1794	
a		^{e)} Vork enkel lof.	Verzameling N. Ottema.	"	

^{a)} Zie verder de ns. 444, 449, 450, 520, 528, 531, 532, 547 en 1011 Cat. 1927. ^{b)} Het Fransche Stamboek noemt Feddema niet. ^{c)} „A“ 1803 Pastore L. Napjus“. ^{d)} Het gildebord noemt hem Hesseling. ^{e)} Niet te verwarren met N°. 449 van een Harlinger meester.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (ot)
158		H(eert) Jansz.) Kingma.	Gildebord.	12 Nov. 1794 ¹⁾	
a		Lepel met filet-naald Iof, gedat. 1795.	Verzameling N. Ottema.	1795*	
159		J(acobus) D(oekes) Smeding ²⁾ .	Gildebord.	1795	
a		Twee lepels.	Mr. C. Römer.	1800	986
b		Tafelzilver.	Mevrouw de L.	1807	
c		Bodebus.	?	z.v.m.	
d	"	Lepel met breed uitlopenden steel.	N.N.	"	968
e	"	Gedreven taschbeugel en draag- teeken.	Mej. H. D. Lont en Mevr. W. Bierma-Bakkers.	"	533 1072
160		H(endrik) van der Heide.	Gildebord.	4 Dec. 1797	
a		Taschbeugel met haak.	B. Boersma.	z.v.m.	516
b		Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
161		P(ieter) Schuil.	Gildebord.	1798 ³⁾	
a		⁴⁾ Tafelzilver.	Wijlen Jhr. P. Gevaerts v. Geervliet.	1807*	
b		Theepot met staand á jour kraag- je.	Mr. H. W. v. Sandick.	1810*	
c		Taschbeugel met haak.	Mejuffrouw T. Talsma- Geben.	z.v.m.	529
d	"	Beugelhaak.	J. Tj. Boelstra.	"	531

¹⁾ Op het gildebord staat foutief 1704. ²⁾ Zie blz. 253 Dokkum no 390. ³⁾ Voor dit jaar is deze vorm van meesters teeken te vroeg. ⁴⁾ Onzeker, het meesters teeken is niet geheel leesbaar. Wellicht een merk van 1684.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden. 1927, of)
161 e	als c	Gedreven loddereindoosje.	Mevrouw Wed. Rienks-v. d. Goot.	z.v.m.	479
f		Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Goudsmid).	Fransche Stamboek.		
162		G(erard Jan Hendriks) Heimans.	Gildebord.	1803 ¹⁾	
a		(Toegeschr.) Roomlepelteje.	Fr.	z.v.m.	
b		Vorkje.	Mr. J. D. van der Plaats.	"	
c		"	"	"	
d		Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
163		P(ieter) Schmidt.	Gildebord.	1803 ¹⁾	
		Geen werk ontmoet met een merk dat vóór 1812 in gebruik kon zijn.			
		Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek ²⁾ .		
a		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Akkrum.	1824	
b	"	Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Ysbrechtum.	j.l. niet afgedr.	
c	"	Twee kastanjevazen.	Jhr. J. B. van Andringa de Kempener.	1836	638
d	"	Avondmaalsbeker ³⁾ , gedat. 1842.	Ned. Herv. Gem. Oosternijkerk.	1842	
e		Gedreven kandelaartje.	Julia-Jan-Wouter- Stichting.	z.v.m.	
164		H. J. Buys.	Gildebord.	1806	

¹⁾ Voor dit jaar is deze vorm van meesterteeiken te vroeg. ²⁾ Hierin wordt hij Pieter Schmitz genoemd. ³⁾ „De kerk te Oosternijkerk 1842”.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
164		Met figuren gedreven taschbeugel.	N.N.	z.v.m.	
a					
b	V.C.	Châtelaine met schaar en speldenkussen.	Tj. Tiezema.	1809 of z.v.m.	551
c	HB en liggen- de sleu- tel in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek ¹⁾ .		
165		Hermanus J. Adama.	Gildebord.	1807	
		Geen werk ontmoet met een merk dat vóór 1812 in gebruik kon zijn.			
a	HA en ster in $\diamond$	²⁾ Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Goudsmid).	Fransche Stamboek.		
166		H(endrik) Flieringa.	Gildebord.	„	
		Geen werk ontmoet met een merk dat vóór 1812 in gebruik kon zijn.			
a	HF en vlier- besje in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
167		H(enricus) de Wal.	Gildebord.	1808	
		Geen werk ontmoet met een merk dat vóór 1812 in gebruik kon zijn.			
a	DW en klaver- blad in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168		H(albe) W(outers) Schut.	Gildebord.	1813 ³⁾	
	HS en geweer in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
a		Tafelzilver.	Mejuffrouw H. D. van Heloma.	1812/13 [*]	
b	„	Twee avondmaalsbekers.	Ned. Herv. Gem. Menaldum.	1817	

¹⁾ Hierin wordt hij H. Buis genoemd. ²⁾ Met dit merk (uitgebroken?): Zilveren kurketrekker in den vorm van een breeuwhamer. Friesch Museum, Inv. N°. 8172. ³⁾ Dit jaar is met dat van zijn inschrijving in het Fransche Stamboek in strijd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
168a		Gerrit van der Leeuw.			
a	GL en loopen- de leeuw in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168b		Theodorus Eekhoff.		?	
a		Tafelzilver.	J. Manger Cats.	1800*	
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1804.	Ned. Herv. Gem. Jelsum.	1804*	206
c	„	Roomlepel.	N.N.	1809	
d	TE en eikel in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168c		Willem Smitz.		?	
a		(Toegeschr. aan hem of aan Wil- lem Schreuder). Empire theelepel.	J. Bogstra.	z.v.m.	
b		Tafelzilver.	W. Voet & Zonen	1807* —'09*	
c		„	„	1809*	
d	WS en hoef- ijzer in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168d		Peter Johan Kruseman.		?	
a		Gesmede lepel.	N.N.	1807	990
b	PK en arm met zwaard in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168e		Jacob Hekkes.		?	

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
a		(Toegeschr.) Kookpotje, speelgoed.	West-Friesch Mus. Hoorn.	z.v.m.	
b	YH en hekje in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168f		Ignatius Richolt.		?	
a	JK en coe- vaar in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168g		Willem Schreuder ¹⁾ .			
a	WS en bjen- korf in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
b		Peperbusje.	Mr. J. D. van der Plaats.	z.v.m.	
168h		Sytze (Gerrits) Hania.			
a	SH en hand uit een wolk in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168i		Theodoor Pas.		?	
a		Tafelzilver.	Verzameling N. Ottema en G. van der Went.	1806*	
b		Boekslot met bijbelsche voorstel- lingen.	Mr. M. E. Hepkema.	z.j.l. 1807-12 ²⁾	
c	TP en vier- kant in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168f		Johannes Camminga.			
a	JC en oog in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168h		Johannes Smeding.		?	

¹⁾ Zie blz. 193, 168c, a. ²⁾ Bij het keuren van een stel boeksloten met vier teekenen werden de merken over beide stuks verdeeld.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
a	JS en pijl in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168l		Stephanus Ravelje.			
a	SR en ei in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Goudsmid).	Fransche Stamboek.		
168m		E. Kahn.			
a	EK en lelie in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Goudsmid).	Fransche Stamboek.		
168n		J. Schreuder.			
a	IS en zeis in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Goudsmid).	Fransche Stamboek.		
168o		A. I. Rooswinkel.		?	
a		Ovale snifdoos, gedat. 1811.	Mr. M. E. Hepkema.	1811*-'12*	
b	AR en vies in ◇	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168p		R. Snoek ¹⁾ .			
a	RS en 2 ster- ren in ◇	Dit werd zijn teeken 10 Maart 1813. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168q		Ate Offringa te Huizum.			
a		Gedreven L. XV theepot.	Mr. R. A. Fockema.	1779	783
b		Roomlepel.	Mr. J. E. Hoekstra.		
c	„	Gedachtenislepels.	N.N.	z.v.m.	445 448

¹⁾ Daar deze meester niet op 15 Juli 1812 werd ingeschreven is hij waarschijnlijk niet dezelfde als Roeloff Snoek, N°. 138.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON, — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
168g d		Gedreven mesheft.	W. Voet & Zonen.	z.v.m.	
e	V. C.	Tafelmes.	Dr. J. Hannema.	"	1012
f	AO en eiketak in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
g		Taschbeugelhaak met primit. ge- grav. afb. der Huizumsche dorpskerk.	Mr. M. E. Hepkema.	18'2*-'13*	
168r		Minse Weddes te Huizum.			
a	MV en nhrj- knoos in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		
168s		 van der Veer te Huizum.			
a	GV 2 gekr. te vveren in $\diamond$	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. (Zilversmid).	Fransche Stamboek.		

MEESTERTEEKENS

WELKE OP TE LEEUWARDEN GEKEURD WERK VOORKOMEN
EN OP DE GILDEPLATEN EN HET BORD ONTBREKEN

N ^o .		VOORWERPEN.	EIGENAARS.	Vervaaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
1		Kleine gegraveerde beker.	Rijksmuseum, Cat. 1902, suppl. N ^o . 79a.	z.j.l. ¹⁾	Suppl. 48a
a		Drinkhoorn met zilverbeslag.	Friesch Museum, Cat. 1909, N ^o . 685.	z.j.l. ²⁾	
2		³⁾ Avondmaalsbeker ⁴⁾ .	Ned. Herv. Gem. Cornjum.	1636*	
3		⁵⁾ Kelkvormige avondmaalsbeker, gedat. 1670.	Ned. Herv. Gem. Wier.	1669*	154
4		Schotel met opgeklonken gedre- ven rand.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1669*	
5		Avondmaalsbeker ⁶⁾ , gedat. 1670.	Ned. Herv. Gem. Oosterzee.	1670	
6		⁷⁾ Broodschotel en doopbekken.	Ned. Herv. Gem. Dronrijp.	1675*	222 233
7		Avondmaalsbeker, gedat. 1675.	Ned. Herv. Gem. Marrum.	1675*	162
8		Glad, ovaal kommetje, gedat. 1679.	Premsele & Hamburger.	1679*	
9		⁸⁾ Lepel met schildhoudend leeuw- tje, gedat. 1679.	"	z.v.m.	
10		⁹⁾ Kaarsensnitter, gedat. 1748.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 794.	1698*	
11		Twee avondmaalsbekers ¹⁰⁾ , ge- dat. 1708.	Ned. Herv. Gem. Nes op Ameland.	1708	
12		Gedreven theeketeltje.	Jkvr. A. A. C. C. Grundtman Lycklama & Nijeholt.	1709*	754
13		Avondmaalsbeker ¹¹⁾ , gedat. 1714.	Ned. Herv. Gem. te Oosternijkerk.	1714	

¹⁾ Zie blz. 204, 1e vakje. ²⁾ Idem, 2e vakje. ³⁾ Misschien een versmeed werk van J. M. Oostervelt. ⁴⁾ Volgens overlevering geschenk van Catharina Eutens, echtgen. v. Sjuik van Burmania. ⁵⁾ Het oorspronkelijke Mr.t. is door herhaaldelijk overteekenen met een merk als N°. 3 onkenbaar gemaakt, waarna dit merk er bijgeslagen werd. ⁶⁾ „Tin(c)o van Andringa, Gr-ower Lemsterlandt Oostersee Ende Egten Anno 1670". ⁷⁾ Zie blz. 255 N°. 405. ⁸⁾ Met dit merk werd het Mr.t. van N°. 8 onkenbaar gemaakt. ⁹⁾ De letters zijn wellicht J. V. of C. S. ¹⁰⁾ „Gereformeerde Diaconie Beker tot Nes op Ameland 1708". ¹¹⁾ „Ver.eerd Door Ittie Lieuwes Amminga Pastoorske tot nijkerk Aen de dijaconij Aldaer 1714."

N ^o .		VOORWERPEN.	EIGENAARS.	Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
14		¹⁾ Gedreven brandewijnkom.	N.N.	1721	
15		Dergelijk voorwerp.	Jhr. Mr. R. de Beaufort.	1723*	
a		Gedreven doopbekken, gedat. 1745.	Ned. Herv. Gem. Surhuisterveen.	1746*	236, den Bosch 1913, 687
b		Avondmaalsbeker, gedat. 1745.	Ned. Herv. Gem. Surhuizum.	"	
c	"	Twee geuzelepels.	Dames Wierama en Ds. J. W. Hannema.	z.v.m.	426
16		Komfoortje.	Mejuffr. Struick.	1724*	
17		Gedreven theeketeltje ²⁾ .	J. L. van Sloterdijk.	1727	761
18		Twee L. XIV kandelaars.	N.N.	1734	
19		Avondmaalsschotel, gedat. 1736.	Ned. Herv. Gem. Arum.	1736*	
a		Vierkant blaadje op voet.	"	"	241
20		Gedreven theepot.	Frans Smulders.	1743	770
21		Ovale L. XIV brandewijnkom.	S. Sytsma.	1756	398
a	"	Gesmede lepel.	N.N.	z.v.m.	968
22		³⁾ Speelgoed, figuurtjes en huishoudelijke voorwerpen.	Versch. eigenaars.	"	
23		Speelgoed, huishoudelijke voorwerpen.	"	"	
24		Speelgoed, figuurtjes.	Verz. Dr. Molhuysen en Jhr. M. R. de Beaufort.	"	

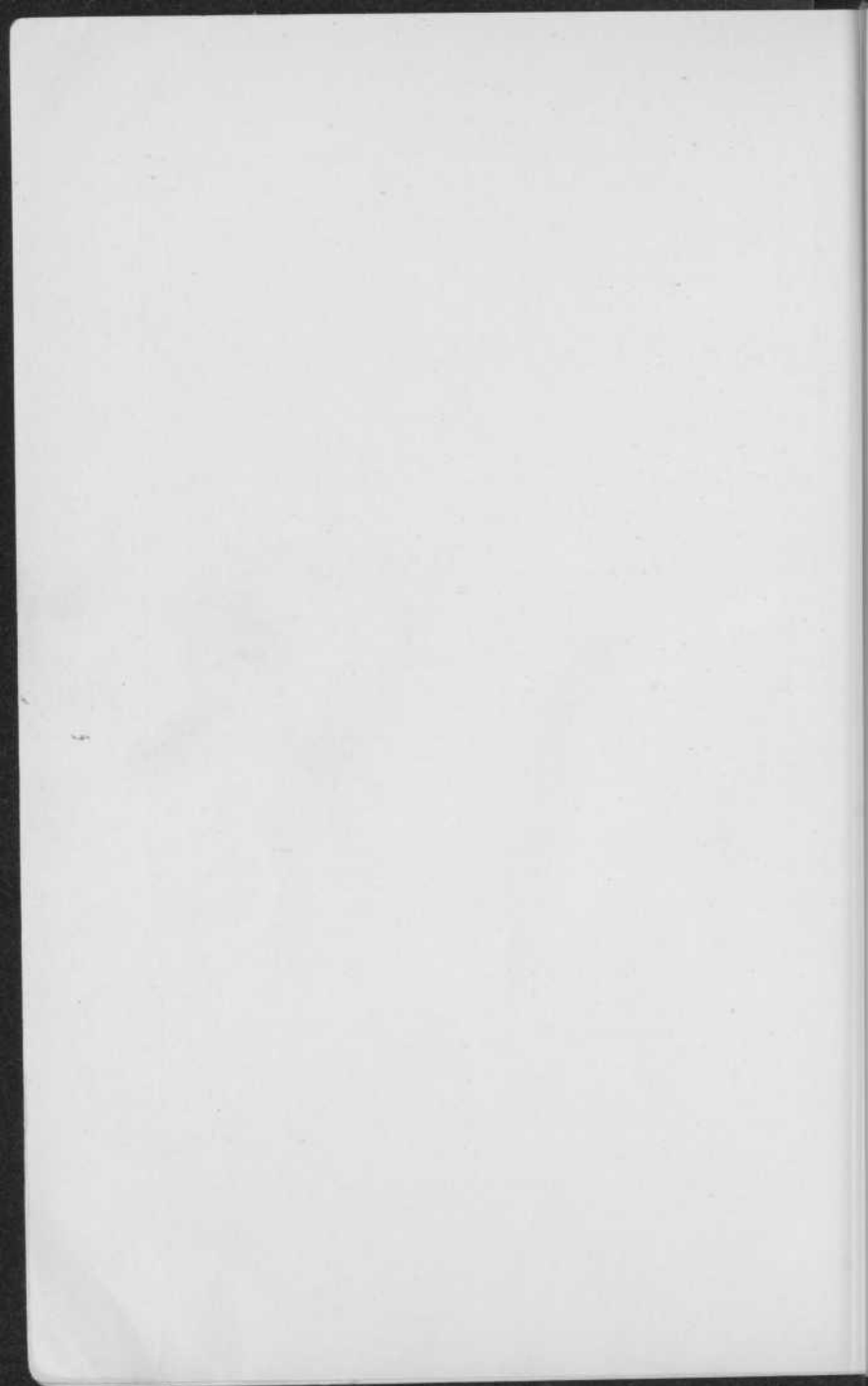
¹⁾ Zie blz. 256 no. 414. Johannes Eennema wordt echter eerst in 1724 archivalisch vermeld.

²⁾ Afgeb. O.-Jaarb. 1928, Jan., blz. 95, doch, m. i., foutief toegeschreven en gedateerd.

³⁾ De Ns. 22—24 zijn wellicht latere merken van Allert Wyngaarden.

N ^o .		VOORWERPEN.	EIGENAARS.	Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Loeuwarden 1927. (ol)
25		Tafelzilver, wapens „Teyens en Auwene" ¹⁾ .	Mevr. Hanegraaff-Wichers.	1769	
a	"	Langw. gegraveerde tabaksdoos.	Mevr. J. M. Lykles-van Gulik.	z.v.m.	697
26		Doopbekken, gedat. 1771.	Ned. Herv. Gem. Kollum.	1771*	252
a	"	Apostellepel, gedat. 1774.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	z.v.m.	424
27		Achtkant peperbusje.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1781	924
28		Tafelzilver.	P. de Lange P. Rz.	1793	
a	"	Boekslot.	T. J. van Elselo.	z.v.m.	
b	"	Geboortelepel, gedat. 1784.	B. H. Gorter.	"	
29		Avondmaalsbeker, gedat. 1793.	Ned. Herv. Gem. Lekkum en Miedum.	1793	204
a		Loddergeindoosje.	Mr. J. E. Hoekstra.	z.v.m.	
30		²⁾ L. XVI wijnkan met deksel.	Ned. Herv. Gem. Hichtum.	1793	266

¹⁾ Volgens mededeeling van wijlen mejuffrouw W. Canter Cremers. ²⁾ Zie blz. 244. Bolsward, N°. 353.

LEEWARDEN

AFBEELDINGEN DER GILDETEEKENS

HET OUDST BEKENDE LEEUWARDER KEURTEEKEN

Het komt voor op plaat II en III en werd van onderen in het midden der platen ingeslagen, zonder twijfel om die daarmede te waarmerken.

Tot nu toe meende men uit gevonden stukken te mogen opmaken, dat het in Friesland in de 16e eeuw de gewoonte zou geweest zijn om groot zilverwerk uitsluitend met het meesterteeken te keuren, maar dit wordt door het vinden van dit Leeuwarder keurteeken minder waarschijnlijk. De overliden zullen voor het merken der platen stellig geen stempeltje hebben laten maken, maar daarvoor ongetwijfeld een in gebruik zijnd keurstempeltje genomen hebben.

Plaat II loopt tot $\pm$ 1582, III tot 1599, werk omstreeks dien tijd, in elk geval vóór 1604 gemaakt, kan er dus mede gestempeld zijn, zonder toevoeging nog van een jaarletter.

Wellicht dat door de publicatie der 16e eeuwse meesterteekeus, hier of daar werk opduikt, dat ook met dit leeuwenkeur ¹⁾ gemerkt is.

¹⁾ Het afgebeelde teeken is dat van plaat III, op plaat II is het versprongen.

IN ALPHABETTEN VERDEELDE CHRONOLOGISCHE REEKS
VAN MEESTERTEEEKENS, STEDELIJKE KEUREN (LEEUV),
PROVINCIALE KEUR (DUBBELE LEEUV), EN JAARLETTERS
OP WERK VAN LEEUWARDER GOUD- EN ZILVERSMEDEN.

 1^e ALPHABET.

De achter de merken geplaatste, dun gedrukte, nummers verwijzen naar die bij de mees-
terteekens, groep B, blz. 140, v.v.g., de vet gedrukte naar die van groep C, blz. 197, v.v.g.

1604	 	2a	1619			
	  	2b	1620 ¹⁾	 	1b	
1605				 	4c	
1606			1621			
1607			1622			
1608			1623			
1609			1624			
1610			1625 ¹⁾	 	8a	
1611			1626			
1612 ¹⁾	 	1a	1627			
1613			1628 ¹⁾	 	19a	
1614				 	19b	
1615	 	6a	1629			
1616			1630			
1617			1631			
1618						

¹⁾ Bij benadering. ²⁾ Zie blz. 120.

MEESTERTEEKENS EN STEDELIJKE KEUR OP TE LEEU-
WARDEN VERVAARDIGD WERK DAT NIET NAUWKEURIG
TE DATEEREN IS.

I	 	II	
---	---	----	---

Wij vonden hiervan slechts twee voorbeelden. Door het ontbreken van een jaarletter is slechts dateering bij benadering mogelijk. Dit leeuwenstempeltje kwam n.l. omstreeks 1615 in gebruik, maar zoo uitgezet als hierboven vinden we het in $\pm$ 1625 en '32, terwijl in 1635 een iets grooter merk van zeer zuivere uitvoering dienst doet.

De tijd der vervaardiging van aldus gemerkte stukken moet daarom, ruim genomen, tusschen 1615 en '35 gesteld worden.

Er was alzoo blijkbaar een tijd, waarin men weer in de oude gewoonte verviel en geen jaarletter sloeg; want, dat de keurmeesters in het bezit van een jaarletterstempel dezen niet zouden gebruikt hebben, lijkt onwaarschijnlijk.

¹⁾ Zie blz. 197, C N^o. I. ²⁾ Zie blz. 197, C N°. 1a.

2^e ALPHABET.

1632		7a		1644	N	
		15a		1645		7d
		3a		1646	P	
1633		B		1647	Q	
1634		C		1648		25a
1635		D	24a	1649	S	
1636		E	2	1650		28b
1637		F				27a
1638		G				21a
1639		H	1d	1651		29a
1640		I	8b			
1641		K				
1642		L	1e			
		M	23a			
1643		N	12a			
		O	19d			
		P	12b			

Door de verschillende wijzen, waarop de afbeeldingen der merken ontstonden, zijn die niet altijd op ware grootte afgebeeld.

3 ^e ALPHABET.										
1652				7e		1665			N	7h
				27b					O	
	1653						28c	1666		
				7f		1667				Q
1654				C			1668			R ⁷⁾
				32a					R	23c
1655				E					U	42d
									R	42c
1656						1669			S	4
				19e				"	S ⁸⁾	3
1657				27c		1670			T	47a
				37a					T	"
1658				27d					T	42e
				38a					T	34b
1659				42a		1671			V	42g
				23b					W	
1660						1672				
										
1661										
										
1662										
										
1663										
										
1664										
										

¹⁾ Het wapen van Leeuwarden en de jaarletter versprongen. Meer dan ware grootte.
⁷⁾ Vermoedelijk vermaakt van de P van 1666, evenals te Bolsward, zie blz. 247. ⁸⁾ De jaarletter is versprongen.

4^e ALPHABET.

1673	A		1687	 	47c
1674	B		1688	 	48d
1675	 	6	1689	R	
	 	7	1690	 	60b
1676	D		1691	T	
1677	 	50a	1692	V	
1678	 	52a	1693	W	
1679	 	8	1694	X	
1680	 	60a			
1681	I				
1682	 	34c			
	 	34d			
1683	 	48b			
		48c			
1684	 	43b			
1685	 	51a			
1686	 	¹⁾			

¹⁾ Deze merken komen, zonder meesterteeiken, voor op een in vakken gedroeven zoutvat, eigendom van Mr. J. E. Hoekstra.

5 ^e ALPHABET.					
1695	 ¹⁾	62a		1709	 12
1696	B				 " " 70a
1697	 	64a			 68b
1698	 " 	10		1710	 51c
1699	E			1711	 65d
1700	 	55b		1712	S
1701	 	65a		1713	 " 73a
1702	H				 74a
1703	 	57c		1714	 66c
		57b		1715	 71b
1704	 	71a			
	   	46a			
1705	 	57d			
1706	 " 	57f			
1707	 " " 	39b			
1708	 	68a			
	U	57g			

¹⁾ De resolutie, waarbij de invoering van het 4^e teeken, het Friesche wapen, bepaald werd, is gedateerd 12 Maart 1695. Op werk dat vóór dien datum in 1695 gekeurd werd, zal men dus slechts drie merken vinden. Zie Bolsward blz. 248.

6^e ALPHABET.

1716	 A	66d			 66i
1717	 B	65e		1727	 66k
1718	 C	72b			 75c
1719	 " " D	65f		1728	 N 74j
	 L	75a			 " " N 86a
1720	 E	73l			 77b
	 E	78a		1729	 " O 80a
1721	 F	72c			 82b
1722	 " " G	75b			 " F 66 l
1723	 H ¹⁾	15		1730	P
1724	 " " I	16		1731	" " Q 74 l
	 I	73e			 " " Q 66n
1725	 J	66h		1732	 " " R 74m
	 R	74f		1733	 S 74n
	 S	73g		1734	 " " T 88b
1726	 U	74h		1735	 V 93a
	 " " U	74i			

¹⁾ Het rechter voetje van de H wellicht toevallig opgewipt. Komt ook voor met normaal voetje.

7 ^e ALPHABET.					
1736	 	82c			 74bb
		 19		1747	 74cc
1737	 	99a		1748	N
1738	 	74o		1749	 " 100a
	   	92a		1750	 74dd
1739	 	74p			 102d
1740	 	74q		1751	 " " 74ee
1741	 	101b			 " " 105a
		 74t			 99b
1742	 	102a		1752	 " 102e
		 74u			 82d
1743	" "	 98b			 74ff
1744	 " "	 98c			
		 95a			
1745	 	74ij			
		 74aa			
1746	 	15a			

8ste ALPHABET.									
1753					114c				126a
1754					74gg				114r
1755					114d		1766		115b
1756					82e		1767		111f
1757					105b				129f
1758		"	"		111a		1768		126c
1759					106a		1769		104b
					114h				111k
1760					116a		1770		112b
1761					114k				113b
					118b				130a
1762					124a		1771		26
					114 l		1772		126d
1763					110a				104c
1764					114p				112c
		"	"		114q		1773		129o
1765					111e				?

*) De kroon boven de letter was onduidelijk. *) De kroonblaadjes horizontaal gestreep. *) De Q komt ook voor met een open lus, de hier afgebeelde was versprongen.

8ste ALPHABET.									
1774					118h	1777		110d	
1775					117a			136b	
					99f			126f	
1776					112d			1)	
					126e				

1) Afgebeeld van een voorwerp waarop geen meesterteeiken voorkwam.

9^e ALPHABET.

1778					130b		1790					151f
					118 l		1791					136r
1779					126h							150a
					136d		1792					136s
1780					140a							136s
					¹⁾		1793					136t
1781		"			129x		1794					"
1782					129aa							136ij
1783					145c		1795			²⁾ S	?	
1784					151b							
					126p							
					126r							
1785					126u							
1786					126t							
1787		"	"		141d							
1788				³⁾ L								
1789					132b							

¹⁾ Afgebeeld van een voorwerp waarvan het meesterteeken overgeslagen was met het Harlinger meesterteeken *IS* (N°. 455). ²⁾ Zie voor den vorm van de letter van dit jaar blz. 266. ³⁾ Waarschijnlijk werd in het begin van het dienstjaar 1795 de S geslagen. Een versprongen E zou men soms voor een S houden.

10 ^e ALPHABET.						
1795	 	158a			 136aa	
1796	<i>b</i>			1802	 145j	
1797	<i>c</i>			1803	 " " 154a	
1798	 145i			1804	 " 168b,b	
1799	 136k			1805	 150b	
1800	 " ¹⁾ 136z			1806	 168i,a	
		 168b,a				 151j
1801	 " " 136k			1807	 ²⁾ 161a	

11 ^e ALPHABET ³⁾ .					
1807 na Oct.-Mrt. 1809	 168c,b				 151k
	    132h			1810	 161b
1809 —Dec.	 168c,c			1811- Juli '12 ⁴⁾	 168o,a

12 ^e GROEP.					
1812/'13	 	168a		1812/'13	 168gg

¹⁾ Deze letter was misschien een versprongen i. ²⁾ Deze letter is versmeed, bij een gaven afslag staan de kroonbladeren recht op. ³⁾ Voor andere mogelijke combinaties zie men Merken Amsterdam, blz. 140 waar evenwel de jaren niet juist vermeld zijn (Zie verder blz. 290 bij Sneek op die jaren). ⁴⁾ Januari 1812. De Kamers der goud- en zilvermeden voor de gouden en zilveren werken, die wegens de nieuwe wet hun werkzaamheden moeten staken, zullen deze voorloopig met dezelfde stempels voortzetten, totdat de bureaux de garantie zullen zijn georganiseerd (Dit was het geval in Juli van dat jaar). De Vrije Fries 1914 (Dl. XXII), blz. 5 en 31.

FRIESLAND

Vervolg op het Tweede Gedeelte

VOORBERICHT

Het terugvinden van de oude gilde-platen deed mijn plan, om ook de merken der overige Friesche zilversmeden te behandelen eensklaps vasten vorm aannemen. De bewerking ervan heeft mij de zekerheid gegeven, dat Friesland op dit gebied v.z.v. het thans te beoordeelen is, een voor ons land zeldzame eenheid vormde. Ik heb dan ook allerm minst spijt dezen arbeid te hebben ondernomen.

In dit „Vervolg” zouden zeker meer werkstukken vermeld en waarschijnlijk ook meer meestersteekens afgebeeld zijn, indien die oude leggers toevallig een jaar vroeger teruggevonden waren. Ik kon echter allen, die mij eerst aan merken-afdrukken voor Leeuwarden B en C geholpen hadden, later niet nogmaals hetzelfde voor de overige Friesche steden verzoeken. En alle predikanten, die avondmaalszilver met niet-Leeuwarder merken onder hunne berusting hadden, om afdrukken daarvan te vragen, was mij toen door verschillende omstandigheden niet mogelijk.

Voor dit deel van mijn werk ben ik veel dank verschuldigd aan den heer A. J. Krijt, die de processen-verbaal van de vergaderingen der gildebroeders te Francker en den inhoud van vijf keurkamer-registers copieerde. Hem nogmaals de verzekering mijner erkentelijkheid.

Op weinig uitzonderingen na, zijn de van Friesche keuren voorzien werkstukken, aanwezig op de Zilvertentoonstelling van 1927, in het Tweede Gedeelte en in het Vervolg opgenomen.

Den samenstellers van den Catalogus 1927 mijne hulde voor hun, in zoo korten tijd tot stand gekomen nauwkeurig werk. Ik had er veel nut van.

Het plan, waarover door Mr. Boeles en mij reeds in 1921 werd gecorrespondeerd, n.l. het schrijven van een werk over enkel Leeuwarder zilverkeuren, is door het verschijnen van dit werk, naar ik meen, meer dan verwezenlijkt.

Bloemendaal, Mei 1931.

E. V. Jr.

INLEIDING

'T BILDT

Op de „Notitie van de Merken door Zijne Ex(c)ellentie den Minister van Financiën, bij Besluit van den 5° Juny 1807, no. 28 aan de Respective Keurkamers ten gebruike voorgeschreven", heeft het Departement Friesland slechts zes keurkamers, n.l.: Heerenveen, Sneek, Bolsward, Harlingen, Leeuwarden en Dokkum.

In de origineele tekst van het Koninklijk Besluit van 25 Juni 1807, no. 23 ¹⁾ o.m. regelende artikel 44 ²⁾ van de Wet op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken enz., van 11 Maart 1807, worden echter zeven keurkamers genoemd. De op de notitie ontbrekende is die van het arrondissement 't Bildt, waaronder Dronrijp zou ressorteerden. Blijkbaar woonden in dit arrondissement vrij veel zilversmeden, want het kantoor zou vier keurmeesters krijgen, terwijl drie voldoende waren voor de kantoren van Heerenveen, Bolsward en Harlingen.

Volgens het Fransche Stamboek echter, dat slechts vijf jaar later werd aangelegd, woonde toen te Dronrijp niet één zilversmid.

Toch kreeg 't Bildt geen keurkamer want in het decreet van dienzelven datum werden slechts de zes bovengenoemde plaatsen daarvoor aangewezen en zal Dronrijp bij den kring Leeuwarden gevoegd zijn.

Opmerkelijk is, dat van die hierboven aangehaalde merken-notitie twee soorten bestaan. Een met vermelding der keurkamers in het departement Oost-Friesland ³⁾, en een tweede waarop die namen en de ervoor bepaalde merken ontbreken ⁴⁾. Het lijkt mij alsof op de koperen plaat waarmede die laatste notities gedrukt werden, de namen en merken der Oost-Friesche kantoren weggeslepen zijn. Die notities moesten in de winkels der goud- en zilversmeden opgehangen worden. Waarom men er dan twee soorten van liet drukken begrijp ik niet.

¹⁾ Berustend op het Algemeen Rijksarchief te den Haag.

²⁾ Luidende „Er worden in onderscheidene Plaatsen van dit Koninkrijk Keurmeesters gevestigd. Deze Plaatsen worden door Ons bepaald, als mede de Districten over welke de Keurmeesters zullen fungeeren.

³⁾ Volgens het exemplaar, eenmaal in het bezit van den heer Manikus te Arnhem.

⁴⁾ Volgens mijn exemplaar.

Bij den klopp van het hierboven, vergroot afgebeelde monogram, dat in een schild op plaat III voorkomt (blz. 238 no. 303) staat als naam van den meester: Paulis. A.V.

Hoe moet die letter A gelezen worden? Als de beginletter van den vadersnaam, of is de bedoeling geweest het woordje „Van” door „a” te vervangen, zooals later ook Boëtius- en Scheltus à Bolswert ¹⁾ deden?

Was dit inderdaad het geval, dan zal die nieuwe meester waarschijnlijk bekwaam zilversmid geweest zijn, dan de meeste zijner vak-tijdgenooten.

Kan die nieuwe meester soms Paulus van Vianen geweest zijn? Deze behoorde tot het Utrechtsche kunstenaarsgeslacht van dien naam en had zwerversneigingen. Dat hij vóór zijn verblijf buitenslands, zich eerst in Friesland kan gevestigd hebben, is dus volstrekt niet onmogelijk.

Ik acht het minder voor de hand liggend om verwantschap te veronderstellen tusschen dezen Paulus A. V. en Wibe Dirksz. van Dokkum, bij wiens naam op plaat II het weinig met diens naam overeenstemmend monogram AV is ingeslagen (blz. 250 no. 366), ook omdat in 1680 nog een dergelijk meesterteeiken (no. 327) te Bolsward voorkomt.

Laat ons even nagaan wat ter rechtvaardiging voor een toeschrijving aan Paulus van Vianen aan te voeren is.

I. Het jaar van intrede in het Bolswarder gilde, hoewel op de plaat niet bij den naam vermeld, is bijna zeker 1593. Vóór Paulis. A. V. staan twee namen waarbij 1593 is aangegeven, terwijl er nog drie met datzelfde jaartal volgen.

Van de geboortejaren der gebroeders Paulus, Adam en Gysbert van Vianen is niets bekend. (Te Utrecht ontbreken de doopboeken vóór 1620). In de literatuur over hen spreekt men elkander tegen en het is slechts gissen en onzekerheid, nog verergerd door de kwestie Adam I en Adam II, die naar ik meen, geen reden van bestaan heeft. Behalve over het verblijf van Paulus te München in 1596 ²⁾ en 1599 ³⁾ kwam geen zeker vroeg bericht over hem tot ons. Hetgeen op de jongste gildeplaat voorkomt, is wellicht, indien onze veronderstelling juist is, het oudste, hem betreffende gegeven.

Zijn broeder Adam huwde in 1593, zijne zuster Catharina in 1592 ⁴⁾, eene vestiging van hem te Bolsward in 1593 is dus niet onmogelijk.

¹⁾ Beiden bekende graveurs uit de 1e helft der 17e eeuw.

²⁾ Zie Rosenberg ², blz. 731.

³⁾ Zie Heinrich Modern, Paulus van Vianen, Sonder Abdruck a/d. Jahrb. Kunsthist. Samml. des Allerh. (Oesterr.) Kaiserhauses. Wien 1894, blz. 63.

⁴⁾ Vriendelijke mededeeling van de heer A. J. Krijt te Utrecht.

II. De letters, waaruit het monogram van het bij den naam ingeklopte merk bestaat, zijn niet aan den naam van den gebruiker ervan ontleend, maar wellicht aan den naam van diens vader.

Het meesterteeiken werd in dien tijd soms als huismerk beschouwd en gebruikte dan de zoon hetzelfde merk of merkfiguur als de vader. Wij vonden het eens in drie opeenvolgende geslachten.

Dat de beginletter van het patronymicum een A zou geweest zijn, terwijl het monogram in het merk uit twee W's schijnt te bestaan, acht ik niet erg waarschijnlijk.

Die letters zouden ontleend kunnen zijn aan den naam van den vader van Paulus die zich Willem Eerstensz. (Ernst) van Vianen noemde.

Maar hoewel het twee W's lijken, bestaat het monogram echter uit tweemaal de hieronder afgebeelde figuur, de eene opwaarts, de andere

nederwaarts gericht, waaruit de letters V en A en A en V te lezen zijn. Dit wijst mogelijk op een monogram: W. A. V. of op W. V(AN)A.

III. De bijzonder groote overeenkomst van het gevonden merk met het door Adam van Vianen en diens zoon Christiaan gebruikte meester-teeken. Dit kan ook aan verwantschap doen denken.

IV. Het volgende pleit er, dunkt mij, ook voor dat Paulus van Vianen in Friesland kan gewerkt hebben.

Omstreeks 1875, namelijk kocht de heer Joh. Schijfsma, zilversmid te Sneek, met enig gereedschap, uit den boedel van een overleden confrater, een als lood uitziend gietmodel, dat later bleek een door Paulus van Vianen gedreven zilveren schild of plaquette te zijn.

Deze bijzonderheid, het koopen van de plaquette te zamen met gereedschap, wijst er, dunkt mij, op, dat het schild nooit in handen van particulieren was, maar steeds in het bezit van zilversmeden. Het werd wellicht eenmaal door den vervaardiger aan een vakman geschonken, verhuisde later, door den tijd geoxideerd en voor lood aangezien, met diens modellen en gereedschap van de eene werkplaats naar de andere, tot het eindelijk door den heer Schijfsma, na aankoop als een drijfwerk in zilver ¹⁾ herkend werd en een plaatsje op diens kantoor kreeg.

¹⁾ De plaquette werd ingezonden op de Historische Tentoonstelling te Leeuwarden in 1877, daar als een drijfwerk van Paulus van Vianen ontdekt door den verzamelaar C. Thewalt te Keulen, die haar voor 1200.— verwierf en na wiens dood het schild de verzameling van een vooraanstaand Nederlander verrijkte. (Het stuk is beschreven en afgebeeld in het „Zeitschrift für bildende Kunst, 1880, S. 144/45). In den catalogus der bovengenoemde tentoonstelling is het niet afzonderlijk beschreven, maar, naar ik begrijp, op blz. 91, bij no. 29—92 (een groep penningen) onder het nummer van den inzender vermeld.

Tegen de toeschrijving zou aan te voeren zijn, dat een leer knecht meestal vier jaren achtereen bij één meester moest dienen eer hij tot het afleggen van de proef werd toegelaten, terwijl als leermeester van Paulus van Vianen zoowel zijn vader ¹⁾ alsook Cornelis Ellertsz. ²⁾ te Utrecht genoemd worden. Hij kan echter aldaar zijn proef gedaan hebben en na herhaling daarvan te Bolsward als gildebroeder aangenomen zijn.

(Een dergelijk geval vinden wij aangeteekend, toen Hans Hansz. Bruinsma, te Bolsward meester geworden, zich in 1646 te Dokkum vestigde en „nae gedane proeve ende Solemnele aenneminge” als gildebroeder werd ingeschreven).

In de burgerboeken van Bolsward, waarin Paulus A. V. zeker wel ingeschreven zou zijn, hoopte ik bevestiging voor mijn veronderstelling te vinden. Helaas ontbreken daarin juist de jaren 1582—1609, zoodat geen zekerheid kon verkregen worden. Regel zal n.l. ongetwijfeld geweest zijn, als bepaald in het 10^e artikel van de oudste gildewet van Dokkum, „dat niemand het Meesterstuk zal mogen maecten tensy hij eerst burgerschap gewonnen heeft” ³⁾).

Toch acht ik het volstrekt niet uitgesloten, dat de in den aanhef genoemde vraag, geen kans op toestemmende beantwoording zal hebben.

De plaqueette is wel gesigneerd, maar heeft geen meesterteeken. Later van hem bekend werk is op verschillende wijzen, met zijne initialen, of voluit, maar ook met zijn gedreven monogram

gemerkt, doch dit behoeft het aannemen van het afgebeelde merk als meesterteeken, in het begin van zijn loopbaan, niet uit te sluiten.

Er is, voorzoover ik weet, geen werk met het monogram, no. 303, bekend. Bijna niet te verwonderen, omdat, indien Paulus van Vianen de gebruiker van het merk geweest is, hij zooals reeds werd opgemerkt, in 1596 te München verbleef en daar veelal ongekeurd werk kon leveren.

Mocht eens een met dit merk overeenstemmend teeken op te Utrecht, vóór 1604 ⁴⁾, vervaardigd werk gevonden worden, dan zou zeker veel twijfel weggenomen zijn.

Hetgeen hieromtrent wordt medegedeeld in de „Inleiding tot de Geschiedenis der Nederlandsche Edelsmeedkunst” ⁵⁾ (blz. 16) is onjuist. De

¹⁾ Zie Adam van Vianen, Modelles artificiels etc. den Haag, Mart. Nijhoff, 1892.

²⁾ Zie Heinrich Modern, Paulus van Vianen, Sonderabdruck a/d Jahrb. Kunsthist. Samml. der Allerh. (Oesterr.) Kaiserhauses. Wien 1894, blz. 63.

³⁾ Maar ook hierop komen uitzonderingen voor.

⁴⁾ Het jaar van overlijden van Willem Ernst van Vianen (Mededeeling van den heer A. J. Krijt te Utrecht).

⁵⁾ Van C. J. A. Begeer.

daar besproken en afgebeelde kokosbeker (afb. 11, no. 181, Cat. Rijksmuseum, 1902), heeft geen Utrechtsche, doch Groninger merken. De jaarletter is die van 1611—'12. Niets in de inscriptie ervan wijst op Utrecht.

Er is wel overeenkomst tusschen de Bolswarder meestertekens no. 334—336, zijnde een jachthoorn, en het stedelijk zilverkeur der stad Hoorn, dat eveneens uit een jachthoorn bestaat. Het is evenwel niet moeilijk beide tekens van elkander te onderscheiden, omdat de stand der hoorns verschillend is. Het Hoornsche keurteeken heeft de hoorn naar rechts (heraldisch), in het Bolswarder meesterteken is de stand juist andersom¹⁾.

Maar al was in die merken dat bestaande verschil niet aanwezig, dan behoeft men nog niet te twijfelen. Een enkel merk is nooit een stedelijk keurteeken; zijn er twee of meer tekens aanwezig, waarvan één een hoorn, dan moet het andere, of de andere merken bepalen of die hoorn een meesterteken of een stedelijke keur is.

Zooals in de inleiding voor de Leeuwarder merken werd medegedeeld, sloeg men te Bolsward in 1609 waarschijnlijk een C. (De letter is zeer onduidelijk geschreven. Zie blz. 120).

Het staat in het bewaard gebleven gildeboekje als volgt aangegeven²⁾: „Oirconde mijn hant hyer onder gestelt die tertijt Ceurmeijster geweest dye letter C(?) Heerke Heerkes Anno 1609”³⁾, ondertekend Jan Christoffel (Jan Stoffels, blz. 238 no. 295).

Mij dunkt, dat hieruit niet anders kan gelezen worden, dan dat Jan Christoffel Anno 1609 als keurmeester diende met Heerke Heerkes als olderman, en de letter C(?) gebruikte.

Hetzelfde is 't geval in 1627. Toen maakte Jan Swardts in het boekje de volgende aantekening: „Oirconde myn hant hyer onder gestelt, Dese tijdt Ceurmeyster geweest bij Anne Heerckes dye letter van de T. Jan Swardts, 1627 afgaende Ceurmeyster”³⁾.

Ook hier vind ik moet gelezen worden, dat de letter T in 1627 in gebruik was.

In 1638 echter wijst de aantekening op gebruik van de letter H voor het volgende jaar, hetgeen met gedateerde stukken, te Bolsward en te Leeuwarden vervaardigd, overeenstemt. Zij luidt:

„Den 11 Desember 1638 heb yck Folckert Roghus Erste Ceurmeyster van 't jaer 1638 Aenjang nemende Synt Looy dye letter H. ae ynt werck gestelt met Lolle Jelles myn Adjunct also ons dije van den ouersten Ceuymr. ys toegesonden ende ook met consent van dije gildebroeders”.

¹⁾ Met enkele uitzonderingen in de 18e eeuw voor kleine keur.

²⁾ Volgens de copie van den heer Bakkers.

³⁾ Geen dagdatum aangegeven.

Later te Bolsward geslagen jaarletters stemmen met elders in Friesland gebruikte overeen.

Wanneer men de hoeveelheid gildeteekens, afgebeeld op blz. 247 met die van blz. 249 vergelijkt, zal men bemerken dat er veel meer werk uit de 17e eeuw bestaat, dan uit de 2e helft der 18e eeuw, hetgeen meestal juist andersom is.

Het bewijst, dat te Bolsward van $\pm$ 1750 tot midden 1807, het vervaardigen van werk, waarop alle teekens vereischt waren, sterk was achteruitgegaan. Wat daar nog gemaakt werd zal niet anders dan kleinwerk geweest zijn, waarvoor het merken met het meesterteeken voldoende was.

Voor Harlingen en Sneek kan men tegenover Leeuwarden, waar steeds veel groot werk vervaardigd werd, eigen gevolgtrekking maken.

Aan vijf bewaard gebleven registers, van de in 1807 ingestelde waarborgkantoren: Bolsward, Dokkum, Harlingen, Heerenveen en Sneek, konden nog belangrijke gegevens ontleend worden ¹⁾.

Waar een afbeelding van een daarin voorkomend merk aanleiding kon zijn tot het terugvinden van het echte merk, heb ik die afbeelding gecoëpiëerd. Over het algemeen echter zijn de meesterteekens er slechts schetsmatig in aangegeven.

DOKKUM

Voor Dokkum meen ik te kunnen volstaan met naar het reeds meerge-noemde boekje „Friesch Zilver” van den heer Ottema te verwijzen ²⁾.

FRANEKER

De hierboven op ware grootte afgebeelde klok, het wapenfiguur der stad, is zeker wel het allergrootste merk van Franeke, dat ooit op zilver geslagen werd. Het komt voor op een halven Philipsdaalder van Vlaanderen van 1563 in het Kon. Penningkabinet, en werd waarschijnlijk daarop aangebracht met het doel het geldstuk in waarde te verhoogen. Dit geschiedde vermoedelijk tijdens de bezetting van Franeke in $\pm$ 1575 door de Spanjaarden ³⁾.

¹⁾ Mijn hartelijken dank aan Dr. S. A. Waller Zeper, die mij op het bestaan dezer documenten opmerkzaam maakte.

²⁾ Zie ten overvloede blz. 251—253.

³⁾ Mr. Ernst Polak, Jaarboek van het Kon. Ned. Genootsch. voor Munt- en Penningkunde 1929, blz. 66, v.v.g.

Om de merkwaardigheid, deze klop kwam nog nooit voor, en omdat het zoo'n bijzonder mooie afslag is van een stempel met de klok, heb ik gemeend die hier te moeten afbeelden. Een eigenlijke zilverkeur is het dan ook niet.

Van de door mij gevonden Franeker zilverkeuren was er geen gekroond. Dit is een opvallende bijzonderheid.

De namen der zilversmeden, aan wie sommige 17e en 18e eeuwse Franeker meesterteekeken konden toegeschreven worden, komen voor in de processen-verbaal der vergaderingen van de gildebroeders ter verkiezing van een olderman en keurmeester, die op het stedelijk archief te Franeker berusten.

Het oudstē is van 1648, dan zijn ze van vele achtereenvolgende jaren vrij volledig aanwezig tot 1710, terwijl daarna in de reeks vele jaren ontbreken. Het jongste is van 1725.

Doordat het aantal meesters zoo klein is, laat de zekerheid wie een bepaald merk gebruikte eigenlijk geen twijfel over. Toch is door mij, daar van *besliste* zekerheid door het ontbreken van leggers geen sprake is, het bekende „toegeschreven aan” gehandhaafd.

De namen der meesters waarvoor geen toe te schrijven merken gevonden werden zijn de volgende:

Jeldert Gerryts	1648—'61	Johannes Aggis (Rynalda)	
Intie(n) Pijters ¹⁾	1648—'55		1681—1705
Egbert Lycklama	1648—'73	Hessel Gerryts (Hanecroot)	
Kempo Taeckes	1648—'50		1692—1725
Hake Douwes	1648	Weecko Jansen	1694
Melos Tyaardts	1648	Adrianus = Arjan Altena ²⁾	
Tjerk Hijlarius	1659—'73		1697—1725
Simon Aggis (Rejnolda) ³⁾		Simon Lollema	1709—1710
	1681—1725		

De plaatselijke keurkamer werd in de tweede helft van 1807 opgeheven en resorteerden de Franeker goud- en zilversmeden toen en later onder Harlingen.

¹⁾ Zeer waarschijnlijk is zijn meesterteeken afgebeeld op blz. 240 onder no. 317.

²⁾ Simon Reinalda, Mr. Goltsmit tot Franequer komt 1 Febr. 1700 voor in een overeenkomst met het St. Christophori- of Oldehoeveleen te Leeuwarden. Mededeeling van wijlen Mevrouw W. Canter Cremers.

³⁾ Ik acht het zeer waarschijnlijk dat het merk A.A., dat mij met Sneeker keur voorkwam, aan dezen meester kan worden toegeschreven. Zie blz. 277 no. 528.

HARLINGEN

Van het archief van het Harlinger zilversmidsgild bleven drie registers bewaard. I: van de jaren 1656—'67, II: van 1695—1706, en III: van 1710—1806. Geen aaneengesloten reeks alzoo, maar wij leeren er uit kennen de namen van vele, in die jaren daar werkende gildebroeders.

Zij bevatten n.l. in hoofdzaak opgaven van betaald keurloon met vermelding van den meester, maar ook boekingen van entréegelden van nieuwe broeders, leerjongensgelden, verkiezingen van overlieden enz. Behalve aan reispenningen voor arme gezellen nu en dan, werd het jaarlijksch saldo meestal in vroolijkheid door de gezamenlijke gildebroeders verteerd. Enkele aantekeningen zijn niet te verklaren, n.l. „1768, 10 May, Aan de Leeuwarder silversmeden betaald f 6—12.—, 26 Nov. 1796, en 13 April 1797, Aan de corpora betaald f 2—10.—." Wat mag dat beteekend hebben?

Tegenover het verkregen namenmateriaal staan evenwel te weinig en daarbij niet genoeg sprekende meesterteekeus, zoodat er, helaas!, nog vele meesters zijn, aan wie geen merk kon toegeschreven worden. Ik meen daarom de gevonden namen, behalve die welke bij de meesterteekeus op blz. 260 v.v.g. genoemd worden, afzonderlijk te moeten vermelden.

Bijzonderheden omtrent sommige hunner, in de vroedschapsresolutiën en andere bronnen gevonden, liet ik achterwege.

Hendrick Mouts	1656—'67	Ipe Anskes Zeestra	1698—1706
Jan Weste(?)	1657	 Stellingwerf ²⁾	1700
Jan Dierckxen Roorda	1659—'67	Abram Alema	1720—'67
Jan Heerts Fenema	1660—'65	Servaas van Beemen	1723—'31
Jan Jansen Vyl ¹⁾	1663—'67	Bauke Wyngaarden	1729—'31
Wiebe Pyebes	1667	Sybrén Pyters Sonnemá ³⁾	
Frederick Wyegers	1667		1731—'38
Willem Anskes Zeestra	1692—1706	Fedde Acronius	1741—'87
Theodorus Huygen, Hoegen,		Harmanus Viedelius	1741—'74
van Huygen, van Huyven		Jacob Swerms	1744 (geschrapt)
	1692—1706	Hendrik Brouwer	1747—'66
Abraham van der Fock	1692—'95	Ewert Wyarda	1747—'64
Alexander Fuyckes	1693—'94	Uilke Aukema	1755—'76
Gosse Spanenburg	1695—1701	P. Siebe(r)da	1761—'64
Weyger F. Mockema	1695—1726	Everd Wiarda Jr.	1767—'71

¹⁾ Te Sneek wordt van 1641—'76 met onderbrekingen vermeld Jan Jansen Uyl of Wycell, welke daar ook voorkomt in 1663, '66 en '70.

²⁾ Onzeker of deze meester te Harlingen woonde (Zie blz. 229 noot 1).

³⁾ In 1740 wordt de weduwe Sonnemá vermeld.

G. Eppinga	1774—'83	Jentje Plantenga	1791—'94
Reurd van der Geest ¹⁾	1784—'98	Dirk Epee (Ypey)	1794
Jan van der Geest	1784—'91	B. Pykenga ²⁾	1801

Te Harlingen heeft men afwisselend, zooals mij gebleken is, zoowel met het stedelijk wapen, als met den schildhouder ervan (St. Michaël) als stedelijk zilverkeur gestempeld. Omstreeks 1626 gebruikte men een klein versleten merk met St. Michaël. Dat dit onduidelijke teeken het merk van Harlingen moest zijn, bleek mij, omdat ik het vond met een meester-teeken van Simon de Valck, die op plaat III als te Harlingen woonachtig, voorkomt. Was het meesterteeiken mij niet als Harlingsch bekend geweest, ik zou in dat vage langwerpige vierkante teeken geen merk met St. Michaël hebben verondersteld. Of dat teeken toen reeds $\pm$ 20 jaar dienst deed, is niet met zekerheid te zeggen. Door de groote overeenkomst in vorm van een gevonden letter K met die in $\pm$ 1615 te Leeuwarden gebruikt, zou ik eerder vermoeden, dat het eerste alfabet te Harlingen begon met het zeer groote stedelijke wapen, waarin in plaats van, zooals gewoonlijk, drie, vier fransche lelies voorkomen. Van omstreeks 1620(?) zal dan gedurende meer dan een eeuw St. Michaël de stedelijke keur op Harlinger zilverwerk geweest zijn.

Voor 1657 vond ik, op een met dat jaartal gedateerd voorwerp, met het bekende Harlinger meesterteeiken, een springend hert, een alleronduidelijkst, versleten stedelijk teeken, dat dus ook wel een Harlinger stedelijke keur zou zijn. Door een uitgaafpost in de rekeningen blijkt dat de overlieden ook oordeelden dat hun stedelijk stempel toen niet langer bruikbaar was, want op 15 Juni van dat jaar noteeren zij: „*geven voor de stadspen-soen van snyden en de stempel met de port f 2-2-0.*” Het stempeltje, dat in 1657 geheel versleten was, werd dus tusschen 1626 en '57 in gebruik genomen, terwijl het met de jaarletter van 1663 gevonden St. Michaël-stempel het in 1657 betaalde „*pensoen*” is.

Dit nieuwe teeken werd ook weder zoolang gebruikt, tot er niets meer van een figuur in te herkennen valt. Het is onbegrijpelijk dat de keur-meester-generaal daar vrede mee had. Het merk is een bulterig, blind, ongekroond schild, meer niet. Het kon wegens te groote onduidelijkheid niet afgebeeld worden.

Van 1731 tot 1807 werd het stedelijk wapen weer stadskeur. Er

¹⁾ Onzeker of deze meester te Harlingen woonde (volgens den heer D. Draaisma, Oude Kunst 1930, Febr.). Uit het beknopte afschrift, dat ik bezit, blijkt het niet. Hoogst waarschijnlijk resorteerde hij echter evenals Jan van der Geest, die volgt, en die in 1807 te Almenum (dorpje in de nabijheid) vermeld wordt (zie blz. 298, no. 710), onder Harlingen.

²⁾ In het Keurkamer-register staat op 18 Augustus 1807 als kashouder ingeschreven Gosling Piekenga te Harlingen.

werden twee verschillende stempels gebruikt, die zich onderscheiden door de plaatsing der wapenfiguren. In het oudste staan de drie lelies in het 2e en 3e kwartier (heraldisch), in het jongste in het 1e en 4e.

In het ovale, van 1807—'12 gebruikte merk plaatste men slechts drie kruisen ¹⁾.

In de rekeningen worden slechts tweemaal jaarletters vermeld, welke met die van Sneek overeenstemmen. Het zijn de volgende: 1660, 16 Maart *De eerste Kuering gedaan ende de Kuermeesters syn geweest Jan heerts jenema (en) hendrick mouts onder de letter i*", en „1663, 6 Febr. de eerste teekeninge daen (dezelfde keurmeesters), onder de letter M”.

Als een merkwaardigheid teeken ik aan dat de stempel met het Friesche wapen van minstens 1705—1804, dienst deed.

HEERENVEEN

Ik acht het niet onwaarschijnlijk dat er te Heerenveen, nog steeds uit drie administratief gescheiden gemeenten bestaande (het ligt verdeeld over de grietenijen Engwirden, Haskerland en Schoterland), en dat dus geen gemeentewapen rijk is, niet reeds vroeger zilver van een plaatselijk teeken voorzien, werd vervaardigd.

De onder het hoofd „Onbekend” (blz. 271) vermelde voorwerpen, geloof ik, dat te Heerenveen gekeurd zijn met als plaatselijk teeken het op blz. 272, afgebeelde merk: een zwaard tusschen twee eikels. Men zie daarvoor ook het meegedeelde op blz. 231.

De omstandigheid n.l., dat in 1679 te Heerenveen woonachtig was de goudsmid Hidsert Jans Lauswolt, die van 1682—1715 te Sneek voorkomt ²⁾, terwijl ik onder de meestertekens van „Onbekend” er één vond bestaande uit de letters: *HS* no. (494), voorgekomen met de jaarletters van 1671 en 1680, en ik bovendien, een wat omtrek en lettertype betreft, overeenstemmend, vernieuwd teeken *HS* (no. 522) ontmoette met Sneeker keur en de jaarletter van 1692, maakt, dunkt mij, mijne veronderstelling aannemelijk.

Het waarborgkantoor Heerenveen werd ingesteld naar aanleiding van artikel 44, van de Wet op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken enz., van 11 Maart 1807, van Koning Lodewijk Napoleon.

¹⁾ Zie Merken Haarlem, blz. 192, noot 2.

²⁾ Zie blz. 276.

Het gelukkig van dat kantoor bewaard gebleven namen- en merkenregister, gaf voor de jaren 1807—'12 zeer welkome inlichtingen.

In den op 19 November 1811 opgemaakten inventaris van de op het kantoor aanwezige goederen wordt genoemd: „Een koperen Plaat, waarop de meeste Tekens van de Zilversmeden zijn geslagen, in het Arrondissement”. Wat er mee gebeurde is niet bekend.

Het proces-verbaal van de teruggave der gebruikte stempels enz. van 1 Maart 1812 eindigt: „Aldus geïnventariseerd bij ons ondergetekenden uitgemaakt hebbende de met den dag van gisteren *gedissolveerde Keurkamer* te Heerenveen.” Onderteekend door Johs. P. Paulides, A(nne) Braaksma en Yzaak Pommerol. (De beide laatsten waren handelaars in goud en zilver).

KOLLUM, ONBEKEND, SLOTEN, STAVEREN EN WORKUM

Van Kollum, Sloten, Staveren, en Workum konden slechts zeer weinig merken afgebeeld worden.

Het meeste werk nog ontstond in een plaats, waarvan het mij ondanks vele nasporingen, niet mocht gelukken, met zekerheid den naam vast te stellen (met „Onbekend” aangeduid), maar waarvoor, naar ik reeds meedeelde met groote waarschijnlijkheid, Heerenveen in aanmerking komt.

Het plaatselijke teeken van die plaats bestond uit een zwaard tusschen twee eikels. Dat het wel degelijk een Friesche keur is, bewijst zoowel de overeenkomst in vorm van de erbij gevonden jaarletters met elders in Friesland gebruikte, als het slaan ervan in de daarvoor in aanmerking komende jaren.

De veronderstelling dat het Heerenveen zou kunnen zijn wordt bovendien gesteund door de bijzonderheid, dat op het avondmaalszilver van de Ned. Herv. Gemeenten te Grouw, Haskerdijken, Tjalleberd, Langezwaag, Boyl en Wolvega, die nog niet met volkomen zekerheid vastgestelde plaatselijke keur voorkomt. Vijf dezer plaatsen liggen n.l. in de buurt van Heerenveen. Twee oude avondmaalsbekers van de Ned. Herv. Gemeente (Sch.) aldaar zijn beide slechts met drie meestertekens MI gemerkt (Cat. 1927, no. 210).

Behalve Sloten, waarvan mij geen aldaar vervaardigd stuk werk bekend is, blijkt uit de gevonden merken van Kollum, onbekend, Staveren en Workum, dat er eens een tijd was, waarin men in die kleine plaatsen niet over jaarletterstempels beschikte ¹⁾.

¹⁾ Wellicht ook een gevolg van het plichtsverzuim en de achteloosheid in zijne bediening van den keurmeester-generaal Claes Claesen Balck (Zie Friesch Zilver, blz. 40).

In het vijfde vakje van Kollumer merken, blz. 270, en in het derde vakje der merken van Workum, blz. 293 is n.l. de jaarletter afwezig. Om het gemis van een jaarletterstempel te verbloemen, sloeg men soms tweemaal zijn meesterteeken op het werk en dan bij voorkeur eens gedoubleerd, als in het vierde vakje van Kollumer merken, blz. 270, het laatste vakje van Onbekend, blz. 272, en laatste serie van Staveren, blz. 291. Zulk een versprongen teeken moest dan maar als jaarletter dienst doen.

Homme Dirks hanteerde zijn, daarvoor ook zeer geschikt, meesterteekestempel zoo behendig, dat hij van twee te gelijk vervaardigde voorwerpen, er een teekende met de H van zijn meesterteeken, het andere met de D ervan, zoodat beide stukken toch met een jaarletter schijnen gekeurd te zijn. Zie laatste vakje van Workum, blz. 293.

Het te Kollum vervaardigde werk heeft als plaatselijk teeken het wapen der grietenij Kollumerland.

Voor Sloten en Staveren zijn mij, behalve de ter plaatse meegedeelde namen van goud- en zilversmeden, geen andere bekend.

SNEEK

De naam van den meester, die het hierboven afgebeelde merk gebruikte, is niet bekend. Het komt voor op een met 1646 gedateerden avondmaalsbeker van de Nederduitsch Hervormde Gemeente te Lekum en Miedum (No. 134 Cat. Zilvertentoonstelling 1927, Leeuwarden). Ik beeld het dan ook alleen af om aan te toonen hoe een dergelijk figuur van meestermerk wapenfiguur werd, want men ziet hetzelfde huismerk in het hieronder afgebeelde wapen van het geslacht Rienstra. Tusschen den gebruiker van het hierboven afgebeelde merk en den dadelijk te noemen Jan Rienstra, heeft dus ongetwijfeld familieverwantschap bestaan.

Het proefstuk van den zilversmid Jan Rienstra bestond uit twee suikerstrooiers, waarvan een met zijn wapen (het hierboven afgebeelde) en dat van zijne vrouw (doch in één schild) is versierd, terwijl op de tweede een schildje aangebracht is met de initialen van het echtpaar. Boven het schild staat „Fecit“, er onder „1773“. (Geen enkel merk).

Indien de familieoverlevering juist is (n.l. dat deze beide suikerstrooiers Rienstra's proefstuk vormden), vergiste de meester zich in 1800 zeer, toen hij bij de inschrijving in het register der werkmeesters en kashouders opgaf reeds dertig jaren het ambacht uitgeoefend te hebben ¹⁾.

Het 7e art. van de aanvullende gilde-ordonnantie van Dokkum van 2 Dec. 1659 luidt: „*dat de ampten van 't Voorschreven Gilde alle Jaaren successievelijk van persoon tot persoon sal comen te vervallen.*” Maar hoe handelde men in dat opzicht te Sneek! Daar lezen we „*1 Dec. 1677 gecoren voor twee jaar Vroedman Scholten*”. Men zou in een dergelijk geval verwacht hebben dat de jaarletter ook twee jaar dienst deed. De oversteurmeester zond evenwel elk jaar regelmatig de nieuwe jaarletterstempels en werd in 1678 de F, en in 1679 de G geslagen.

In 1661 vonden we: „*4 Dec. tot Ceurmeester Dirck Jansen Filensis benevens Wyger Jansen, slaan volgens d'ordre de letter L, terwijl een jaar later aangeteekend staat „de Ceurmeesters zijn om redenen gecontinueert voor den jare 1662 ende is geslagen de letter M.*”

Toch kwam het één maal voor dat een letter over twee jaar dienst deed, en wel in 1685 en '86, toen er in Mei van '86 een einde kwam aan de al een paar jaar bestaande oneenigheid tusschen Gerben Yskes Vogel-sangh en het Sneeker goud- en zilversmidsgilde. Men besloot toen, dat de hopman Robijnsma (keurmeester) tot aan a.s. St. Eloy in dienst zou blijven (en daarmee onwillekeurig de letter N), want op 2 Dec. 1686 werd in het gildeboek aangeteekend: „*gecoren oudste Ceurm^e. Lauswolt en jongste dito Robijnsma, slaen de letter O*”. Er onder staat evenwel „*Alsoo de Keurm^e.-Generael Balch op heden de letter P aen de Keurmeester in bovenstaende acte gemelt ²⁾, soo sal voor dit jaer deselve letter P in plaetse van O geslagen worden. Actum den toen Januari 1687 ³⁾.*” Ondertekend door politie- en keurmeesteren.

In het 4e alphabet van Sneek ontbreekt dus de O, maar voor Leeuwarden was ik zoo gelukkig, die te kunnen afbeelden.

Ook vond ik: „*1 Dec. 1667 gecoren Schepen Robijnsma en gemeensman Isinga, slaen de letter R*”, terwijl er boven de handteekeningen geschreven staat: „*verteekent 10 Febr. 1668.*” Zou men erg mistasten door te veronderstellen dat die datum van 1 Dec. 1668, maar voor de schijn geplaatst werd? Dit in aansluiting te lezen op het meegedeelde op blz. 109.

In de Dokkumer gilde-archivalia vindt men in 1686 vermeld, dat Tho-

¹⁾ Zie Mr. M. C. Nijland's artikel in Oud-Holland 1900, blz. 88.

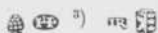
²⁾ Ontbreekt stellig iets.

³⁾ Hieruit blijkt, dat men wel den 2en December kon noteeren welke letter men moende te zullen gebruiken, doch dat die bijna 6 weken later pas ontvangen werd.

mas Higt ¹⁾ het „schoenmakersgildegoedt", zoowel lepels als andere voorwerpen, te zamen wegende 296 Loodt had geteekend (gekeurd), waarvoor / 3-13-8 gerekend werd. Voor het keuren van den schoenmakersgildebeker en lepels, zwaar 153 Loodt moest men / 1-18-8 betalen.

Hieruit blijkt dus dat een partij bestaande voorwerpen, wellicht lang na de vervaardiging (over)gekeurd werd.

Hoe men toen dergelijke zaken teekende kan men mogelijk beoordeelen, naar de wijze waarop, al is het dan ook veel later, de gegraveerde, met 1696 gedateerde, hensbeker van Sneek ²⁾, te Augsburg vervaardigd en een geschenk van Henriette Catharina vorstin van Anhalt, geboren prinses van Oranje, weduwe van Prins Willem Frederik van Nassau-Dietz, Stadhouder van Friesland, tusschen 1770 en 1807 overgeteekend werd met het meesterteeken van Jan Rienstra en de Sneeker keur. Alle er op voorkomende merken zijn hieronder afgebeeld.

Het is bijna belachelijk, dat men, na een eeuw ongeveer, het noodig oordeelde een geschenk van een prinses van Oranje te laten overkeuren. Het is dan ook niet onmogelijk dat al dat Dokkumer „schoenmakersgildegoedt" eveneens buitenlandsch fabrikaat was en dit de reden was, dat men er geld voor over had om het te laten onderzoeken en stempelen.

De twee hierboven afgebeelde, later bijgeslagen, merken zijn natuurlijk scherp te onderscheiden van verplichte later aangebrachte herkeurings- en belastingteekens.

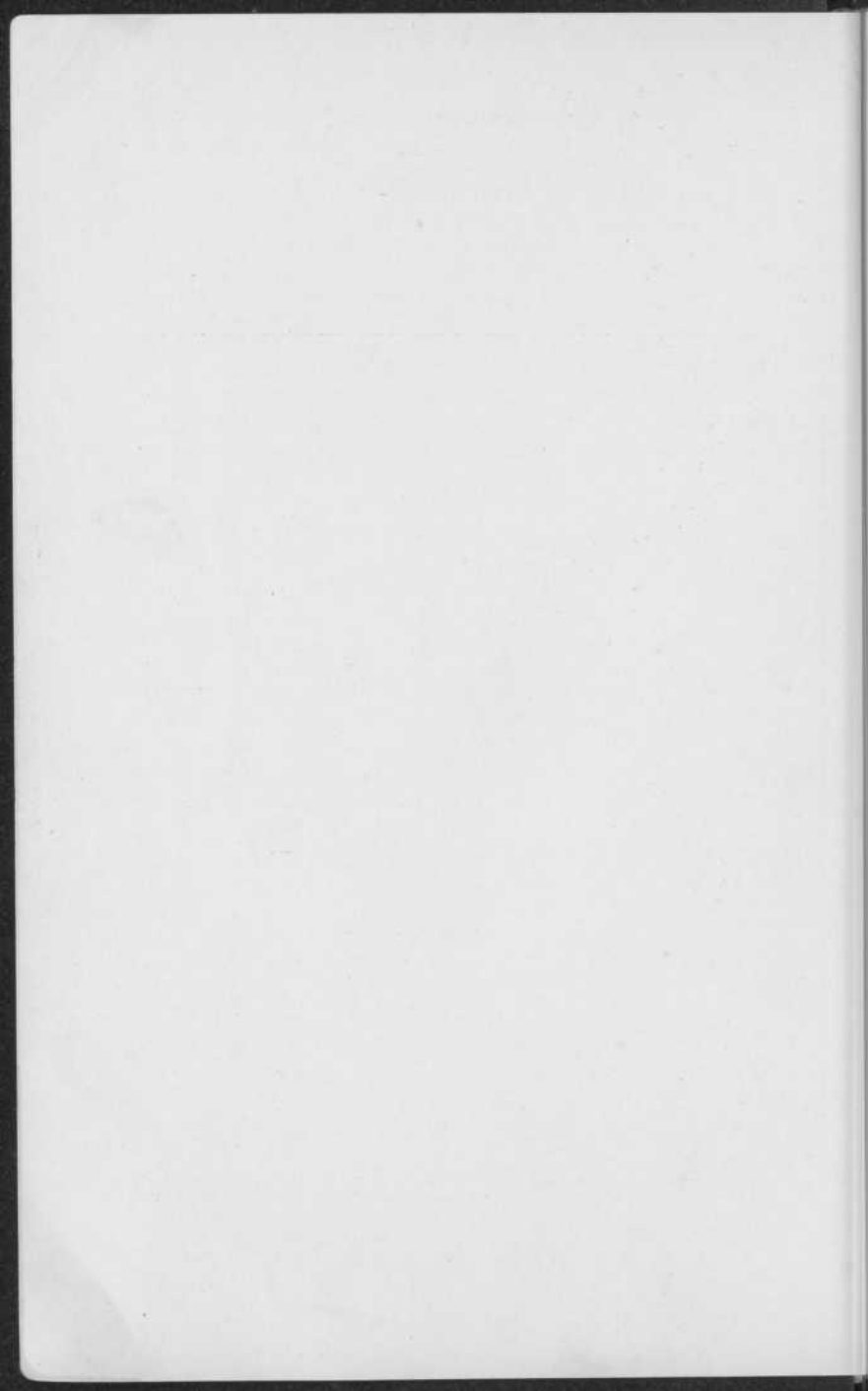
¹⁾ Geboren in 1649.

²⁾ Cat. Hist. Tentoonstelling te Leeuwarden, 1877, blz. 78, no. 160, afgeb. in „Eigen Haard" 1896, blz. 777.

³⁾ De oude teekens zijn: de pijnappel van Augsburg en een meesterteeken, wellicht Rosenberg 2, no. 428.

FRIESLAND

AFBEELDINGEN
VAN MEESTER- EN GILDETEEKENS
DER OVERIGE FRIESCHE STEDEN

BOLSWARD MEESTERTEEKENS

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in — Vervaardigd in	N ^o , Cat., Tent. Leeuwarden 1927, (of)
281		Simon.	Gildeplaat I		
282		Gijsbert.	" "		
283		Wybrât = Wybrant.	" "		
284		Âbrosi = Ambrosius.	" "		
285		Jan Ottis.	" II	1564	
286		Christof(f)el Gheritz.	" "		
287					
288					
289					
290					
291		Met No. 288 een $\hat{\phi}$ gegrav. gouden medaille „den Feurich Hid(de) Sibrants ter eren dese hi Vorseradel laten figuren. Anno 1581 ²⁾ “.	Muntkabinet van het Friesch Genootschap.	z.v.m.	
292		Marten Jacobsz.	Gildeplaat II		
293		Jarych Siuerdts.	" "	1582?	
294					

¹⁾ Waarschijnlijk Intyen Pyters. In het gildeboekje wordt later genoemd Piter Inties.

²⁾ Beschreven in de „Bijdragen tot de Penningkunde van Friesland" door Mr. J. Dirks, blz. 73, pl. II, no. 1. Zie ook de Vrije Fries Dl. IV, blz. 52.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
295		Jan Stoffels ¹⁾ .	Gildeplaat II		
a		Buffelhoorn met zilver beslag, gedat. 1610.	Rijksmuseum, Cat. 1902, Suppl. N ^o . 57c.	1609?	Suppl. N ^o . 4a
296		Mevis Jacobs.	Gildeplaat II		
297		Lucas Cock.	" III		
298		Gouden en zilveren penning ²⁾ ter eere van den hopman Hidde Sybrens, gedat. 1584.	Cat. Kon. Penn. kab. N ^o . 350 en 351.	z.v.m.	
299		Douwe Menten.	Gildeplaat III	1587	
300		Jacob Pouwels.	" "		
301			" "		
302		Heerke Heerkes.	" en gildeboekje.		
303		Paulis. A. V ³⁾ .	Gildeplaat III		
304		Reiner Simens.	" "	1593	
305		Claes Wopkes.	" "	"	
306		Meye Poppes.	" "	1595 ⁴⁾	
307		Gerrit Hendricks.	" en gildeboekje.	1597	
308		Fecke W.	Gildeplaat III	1598	
309		Siurt Ho(lkes).	" "	"	

¹⁾ Op de plaat staan boven het merk de letters I V L, er onder de naam. ²⁾ Het monogram is niet ingeslagen, doch gegraveerd. Zie Dirks. Repertorium I, 635 en de Vrije Fries Dl. IV, blz. 61. ³⁾ Zie blz. 222 v.v.g. ⁴⁾ Er heeft eerst een ander jaartal gestaan.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
310	als 310 a	Toegeschr. aan Frans Aryans ¹⁾ . Beslag van drinkhoorn.	Algem. Stads- Armenhuis Bolsward.	1620 ²⁾ 1625 ?	5 Arti, 129 1900, 51
a		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Oosterlittens.	1626 ?	137
311		Wellicht van denzelfden. Avondmaalsbeker ³⁾ .	Ned. Herv. Gem. Kimswerd.	1649 ? ⁴⁾	
312		Toegeschr. aan Jacob Pietersz. van Leeuwarden ⁵⁾ . Twee avondmaalsbekers, gedat. 1627.	Ned. Herv. Gem. Bolsward.	1627	124 125
a		Met schubben gegraveerde beker.	Mr. C. Römer.	1634	48
b	"	Avondmaalsbeker, gedat. P(ost) M(ortem) 1637.	Ned. Herv. Gem. Arum.	1639	130
313		⁶⁾ Toegeschr. aan Jacob Jacobs. Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1632.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1632	
a		Apostellepel, gedat. 1640.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 894c.	1639	
b		Geuzelepel, gedat. 1644.	Verzameling N. Ottema.	1644	
c	"	Kleine avondmaalsbeker, gedat. 1644.	Ned. Herv. Gem. Ried.	"	132
d		Gegraveerd vierkant trouwkistje, gedat. 1650 en 1685.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1856.	z.v.m.	
e		Langwerpig vierkant trouwkistje.	Wijlen Dr. C. Hofstede de Groot.	"	286
f	"	Dergelijk trouwkistje ⁷⁾ .	Verzameling N. Ottema.	"	285
314		Toegeschr. aan Anne Heerckes. Gegraveerd kinderbekertje, ge- dat. 1639.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1627 1639	
a	"	Twee geuzelepels met pijnappel- knop.	Mr. H. de Visser.	1651	416
b		Bekertje als onder N ^o . 314.	Meegedeeld door wijlen F. Bakkers.	z.v.m.	

¹⁾ Burger geworden in 1620, noemt zich later Riemersma. ²⁾ Het jaartal boven de streep is dat der vroegste vermelding. ³⁾ „D. Regnerus Lollides Predikant in Kimswart en Gerti Olesti sin Huisvrouw”. ⁴⁾ De letter is onduidelijk. ⁵⁾ Zie blz. 138 Leeuwarden A N°. 50. ⁶⁾ Dit merk vertoont n.l. groote overeenkomst met dat van Jacob van plaat I, zie blz. 250, N°. 364, terwijl de lepel N°. 313a, bovendien „IACOBVS” gemerkt is. ⁷⁾ Afgeb. Friesch Zilver, blz. 90.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
315		Rank drinkbekertje op voet.	Eene Portugeesch-Israël. Gemeente.	1639	
a		Kleine gegraveerde drinkbeker.	Verz. N. Ottema. Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6737.	1648	66a
316		Toegeschr. aan Lolle Jeltjes. Brandewijnkom, gedat. 1662.	N.N.	1624 1645	
a		Apostellepel met St. Johannes.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 105.	z.v.m.	
317		Toegeschr. aan Intien Pyters ¹⁾ . Achtkante brandewijnkom.	N.N.	1648 1648 z. st. keur ²⁾	343
318		Twee bekertjes, gedat. 1648.	Algem. Stads- Armenhuis Bolsward.	1648	46 Arti 1880. 191
a		Achtkante brandewijnkom.	Mevrouw Wed. E. A. Sleyster-Etty.	1665	329
b		Dergelijke brandewijnkom, gedat. 1668.	Mr. R. A. Fockema.	1668	339
c		Achtkante brandewijnkom.	Frans Smulders.	1670	340
d		Dergelijke brandewijnkom, ge- dat. 1700.	H. P. Doode- heefver.	1671	
e		Trouwkistje.	Kunsthandel.	1672	
f		Vijf lepels.	Verzamelingen A. O. v. Kerkwijk, N. Ottema en N.N.	z.v.m.	414 415
319		¹⁾ Kleine gegraveerde beker.	P. de Clercq.	1649	58
320		Twee collecteschalen, gedat. 1654.	Ned. Herv. Gem. Bolsward.	1654	214 Arti, 852 1900, 465
a		Kleine avondmaalsbeker, gedat. 1658.	N. H. Gem. Itens. Friesch Museum Inv. N ^o . 8024.	1657	144
321		¹⁾ Gedreven brandewijnkom met deksel.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 246.	"	

¹⁾ Meester te Franeker. Zie blz. 227. ²⁾ Omdat het wellicht werk van buiten was zonder wapen gekeurd; de uitgebroken jaarletter is echter die van Bolsward. ³⁾ Voor dit merk komen Frans Rienks Baardt (verm. burger 9 Jan. 1629; er staat slechts Frans Bart in 't burgerboek) en Folkert Rochus (burger in 1617) in aanmerking. ⁴⁾ Johannes Foppes te Leeuwarden (B. N°. 35), afkomstig van Bolsward, gebruikte een ster(6) als merk. Men zou daarom geneigd zijn dit merk toe te schrijven aan Fonger Foppes Inthiema, die echter eerst in 1658 meester werd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
321 a		Beslag van drinkhoorn.	Mr. P. A. V. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1657	6
b		Achtkante brandewijnkom met barok ooren.	Wijlen Baronesse van Tuyl-Boreel.	1659	
c	"	Ovaal met mythologische voor- stelling gedreven pruiken-schui- erblad.	Douai ^{re} Gravin v. Limburg Stirum-Mulier.	j.l. onl.	713. Arti 1880, 654
322		Wellicht Epke Meyes. Avond- maalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Terkaple- Akmarijp.	1667 1667?	136
323		¹⁾ Achtkante brandewijnkom.	Premela & Hamburger.	1670	
324		Toegeschr. aan Jan Jansen Olt- hoff. Avondmaalsbeker, gedat. 1671.	Ned. Herv. Gem. Gorredijk.	1668 1671	161
a	"	Langw. vierkant trouwkistje.	Tjitze Bouma.	z.v.m.	294
325		Claes Fransen Baardt ²⁾ . Gedreven ampullenblad, gesign. C. Baardt.	St. Martinuskerk Bolsward. Bkl. Aartsbissch. Mus.	1654 1677	100
a	"	Gedreven brandewijnkom met deksel, gesign. C. Baardt fec ³⁾ .	Meyr. C. Steen- gracht van Oostcapelle.	1679	350
b	"	Ampullenblaadje, gedat. 1679.	R.-K. Parochiekerk Harlingen.	"	101
c	"	Met bloemen in vakken gedreven schotel ⁴⁾ .	Friesch Museum. Inv. N ^o . 8023. Afk. N. H. G. Itens.	1681	215
d		Gedreven schotel ⁵⁾ , gesigneerd C. Baardt.	Meyr. P. A. de Blocq van Scheltinga. Bkl. Gem. Mus. Haag.	"	79 Arti 1880, 291
e		Gedreven kandelaarvoet ⁶⁾ , ge- sign. C. Baardt, fec.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 213.	1690	611
f	z.m.	Gedreven schuierblaadje, gesign. C. Baardt, fec.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 214.	z.v.m.	714 Arti 1880, 655
326 als 326a		Brandewijnkom.	Coll. Fitz Henry N ^o . 2127.	1670	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1692.	Mr. A. W. Romkes.	1679	

¹⁾ Van dit merk bestaat een nabootsing (ruwe grond), zie blz. 302. ²⁾ Volgens de Voorloope Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, Dl. IX, blz. 45, zijn te Bolsward in de H. Franciscuskerk nog aanwezig: een ciborie en een hostiebusje door Cl. Baardt. ³⁾ Afgeb. in het Oudk. Jaarboek 1928, Januari, blz. 92. ⁴⁾ Idem, blz. 90. ⁵⁾ Afgeb. in de Inl. tot de Gesch. der Ned. Edelsmeedkunst van C. J. A. Begeer, blz. 11, maar aldaar onjuist gedateerd.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leenwården 1927, (of)
327		Avondmaalsbeker, gedat. 1681.	Ned. Herv. Gem. Wommels.	1680	164
328		Avondmaalsbeker, gedat. 1688.	Ned. Herv. Gem. Schraard.	1688	172
329		Toegeschr. aan Harcke Baerd ¹⁾ . Achtkante brandewijnkom, gedat. 1688.	Verzameling N. Ottema.	± 1684 1688	342
330		Twee avondmaalsbekers, gedat. 1695.	Ned. Herv. Gem. Workum.	1695	176 177
a		Lepel met geslingerden steel.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
331		Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1702.	Wijlen Mevrouw B. J. W. Bijleveld- van der Vliet.	1702	
332		Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1707.	Premela & Hamburger.	1707	
333		Brandewijnkom.	H. M. de Koningin- Moeder.	1719	
334		Met bloemen gedreven theepot, gedat. 1729.	Verzameling N. Ottema.	1729	
335		Ovale gedreven brandewijnkom en tafelsilver.	No. 1370 veiling Fr. Muller, Nov. 1915 en Mevr. Hanegraaf- Wichers.	1735	
a	"	Twee lepels, één gedat. 1736.	Verz. N. Ottema en Mr. J. E. Hoekstra.	z.v.m.	417
b	"	Ovale L.XIV brandewijnkom.	Johs. W. Bruinsma.	1744	402
c		Gedreven brandewijnkom.	Wijl. Mevr. Boreel van Hogelanden- van Weede.	1746	
336		Doopbekken, gedat. 1757.	Ned. Herv. Gem. Schraard.	1757	248
337		²⁾ Vierkante gedreven thee- bus.	Frans Smulders.	1716	800
a	"	Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	434

¹⁾ Harcke Baert was een zoon van Claes Fransen Baardt, en een kleinzoon van Frans Riencks Baardt. Rienck Fransen Baardt komt niet in aanmerking, daar hij 16 Mrt. 1685 was overleden. Ned. Leeuw 1930, kol. 149 en 151. ²⁾ Een met dit merk geteekend vierkant thee-
busje van 1730 heeft op den schuifbodem den naam Regneeris Fockkens. Zie Friesch
silver, blz. 45.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
b	als 337	Geboortelepel. (later) gedat. 1807.	F. Rinia van Nauta.	z.v.m.	
338		Toegeschr. aan Pyter Pytersen Horreus. Groote gedreven spoeikom.	Mr. H. C. v. Kleffens.	1693 1720	853
a		Gedachtenislepels.	N.N.	z.v.m.	442 444
339		Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1721.	G. Schoonhoff.	1722	375
a	"	Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	443
340		L. XIV wierookvat, gedat. 1725.	Aartsbis- schoppelijk Museum.	1725	107
341		Toegeschr. aan Egbertus Teekden- burg. Twee altaarkandelaars.	St. Francis- cuskerk, Bolsward.	1721 1725	98
a	"	L. XIV wierookscheepje, gedat. 1732.	Aartsbis- schoppelijk Museum.	1731	108
b		Ovale L. XIV brandewijnkom.	I. Popma.	1732	392
c	" v. c.	¹⁾ Dergelijke brandewijnkom.	Mevrouw D. Harmens- Hannema.	1754	391
d	als h	Twee halve bloemvazen.	St. Francis- cuskerk, Bolsward.	1740	
e	"	Mesje.	Mr. J. N. J. E. Heerkens Thyssen.	z.v.m.	
f		²⁾ Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1738	
g		Twee altaarkandelaars.	R.-K. Parochiekerk Irnsaum.	1743	den Bosch 1913, 212
h		Gedreven roomkom.	G. Schoonhoff.	z.v.m.	842
342		Gedreven theeketeltje.	Mevrouw Wed. E. Sluyterman- Potma.	1729	759

¹⁾ Vermoedelijk was dit merk als f of g. ²⁾ Omdat Egbert ook als Ybert geschreven wordt, zullen de merken 341—341h wel aan denzelfden meester behoord hebben.

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. Vervvaardigd in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
342 a	als 342	Geboortelepel, gedat. 1713.	Friesch Museum, Cat. 1909, N°. 1017.	z.v.m.	
b	"	" " 1721.	Friesch Museum, Inv. N°. 7848.	"	
343		Geboortelepel, gedat. 1728.	Friesch Museum, Inv. N°. 7845.	1734	
344		Gedreven L. XIV roomkommetje.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
345		¹⁾ Bureau-blakertje.	N.N.	"	
346		Geboortelepel, gedat. 1754.	H.	1742	
347		Toegeschr. aan Evert Wiarda ²⁾ . Drie avondmaalsbekers, gedat. 1745.	Doopsgez. Gem. Staveren.	1747 ³⁾ 1745	194
348		Toegeschr. aan Jacob Doedes. Drie avondmaalsbekers, gedat. 1745.	"	1740 1745	193
349		Toegeschr. aan Lauwerens Ja- cobs (Ringnalda). Gedreven L. XIV brandewijnkom.	Verzameling N. Ottema.	1744 1746	
350		Aan denzelfden meester toege- schreven. Brandewijnkom.	N.N.	1751	
351		⁴⁾ Ovale L. XV brandewijnkom.	H. M. Nijk.	1788	389
352		Dirk W. Brouwer (van Workum).		1798	
a	z.m.	Filigreinen beker (zijn proefstuk) gemerkt: D.B. 1798 ⁵⁾ .	Friesch Museum, Inv. n°. 7840.	z.v.m.	1877 blz. 250
353	BE	Bernardus Eerdmans, g.- en z., 51 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. Keurkamer Bolsward 1807—'12.	geen datum	
a		Twaalf paar dubbellof tafel- zilver.	N.N.	1809	
b	"	Manenkam, gedat. 1794.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	

¹⁾ De ns. 343—345 behoorden mogelijk aan één meester. ²⁾ Er wordt in 1747 een Evert Wiarda gildebroeder te Harlingen. ³⁾ Volgens de copie van den heer Bakkers. ⁴⁾ Wellicht H. Braam van Ysbrechtum (Zie blz. 300 N°. 739). Dit merk heeft groote overeenkomst met N°. 1271, Leeuwarden B. ⁵⁾ Geschenk van de dochters van Sir Laurens Alma Tadema.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
353 c	BE en manne- tje in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
354	SW	S(ytze Djurres) Westerbaan, z., 34 jr. Dit was zijn teeken in 1807. In 1810 ook g.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	geen datum	
a	" V. C.	Taschbeugel met haak.	Dames Wiersma.	z.v.m.	527
b	SW en lucht- hoorn in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ¹⁾ .	15 Juli	
c		Avondmaalsschotel, gedat. 30 Mey 1813.	Ned. Herv. Gem. Arum.	1812-'13	
355	FS	F(oppe) Soutman ²⁾ , g.- en z., 43 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	<u>1789</u> z. datum	
356	CK	C. Keileman ³⁾ , z., 30 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	"	geen datum	
357	E	H(enricus) Eerdmans ⁴⁾ , g.- en z., 28 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	"	"	
358	AI	Ate (Dirks) Jorritsma, z., 66 jr. Dit was zijn teeken omstreeks 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	<u>1773</u> z. datum	
a		Toegeschr. Vier halve bloemva- zen en plaquette.	R.-K. Parochie- kerken, Workum en Bolsward.	z.v.m.	111 116 117
b	"	Gedachtenislepel en langw. vierk. trouwklisjtje.	N.N. en W. A. Boers.	"	447
359	JA en anker in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
360	MB	Taede van Manen, z., 43 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	<u>1787</u> z. datum	
a		Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	443
b	VM en paarde- kop in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ⁴⁾ .	15 Juli	
361	AE	Albert Eerdmans ⁵⁾ , g.- en z., 24 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	20 Nov.	

¹⁾ Wordt hierin foutief Bernardus genoemd. ²⁾ Nog vermeld in 1811, maar niet meer in het Fransche Stamboek. ³⁾ Zie blz. 293. ⁴⁾ Hierin geen voornaam vermeld. ⁵⁾ Deze inschrijving werd vernietigd (Zie blz. 293). 20 Nov. 1811 volgde opnieuw inschrijving.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in — Ingeschreven	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
361 a	AE en kop van vliegend hert in $\diamond$	Dit werd het teeken van Eerd- mans Jr. in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
362	GM en pipedop in $\diamond$	G. van Manen, z. Dit was zijn teeken in 1813.	"	13 April	

Voor namen van meesters van wie ik geen enkel werkstuk vond, zie men „Friesch Zilver” van den heer Ottema.

BOLSWARD GILDETEEKEN

1e ALPHABET	2e ALPHABET	3e ALPHABET	4e ALPHABET
± 1604 tot	1632 A	1652 als 1645 A	1673 A
	1633 B	1653 " B	1674 B
	1634 " C	1654 " C	1675 G ¹⁾
	1635 " D	1655 D	1676 D
1609 C	1636 " E	1656 E	1677 E
	1637 " F	1657 F	1678 " F
	1638 " G	" F ¹⁾	1679 G ¹⁾
	1639 " H	1658 " G	1680 " H
	 H	1659 H	1681 " I
	" H	1660 " I	1682 " K
	1640 " I	1661 " K	1683 " L
	1641 " K	1662 " L	1684 " M
	1642 " L	1663 " M	1685 " N
	1643 " M	1664 " N	1686 " O
	1644 " N	1665 O	1687 " P
	1645 O	1666 " P	1688 " Q
	1646 " P	1667 " P ?	1689 " R
	1647 " Q	1668 " R ¹⁾	1690 S
1627 R	1648 " R	1669 " S	1691 T
	1649 " S	1670 U	1692 V
	1650 " T	" U	1693 W
	1651 " V	1671 V	1694 X
1631		1672 W	

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden.

¹⁾ Sterk gedoubleerd. ²⁾ Deze letter was oorspronkelijk een P. ³⁾ Deze letter was oorspronkelijk een C. ⁴⁾ Zie 1675.

GILDETEEKENS								
5e ALPHABET			6e ALPHABET			7e ALPHABET		
1695		¹⁾ A	1716		A	1736	als 1735	als 1735 A
1696		B	1717	als 1719	als 1719 	1737	"	" B
1697		C	1718	"	" C	1738		
1698		D	1719		 	1739	"	" D
1699		E	1720	"	" E*	1740	"	"
1700		F	1721	"	" F*	1741	"	" F
1701		G	1722	"	" 	1742		
1702		 	1723	"	" H	1743		
1703	"	I	1724	"	" I	1744	"	"
1704	"	K	1725	"	als 1729 K*	1745	"	" K*
1705	"	L	1726	"	" L	1746		
1706	"	M	1727	"	" M	1747	"	" M
1707		 	1728	"	" N	1748	"	" N
1708	"	O	1729		 	1749	"	" O
1709	"	P	1730	"	" P	1750	"	" P
1710	"	Q	1731	"	" Q*	1751	"	" Q*
1711	"	R	1732	" en als 1735	" R*	1752	"	" R
1712	"	S	1733	"	" S			
1713	"	T	1734	"	" T*			
1714	"	V	1735		 			
1715	"	W						

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leuwarden.

¹⁾ Friesland ontbreekt. Dit merk werd eerst 12 Maart 1695 voorgeschreven; de afgebeelde merken zullen dus vóór dien datum aangebracht zijn.

GILDETEEKENS

8e ALPHABET				9e ALPHABET		10e ALPHABET	
1753	als 1735	als 1735	A	1778	<i>A</i>	1795	<i>a</i>
1754	"	"		1779	<i>B</i>	1796	<i>b</i>
1755	"	"	C	1780	<i>C</i>	1797	<i>c</i>
1756	"	"	D	1781	<i>D</i>	1798	<i>d</i>
1757	"	"	E*	1782	<i>E</i>	1799	<i>e</i>
1758			F	1783	<i>F</i>	1800	<i>f</i>
1759			G	1784	<i>G</i>	1801	<i>g</i>
1760			H	1785	<i>H</i>	1802	<i>h</i>
1761			I	1786	<i>I</i>	1803	<i>i</i>
1762			K	1787	<i>K</i>	1804	<i>k</i>
1763			L	1788		1805	<i>l</i>
1764			M	1789	<i>M</i>	1806	<i>m</i>
1765			N	1790	<i>N</i>	1807	<i>n</i>
1766			O	1791	<i>O</i>	11e ALPHABET	
1767			P	1792	<i>P</i>		
1768			Q	1793	<i>Q</i>	1807	
1769			R	1794	<i>R</i>	1808	
1770			S	1795	<i>S</i>	1809	
1771			T			1809 April	
1772			U			1810 Jan.	
1773			V			1811 Jan.	<i>c</i>
1774			W			1812 Juli	
1775			X				<i>d</i>
1776			Y				
1777			Z	De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden in gebruik.			

¹⁾ Voor andere mogelijke combinaties, zie „Merken Amsterdam”, blz. 140.

DOKKUM MEESTERTEEKENS					
N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
363		Piet'.	Gildeplaat I		
364		¹⁾ Jacob.	" "		
365		Claes Jansz.	" II		
366		Wibe Dircsz.	" "		
367		Janis Sciurt.	" "		
368		Iepe Jansz.	" "	1576	
369		G.... I....	" III		
370		²⁾ Jan Jelles.	" "		
371		Lambert Hendricks.	" "		
372		Langw. vierkant trouwkistje.	Friesch Museum, Cat. 1909, N ^o . 13.	1643	
373		Toegeschr. aan Paulus Zacharias ³⁾ Achtkante brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tayll-Boreel.	1647	
a.		Gegraveerde beker.	Vict. and Alb. Museum N ^o . 3636-56.	1648	
b.		Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1654.	D. E. Meindersma.	1654	331
c.		Bierpul met oor en deksel.	Mr. H. C. v. Kleffens.	1666	32

¹⁾ Dit merk vertoont groote overeenkomst met N°. 313, blz. 239. ²⁾ Dit is hetzelfde huismerk als N°. 21, blz. 136. ³⁾ Gehuwd Febr. 1646 als Mr. g. met Catharina van Oosten, dr. van Andries Bronga. Wordt in 1669 genoemd „affgaende Olderman de Olde Burgemr”.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
374		Toegeschr. aan Hendrick Jansen Sypma. Gegrav. lage beker, gedat. 1666.	Mr. R. A. Fockema.	1666	
375		Toegeschr. aan Thomas Sibrant Hicht ¹⁾ . Broodschotel, gedat. 1708.	Ned. Herv. Gem. Lutfewoude en Augsbeurt.	1675 ²⁾ 1677	228
a	..	Avondmaalsschotel, gedat. 1682.	..	1682	165
376		Toegeschr. aan Claas Crans, Komfoortje.	Mr. R. A. Fockema.	1738 1752	
377		Toegeschr. aan Hendrik Beerns Ronner. Theepotje.	Mr. H. W. v. Sandick.	1738 1762	
378		Toegeschr. aan Saco Visscher. Gedreven theepot en vork.	Dr. K. Klaasesz en N.N.	1764 1772/73	780 979
a	V. C.	Taschbeugel en twee suikerstrooiers.	J. J. van der Mey.	z.v.m.	530 934
379		Toegeschr. aan Jochum Minnis van der Werf ³⁾ . Lepel van een schippersgilde.	Verzameling N. Ottema.	1774 1777	
380		Saco van Aalsum. Avondmaalsbeker, gedat. 1780.	Ned. Herv. Gem. Nes (W.D.).	1774 1780	200
a	..	Twee collecteschalen, gedat. 1786.	Ned. Herv. Gem. Heerenveen (Schoterland).	1786	261
b	..	Dit was zijn teeken in 1807, z., 57 jr.	Reg. keurkamer Dokkum 1807/12.	21 Aug.	
c	A in schild	Bij dit merk staat niet aange-teekend, wanneer in gebruik genomen.	..		
d		Wellicht van Saco van Aalsum. Gedachtenislepels.	Mevr. A. M. Hannema-Six en Ir. M. R. Idema Greidanus.	z.v.m.	453 454
381		Klaas Djurrema. Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1800.	W. Voet & Zonen.	1773 1782	
a		Drie schoengespens.	Friesch Museum Inv. N ^o . 1068 en Verz. N. Ottema ⁴⁾ .	z.v.m.	579
b	..	Dit was zijn teeken in 1807, g.- en z., 73 jr.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-12.	21 Aug.	

¹⁾ Was in 1681 keurnr., in 1682-83 gemeensman. ²⁾ Het jaartal boven de streep is dat der vroegste vermelding. ³⁾ Zie Johannis van der Werf, N°. 388. ⁴⁾ Eén met de gekroonde O van 1807.

*vermijde
teken*

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
381 c	DD en ? in ◇	¹⁾ Dit werd zijn teeken in 1812.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
382		Minne Stevinga. Stadssleutel van Dokkum.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 120.	1807/'09	
a	"	Dit was zijn teeken in 1807, g.- en z., 30 jr.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
b		Bij dit teeken staat niet aange- geven wanneer in gebruik ge- komen.	"		
c	MS en maan in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
383		C. Visscher. Dit was zijn teeken in 1807, z., 36 jr. ²⁾ .	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.		
384	als a	Jippe (K.) Smedema, g.- en z. ³⁾ , 57 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	"	1781 ⁴⁾ 21 Aug.	
a		Châtelainehaak.	Firma H. C. W. Tulleners E. Lz.	1809	
b		Châtelaine met garnituur.	Hessel Heslinga.	z.v.m.	552
c	IS en hamer in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
d		Avondmaalsbeker, gedat. 9 Au- gustus 1812.	Ned. Herv. Gem. Nes (W. D.).	1812/'13	211
385		⁴⁾ Harmen Flierl, g.- en z., 49 jr. Dit was zijn merk in 1807.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
a	HF en boom in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
386		Jan Goslings, g.- en z., 43 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	1790 ⁵⁾ 21 Aug.	
a		Gedachtenislepel.	S. Sytsma.	z.v.m.	455
b	IG en koren- schoof in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	

¹⁾ In het Stamboek is niet vermeld welk figuur bij de letters voorkwam. De teekening ervan is onduidelijk. ²⁾ Hij stierf 27 Nov. 1809. Wellicht is hem N°. 581, Cat. 1927 toe te schrijven. ³⁾ In 1810 alleen zilversmid. ⁴⁾ Een groote schoengesp, Inv. Friesch Mus., N°. 2872, heeft mr. teeken N°. 385 (de H. uitgebroken) en Fransche

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in Ingeschreven	N°, Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
387		E. J. van der Werf, z., 25 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	16 Sept.	
388	EV en scheep- je in ◇	Johannes van der Werf, z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
389		Freerk van Goch, g.- en z., 52 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
a		Dit werd zijn teeken in 1809.	„	1 Juli	
b	FG en granaat- appel in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ¹⁾ .	15 Juli	
390		Jacobus Doekis Smeding (v. Leeu- warden), g.- en z., 35 jr. Dit was zijn teeken in 1811.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	25 Mei	

Voor namen van meesters van wie ik geen enkel werkstuk vond, zie men „Friesch Zilver“, blz. 63. De daarin niet vermelde Uldrich Oebelss g.-geb. te Leeuwarden (zie blz. 14 en 25) wordt 28 (29? 30?) 1611 burger van Dokkum.

VOORBEELDEN VAN DOKKUMER KEUREN

1643	 	1752	
1647	 	1762	
1648	 	1772	 " "
1654	 	1777	
1666	 	1782	
1677	 	1807/'09	
1682	" 	1809	

waarborgteekens. Hierdoor toevallig, nauwkeurig, te dateeren tusschen 12 Juni en 15 Juli 1812. ¹⁾ Het jaartal boven de streep is dat der vroegste vermelding, de dagdatum er onder die der inschrijving in het keurkamer-register.

¹⁾ Hierin wordt hij, blijkbaar foutief, Johannes Goch genoemd.

FRANEKER MEESTERTEEKENS					
N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
391		Feike.	Gildeplaat I		
392		Tjaerd.	" "		
393		Frerck.	" "		
394		Haie Jacobs.	Gildeplaat II	1577	
395		} Luckas Janse.	" "	1582	
396					
397		Frans Denisius.	" III		
398		F(eyke) S(imonsz.)	" "		
399		Jan Intiesz.	" "	1588	
400		Jacob Meintis.	" "	1593	
401		Anne Wybrens.	" "	1596	
402		Sytze Jarichs.	" "	1598	
403	OI	¹⁾ Toegeschr. aan Ocke Jansen. Beslag van drinkhoorn.	Wijlen Jhr. Mr. A. F. L. Hora Siccama.	1648 ²⁾ 1657	
a		²⁾ Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Sexbierum.	1659	160

¹⁾ Volgens mededeeling eenmaal van den eigenaar. ²⁾ Het jaartal boven de streep is dat der vroegste vermelding. ³⁾ Zie ook N°. 59 Cat. 1927.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
b		Broodschotel, gedat. 1669.	Ned. Herv. Gem. Sexbierum.	1669	218
404		Toegeschr. aan Agge Jelles Reij- nalda ¹⁾ . Avondmaalsbeker, gedat. 1660.	Ned. Herv. Gem. Franeker.	1658 1660	145. den Bosch 1913, 643
a		Twee kleine broodschotels, gedat. 1665.	"	1664	216a en b
b		Groote broodschotel, gedat. 1667.	"	1667	216c
c		Avondmaalsbeker.	N. H. Gem. Peins. Friesch Museum. Inv. 483d.	1680	
d		Beker.	Mevr. Wed. Bergsma- Bar. ^{***} d'Aulnis de Bourouill.	1681	
e	"	Klein trouwkistje, later gedat. 1786.	D. E. Meindersma.	z.v.m.	309
405		²⁾ Achtkante brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1662	
a		Dergelijk voorwerp.	Mejuffrouw M. Lemke.	1663	348
b	"	Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Dronrijp.	1669	139
406		Toegeschr. aan Otto Douwes. Drie avondmaalsbekers, gedat. 1663.	Ned. Herv. Gem. Franeker.	1648 1663	147 149
a		Lepel met in doorsnede ruitv. steel en St. Andries-figuur.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
407		Toegeschr. aan Pyter Yntis. Avondmaalsbeker, gedat. 1669.	Ned. Herv. Gem. Achlum.	1667 1664	150
408		Beker.	Mevrouw Wed. Mr. K. W. Banga- Stinstra.	1677	
409		³⁾ Toegeschr. aan Taco Jansen Hartog (he.) Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Tzum.	1686 1695	155
410		Toegeschr. aan Joucke Horrius. Gedreven theepot.	Donai ^{re} Gravin van Limburg Stirum-Mulier.	1696 1722	779

¹⁾ Ook Agge Jolles Rijnalda. ²⁾ Zie blz. 197, N°. 6. ³⁾ Zie ook N°. 307 Cat. 1927.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
411		Avondmaalsbeker, gedat. 1723.	Ned. Herv. Gem. Winsum.	1723	188
412		Collecteschaal, gedat. 1734.	Ned. Herv. Gem. Franeker.	1732	242
a		" " "	"	z.v.m.	"
b		Gedreven theepot.	Wijlen J. Bogstra.	1732	
413		Kroon van Onze-Lieve-Vrouwe- beeld.	R. K. Parochiekerk Harlingen.	1736	114
a		Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1753	
b	"	Gedreven theepotje.	Vroeger Mus. v. Kunstnijverheid Haarlem.	1754	
c		Tafeltje, speelgoed.	Medeged. door wijlen F. Bakkers.	z.v.m.	
414		Toegeschr. aan Johannes Ennema. Groentelepel.	Mr. P. A. V. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1724 1740	1029
a		¹⁾ Suikerstrooier.	Ds. F. de Boer.	z.v.m.	
415		Johannis Andringa (van Leeu- warden). Brandewijnkom.	Mr. Dr. J. A. van Royen.	1773	382
416		Toegeschr. aan Joh. Jorritsma. Kroon van Onze-Lieve-Vrouwe- beeld.	R. K. Parochiekerk Harlingen.	j.l. ²⁾ onleesb.	114
a	"	Gedachtenislepels, gedat. 1797 en 1798.	G. van der Went en Jhr. L. M. Schuur- becque Boeye.	j.l. onleesb. — z.v.m.	
b	JJ type?	Dit was zijn teeken in 1807. Kring Harlingen ³⁾ , 58 jr.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
c	JJ en kruis in ◊	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
d		Gedachtenislepel.	N.N.	z.v.m.	447

¹⁾ Wellicht van denzelfden meester als het voorgaande. ²⁾ Overgeslagen met de provin-
ciale Friesche keur, zie blz. 114. ³⁾ Dit beteekent, dat de meester onder het amtsgebied
van de Harlinger keurmeesters ressorteerde en zijn, in dien tijd vervaardigd, volledig gekeurd
werk slechts met het ovale waarborgteeken van Harlingen kan voorkomen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
417	LS type?	Lammert Salverda, z.-kleinw., 47 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kring Harlingen.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
a	LS en duif in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
418	DV type?	Daniel de Vries, g.- en z., 38 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kr. Harlingen.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
419	IRO type?	Jacobus Oosterloo, g.- en z., 37 jr. Dit was zijn teeken in 1808. Kr. Harlingen.	"	18 Mei	
a	JO en halve maan in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
420	MB type?	Meindert Bartels (v. Leeuwarden) g.- en z., 32 jr. Dit was zijn teeken in 1811. Kr. Harlingen.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	17 Mei	
a	MB en sand- looper in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
421	VD en bij in $\diamond$	V. de Vries, z.	"	15 Juli 1812	

VOORBEELDEN VAN FRANEKER KEUREN

1659		1669		1723	
1660		1677		1732	
1662		1680		1736	
1663		1681		1753	
1664		1695		1754	
1667		1722		1773	

¹⁾ De beste merken gecombineerd. ²⁾ Geslagen vóór 12 Maart van dat jaar.

HARLINGEN MEESTERTEEKENS					
N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
422		Albert.	Gildeplaat I		
423		Johannes Gerlof.	" II	1574	
a			" "		
b		Avondmaalsbeker ¹⁾ gedat. 1601.	Ned. Herv. Gem. Berlikum.	z.v.m.	
424		Melger Oostervelt.	Gildeplaat II	1584	
425		Haie Simins.	" "	1582	
426		Vermoedelijk van, denzelfden. Gegraveerde beker.	Mevrouw A. C. S. Land-Fontein.	1615?	50
427		Taede Taedes.	Gildeplaat II		
428		Simon de Valck.	" III	1587	
a	"	Kokosbekortje ²⁾ .	Jkv. A. A. C. C. Grundman Lycklama à Nijsholt	1626?	11 Arti 1880, 106
429		Jacob Alberts.	" "		
430		Bonne Jacobs.	" "		
431		Gerrit Stoffels.	" "		
a		³⁾ Drinkschaal (Hansje in den kelder).	Rijksmuseum, Cat. 1902, N°. 85.	z.v.m.	

¹⁾ „Patronus Belcumannis me fieri fecit 1601. Jan Thoenis Soen Kerck Foecht ende Wilcke Bauckes mede Kerck Foecht Diaken.“ ²⁾ Plaatwerk Arti, pl. 17. ³⁾ Het stempeltje was versleten.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927. (of)
432		S.... T....	Gildeplaat III	1593?	
433		Neenck Dircks.	" "	1593	
434		Tierck Tierdts.	" "	1593?	
435		Jan Reiners.	" "	1595	
436		Sirck Siourtsz.	" "	"	
437		Harmen Eesgis.	" "	1596	
438		Gerben Roelifs Schoef.	" "	"	
439		Frans Johannis ¹⁾ .	" "	1599	
440		Hendrick Jansz ²⁾ .	" "		
a		Trechtersvormig bekertje met wapen van Michiel Adri- aansz. de Ruyter.	Rijksmuseum, Cat. 1902, N ^o . 223.	z. v. m.	
441		Avondmaalsbeker met Acht- brüderthaler van Saksen- Weimar van 1615.	Ned. Herv. Gem. Kinswerd.	+ 1625 f. l. onl. b.	
442		Hooge bierpul met deksel en oor, gedat. 1626.	Jkvr. A. A. en W. C. G. van Eysinga.	1626?	22
443		Achtkante brandewijnkom, ged. 1657.	Veil. Fr. Muller Juli 1915, N ^o . 290.	1657	
a		Achtkante brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1670	
444		³⁾ " "	"	1663	
a	"	Met medaillons gegraveerde be- ker, gedat. 1716.	Verz. N. Ottema Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6763.	1670	60a

¹⁾ Woont verm. in 1600 te Sneek. ²⁾ Het merk staat op den achterkant der plaat. ³⁾ Zie voor een eenigszins hiermede overeenstemmend teeken Leeuwarden C. N°. 9.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
444 b		Trouwkistje.	Moegedeeld door wijlen F. Bakkers.	z.v.m.	
445		Achtkante brandewijnkom.	N.N.	1672	
a		A jour, gegoten huwelijkskistje.	Mr. A. Enschedé.	z.v.m.	
446		Beker met cartouches en spits- werk.	Notaris A. H. Ages.	1685	
a	..	Klein gedreven zoutvat.	M. Onnes van Nyenrode.	1694	Londen 1929, 841b
447		¹⁾ Avondmaalsbeker, gedat. 1707.	Ned. Herv. Gem. Harlingen.	1707	181
a		Gegraveerd huwelijkskistje, ge- dat. 1709.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
448		Tabaksdoos.	Mevrouw Hopperus Buma.	1705	
a	..	Mosterdpot.	H. M. Tromp Meesters.	..	
b	..	Twee avondmaalsbekers, gedat. 1707.	Ned. Herv. Gem. Harlingen.	1707	181
449	als a	Toegeschr. aan Hotze Swerms. Vierkante gedreven theebus.	Johannes Jans Buwalda.	1713	798
a		Doopbekken, gedat. 1717 ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Kimsward.	1717	
b		Gedachtenislepel, gedat. 1710.	Mejuffrouw de Lange.	z.v.m.	
c		Lepel met molen, gedat. 1732.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 894a.	..	
d		Geboortelepel, gedat. 1734.	Verzameling A. O. van Kerkwijk.	..	
e		Boekbeslag, bloemen en vogels.	W. Voet & Zonen.	..	

¹⁾ Vermoedelijk van denzelfden meester als N° 446. De verandering van het merk zal in 1695 (volgens het 3^e art. van het plakaat van Stadhouder Hendrik Casimir) geschied zijn.

²⁾ „Gemaakt uit een besprek van Lieuwke Gerbens Grada in leven huisvrouw van Focke Bartles, A^o 1717”.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
449 f		Lepel van een bakkersgild, gedat. 1783.	Friesch Museum Inv. N ^o . 5161.	"	
g		Roomlepel.	Mevrouw A. C. S. Land-Fontein.	"	834
450		Avondmaalsbeker, gedat. 1756.	Ned. Herv. Gem. Witmarsum.	1716	195
451		Toegeschr. aan Serp Swerms. Twee mosterdpotten.	Mevrouw A. L. Fontein-Trip.	$\frac{1727^1)}{j.l. onlersb. \pm 1725}$	904
a	"	Gedreven roomkommetje.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	z.v.m.	
452		Brandewijnkom.	H. J. Bal.	1723	
453		Wellicht Sybout Buma of Bouma Brandewijnkom.	Mr. A. J. Labouchère.	$\frac{1718}{1731^2)}$	
a		Bonbonbakje, gedat. 1790.	Wijlen Mevrouw J. A. Laan-Prins.	1735	
454		Vierkant gedreven theebusje *).	Verzameling A.O. van Kerkwijk.	1731	795
455		Toegeschr. aan Johannes Span- nenburgh. Gedreven roomkom.	Mr. P. Peereboom.	$\frac{1747}{1740^3)}$	
a	"	Zes vierkante kandelaars.	Mevrouw Wed. D. Harmens- Hannema.	1759	625
b		Vier lepels en vorken.	Mevr. Oldenhuis Gratama-Kymmell.	1768	
c	"	Begrafenislepel, gedat. 1770.	E. V. Jr.	1770	454
d	"	Begrafenislepel.	S. Wybenga.	1774	
e		Lepel met ingeschrooid schelp- ornament.	Mr. N. A. de Lange.	1777	
f	"	Vierkante tabakspot.	Fr. Smulders.	1782	645

¹⁾ Kwam ook grooter voor in 1730. ²⁾ Het jaartal boven de streep is dat der oudste vermelding. ³⁾ Komt nog voor in 1767. ⁴⁾ Afgeb. in de „Inl. tot de Gesch. der Ned. Edelsmeedkunst" van C. J. A. Begeer, blz. 9, maar aldaar onjuist gedateerd. ⁵⁾ Komt voor tot 1784.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. ingeschr. in Vervaaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leenwarden 927, (of)
455	als g	Opengewerkt L. XIV komfoor ¹⁾ .	Mevrouw Wed. F. R. Fontein Tuinhout.	1783	740 ²⁾
456		Groote avondmaalsbeker, gedat. 1775.	Ned. Herv. Gem. Harlingen.	1775	198
a	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	J. F. Roeda.	1807	390
457		Toegeschr. aan Hoyte Jans Lieuwma. Gedachtenislepel, gedat. 1777.	Mevrouw Wed. Mr. K. W. Banga- Stinstra.	1775 1778 ³⁾	
a		Gedachtenislepel.	G. G. Vonk.	1779	
b	"	Tafelzilver.	W. Voet & Zonen.	1782	
c	"	"	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1786	
d	"	Suikerstrooier, speelgoed.	Mejuffrouw de Lange.	z.v.m.	
458		Toegeschr. aan Anne Ypey. Tafelzilver.	Donai ^{re} van Beyma thoe Kingma-Fontein.	1788 1788	
459		Fokke (Hoytes) Lieuwma, g.- en z., 38 jr. Geboortelepel, gedat. 1800.	S. Wybenga.	1795 1804	
a	"	Gedachtenislepel, gedat. 1800.	E. V. Jr.	z.v.m.	
b	"	Gladde peperbus, gedat. 1803.	Jhr. Mr. J. M. van Beyma.	"	908
c	FL type?	Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
d	FHL	Later werd dit zijn teeken.	"	geen datum.	
e		Begrafenislepel, gedat. 1808.	S. Wybenga.	1807-'09	
f		Vierkante trommel.	Kunsthandel.	1810	

¹⁾ Volgens den Cat. ongemerkt. ²⁾ Van N°. 739 werden geen merken afgedrukt. ³⁾ Komt nog voor in 1794.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervvaardigd in	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
459	Fl. en leeuwen- kop in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
460	HM type?	Hendrik Merkelbach, g.- en z., 53 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
a	kleiner dan 460	Dit werd zijn teeken in 1811.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	14 Dec.	
b	HM en hart in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
461	YAY	Yde (Anne) Ypey, g.- en z. ¹⁾ Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
a		Geboortelepel, gedat. 1808.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1807/'09	
462	Een vo- getlje	Jacob Vettevogel, g.- en z., 33 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	1796 18 Aug.	
a	EV en gans in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
463	H type?	Doek(e)le van Hettinga, g.- en z., 32 jr. Dit was zijn teeken in 1807 ²⁾ .	Reg. keurkamer Harlingen. 1807-'12.	18 Aug.	
a	D/H	Later, vóór het einde van 1811, werd dit zijn teeken.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.		
b	V. C.	Wellicht hem toe te schrijven. Châtelaine met garnituur.	Dames M en R. Kuiper.	z.v.m.	555
c	DH en kruis- aar in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
464	Een boom- pje	Tamme de Wit, g.- en z., 37 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
a	DW oranje- boom in kuip in ◇	 Dewis ³⁾ . Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
465	IY type?	Jurjen Yskam(p), g.- en z., 35 jr. Dit was zijn teeken in 1807, hoe- wel hij toen uit zaken was ⁴⁾ .	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.	
a	" kleiner	Dit werd zijn teeken in 1811.	"	16 Juli	

¹⁾ Leeftijd niet ingevuld, is 12 Mei 1809 uit zaken. ²⁾ Later ook vischafslager. ³⁾ Onge-
twijfeld dezelfde persoon als de voorgaande. Hij wordt in 1797 voor 't eerst vermeld. ⁴⁾ 27
Sept. 1808 met hetzelfde teeken weder als zilversmid ingeschreven. Wellicht werd ook zijne
inschrijving vernietigd. Zie n°. 711. Vermoedelijk woonde hij gedurende de hier opgegeven
jaren reeds te Almenum.

HARLINGEN GILDETEEKENS							
1e ALPHABET	2e ALPHABET	3e ALPHABET	4e ALPHABET				
±1604 tot	1632	A	1652	A	1673	als 1672	A
	1633	B	1653	B	1674	"	B
	1634	C	1654	C	1675	"	C
	1635	D	1655	D	1676	"	D
	1636	E	1656	E	1677	"	E
	1637	F	1657	 F	1678	"	F
 G	1638	G	1658	als 1663 ²⁾ G	1679	"	G
	1639	H	1659	"	1680	"	H
	1640	I	1660	"	1681	"	I
	1641	K	1661	"	1682	"	K
	1642	L	1662	"	1683	"	L
	1643	M	1663	 M	1684	"	M
 ¹⁾ N	1644	N	1664	"	1685	"	N
	1645	O	1665	"	1686	"	O
	1646	P	1666	"	1687	"	P
	1647	Q	1667	"	1688	"	Q
	1648	R	1668	"	1689	"	R
1626	 S	S	1669	"	1690	"	S
	1649	T	1670	 T	1691	"	T
	1650	T	1671	"	1692	"	V
	1651	V	1672	 V	1693	"	W
					1694	"	
1631							
De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden.							

¹⁾ De jaarletter was onleesbaar, terwijl in het voorwerp een munt van 1615 was gesoldeerd. ²⁾ Zie blz. 229.

GILDETEEKENEN

5e ALPHABET			6e ALPHABET			7e ALPHABET		
1695	als 1694	A	1716			1736		A
1696	"	B	1717	"	"	1737	"	B
1697	"	C	1718	"	"	1738	"	C
1698	"	D	1719	"	"	1739	"	D
1699	"	E	1720	"	"	1740		E
1700	"	F	1721	"	"	1741	"	F
1701	"	G	1722	"	"	1742	"	G
1702	"	H	1723	"	"	1743	"	H
1703	"	I	1724	zeer bot	"	1744	"	I
1704	"	K	1725	"	"	1745	"	K
1705	scherper dan 1716	als 1716	1726	"	"	1746	"	L
1706	"	M	1727	"	"	1747	"	M
1707	"	N	1728	"	"	1748	"	N
1708	"	O	1729	"	"	1749	"	O
1709	"	P	1730	"	"	1750	"	P
1710	"	Q	1731	blind	"	1751	"	Q
1711	"	R	1732	"	"	1752	"	R
1712	"	S	1733	"	"			
1713	als 1716	"	1734	"	"			
1714	"	V	1735	"	"			
1715	"	W						

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden.

1) Als te Sneek.

GILDETEEKENS											
8e ALPHABET				9e ALPHABET				10e ALPHABET			
1753	als 1740	als 1740	A	1778	als 1768	als 1768		1795	als 1768	als 1788	a
1754	"	"	B	1779	"	"		1796	"	"	b
1755	"	"	C	1780	"	"		1797	"	"	c
1756	"	"	D	1781	"	"		1798	"	"	d
1757	"	"	E	1782	"	"		1799	"	"	e
1758	"	"	F	1783	"	"		1800	"	"	f
1759	{	"		1784	"	"		1801	"	"	g
1760		"	H	1785	"	"		1802	"	"	h
1761		"	I	1786	"	"		1803	"	"	i
1762		"	K	1787	"	"		1804			
1763	"	"	L	1788	"	"		1805			l
1764	"	"	M	1789	"	"		1806			m
1765	"	"	N	1790	"	"		1807			n
1766	"	"	O	1791	"	"		11e ALPHABET			
1767	"	"	P	1792	"	"		1807	{		
1768				1793	"	"		1808			
1769	"	"	R	1794	"	"		1809			
1770	"	"		1795	"	"		1809			
1771	"	"	T					1809			
1772	"	"	U					April			
1773	"	"	V					1810	"	"	
1774	"	"	W*					Jan.			
1775	"	"						1811			
1776	"	"	Y					Jan.	"	"	d
1777	"	"						1812			
								Juli			

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden in gebruik.

*) Deze afslag was versmeed, normaal is die breeder.

HEERENVEEN

MEESTERTEEKENS

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervaardigd in	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
466	JP	Johannes Paulus (Paulides), g.- en z., 43 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.	1 Juli	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1809.	Ned. Herv. Gem. Gorredijk.	1810	208
b	„	Lepel met Caritas.	Jhr. Mr. R. de Beaufort.	z.v.m.	
c	JP twee tortels in 	Dit werd zijn teeken 15 Juli 1812. Z. Toen Paulides genoemd.	Fransche Stamboek.		
467	WW	Wiltje Willems, g.- en z., 57 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.	1 Juli	
468	IPC	Jacob P. Greidanus, g.- en z., 27 jr. ¹⁾ . Dit was zijn teeken in 1807.	„		
a		Twee avondmaalsbekers, gedat. 1805 en 1807.	Ned. Herv. Gem. n. Gorredijk en Langezwaag.	z.v.m.	208 209
469	RE	Reinder Everts, z., 32 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.		
470	PI	Popke H. de Lang g.- en z., 52 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	„		
471	RM	Roel Merks, g.- en z., 34 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	„		
a	RM en penneel in 	Roelof Merkswerf. Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
472	SK	Sytze Klaazes, z., 37 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.		
a	SH en hoefijzer in 	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ²⁾ .	15 Juli	
473	PS	Petrus Joseph Steltman, z., 24 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.		

¹⁾ † 28 Oct. 1810, volgens het keurkamer-register. Hij was een zoon van Petrus J. Greidanus, handelaar in g. en z., (1807 63 jr.) en een broer van Harmen P. Greidanus, die onder N°. 476 volgt. Zie ook de Ned. Leeuw 1930, kol. 341. ²⁾ Hierin geen woonplaats vermeld.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
473 a	PS en stelt in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
474	WDL	Wed. C. H. de Lang ¹⁾ , g. en z., 43 jr. (Anke Drijfhout).	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.		
475	GZ	G. Zandstra, z., Heerenwal ²⁾ . Dit was zijn teeken in 1807.	"		
476	HPG	Harmen P. Greidanus ³⁾ , g.- en z., 23 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	"		
477	WN en trek- schuit in ◇	Willem Nauta, z.	Fransche Stamboek.	15 Juli 1812	
478	DL en hang- slot in ◇	V. de Lang, z.	"	13 April 1813	
479	GV en goepend scheer- mes in ◇	G. van der Val, z.	"	11 Juni 1813	

VOORBEELD VAN HEERENVEENSCH E KEUR

1810

180

C⁴⁾

Het waarborgkantoor Heerenveen werd ingesteld naar aanleiding van artikel 44, van de Wet op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken enz. van 11 Maart 1807 van Koning Lodewijk Napoleon.

Te Heerenveen wordt in 1679 vermeld Hidsert Jans Lauswolt, goudsmid, die van 1682—1715 te Sneek voorkomt. (De Ned. Leeuw 1930, kol. 121).

¹⁾ Een merk CDL, aanwezig op N° 548 Cat. Tent. Leeuwarden 1927, een châtelaine van Meijuffrouw S. Veltheer, is wellicht het teeken van C. H. de Lang geweest. ²⁾ 12 Mei 1807 naar Stavoren vertrokken. ³⁾ Hij was een broer van Jacob P. Greidanus, N° 468. (De Ned. Leeuw 1930, kol. 341). Woont in 1812 te Wolvega. ⁴⁾ De letter werd toevallig niet afgedrukt.

KOLLUM MEESTERTEEKENS

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in Vervvaardigd in Inggeschreven	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927,(of)
480		Goese van Collum.	Gildeplaat II	1577	
481		Luelef Grawaerdt.	„ III	1593	
482		Beker, gedat. 1655.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1855.	1654	
a		Zeskante gelobde brandewijnkom.	H. P. Doode- heefver.	1665?	337
b		Lepel met zittend leeuwte.	Mr. H. C. v. Kleffena.	z.v.m.	
483		¹⁾ Oorijzer, gedat. 1696.	Friesch Museum, Inv. N ^o . 1325, Cat. 1909, n ^o . 49.	„	
484		²⁾ Gegraveerde kroes, gedat. 1712.	Verz. N. Ottema, Bkl. Friesch Mus. Inv. N ^o . 6738.	1654	51a
485		Twee avondmaalsbekers, gedat. 1687 en 1691.	Ned. Herv. Gem.n. Kollum en Surhuisterveen.	1687	171 170
a		Avondmaalsbeker 3).	Ned. Herv. Gem. Westergeest.	z.j.l. 4)	
486		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Gerkesklooster.	„	
487		B. O. Radema, z., 40 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kring Dok- kum.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
a		Dit werd zijn teeken in 1808.	„	8 Oct.	
b		Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
c		Taschbeugelhaak.	Vroeger in het Drentsch Museum 5).	1812-'13	

¹⁾ Door de groote overeenkomst met N°. 482 is dit merk onder Kollum geplaatst. Zie N°. 656, blz. 297. ²⁾ Dit merk heeft groote overeenkomst met N°. 434, blz. 259. ³⁾ „deese beeker behoort die Armen van Westergeest”. ⁴⁾ In plaats van een jaarletter opnieuw het meesterteeken. ⁵⁾ Volgens mededeeling van wijlen mejuffrouw Canter Cremers.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in — Ingeschreven	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
488		Christiaan Faust, z., 42 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kr. Dokkum.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
489		J. L. Faber, z., 28 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kr. Dokkum.	"	21 Aug.	
a		Dit werd zijn teeken in 1808.	"	7 Mei	
b		Dit werd zijn teeken in 1809.	"	10 Juni	
c		Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ¹⁾ .	15 Juli	
490		Pieter Faber, z., 24 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kr. Dokkum.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	21 Aug.	
a		Dit werd zijn teeken in 1808.	"	1 Juni	
b		Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek ²⁾ .	15 Juli	
491		Beerent Boersema ³⁾ , z., 27 jr. Dit was zijn teeken in 1810. Kr. Dokkum.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	1 Dec.	

VOORBEELDEN VAN KOLLUMER MERKEN

1654			
1665?			
1687			
z.j.l.			
z.j.l.			

Den 6en Februari 1655 werd Bronger Brongersma, Meester goudsmid van Collum, burger van Appingadam. Hij was er gehuwd, had een groot gezin en komt daar nog lang voor ⁴⁾.

¹⁾ Hierin wordt hij alleen als J. Faber vermeld. ²⁾ Hierin geen woonplaats vermeld.
³⁾ 12 Mei 1811 naar Holwerd vertrokken. ⁴⁾ Vriendelijke mededeeling van den heer W. J. J. C. Bijleveld.

ONBEKEND
(HOOGST WAARSCHIJNLIJK HEERENVEEN)
MEESTERTEEKENS

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
492		Collecteschaal ¹⁾ .	Ned. Herv. Gem. Tjallebert.	1667	
a		Avondmaalsbeker ²⁾ , gedat. 1668.	Ned. Herv. Gem. Wolvega.	1668	
b	"	Avondmaalsbeker ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Boil.	1669	
c		Avondmaalsbeker, gedat. 1687.	Ned. Herv. Gem. Haskerdijken.	1686	
493		Achtkante brandewijnkom.	Mevr. G. J. van der Vliet-van Wickevoirt Crommelin.	1669	
a	"	Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Langezwaag.	"	156
b		Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1683.	Wijlen Mevr. B. J. W. Bijleveld- v. d. Vliet.	1682	
494		Toegeschr. aan Hidsert Jans Lauswolt. Groote gegraveerde beker.	H. M. de Koningin- Moeder.	1671	
a		Avondmaalsbroodschotel, gedat. 1681.	Ned. Herv. Gem. Grouw.	1680	223
b		Achtkante brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	z.j.l. ⁴⁾	
c	"	Serpentijnsteen en beker met zil- veren beslag.	Mr. A. D. H. Fockema Andreae.	z.v.m.	27

Boil en Noordwolde vormden vroeger één gemeente. Bij de scheiding der kerkelijke gemeenten kreeg elke gemeente een beker.

¹⁾ „Toen Jacobus Bouricius grietman van AEngwirden en Dominicus Ensius domine was”. Jacobus Bouricius was grietman van Engwirden van 17 Juli 1657-1672 (Zie Nieuwe Naamlijst van Grietmannen door Jhr. Mr. H. Baerdts van Sminia. Leeuwarden 1837, blz. 339).

²⁾ „Kerke beker van Wolvegae / Jonnegae / Nylamer en Nyeholtwolde 1668. Johannes Cleyeborgh Pastor Wolvega c.a., Claes Hendriks Jan Lyklen Diakenen, Gerryt Gerrys Echten Hans Saekes, Ouderlingen”. ³⁾ „Casparus Weilichius (Willichius) Eccles Noordwoldanes” en bij de afbeelding der kerk „Comannxis-Kercke x Beker x van x Noordwolde”.

⁴⁾ In plaats van een jaarletter opnieuw het meesters teken.

VOORBEELDEN VAN KEUREN VAN ONBEKEND

(HOOGST WAARSCHIJNLIJK HEERENVEEN)

1667			
1668			
1669			
1671			
1680			
1682			
1686			
z.j.l.			

SLOTEN
MEESTERTEEKENS

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON — EIGENAARS.	Vroegste vermelding	Mr. in — Vervaardigd in	No. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
495		Lenert.	Gildeplaat I			

Van mogelijk later te Sloten werkzaam geweest zijnde meesters is mij niets bekend. Ook zag ik geen voorwerpen waarop een met het wapen van Sloten (burcht op twee gekruiste sleutels) overeenstemmend keurteeken.

SNEEK MEESTERTEEKENS

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in — Vervaardigd in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
496		1) Jarich	Gildeplaat I		
497		Willé.	" "		
498		2) Jan.	" "		
499		Frans.	" "		
500		Dirck Jans.	" III		
501		3) Jan Jansen.	" "		
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1590.	Ned. Herv. Gem. Oldeberkoop.	z.v.m.	119
502		Sipke Ugesz.	Gildeplaat III	1587	
503		P.... R....	" "	1588	
504		H.... M....	" "		
505		Frans Jans.	" "	1591	
506		Jan Simens.	" "	1593	
507		Claes Pybes.	" "	1596	
508		Folker Jans.	" "	1599	

1) Versprongen. 2) De figuur lijkt een versprongen lelie. 3) Zie blz. 295, N°. 627 en blz. 297, N°. 705.

N ^o .		MEESTERS — VÓORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in Oudste verm. Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
509		Augustin Claesen (Verbeeck).	Gildeplaat III ¹⁾	1599	
510		Toegeschr. aan Jan Doedes. Kleine gegraveerde beker.	Wijlen Dr. C. Hofstede de Groot.	1608?	40
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1641 ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Oosterwolde.	1641	
b		Beker, gedat. 1646.	N. van Heloma J. Az.	1645	
511		³⁾ Dit merk komt ook voor op bo- vengenoemden beker.			
510 c		Schuttersbeker.	Medegedeeld door wijlen F. Bakkers	z.v.m.	
512		Lepel met gedeeltelijk platten en gedraaiden steel.	Verzameling N. Ottema.	1622	412
513		Beker met gegrav. voorstelling van het beleg van Maastricht ⁴⁾ .	Wijlen Jhr. A. F. L. Hora Siccama.	1632	
a		Achtkante brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	1667	
b	"	Genzelepel.	J. P. Meyer.	1671	
c		Achtkante brandewijnkom, ge- dat. 1677.	Vict. and Alb. Museum N ^o . 3638/1856.	1675	
d	"	Genzelepel.	Dr. E. J. v. Welderren Baron Rengers.	1683?	
e	"	"	Museum Boymans.	z.v.m.	
514		Toegeschr. aan Jan Jansen Oldt- hoff. Gegraveerde beker, gedat. 1633.	Mevrouw Wed. E.A. Sleyster-Etty.	vóór 1641 ⁵⁾ 1627?	42
515		Toegeschr. aan Toenis Gerryt Robijnsma. Achtkante brand- ewijnkom, gedat. 1771.	Museum Boymans.	vóór 1641 1632	
a		Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Britswerd en Wieuwerd.	1661	158

¹⁾ Het merk staat op den achterkant der plaat. ²⁾ Vermoedelijk te lezen „Albert Barels IL. (Be)rnardus Holtrup pastor cum suis me fieri fecit 1641". Het is niet onmogelijk dat N°. 510b aan Dirk Jansen Filensys toebehoorde. ³⁾ Dit is vermoedelijk een later bijgeslagen merk. Waarschijnlijk niet het in het 1e art. v. b. plakaat van 1695 bedoelde herkeuringsteeken (zie blz. 126), daarvoor lijkt het mij te groot. ⁴⁾ Door Prins Frederik Hendrik aan één zijner officieren vereerd (volgens mededeeling van den vroegeren eigenaar). ⁵⁾ Het jaartal boven de streep is dat der vroegste vermelding.

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N°. Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
516		Toegeschr. aan Wyger Jansen van Isens. Molenbeker.	H. M. de Koningin Moeder.	1648 1646	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1648.	Ned. Herv. Gem. Ried.	1648	135
b		Beker, gedat. 1647.	W. Wiersma.	"	
c	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1656.	Ned. Herv. Gem. Koudum.	1656	143
d		Lepel, zeskante steel met grooten pijnappel.	Verzameling N. Ottema.	z.v.m.	
517		Wellicht ook aan Wyger Jansen toe te schrijven. Achtkante brandewijnkon.	Mevrouw M.-K.	1656	
518		Doopbekken.	Ned. Herv. Gem. Balk.	± 1675 z.j.l.	219
a	"	Broodschotel.	"	"	220
519		¹⁾ Doopbekken.	Ned. Herv. Gem. Ysbrechtum.	1681	221
520		Avondmaalsbeker, gedat. 1685.	Ned. Herv. Gem. Rauwerd.	1685-'86	168
a	"	Avondmaalsbeker, gedat. 1686 ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Bosum.	"	
521		Gedachtenislepel, gedat. 1687.	Verzameling A.O. van Kerkwijk.	z.v.m.	427
a		Gedreven roomkom.	Mr. A. R. Dorhout Mees.	1715	
b		Ovale met goudrons gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1719	
c	"	Brandewijnkom, gedat. 1745.	Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg.	1720	
d	"	Langw. vierkant trouwkistje.	Julia-Jan- Wouter-Stichting. Oudeschoot.	z.v.m.	295

¹⁾ De vogel had een kop blijkens een tekening ervan door den heer Ottema, op den af-
druk echter niet. ²⁾ „De Diaconie Beecker van de Gemeente Christi tot Bosum gemaekt
A° 1686. De drinkbeker des Heeren is het Nieuwe Testament in sinen bloede. Lu(cas) Cap.
22/20. Als aldaer de predicaant F. Gellides. Kerckendienaren waren de ouderlingen T. Claessen
en C. Blanckema. De diakenen I. Sioerds en D. Dirckssen. De schoolm^r T. Tietes“.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
521 e	als 521b	Geboortelepel.	Mejuffrouw E. M. Fontein.	z.v.m.	
f	"	Châtelainehaak.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	"	
g	"	Oorijzer.	Friesch Museum. Inv. 1059.	"	
522		Toegeschr. aan Hidsert Jans Lauswolt. Ovale brandewijnkom, met strikooren, gedat. 1692.	Gemeente Sneek.	1682 1692	353
a	"	Brandewijnkom, wapens „Terwischa en Bauckema“.	Verz. N. Ottema, Bkl. Friesch Mus., Inv. 6671.	"	352
523		Toegeschr. aan denzelfden. Achtkante brandewijnkom.	H. P. Doode- heever.	1698	349
524		Toegeschr. aan Jentie Harings Biltsyus. Achtkante brandewijnkom.	H. Smidt van Gelder.	1707 1708	346
a		Ovale brandewijnkom, gedat. 1712.	Dr. E. J. v. Welderen Baron Rengers.	1712	363
b		Ovale met vakken gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1716	
c		Mosterdpot.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1721	
d		Ovale met vakken gedreven brandewijnkom.	Tj. Bouma.	1738	366
e		Lepel, gedat. 1726.	Dr. Luyking.	z.v.m.	
525	als a	Toegeschr. aan Feddo Edema ¹⁾ . Ovale met vakken gedreven brandewijnkom.	H. Booterkooper.	1704 1708	367
a		Twee achtk. brandewijnkommen.	H. Smidt van Gel- der en W. J. R. Dreesmann.	1724	348
b		Brandewijnkom.	Wijlen Mr. B. Ph. Bn. van Harinxma thoe Slooten.	1727	
c		"	Mevr. Hanegraaff Wichers.	"	

¹⁾ In 1714 genoemd: oude burgerhopman en Silversmit.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
525 d	als 525c	Twee gedachtenislepels, één ge- dat. 1721.	Jhr. G. L. J. Hooft en R. Bakker.	z.v.m.	440
526		Toegeschr. aan Jan Coppens. Avondmaalsbeker, gedat. 1708.	Ned. Herv. Gem. Harich.	<u>1706</u> 1708	den Bosch, 1913, 651
a	„	Avondmaalsbeker, gedat. 1707 ¹⁾ .	Ned. Herv. Gem. Donkerbroek.	1708	
527		Achtkante brandewijnkom.	Wijlen C. L. A. J. Graaf v. Limburg Stirum.	1709	
528		^{a)} Toegeschr. aan Arjan Altena. Brandewijnkom met deksel.	Verzameling N. Ottema.	<u>1697</u> 1713	
a		Gedachtenislepel, gedat. 1716.	Mevr. Wassenaar- Bonnema.	z.v.m.	438
529		Toegeschr. aan Rein Clases (Reg- nery). Achtkante brandewijn- kom.	H. Smidt van Gelder.	<u>1711</u> 1717	347
a		Groote altaarkandelaars, gedat. 1724.	R.-K. Kerk Sneek.	1724 ²⁾	
530		Ovale brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1723	
a		„ „	Wijlen Mevrouw B. J. W. Bijleveld- van der Vliet.	1730	
b		Vierkante gedreven theebus, ge- dat. 1767.	Douai's Gravijn v. Limburg Stirum-Mulier.	1732	805
c	„	Brandewijnkom.	N.N.	1733	
d	„	Gedreven L. XIV theepotje.	Mevr. Wed. R. Vos van der Sande-Slot.	„	
e		„ „	Verzameling N. Ottema.	1736	
f		Twee ovale brandewijnkommen, gedat. 1737.	W. Voet & Zonen.	1737	
g	„	Gedreven theepotje.	W. H. F. Baron van Heemstra.	„	

¹⁾ „Anno 1707 Dog Tadema dono dedit Ecclesiae in Donckerbroek”. ²⁾ Zie blz. 227, noot 3. ³⁾ Zie ook N°. 778 Cat. 1927, vermoedelijk van 1727. Eigenares Mevrouw Wed. Dr. E. J. Tromp-Verhoop.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Oudste verm. Vervaardigd in	Leeuwarden N ^o . Cat. Tent. 1927, (of)
530 h		Ovale brandewijnkom, gedat. 1739.	W. Voet & Zonen.	1739	
i	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	Verz. N. Ottema, Bkl. Friesch Mus., Inv. 6670.	1742?	
531		¹⁾ Gedreven theepot.	J. Manger Cats.	1730	
532		Gedreven theeketeltje.	N ^o . 153 Veiling J. Schulman 17 Maart 1896.	"	
a		Bodebus, gedat. 1742.	Gemeente Sneek.	z.v.m.	
b		Vierkante gedreven theebus.	Mr. S. Boltjes.	"	810
533		Toegeschr. aan Ype O. Feenstra. Ovale brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1729 1732	
a		Vierkante gedreven theebus.	H. M. de Koningin- Moeder.	1733	
b	"	Gedreven brandewijnkom.	M. J. F. W. van der Haagen.	1735	
c	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	Ds. J. W. Hannema.	1739	377
534		Gedreven theepot, gedat. 1734.	S. K. Taconis.	1734	771
535	²⁾ 	Johannes v. d. Lely van Leeuwarden. Wierookvat met uitgedreven kinderkopjes.	Mevrouw M. v. Friedlaender- Fuld.	1735	
536		Trekpot.	Firma Venema.	1736	
537		Toegeschr. aan Wybren A. Fechter. Brandewijnkom.	Wijlen C. L. A. J. Graaf v. Limburg Stirum.	1722 1737	
a		Lepel en vork.	Gemeente Sneek.	z.v.m.	971
b	"	³⁾ Gedachtenislepel.	N.N.	"	447

¹⁾ Indien het jaar der vervaardiging van den theepot het niet belette zou men het merk toeschrijven aan Jan de Vries, Mr. in 1735: ²⁾ Van boven uitgebroken.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
538		Ook toegeschreven aan Wybren Fechter. Lepel en vork.	Gemeente Sneek.	z.v.m.	971
539		Brandewijnkom.	M. J. F. W. van der Haagen.	1738	
a	"	Ovale brandewijnkom.	Jkvr. A. A. C. C. Grundtman Lyck- lama à Nycholt.	1743	403
b	"	Twee brandewijnkommen.	M. J. F. W. van der Haagen.	1751 en '55	
c	"	Gedreven roomkom.	Mevr. Wed. Rienks- van der Goot.	1752	841
d	"	L. XIV theepot.	Verzameling Dr. J. A. Molhuijsen.	1754	
e	"	Ovale brandewijnkom, gedat. 1807.	H. J. Pel.	1755	405
f	"	Theepot met komfoor.	N.N.	"	
g	"	Twee gedreven roomkommen.	K. de Jong Hzn. G. Schoonhoff.	z.v.m.	842
h	"	Brandewijnkom.	Mr. H. W. van Sandick.	1764	
540		Brandewijnkom, gedat. 1764.	Mr. W. J. v. Welderen Baron Rengers.	1743	
541	als b	Ovale brandewijnkom ¹⁾ .	Mr. J. E. Hoekstra.	1747	
a	"	Gedreven theeketeltje.	Bar. ^{me} C. van Welderen Rengers.	"	758
b		Thee- of koffieketeltje.	Mr. W. J. v. Welderen Baron Rengers.	1749	
c	"	Brandewijnkom.	Hist. Tent. Enkhuizen 1916.	1750?	
d	"	Koffieketel.	S. H. Brantsma.	1754	

¹⁾ Overgekeurd met de Keizerlijk Fransche teekens. Op den soldatenkop een letter H (?).
Zie blz. 214, 12^e groep 2^e vakje en blz. 125.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
542 _e	als 542b	Brandewijnkom.	Douai ^{re} Quintus.	1772	
f		Twee gedreven roomkommen.	Mejuffrouw A. Prins en N.N.	z.v.m.	849
g	"	Vierkante theebus, gedat. 1878.	S. Sytsma.	"	806
h	"	Ovale brandewijnkom.	M. van Heloma.	" ¹⁾	394
i	"	Groot gedreven mesheft.	J. Manger Cats.	"	
543	 ²⁾	Twee brandewijnkommen, één gedat. 1757.	W.Voet & Zonen en J. T. Boelstra.	1752	378
a	"	Brandewijnkom.	Jan Tromp Meesters.	1755	
b	"	Gedreven koffieketeltje.	Jhr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma.	1760	
c	 ²⁾	Kleine altaarkandelaars, gedat. 1764.	R.-K. Kerk Sneek.	1764	
d	"	Brandewijnkom.	N.N.	"	
544	als a	Ovale gedreven brandewijnkom.	Verzameling A.O.van Kerkwijk.	1753	
a		Twee ovale brandewijnkommen, één gedat. 1773.	Mevrouw Wed. A. Sieperda en Harmen Gelders.	1767/72	393
b	"	Gedreven theepot, gedat. 1775.	Wijlen Mevrouw Wijckerheld Bisdom.	1772	
c	"	Brandewijnkom.	Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg.	1773	
d		Vierkante gedreven theebus.	H. M. de Koningin- Moeder.	z.v.m.	
e	"	Gedreven roomkom.	N.N.	"	849

¹⁾ Of de merken werden niet alle afgedrukt? De cat. noemt n.l. een letter, maar geen andere keuren. (Het kan wel een belastingteeken zijn). ²⁾ Zeer slordig teeken met de letters OI(?)

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
545		Wellicht Fedde Acronius van Harlingen. Gedreven theeke-teltje, gedat. 1752.	Mr. H. C. v. Kleffens.	1752	757
a	"	Gedreven mosterdpot en suikerbus.	Mejuffrouw M. E. Halbertsma.	"	905 ¹⁾ 926
b	"	Vaasvormig theebusje.	Verzameling N. Ottema.	1759	823
546		Lepel (Uitgedeelt van 't Schilders Gilde Sneek 1764).	Verzameling A. O. v. Kerkwijk.	z.v.m.	
547		H. van Manen, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1764	
548		Tabakskomfoor.	N.N.	1766	
549		Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1769	
a		Brandewijnkom.	H. Steltman.	1791	
b	als 549	Gedreven roomkom.	Mevrouw Dr. E. J. Tromp-Verhoop.	z.v.m.	846
550		Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1769	
551	JR	J. Rienstra, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1770	
a	z.m.	Zijn proefstuk, twee L. XV suikerstrooiers, is echter gedat. 1773.	Wijlen S. E. Haagsma ³⁾ .	z.v.m.	
b		⁴⁾ Suikerbus.	Mr. E. A. J. Bn. van Voorst tot Voorst.	1773	
c	als e	Geboortelepel, gedat. 1769.	Verz. N. Ottema. Friesch Museum, Inv. N ^o . 7843.	1775	
d	"	Ovale brandewijnkom.	Mr. M. E. Hepkema.	1776	407
e		Drie aansteekkomforen of collecteschalen ⁵⁾ , gedat. 1769 en 1779.	Gemeente Sneek.	2 v. 1779 één z.v.m.	258

¹⁾ Volgens den catalogus; de afdrukken zijn zeer onduidelijk. ²⁾ Gemeente-archief Sneek. Zie Ond-Holland 1900, blz. 88. ³⁾ J. Rienstra was de voorvader van moederszijde van den eigenaar. ⁴⁾ Het lijken twee over elkander geslagen merken. ⁵⁾ Geschenk van de Prinses van Oranje-Nassau.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in — Vervvaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
551 f	als e	Tabakspot.	Gemeente Sneek.	1779	
g	113	Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	"	
h	"	Offerbus, gedat. 1780.	Ned. Herv. Gem. Beverwijk.	1780	
i	113	Gedreven roomkom.	W. Voet & Zonen.	1785	
j	"	Twee vierkante L. XVI kande- laars.	Mevrouw E. Crol- Halbertsma.	1786	631
k	"	Ovale L. XV brandewijnkom.	C. J. de Jong.	1791	404
l	IR	Dit was zijn teeken in 1807 g- en z., kleinw. 63 jr.	Reg. keurkamer Sneek, 1807-'12.		
m	112	L. XVI knipmes.	Verzameling N. Ottema.	1807-'09	
n	"	Geboortelepel, gedat. 1807.	Mr. A. E. J. Bn. van Voorst tot Voorst.	1810	
o	"	Bowllepel.	W. Baron van Voorst totVoorst.	z.v.m.	
p	"	L. XIII boekslot.	Verzameling Dr. J. A. Molhuysen.	"	
q	"	Lepel met David en Jonathan.	Mr. J. E. Hoekstra.	"	
552	IC	J. Camphuis, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ¹⁾ .	1770	
553	VDW	D. van der Werf, z., en k.	"	"	
554	113	Lepel (Uitgedeelt van 't Schil- dersgild in Sneek 1772).	Verzameling A. O. van Kerkwijk	z.v.m.	
555	AO	A. Oosterwerf, g.- z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ¹⁾ .	1774	

¹⁾ Gemeente-archief te Sneek.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
555 a		Brandewijnkom, gedat. 1791.	Mr. H. W. van Sandick.	1789?	
b	AO	Dit was zijn teeken in 1807, z. kleinw., 58 jr.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
c	OW2ge- kruiste lauwer- t. in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
556		Theepot.	Jan Tromp Meesters.	1774	
557		Toegeschr. aan Martinus Oneïdes. Gedreven L. XV theepot.	S. J. Phillips.	$\pm$ 1752 1776	
558		Ovale gedreven brandewijnkom.	Wijlen Mevr. B. J. W. Bijleveld-van der Vliet.	1778 ¹⁾	
559		Gedreven brandewijnkom.	Firma Jedeloo & Zeeman.	"	
a	"	Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1779	
b	"	" " "	Jhr. F. J. J. L. van Rijckevorsel.	1781	
c	"	Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1787.	N.N.	1786	388
560		Ovale gedreven brandewijnkom.	Dames Wiersma.	1780	396
561	CL	Claas Lahesse of La Haise, kettingm.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1781	
a	CL	Dit was zijn teeken in 1807 g.-en z., kleinw. 55 jr.	Reg. keurkamer Sneek. 1807-'12.		
b	CL eindje ketting in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
562		Ovale gedreven brandewijnkom.	W. Voet & Zonen.	1781	
a		³⁾ Avondmaalsbeker.	Ned. Herv. Gem. Dragten.	1787	

¹⁾ De jaarletter lijkt overgeslagen. ²⁾ Gemeente-archief Sneek. ³⁾ Uit het monogram lees ik de letters ICE of CLE; wellicht aan Claes Eekma toe te schrijven.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o , Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
563	AW	A. Wagenaar, g.-z., en k ¹⁾ .	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1782	
564		Tafelzilver.	P. Dorhout Mees.	"	
565	GM	G. Minnema, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1784	
566		Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1791.	W. Voet & Zonen.	1785	
567		³⁾ Gedreven theeketeltje.	Julia-Jan- Wouter-Stichting. Oudeschoot.	1786	763
a	"	Ovale gedreven brandewijnkom, gedat. 1787.	W. Voet & Zonen.	"	
b	"	Brandewijnkom.	J. Manger Cats.	1787	
c	"	Zes vorken, gedat. 1788.	M. Frantzen.	1788	984
d	"	Twee gladde, en gedachtenis- lepels.	Mr. J. E. Hoekstra en N.N.	z.v.m.	445
568	RG	Roelof Geerts, z.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1786	
569		Brandewijnkom.	Jhr. L. M. Schaarbecque Boeye.	1787	
570	DB	D. H. de Boer, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	"	
a	"	D. H. de Boer, g.-en z., kleinw., 44 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	geen datum	
571	IL	Jetze Lykles Bakker, z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1789	
a	"	Dit was zijn teeken in 1807, g.-en z., kleinw., 41 jr.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
b	^{kleiner}	Dit werd zijn 2 ^e teeken in 1809.	"	6 April	

¹⁾ Wordt in 1807, zonder meesterteeiken, in het Keurkamer-register vermeld als goud- en zilvermid draadwerker, 52 jr. ²⁾ Gemeente-archief Sneek. ³⁾ Wellicht H. Braam van Ysbrechtum. (Zie blz. 300).

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in Ingeschreven	N ^o . Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
571 c	als 571 V.C.	Hem toegeschr. gedachtenislepel.	Mevr. A. M. Hannema-Six.	z.v.m.	453
d	GB en aam- beeld in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
572	 ¹⁾	Doopbekken, gedat. 1790 ²⁾ .	Ned. Herv. Gem. Bosum.	1790	
573	PR	Petrus Rienstra, g.- z., en k.	Reg. der meesters en kashouders ²⁾ .	1798	
a		Avondmaalsbeker, gedat. 1805.	Ned. Herv. Gem. Hijlaard.	1805	203
b	"	Dit was zijn teeken in 1807, g.- en z., 34 jr.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
c	PR en appel in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
574		Albert Rodenburg ²⁾ .	Genoemd in 1800.		
a	AR	Dit was zijn teeken in ± 1807, z., kleinw., 27 jr.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
b	AR en toren in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
575		S(tephen de) Haan.	Genoemd in 1800.		
a	DH	Dit was zijn teeken in 1807, g.- en z., kleinw., 36 jr.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
b		Statiedegen.	Gemeente Sneek.	z.v.m.	
c	DH en veer in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
576	DVP	D. van Peel, g.- en z., kleinw., 30 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.		
a	VP en son in ◇	... van Peel. Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	

¹⁾ Het lijken twee over elkander geslagen teekens. ²⁾ „Deese Gelegateerd aan de jacony tot Bosum Door Yttje Haanstra Gebooren 27 Febr. 1714 Overleden den 11 April 1790“.

³⁾ Gemeente-archief Sneek. ⁴⁾ Tusschen 20 Maart 1808 en 24 April 1809 niet gewerkt (Zie blz. 293).

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervaardigd in	N ^o . Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (ot)
577	ER	E. Rienstra, z.- kleinw., 30 jr ¹⁾ . Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Sneek. 1807-'12.	geen datum	
a	ER	Statiedegen.	Gemeente Sneek.	z.v.m.	
578	GM	G. Minnema, z., kleinw., 18 jr. Dit was zijn teeken in 1807 ²⁾ .	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	geen datum	
579	RDI	R. de Jong, g.- en z., 30 jr. Dit was zijn teeken in 1807 ²⁾ .	"	"	
580	GW	G. Wouda, z., kleinw., 20 jr. Dit was zijn teeken in 1807 ²⁾ .	"	"	
581	UH	U(lbe) Heering(a), g.- en z., kleinw., 25 jr. Dit was zijn teeken in 1807.	"	"	
a	UH en bond in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
582	RF	Rudolphus Feenstra, g.- en z., kleinw., 27 jr. Dit was zijn tee- ken in 1810.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	10 Sept.	
a	V. C.	Taschbeugel met haak.	J. H. Ypma.	z.v.m.	517
b	RF en kroon in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
583	C	Pieter Cool, g.- en z., kleinw., 23 jr. Dit was zijn teeken in 1811.	Reg. keurkamer Sneek. 1807-'12.	27 Mei	
a	Een dijk met "twoord „Cool“.	Dit was zijn 2 ^e teeken in 1811.	"	"	
b	PC en kool in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
c	"	Gegoten lepels.	Mr. J. E. Hoekstra.	1820	
584	MW	Meinardus Warren, g.-en z., klein- w., 22 jr. Dit was zijn teeken in 1811.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	15 Juli	
a	MW en meer- min in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812, g.- en z.	Fransche Stamboek.	"	

¹⁾ † 9 Sept. 1808. ²⁾ 1 Jan. 1810 opgehouden te werken. ³⁾ 12 Mei 1810 vertrokken naar Makkum, maar in Dec. van dat jaar opgehouden te werken. ⁴⁾ Gewerkt tot 20 Mrt. 1808. Vermoedelijk naar Dragten verhuisd (Zie blz. 298, N°. 719).

N ^o .		MEESTERS — VOORWEI.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven	N ^o , Cat.Tent. Leeuwarden 1927, (of)
585	ID en papa- gaai in ◇	J(acob) van Dijk ¹⁾ , z.	Fransche Stamboek.	15 Juli 1812	
586	YB en schoen- geep in ◇	Y. Bruinings ²⁾ , z.	"	11 Juni 1813	

Voor namen van meesters van wie ik geen enkel werkstuk vond, zie men „Friesch Zilver” van den heer Ottema. De daarin op blz. 57 genoemde Gaerben Widmers Rauwert of Rauwerda vond ik ook vermeld, als wonende te Drachten.

¹⁾ Zie blz. 299, N°. 727. ²⁾ Zie blz. 299 noot 5.

GILDETEEKENS

5e ALPHABET			6e ALPHABET			7e ALPHABET		
1695		A	1716			1736		
1696	"	B	1717	"	" B ^{*)}	1737	"	" ^{*)}
1697	"	C	1718	"	" C			
1698			1719			1738	"	"
1699	"	E	1720	"	" E*	1739		
1700	"	F	1721					
1701	"	G	1722	"	" G	1740	"	" E
1702	"	H	1723			1741	"	" F
1703	"	I	1724			1742	"	" G
1704	"	K	1725		" K	1743	"	bot H*
1705	"	L	1726		" L	1744		I
1706	"	M	1727			1745		K
1707	"	N	1728	"	" N	1746		L
1708			1729	"	" O	1747		
1709			1730			1748	"	N
1710	"	Q	1731	"	" Q ^{*)}	1749		
1711	"	R	1732			1750	"	" P
1712						1751	"	" Q*
1713			1733			1752	"	" R*
1714	"	V	1734		"			
1715			1735	"	"			

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden.

*) Echter zonder stip zooals te Leeuwarden. *) Zie de afh. op blz. 115. *) Reeds zeer bot.

GILDETEEEKENS											
8e ALPHABET				9e ALPHABET				10e ALPHABET			
1753	als 1752	als 1752	A*	1778	als 1777			1795	als 1790	als 1790	a
1754				1779				1796	"	"	b
1755	"	"	C*	1780	"	"	C*	1797	"	"	c
1756	"	"	D	1781				1798	"	"	d
1757	"	"	E	1782	"	"	E*	1799	"	"	e
1758	"	"	F	1783	"	"	F*	1800	"	"	f
1759	"	"		1784	"	"	G	1801	"	"	g
1760	"	"	H*)	1785				1802	"	"	h
1761	"	"	I	1786	"	"		1803	"	"	i
1762	"	"	K	1787	"	"	K*	1804	"	"	k
1763	"	"	L	1788	"	"	L*	1805		bot	
1764				1789	"	"	M*	1806	"	"	m
1765	"	"	N	1790				1807	"	"	n
1766	"	"	O*	1791	"	"	O*	11e ALPHABET			
1767	"	"	P	1792	"	"	P	1807			a
1768	"	"	Q	1793	"	"	Q	1808			
1769	"			1794	"	"	R	1809			
1770	"	"	S	1795	"	"	S*	1809			
1771	"	"	T					1809			
1772								17 April	"	"	b
1773	"	"	V*					1810	"	"	c
1774	"	"	W*					8 Jan.	"	"	d
1775	"	"	X					1811	"	"	d
1776	"							7 Jan.	"	"	d
1777	"	"	Z					1812	"	"	d
								29 Feb.	"	"	d

De vorm van de met een sterretje gemerkte letters is gelijk aan die van dat jaar te Leeuwarden in gebruik.

*) De letter H echter zonder stip in het middelste kroonblad.

STAVOREN MEESTERTEEKENS

N°		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervvaardigt in	N°. Cat. Tent. Leeuwarden 1927, (of)
589		Meinert.	Gildeplaat I		
590		Jacob.	" "		
591		Anna ¹⁾ .	" "		
592		Sytzie Tiartsz.	" III	1595	
593		Hooge beker, gedat. 1674.	Jhr. Mr. R. de Beaufort.	1672	
a		Gegraveerde huwelijksbeker, gedat. 1686.	Wjlen Jhr. Mr. C. van Eysinga.	1683	62
b		Dergelijke beker ²⁾ , gedat. 1687.	Mr. P. Kingma Boltjes.	z.j.l.	63
594	GZ	G. Zandstra. z., 25 jr. Vestigt zich alhier 12 Mei 1807 ³⁾ .	Reg. keurkamer Heerenveen, 1807-'12.		

Met N°. 593 zag ik nog een gegraveerden beker van 1675. Eigenaar de heer H. P. Doodeheever. Het meesterteeken versprongen.

VOORBEELDEN VAN STAVORENSCHE KEUREN

1672			
1683			
z.j.l.			

¹⁾ Zie blz. 7 noot 1. ²⁾ Afgeb. in het O.-Jaarb. 1928. Jan. blz. 82. ³⁾ Zie blz. 268, N°, 475.

WORKUM MEESTERTEEKENS					
N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Werd Mr. in Vervaardigd in Ingeschreven	N°. Cat.Tent. Leeuwarden 1927. (of)
595		Hijlke.	Gildeplaat I		
596		Hessel.	" "		
597		Timen.	" "		
598		Douwe Wigles.	" III	1597	
599		Gegraveerd bekertje, gedat. 1671.	Douair Gravina van Limburg Stirum-Mulier.	1658	53
a		Achtkante brandewijnkom.	H. Smidt van Gelder.	1663	338
600		Dergelijke brandewijnkom.	Wijlen Baronesse van Tuyll-Boreel.	z.j.l.	
601		Homme Dircks (van Leeuwarden). Twee collecteschalen, gedat. 1681.	Ned. Herv. Gem. Workum.	" ²⁾	
602	IS type?	Jan Steensma, g.- en z., 37 jr. Kr. Bolsward. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.		
a	IS en blaas- halg in	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
603	EB type?	E. Braam ³⁾ , g.- en z., 31 jr. Dit was zijn teeken in 1811. Kr. Bolsw.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	28 Dec.	
a	EB en kelk in	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	
604		A. Kuipers, g.- en z., 40 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kr. Bolsw.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.		
a	V. C.?	L. XVI garenhouder.	Mevr. Wed. E. Sluyterman- Potma.		574

¹⁾ Over het oorspronkelijke, schildvormige teeken, is een ovaal merk geslagen. Van de figuren is niets bepaald te herkennen. ²⁾ De jaarletters zijn gefingeerd. Zij bestaan uit half ingeslagen meestersteekens. ³⁾ Zie de aantekening op de volgende bladzijde en het meestersteeken met kelk N°. 560 op blz. 283. Hij wordt in het Fransche Stamboek, E. Bram genoemd.

N°.		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Mr. in Vervaardigd in Ingeschreven	N°. Cat. Tent. Loozwarden 1927, (of)
604 b	AK en ton in Ø	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli	

Bij de inschrijving van E. Braam staat aangeteekend: 1811, 28 Dec. is tot meester Goud- en Zilversmid aangenomen E. Braam van Workum, na vooraf aan ons het bewijs zijner Examen ingevolge 's Konings besluit van den 25 Juni 1807 en patent te hebben vertoond. In kennisse onzer handen.

Bolsward, den dato als boven.

B. Eerdmans

T. van Manen

S. Westerbaan.

Dit examen eischte slechts voldoende kennis bij den nieuwen werkmeester voor het kunnen vervaardigen van werk op het juiste gehalte.

Er waren echter keurkamers in het Koninkrijk die dat examen niet afnamen, waarom bij Kon. Besluit van 28 Jan. 1808, no. 40 bepaald werd dat alle inschrijvingen van werkmeesters in gouden en zilveren werken, welke tot 1 Jan. 1808, zonder het afleggen van een examen waren geschied, krachteloos zouden zijn, voordat het examen zou zijn afgelegd.

Daarom werden de inschrijvingen van C. Keileman, H. en A. Eerdmans te Bolsward, C. Bruining te Makkum en A. Roodenburg te Sneek doorgehaald. Van twee hunner vernemen we slechts van een later afgelegd examen. Eenige jaren later was ook dat niet meer noodig, toen was het hek van den dam.

VOORBEELDEN VAN WORKUMER KEUREN.

1658			
1663		"	
z.j.l.			
gefig. jaarl.			

Met N°. 599 zag ik nog een gegraveerden beker van 1670. Het wapen van Workum zeer bot. Eigenaar de heer H. P. Doodeheever.

In 1692-'99 was te Workum werkzaam Jacob Hylbrans, die door de Harlinger keurmeesters werk liet keuren.

MERKEN VAN
FRIESCHE MEESTERS
VAN WIE WEL DE NAMEN MAAR GEEN
WOONPLAATSEN BEKEND ZIJN.

N ^o .		MEESTERS.	BRON.
605		Paule ¹⁾ .	Gildeplaat I
606		Egge.	" "
607		Jochim.	" "
608		Tebke.	" "
609		Senus.	" "
610		Hermē.	" "
611		Elinck.	" "
612		Folckert ²⁾ .	" "
613		Scaliñ.	" "
614		Roet.	" "
615		Sitge ³⁾ .	" "
616		Nicolaes Hansz. Boerfint of Boereint ⁴⁾ .	" II
a			" I

¹⁾ Wellicht te Bolsward, zie blz. 7 en blz. 238, N°. 300 en 301. ²⁾ Wellicht te Sneek, zie blz. 8. ³⁾ Waarschijnlijk te Bolsward. Zie blz. 8. ⁴⁾ Meester in 1552. Het eerst afgebeelde merk werd met een verroest stempeltje ingeslagen.

N ^o .		MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.
617		Tobias Botesz.	Gildeplaat I en II
618		Hans Petersz.	" II
619		Feike Wibesz.	" "
a		Glazen „Botniabeker“ op zilveren voet, gedat. 1542 ¹⁾ .	Mr. P. A. V. Baron van Harinxma thoe Slooten.
620		Frans Feikesz.	Gildeplaat II
621		Jacop Woltersen.	" "
622		Schute Jansz.	" "
623		Wincent Jansz.	" "
624		Timmen Minnesz.	" "
625		Popp Auckesz.	" "
626		Barna(r)dus Broer.	" "
627		Jan Jansz. ²⁾	" "
628		Folkert Willems.	" "
629		Schelto Pietersz.	" "
630		Pier Gebrans.	" "
631		Lozke Jansz.	" "

¹⁾ Z.v.m. N°. 7. Cat. 1927. Afgeb. in het O.-Jaarb. 1928, Jan., blz. 80. (Zie ook blz. 113). ²⁾ Het huismerk heeft denzelfden vorm als dat van Jan Jansen te Sneek (N°. 501) van plaat III. Wellicht was dat het merk van zijn zoon. Zie ook blz. 297, N°. 705.

N ^o .		MEESTERS.	BRON.
632		Jochim Poppo.	Gildeplaat II
633		Rommert Uitthies.	" "
634		Jan Goris.	" "
635		H. W. B. ²⁾	" III
a			

¹⁾ Op de plaat staat dit merk onderste boven. ²⁾ Omdat het monogram uit de letters HV=HW bestaat, zal de letter B wel Bolsward moeten beteekenen.

MERKEN VAN FRIESCHE MEESTERS WELKE ZONDER NAAM OP DE GILDEPLATEN VOORKOMEN.

N°. 636—705 op Plaat I, N°. 706 en 707 op Plaat II, N°. 708 en 709 op Plaat III.

636		650		665		680		695	
637		651		666		681		696	
638		652		667		682		697	
a		653		668		683		698	
639		654		669		684		699	
640		655		670		685		700	
641		656		671		686		701	
642		657		a		687		702	
643		658		672		688		703	
644		659		673		689		704	
645		660		674		690		705	
646		661		675		691		706	
647		662		676		692		707	
648		663		677		693		708	
649		664		678		694		709	
				679					

No. 640 lijkt op een onsekop. Van N°. 705 lijkt het huismerk op dat in N°. 501. N°. 675 lijkt eerder een goudslagersmerk.

N°. 700 is slechts half zichtbaar. De figuur in N°. 709 lijkt op een vijlingsoldeerbuisje, een z.g. rosvaatje. Het steempeltje was verminkt.

VERSCHILLENDE DORPEN MEESTERTEEKENS					
WOON- PLAATS.	N ^o .	Merk.	MEESTERS.	BRON.	Ingeschreven
Almenum.	710	Een loopend hert.	Jan van der Geest, g.- en z., 47 jr. Dit was zijn teeken in 1807. Kring Harl. ¹⁾ . † 2 Aug. 1808.	Reg. keurkamer Harlingen 1807-'12.	18 Aug.
	711	IY type?	Jurjen Yskam(p.), g., 1807. Ook z. in 1808. Kring Harl. Dit was zijn teeken in beide jaren.	"	18 Aug. 27 Sept.
	a	" kleiner	Dit werd zijn teeken in 1811.	"	16 Juli
	b	IY een schaats in ◇	Dit werd zijn teeken in 1812 ²⁾ . Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
St. Anna-Pa- rochie.	712	GM een molen in ◇	G. van der Meulen, Z.	"	15 Juli 1812
Augustinings.	713		Tjeerd Jacobs Rawen ³⁾ , z., 27 jr. Kring Dokkum. Dit was zijn teeken in 1808.	Reg. keurkamer Dokkum 1807-'12.	28 Mei
Balk.	714	BF	B. Feenstra, z., 45 jr. Kring Bolsward. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	
	715	TB	T. Beekhof, g., 39 jr. Kring Bolsward. Dit was zijn teeken in 1807. Gewerkt tot 1808.	"	
Dragten.	716	 GT	Gerben T. van Manen, z., 30 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	717	PI	Pyter Jacobs de Vries, z., 33 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	"	
	718	PV een schelp in ◇	Pieter Johan de Vries, z.	Fransche Stamboek.	15 Juli 1812
	719	GW een vjl in ◇	Gerben Wouda ⁴⁾ , z.	"	
Gorredijk	720	HG	Hendrik Sjoerds Gaastra, z., 44 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	a.	HG een gewicht in ◇	Dit was zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	"

¹⁾ De aanduiding „kring” beteekent, dat een meesterteeken in de jaren 1807-'12 slechts met het keurkamerteeken van de genoemde plaats behoort voor te komen. Het is mij niet bekend of die kringen gedurende 1812-'13 dezelfde waren, het Fransche Stamboek licht er niet over in. ²⁾ 11 Maart 1812 woont hij te Midlum. ³⁾ Zie Wollega, blz. 300, N°. 737.

⁴⁾ Zie Sneeck, blz. 286, N°. 580.

WOON- PLAATS.	N ^o .	Merk.	MEESTERS.	BRON.	Ingeschreven
Gorredijk	721	C	Douwe (Klazes) Con- of Compaan, z., 24 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	a	DC een pereblad in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
	722	HH	Hidde Halbersma ¹⁾ , z., 33 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	a	HH een halve adelaar in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	"
Holwerd.	723	BB een knijpbril in $\diamond$	Beerend Boersma ²⁾ , z.	"	"
Joure.	724	HF	Hendrik Faber, g.- en z., 30 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	1 Juli?
	a	HF een tuip in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
	725	MG en liggende π in $\diamond$	Minne (Sjoerds) Gaastra ³⁾ , z., 38 jr.	"	"
Lemmer.	726	DI	Rintje de Jong, z.-gen., werkt in g. en z. als kl. werker, 34 jr. Kring Sn. Dit was zijn teeken in 1811?	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	
	a	DI	Dit werd zijn teeken in 1811.	"	1 April
	b	RI een eend in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
	727	⁴⁾ 	Jacob van Dijk, g.- en z., kleinw., 21 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken in 1811.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	13 Mei
	298	TY	T. D. Ysbrandi, z., werkt in g. en z. als kleinw. Kr. Sn. Dit was zijn teeken in 1811?	"	"
	a	TV een globe in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	"
Makkum.	729	GB	G. C. Bruining ⁵⁾ , g.- en z., 49 jr. Kring Bolsward. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Bolsward. 1807-'12.	
	a	GB een hoed in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	"

¹⁾ Geb. 1774; overl. 1835. ²⁾ Zie blz. 270 Kollum N°. 491. ³⁾ In het register der keurkamer van Heerenveen ook als zilversmid vermeld, maar geen teeken aangegeven. ⁴⁾ Dit merk is bijna gelijkvormig aan N°. 16, blz. 198; verm. was dat het teeken van zijn grootvader (zie ook blz. 287 N°. 585). ⁵⁾ In 1683 vervaardigde Hendrik Bruyninck de prachtig gedreven paliotto v. h. hoogaltaar der S. S. Annunziata te Florence. (Verslagen omtrent 's Rijks Oud-Archieven XLI (1918) deel II, blz. 495).

WOON-PLAATS.	N ^o .	Merk.	MEESTERS.	BRON.	Ingeschreven
Makkeum.	729 b		C. Bruining ¹⁾ , g.- en z., 18 jr. Kring Bolsward. Dit was zijn teeken, vermoedelijk in 1811.	Reg. keurkamer Bolsward 1807-'12.	
	730	JH	Johannes J. Hiemstra, g.- en z., geen leeftijd verm. Kr. Bolsward. Dit was zijn teeken in ± 1811.	"	
	a	JH een passer in 	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
Oudeboorn.	731	IS	Jacob Sjoerds Gaastra, z., 28 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	a	IG een schaap in 	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	"
Warga.	732	AB	Abraham Bergis, g.- en z., kleinw., 54 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken ± 1807.	Reg. keurkamer Sneek. 1807-'12.	
	a	AB een berg in 	Dit werd zijn teeken in 1812, Z.	Fransche Stamboek.	"
	733	een koe in 	A. van der Wey, z.	"	21 Juni 1813
Wolvega.	734	AW	Albert Wybes Ringnalda ²⁾ , g.- en z., 41 jr. Kring Heerenveen. Dit was zijn teeken in ± 1807.	Reg. keurkamer Heerenveen 1807-'12.	
	735	HG een wolf in 	H. Greidanus ³⁾ , z.	Fransche Stamboek.	15 Juli 1812
	736	DV een wolf in 	J. A. de Vries, z.	"	"
	737	TR een krab in 	T. Raven ⁴⁾ , z.	"	8 Mrt. 1813
Woudsend.	738	IG	Jacob Gerbens Mulder, z., kleinw., 24 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken in ± 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	
	a	"	Zijn teeken vernieuwd in 1809.	"	23 Oct.
	b	IM een varkenskop in 	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli 1812
Ijsbrechtum.	739	HB	H. Braam ⁵⁾ , g.- en z., kleinw., 59 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken in 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	

¹⁾ Zie blz. 287, N°. 586 en blz. 299, noot 5. ²⁾ 12 Mei 1808 naar Oudemarm vertrokken.

³⁾ Zie blz. 268, Heerenveen N°. 476. ⁴⁾ Zie blz. 298, Augustinusga N°. 713. ⁵⁾ Zie blz. 284, Sneek N°. 567, † 31 Maart 1808.

WOON- PLAATS.	N ^o .	Merk.	MEESTERS — VOORWERPEN.	BRON. — EIGENAARS.	Ingeschreven — Vervaardigd in
Ijshrechtum.	740	¹⁾ RO	Jacobus Oosterloo ²⁾ , g.- en z., 37 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken in $\pm$ 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	
	a		Lepel.	Mevrouw Hesseling- Dorema.	
	741	ID	Jan (C.) Dijkstra, g.- en z., kleinw. 40 jr. Kring Sneek. Dit was zijn teeken $\pm$ 1807.	Reg. keurkamer Sneek 1807-'12.	
	a	" kleiner	Dit werd zijn teeken in 1808.	"	20 Juni
	b	ID een sleutel in $\diamond$	Dit werd zijn teeken in 1812. Z.	Fransche Stamboek.	15 Juli
	c		Breimandje.	Wijlen C. L. A. J. Graaf v. Limburg Stirum.	1812-'13

Behalve de onder no. 722 vermelde Hidde Halbersma, waren in de 18e eeuw te Gorredijk werkzaam: Hidde Halbetsma, g.- en z., geb. 1685, overl. 1762 en Jacobus Halbetsma, z., geb. 1722 —? (G. ten Kate. Geslachtlijst van de Familie Halbertsma, blz. 11, 18 en 23). Van hunne meestertekens is mij niets bekend. In het Heerenveensche keurkamer-register wordt nog genoemd de weduwe M. Halbersma, geb. Bruins, handeldrijvende in goud en zilver.

In het Sneeker keurkamer-register staat op 16 Mei 1811, zonder merk, ingeschreven Jouke van der Meulen, 43 jr. z.- kleinw. en kashouder te Grouw.

Namen van handelaars in goud en zilver en van bankhouders die ook in de keurkamer-registers genoemd worden, liet ik onvermeld.

Jacob Saakes, Mr. Z. in de Drachten wordt 16 Mei 1773 ingeschreven in de Herv. Trouwboeken te Sneek.

In 1697 was te Makkum werkzaam Souke Wickinga, die door de Harlinger keurmeesters werk liet keuren.

Vóór 8 Juli 1775 overleed, vermoedelijk te Noordwolde, J. Roodenhuis zilversmid ³⁾.

¹⁾ In den catalogus der zilvertentoonstelling van 1927 wordt onder N°. 450 een gedachtenislepel met dit meesterteken vermeld. ²⁾ 12 Mei 1808 naar Franeker vertrokken, zie blz. 257, N°. 419. ³⁾ Zie Dr. G. A. Wumkes, Stads- en Dorpskroniek van Friesland. I., blz. 291.

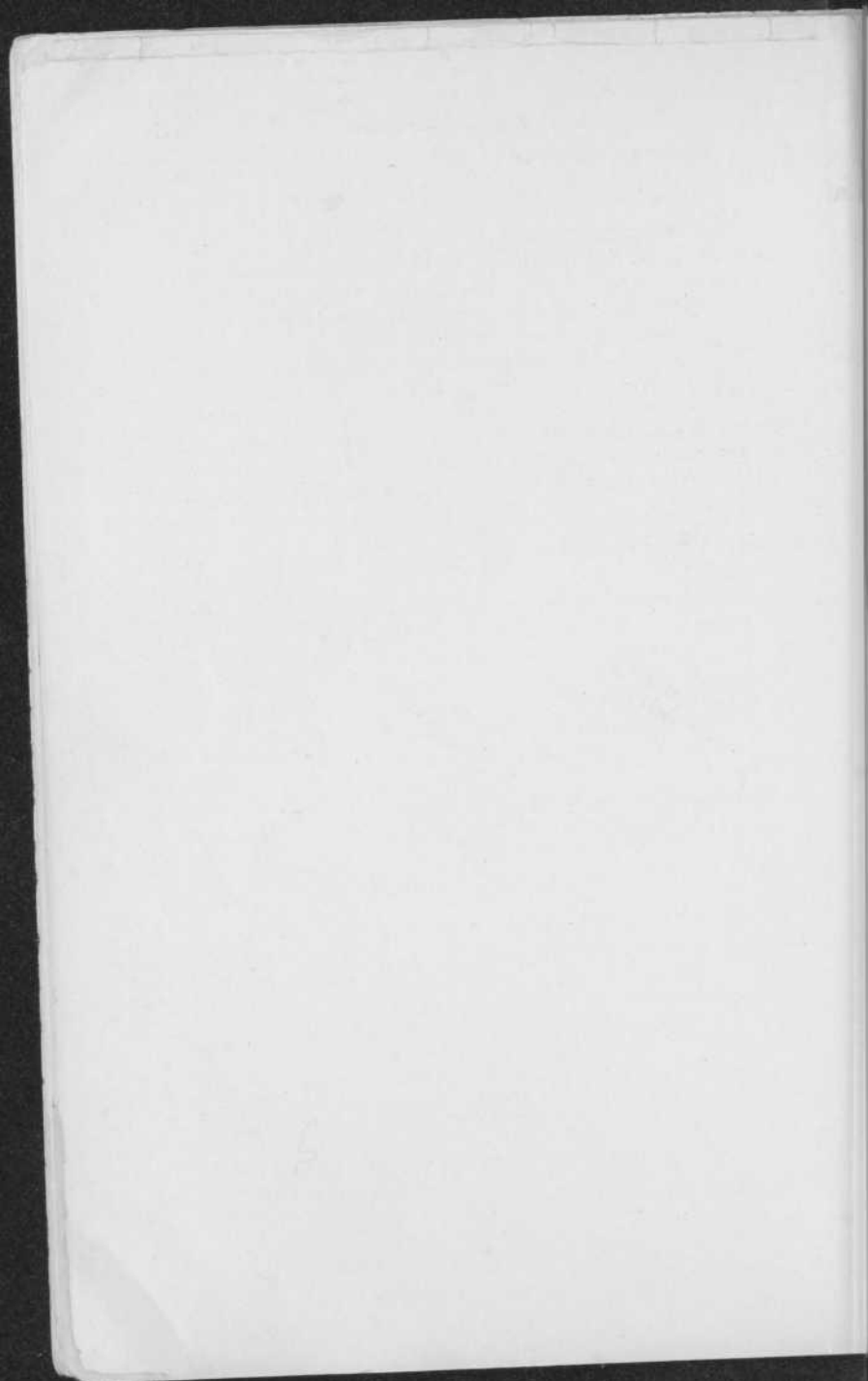
VOORBEELDEN VAN VALSCHE FRIESCHE KEUREN

A		F	
B		G	
C		H	
D		I	
E		K	 ¹⁾

- A Zeer misleidende nabootsing, hoewel de leeuw niets van het Leeuwarder type heeft.
De vervalschers gebruiken hunne stempeltjes met Hollandsche leeuw ook om Leeuwarder combinaties samen te stellen. Een vroeger te Rotterdam geslagen leeuw in rijke uitvoering, moeizaam nagevolgd, moet met andere eenvoudige merken, ook maar als Leeuwarder keur dienst doen.
- B Deze merken zou men een onbeholpen nabootsing van Leeuwarder keuren kunnen noemen, die zeker geen ernstig verzamelaar zullen misleiden. De leeuw staat nota bene verkeerd. Zij werden zonder bepaald vervalsching te beoogen op z.g. modern antiek, naast de vereischte Nederlandsche keurteekens geslagen. Dit samengaan bewijst afdoende dat er van 17e of 18e eeuwsch werk geen sprake is. Voor een enkel uitzonderingsgeval zie men „Merken van Amsterdamsche goud- en zilversmeden”, blz. 149.
- C Hoewel ook deze leeuw niet het Leeuwarder type heeft is dit teeken, evenals de overige, zoo goed gegraveerd, dat ze gemakkelijk voor oude teekens kunnen gehouden worden.
- D Het bovenstaande geldt ook voor deze merken, ofschoon duidelijk verschil met echte aanwezig is. De leeuwen in het provinciale keurteeken hebben te lange pooten. De blokjes van het Friesche wapen zijn er mede vereenigd.
- E Slechte nabootsing van Sneeker keuren. Het stedelijk merk heeft een kroon te weinig.

¹⁾ Geen jaarletter.

- F Beter geslaagd dan de onder E afgebeelde. Het karakter van de jaarletter van 1656 is goed getroffen. Het wapen mist echter weer een kroon.
- G Hier is naast hetzelfde Sneeker wapen een nabootsing van een Groninger merk met de letter E van Juli 1755—'56 ingeslagen, terwijl er bovendien nog een overbodige jaarletter V op voorkomt.
- H Afbeelding van een Friesche keur in spiegelbeeld, waarbij een jaarletter A en een meesterteeke met eenige letters.
- I De stedelijke merken van Amsterdam, Sneek en Zwolle, naast de voor nieuw werk vereischte Nederlandsche keurteekens, op één voorwerp zullen weinigen misleiden.
De nagemaakte Bolswarder merken, die als serie K afgebeeld staan, zijn afkomstig uit de werkplaats van een overleden Haagschen zilver-smid, die veel antiek zilverwerk heeft nagebootst en in den handel gebracht.

REGISTERS

I. Register der namen	306
II. Register der merken	
A. Plaatselijke	323
B. Meesterteekens	324
III. Register der eigenaars	
A. Particulieren	334
B. Gemeenten en Musea	337
C. Kerkelijke Gemeenten en Kerken	337

REGISTER DER NAMEN

A

Aalsum, Saco van	251	Anna van Hannover, Prinses van Oranje	56, 68
Achlum, Igram van	51	Anna	7, 291
" Jancke van	51	Anna, Wed. van Hans goltsmid.	25
Acronius, Fedde	228, 281	St. Anna-Parochie	43, 298
Adama, Hermanus J.	192	Antwerpen	25
Adriani, Martha	81	Appingadam	270
Aebinga, Wijtske	82, 83	Arents, Sipke	25, 36, 37
Aef	12	Arnhem	48
Aelburg, Barbara Sweerts van	25	Aryans, Frans	239
Aetes, Wapke	57	Asperen, Thomas Laurens	20, 41, 146
Albert	7, 258	Asten, Bernardus Wynties van, 52, 58, 60, 154.	
Alberti, Outger	84	" Fettle van.	58
Alberts, Jacob	22, 258	" Petrus van	60, 163
Alema, Abram	228	" Wynout Beerns van, 34, 40, 52, 145.	
Algera, Rinck Epes	31	Atsma, Hans	59, 107, 162
Algers, Hotze	30	" Oenias	59
Allerts, Jan	64	Attama, Rixtie	41
Alma Tadema, Sir Laurens	244	Auckesz, Popp	9, 16, 295
Almenum	229, 263, 298	" Rints	11
Altena, Adrianus (Arjan)	227, 277	Ausburg	234
Ambrosius	7, 237	Augustinus, Engeltie	20
Amminga, Ittie Lieuwes	197	Augustinusga	298, 300
Amsterdam, 19, 25, 30, 34, 35, 37, 46, 50, 65, 68, 78, 111, 116, 140, 155, 174, 214, 249, 302, 303.		Aukema, Uilke	228
Andeles, Andele, 55, 56, 64, 66, 68, 158		Auwene	199
" Eise (I)	50, 52, 55, 152	A. V. Paulis	238
" Eise (II)	55, 67, 68, 172	Aijlva, van	126
" Eise (III)	68 (noot)		
" Geertje	169		
" Hillebrand	68		
" Jouke	66, 169		
" Tieltje	64		
Andries, Douwe	37		
Andringa, Johannis, 69, 71, 115, 175, 256			
" Sybrant	69		
" Tinco van	197		

B

Baard, Pieter	39
Baardt, zie Baerdt.	
Baerdt, Dirck	35
Baerdt, Claes Fransen	241, 242, 240, 242
" Frans Riencks	242
" Harcke	242
" Rienck Fransen	242

Baerdts van Sminia	271	Boeles, Mr. P. C. J. A., 101, 108, 129, 143, 219.	
" " " Jhr. Mr. H.	148	Boer, D. H. de	284
Bakker, Fokje Aedes	81	Boereint, Nicolaes Hansz. Zie N. H.	
" J(acob?).	79, 187	Boerfint.	
" Jacob Tevis	79	Boerfint, Nicolas Hansz.	9, 15, 294
" Jetze Lykles	284	Boers(e)ma, Beerent	270, 299
" Sjoukje	79	Boëtius à Bolswert.	222
" Trijntje	70	Boil (Boyl)	231, 271
Bakkers, F., 21, 22, 23, 101, 120, 225, 244.		Bokma, Doetje.	68
Bakkum, Hendrikje	72	Bolsward, 5, 7, 8, 9, 11, 15, 16, 18, 21, 22, 38, 41, 43, 44, 46, 62, 81, 101, 118, 119, 120, 122, 138, 199, 206, 208, 221—226, 237—249, 293, 294, 296, 299, 300, 303.	
Balck, Claes Claesen	231, 233	Boltje, Jacob	70, 176
" Rebekka	66	Boltjes, Geeske	79
Balk	298	" Jan	70
Baltes Gz.	9, 12, 137	" J.	78
Banchem, Notaris van	25	Bolton, Janke	83
Bantam	19, 34	Bontekoe, Jacobus	62, 167
Barels, Albert	274	" Nathaniel Harmanis	63
Barents, Antie	79	" Nehemias	63
Barnt.	6, 9	Borgrink, Ybeltje	76
Bart, Frans. Zie F. R. Baardt.		Bosch, Henrietta van den	76
Bartels, Meindert.	26, 104, 257	Botezn, Tobias	8, 16, 295
Bartles, Focke	260	Bouma, Hessel Buwes (of Bouwens) 35, 143.	
Bauckema	276	Bouma, Sybout. Zie S. Buma.	
Bauckes, Wilcke	258	Bouricius, Johs.	35
Beekhof, T.	298	" Jacobus	271
Beemen, Servaas van	228	Bozum	58, 275, 285
Beernts, Rijk	37	Braaksma, Anne	231
" Wyntien	34, 40, 52	" F.	81
Beers	56	" Frans	81, 189
Begeer, Carel J. A.	224, 241, 261	Braam, E.	292, 293
Belcumanus, Patronus	258	" H.	244, 284, 300
Benningh, Laes Rinties, 48, 53, 109, 151		Bram, E. Zie E. Braam.	
Benoy, Cornelia	57	Broek, Janke Thomasdr. van den 43	
Berckel, Theodoor van	165	Broer, Barnardus.	9, 16, 295
Berg, Justus van den	78, 187	Bron. Zie Brongersma.	
Bergis, Abraham	300	Bronga, Andries	250
Bergsma, Mr. Petrus Adrianus	174	Brongersma, Bronger	270
Berlikum	25, 39	" Gerben	42
Bernt	6, 135	" Hillebrant, 42, 43, 106, 147	
Beyma, van (geslacht)	9	" Tietje	50
" Aelcke van	23	Brouwer, Dirk W.	244
" E. M. van	132	" Hendrik	228
Beyma thoe Kingma, van (geslacht) 9		" Margaretha	75
" Jhr. Mr. S. M. H. A. van 128		Brugge	63
Bilt, 't	221		
Biltsyus, Jentie Harings	276		
Blanckema, C.	275		
Bockes, Jeltje	36		

Bruining, C.	293, 300
„ G. C.	299
Bruinings, Y.	287
Bruinsma, Hans Hansz.	224
„ Johanna	128
„ Familie	127
Brunsveldt, Adriaen	31, 36
„ Augustinus, 31, 40, 41, 51, 121, 146.	
„ Dirck	39
„ Harmen, 31, 34, 36—40, 141	
„ Hendrik	31
„ Johannes Harmens	39, 145
Bruyninck, Hendrik	299
Bruynsma, Jancke	46
Buis, H. Zie H. J. Buys.	
Buis(s)ink, Julianus	71, 178
Buma, Hopkje	68
„ Sybout	261
Burmania (geslacht)	158
„ Sjuick van	197
Buwema, Buwe Tyerxs	35
Buwes, Hessel	35
Buys, H. J.	112, 191
Bijleveld, W. J. J. C.	270

C

Cahais, G. M.	78
Calsbeecq, Frouckje	67
Camminga, Johannes	194
Camp, Tjalling	62, 165
Camphuis, J.	282
Canter Cremers, Mej. W., 101, 171, 227, 269.	
Canter, Ancke.	40
Carels, P. (notaris)	30, 34
Carsten, Jan	72
Caspars, Meinert. Zie M. Caspers.	
Caspers, Meinert	19, 20, 139
„ Minne	24
Catzenellebogen	66
Chrystiaens, Hans	31, 34, 36, 143
Christoffel, Jan. Zie J. Stoffels.	
Christophorileen (te Leeuwarden).	227
Claes(z)	9
„ Douwe	14, 41
„ Hendrick	36
„ Jan.	7, 9, 11, 136
„ Joost	20

Claes(z) Obbe	14, 33, 37, 41, 142
Claesdr, Antie	14
„ Jacobien	19
„ Lutske	38
Claessen, T.	275
Clasen. Zie (Claes(z)).	
„ Douwe	146
Clases, Antie. Zie A. Claesdr.	
Cleisdr., Jantien	14
Cleyeborgh, Johannes	271
Clos, Ghysbert	9
Cluyrde, Petronella	58
Cock, Lucas	21, 238
Coehoorn, Menno, baron van	54
Coenraedt	9
Collum. Zie Kollum.	
„ Goese van	269
Compaan, Douwe Klazes, Zie D. K. Conpaan.	
Conpaan, Douwe Klazes	299
Conradi, Dieuwke	80
Cool, Pieter	286
Coppens, Jan	277
Cornelis, Claes	41, 150
Cornelisdr., Sjouck	32
Cramer, H.	49
Crans, Claas	251
Croese, Hans	6, 11
Cuinder, Griette Jacobs	44
„ Jacob	45
„ Ysbrant	45
Cup, Elisabeth	52
Cuperus, Hendrik	79, 187

D

Danckerts, Lenert	13, 19, 34, 137
Dantumawolde	143, 174
Dantzig	25
Danzô, Lenert. Zie L. Danckerts.	
Daum, Hendrik. Zie H. Dauw.	
Dauw, Hendrik	71, 177
Deersum	59
Delft	105, 115
Denisius, Frans	22, 254
Deventer	20, 48
Dewis. Zie Tamme de Wit.	
Dikkenberg, Berber.	77
Dillenck, Harmanus. Zie H. Dillingh.	

Dillingck, Harmanus. Zie H. Dillingh.	Drachten . . . 73, 286, 287, 298, 301
Dillingh, Harmanus I . . . 54, 63, 157	Dronrijp 221
" Harmanus II, 63, 67, 75, 167	Drijfhout, Anke 268
" Harmanus III . . . 63, 75, 184	Dusamein, Geertruid 73
Dintelius, Helena. 68	Duyf, Alegonda 53
Dir(c)ks, Anke 62	Dijk, Arnoldus van 81
" Antie 42	" Jacob van 287, 299
" Harmen . . . 13, 34, 36, 40, 142	" Omius Oomkens van . . . 81, 189
" Homme 42, 45, 49, 115, 147, 232, 292	Dijkstra, Jan C. 301
" Neenck. 22, 259	
" Wibe. 15, 222, 250	
Dirckssen, D. 275	E
Dirks, Mr. J. 237, 238	Echten, Gerryt Gerrits 271
Djurrema, Klaas 251	Edema, Feddo 276
Dodonaeus, Rembertus 8	Eekma, Claes 283
Doedes, Hendrick 11, 136	Eekhoff, Antie 70
" Jacob 244	" Theodoor 28, 193
" Jan 274	Eelckes, Freerck 21
Doekema, Neine 65	" Janke 82
Doggersbank, slag bij 187	" Wintie, 20, 26, 38, 40, 139
Doitsma, Doedonea Jacoba 174	Eelkis, Wintie. Zie W. Eelckes.
Dokkum, 5, 6, 7, 9, 11, 15, 18, 21, 25, 46, 79, 80, 83, 101, 113, 115, 190, 221, 222, 226, 233, 250—253, 269, 270, 298.	Eelkoma, Anna Maria van . . . 65, 178
Doma, Albertie Douwes 40	Eemes, Cornelis Sjurdt 30, 32
Dominici, Lyeuck 34	Eerdmans, Albert 245, 246, 293
Dominicus, Albert 64	" Bernardus 244, 293
" Wybe 64, 114, 167	" Henricus 245, 293
Domyneus, Wybe. Zie W. Dominicus.	Eesgis, Harmen 22, 259
Donckerbroek 277	Egberts, Thenis (Toninius), 43, 49, 152
Doorn, Antje van 79	Egge 8, 294
Dorsman. Zie Dortsman.	Egten 197
Dortsman, Adriaan 47	Eilarts, Aeltie 39
" Hendrikus . . . 47, 53, 157	" Neeltje 42
" Maryke 57	Eillerts, Mein(n)ert 19, 25, 139
" Petrus 47	Eises (Eyses), Andele 50, 55
" Pieter Hendriks, 47, 50, 51, 53, 55, 151.	Elgersma, Eduard 58, 162
Douma, Janke Douwes 51	" Jacobus Regnerij 59
Dourood, Gerritie 47, 53	" Piebe I 62, 70, 166
Douwe-leen, Heer. 8	" Pibo II 70, 82, 189
Douwes, Claes I . . . 14, 25, 33, 138	" Regnerus 67, 170
" Claes II. 41	" Richaeus I 54, 62, 67, 157
" Hake 227	" Richeus II . 70, 82, 124, 176
" Jan. 38, 41, 144	Elinck 8, 294
" Otto 255	Ellertsz, Cornelis 224
Doijum, Jr., Oreck van. 122	Embden 40, 48, 49, 81, 140
Draaisma, D. 101, 229	Emmerik 48
	Encudides, Hiske 51, 55
	Engeland 22
	Engwirden 230, 271
	Enkhuizen 32, 70
	Ennema, Johannes 198, 256

Ensius, Dominicus	271	Fonteine, Franske de la	83
Entens, Catharina	197	Foppei, Johannes. Zie J. Foppes.	
Epee, Dirk. Zie D. Ypey.		Foppes, Johannes, 43, 47, 50, 147, 240	
Eppinga, G.	229	Franeker, 5, 7, 8, 10, 11, 15, 18, 22, 25,	
Ernst Casimir, graaf van Nassau.	39	30, 42, 52, 69, 70, 71, 74, 76, 116, 124,	
Everts, Reinder	267	175, 219, 226, 227, 240, 254—257, 301.	
Eyberts. Zie Egberts.		Frans	7, 273
Eyses, Andele. Zie Eises Andele.		Fransen, Bettie	41
Eysinga, van . 157, 158, 160, 166, 173		Frederik van de Paltz, koning van	
F		Boheme	24
		Frederik Hendrik, stadhouder	274
		Frederikstadt	71
		Fredricksz, Fredrick	19, 138
		Frerck	7, 254
		Fuyckes, Alexander	228
		G	
		G. I.	21, 250
		Gaastra, Hendrik Sjoerds	298
		„ Jacob Sjoerds	300
Faber, Cornelis I.	37, 143	„ Minne Sjoerds	299
„ Cornelis Jansen II	33, 37	Gabbema, Abbe Freerx	32
„ Hendrik	299	Gabes, Rinske	52, 60
„ J. L.	270	Galema, Ybeltje	72
„ Pyter.	43, 49, 109, 148	Gebrans, Pier	16, 295
„ Pieter	270	Geerts, Jan	24, 34, 105
Faust, Christiaan	270	„ Roelof	284
Fechter, Wybren A.	115, 278, 279	Geest, Jan van der	229, 298
Fecke, W.	21, 238	„ Reurd van der	229
Feddema, Johannes, 3, 80, 117, 188, 189		Gellides, F.	275
Feenstra, Aene	75, 185	George van Saksen	7
„ Anke	83	Gepckes, Wypck	13
„ B.	298	Gerbens, Rimmert	47
„ Hendrik	75	Gerckes, Jacob	12
„ Johanna	83	„ Trijn	13
„ Rudolphus	286	Gerlofs, Jan	16
„ Trijntje, Wed. Drent	77	„ Johannes	16, 258
„ Ype O	115, 278	„ Ryck	20, 31
Feike	7, 254	Gerrits, Jan	143
Feickes, Frans	13, 16, 295	„ Jarich, 120, 128. Zie ook J.	
Feikesz, Frans. Zie Frans Feickes.		G. van der Lely.	
Feith, Johanna	82	Gerroltsma, van	148
Fenema, Jan Heerts	228, 230	Gerryts, Hessel	227
„ Titie Dirx	43	„ Jan. Zie Jan Geerts.	
Ferwerd	79	„ Jeldert	227
Feyyen, Petrus. Zie P. Feyens.		„ Mathys	84
Feyens, Petrus	63, 167	Gheritsz, (Ger(r)jts), Christoffel 15, 22, 237	
Filensis, Dirck Jansen.	233, 274	„ Jacob	46
Finkum	61	„ Jan	36, 37
Flieringa, Hendrik	192		
Flierl, Harmen	252		
Florence	299		
Florys, Cornelys	9, 15, 136		
Fock, Abraham van der	228		
Fockkens, Regneeris	242		
Foekes(z), Reitie	15, 138		
Folkert	8, 294		
Fons, Willem	61, 165		

Gijsbert	237	Halfsmits, Frans	119, 140
Gilles	10	Halius, Pieter. Zie P. Hulshuis.	
Goch, Johannes. Zie Freerk van Goch.		Hambroeck	171
Goch, Freerk van	253	Hanecroot, Hessel Gerryts	227
Goese	15	Hania, Sytze Gerrits	194
Goltsma, Homme Dircks	42	Hans I	6, 135
Gorinchem	75	Hans II	6, 15
Goris, Jan	17, 296	Hans, Chrystiaen	36
Gorp, Lijntje Bastiaans	34	Hanssis, Teetske	147
Gorredijk	298, 299, 301	Harderwijk	48, 49
Gorter, Gosse Oenes	70, 176	Haren (van)	163
Goslinga, Frouck van	143	Harinxma thoe Slooten, Mr. D. J.	
Goslings, Jan	252	A. Baron van	122
Goudsma, Homme Dircks	147	Harlingen, 5, 7, 11, 15, 16, 17, 18, 22, 24,	
Goverts(z), Folkert	16, 137	25, 33, 34, 49, 59, 115, 119, 120, 126,	
Graaff, Anna Appollonia de	50	189, 213, 221, 226, 227—230, 244, 256	
Grada, Lieuwke Gerbens	260	—266, 281, 293, 298, 301.	
Graef, Boudewijn Guiliaems de	50	Harmanis, Aafke. Zie A. Harmens.	
Grascamp, Laurentius	84	Harmens, Aafke	36
Grawaerds, Luelef	21, 269	" Johannes. Zie Johannes	
Greidanus, Harmen P., 267, 268, 300		Brunsveld.	
" Jacob P.	267, 268	" (Bontekoe) Nathaniel	63
" Petrus J.	267	Harn, van	48
Grettingabuurt	115	Hartoghe, Taco Jansen	255
Groenevelt, Jan	74, 184	Haskerdijken	231
Groenewold, Anna	57	Haskerland	230
Groningen	50, 71, 75, 83, 225	Haslinghuis, Dr. E. J.	101, 157
Groot, Juliana de	70, 82	Heerckes, Anne	225, 239
Grosseauw, Maria	63	Heerenveen, 62, 68, 221, 226, 230, 231,	
Grouw	71, 231	267, 268, 271, 298—300.	
Gualtherij, Tjaartje	54, 62	Heeringa, Ulbe.	286
Gysbert	7	Heerkes, Heerke	18, 21, 225, 238
		Heerman, Cornelius van	143
		Heide, Frans van der	83
		" Hendrik van der	83, 190
		Heimans, Gerard Jan Hendriks.	191
H. M.	22, 273	Hekkes, Jacob.	193
H. W. B.	21, 296	Hendrixx(cks), Brechtie	37
Haak, J. D. van der	132	" Gerrit	21, 238
Haan, Stephen de	285	" (drix), Hans	41
Haanstra, Yttje	285	" Jan	24
Haarlem, 20, 23, 25, 53, 81, 112, 125, 139, 230.		" Lambert.	21, 250
Haas, Jacobus de	79, 187	" Pyter	47
" Reinouke de	62	Hendrick	7, 136
Hajonides, Clara	60	" Zie Henrick.	
Halbersma, Hidde	299, 301	Hendrik Casimir II van Nassau, 48, 49,	
" Wed. M., geb. Bruins.	301	116.	
Halbetsma, Hidde	301	Hendriks, Claes	271
" Jacobus	301	Henrick	6, 135

Henriette Catharina, vorstin van		Hylaard	54
Anhalt	234	Hylarius, Tjerk	227
Heres, Eefke	36	Hylbrans, Jacob	293
Heringa, Siuwke	56	Hijlckes, Antie	21
Hermen	8, 294	Hyllke	7, 292
Hertoge, de	158		
's-Hertogenbosch	105, 165	I	
Hessel	7, 9, 292	Idzaerds, Goythien	10
Hessling, Harmanus Johannes	82, 189	Iesbrandt,	7, 136
" Johannes Harmanus	82	Inthiema, Fonger Foppes	240
Hesseling, Zie Hessling.		Inthies, Jan. Zie J. Inties.	
Hettesdr, Hiske	72	Inties, Jan	22, 254
Hettinga, Doekele	263	" Pytter	15, 237
Hicht, Thomas Sibrant	234, 251	Isens	275
Hiemstra, Johannes J.	300	Isens, Wyger Jansen van. Zie W.	
Higt, Thomas. Zie T. Hicht.		Jansen.	
Hilarius, Geertje	51	Isinga	233
Hisborda, Gosse Lieuwes, 56, 57, 124, 161.			
Hitsma, Aurelia	54	J	
Hoegen, Theodorus. Zie Th. Huygen.		Jacob.	7, 135, 239, 250, 291
Hoekstra, Mr. J. E.	101	Jacobs, Jacob	239
Hogenhuis, Agnes	73	Jacobs, Zie ook Jacops.	
Holkes, Siurt	238	Jacops, Albert	12, 17, 137
Hollander, Neeltje	74	" Bonne	22, 258
Hollis, Sytske	33	" Claes	20, 23, 39
Holtrop, W.	78	" Dirck	12, 13, 137
Holtrup, Bernardus.	274	" Haie.	15, 254
Holwerd	270, 299	" Harmen. Zie H. J. Raapsvelt.	
Hommerts, de	10	" Hendrickien	20, 41
Hoogen Heim, Catharyna Wybrandi	44	" Marten	15, 237
Hoorn	225	" Mevis	15, 238
Horn, Elisabeth de	52	" Pieter	13, 18, 137
Horreus, Pyter Pytersen	243	" Pietje	70
Horrius, Joucke	255	Jan I	5, 135
Hotzes, Alger	19, 26, 30, 140	Jan II	7, 9, 136
Hoytsma, Brechtie	37	Jan III	12
Huber	158	Jan IV	273
Hudig, Mej. C. J.	101	Janis	6, 135
Huegens, Arnold. Zie A. Huigens.		Jans, Aafke	33
Huigens, Arnolt	44, 149	" Amedis	19, 138
Huizum, 13, 49, 52, 73, 74, 78, 112, 195, 196.		" Antoinette	25
Hulshuis, Jurien	60	" Claes	15
" Pieter	27, 60, 106, 164	" Dirck I	22, 23, 273
Huydekoper, Mayke	61	" Dirck II	20, 24
Huygen, Theodorus (van)	228	" Folcker	8, 23, 273
Huyven, Theodorus van. Zie Th. Huygen.		" Fonger	24
		" Frans I	9
		" Frans II	23, 273

Jans, Grietje	40	Jelle	6, 135, 136
" Harmen	24	Jelles, Grietje	33
" Hendrica	68	" Jan	21, 24, 250
" Hendrik	22	Jelsum	80
" Iepe	15	Jeltes, Lolle	225, 240
" Jan I	5	Jeronimus, Adolf	9
" Jan II	16	Jetthiesz, Paye	137
" Jan III	22, 23	Jetz, Pay	13, 24, 34
" Jelle	8, 11, 13, 14, 15, 21	Jilderda, Petronella	58
" Johannes I	6	Jildert	9, 16
" Johannes II	45, 149	Jilderts, Gerbrant	16
" Lozke	16	Jochim I	6, 135
" Luckas	15	" II	8, 294
" Rienck	58	Joekes, Hendrik	81, 189
" Rintie	33, 42, 48, 106, 147	" Jacob	81
" Schute	16	Johan Willem Friso	49
" Syurd	10	Johannes I	6
" Tietske	45	Johannes II	10
" Tjepke	36, 43, 148	Johannes(is), Anneke	20
" Vincent	16	" Frans	22, 259
" Wichger	6, 9, 12, 135	" Geert	181
Janse, Luckas	254	" Hendrickien	19
Jansen, Jan	273, 295	" Intske	30
" Ocke	254	" Jan	9
" Weecko	227	" Pieter, Zie P. J. Lang-	
" Wyger	233, 275	weer.	
Jansonius, Margarita Christina	69, 73	Jong, Rintje de	286, 299
Jansz, Claes	250	Jong(h)sma, Claes Cornelisz, 2. 46, 51,	
" Hendrick	259	53, 61.	
" Jan	295	" Cornelis Claesz, 47, 51, 53,	
" Iepe	250	57, 61, 156.	
" Jelle	136	" Gertje	68
" Lozke	295	" Jacobus	51, 55, 157
" Schute	295	" Johannes	61, 165
" Wincent	295	" Yme, 47, 51, 53, 55, 110, 153	
Jarich I	7, 273	Jonnega	271
Jarich II	8	Joostes(ns), Danckert	19, 34
Jarichs, Remren	8	" Feye, 13, 19, 30, 31, 34, 35,	
" Sytze	22, 254	142.	
" Tryntje	27	" Maycken	25
Jaspar	7, 136	" Timon	25, 39
Jelgerhuis, Bernardus Riencks I, 58, 66,		Jordens	48
161.		Jorith	12, 17
Jelgerhuis, Bernardus II	77, 186	Jorits(ths), Gercke	12
" Johannes	66, 77, 169	" Jan	17
" Jouke	69, 175	Jorritsma, Ate Dirks	81, 245
" Rienck	77	" Joh	256
" Wikje	77	Jorwerd	145
Jelgersma, W. B.	132	Joukes, Trijntje	55

Joure, de 49, 70, 299
 Jouwersma, Marijke Doekes 62, 70
 Jou(wes), Aaltie 80
 " Hebbeltje 75
 " Hiltje 79
 Juriens, Sioerd 147

K

Kahn, E. 195
 Karel V 4, 5, 6
 Karsten, J. A. 72, 111, 181
 " Jan Wiedeman 72
 Kate, G. ten 301
 Katharina (vrouw van Hans golt-smid) 6
 Keetel. Zie Ketel.
 Keileman, C. 245, 293
 Keimpema-Espel 165
 Kellen, P. van der 39
 Kerkwijk, A. O. van 17, 102, 157
 Ketel, Albartus 51
 " Jan Albartus, 40, 49, 50, 54, 153
 Keulen 9
 Kimswart 239
 Kingma, Heert Jansz. 82, 190
 Klaazes, Sytze 267
 Kock, Coenraet Wilhelm 51, 153
 " Matthys 51
 Koepszö, Hendrick 18, 19, 25, 138
 Kollum 11, 15, 18, 21, 25, 37, 42, 50, 231, 232, 269, 270, 299.
 Kollumerland 232
 Koningin-Moeder, H. M. de 101
 Korff, Cornelis 112
 Koumans, Gerritje 76
 Kramm, C. 127, 128, 129
 Krus, Jurien 6, 8, 11, 136
 Kruseman, Peter Johan. 193
 Krijt, A. J. 219, 222, 224
 Kuipers, A. 292
 Kylstra van der Ley, T. Zie F. Zylstra van der Lelie.

L

Laeses, Trijntje 42, 48
 La Haise, Claas. Zie C. Lahesse.
 Lahesse, Claas 283
 Lambert 25
 Lamberts, Adie 11

Lamberts, Grietje 11
 Lang, C. H. de (Wed.) 268
 " Popke H. de 267
 " V. de 268
 Langezwaag 231
 Langweer, Abraham 35
 " Aaltje 48
 " Johannes Pietersz., 35, 39, 43, 64, 106, 148.
 " Pieter Johannis, 35, 43, 84, 142, 143.
 Laurens, Claara 36
 " Thomas. Zie Th. Lzn.
 Asperen.
 Lauswolt, Hidsert Jans, 230, 233, 268, 271, 276.
 Laverman, Martinus Martini 37
 Leek, De 79
 Leek, Jan van 73, 170, 182
 Leeuw, Gerrit van der 193
 Leeuwarden, 101, 103, 104, 110, 112—116, 118—120, 122—129, 132, 135, 157—221, 223, 225, 226, 228, 239, 240, 244, 249, 253, 257, 259, 264—266, 278, 288—290, 302.
 Leiden 44
 Leixma, Aaltie 81
 Lekkum 79
 Lely, Aeltie van der 44
 " Arent van der 127, 128
 " Frederik Zylstra van der, 27, 65, 106.
 " Freerck Jarichs van der, 37, 44, 45, 50, 52, 127, 128, 150.
 " Gabynus van der, 52, 60, 61, 164.
 " Dr. Gerhardus van der, 44, 128
 " Hester van der 61
 " Jarich Gerrits van der, 33, 37, 38, 44, 46, 52, 120, 127, 128, 144.
 " Joanna 65
 " Johannes van der, 52, 55, 60, 61, 115, 154, 278.
 " Johannes van der (Styl), 161, 163
 " Petronella Maria van der 128
 " Tjeerd Jarichs van der, 37, 44—46, 107—109, 127, 128, 129, 149.
 Ley, van der. Zie van der Lely.
 " Frederik Zijlstra van der. Zie Frederik Zijlstra van der Lely.

Ley, T. Kylstra van der. Zie Frederik Zijlstra van der Lely of Ley.	Marrum	68
Lemmer	Martens, Reinu	36
Lemsterlandt	Matthis, Foppe	15
Lenarts, Jost. Zie J. Lenerts.	Mathijsen, Pieter	43
Lenert	Meeter, Mr.	115
Lenerts, Jost	„ Pieter, 72, 110, 111, 168, 169, 179, 185.	
Lens, Eeltje	Meinardi, Swaantje	59
Lentz, Gertie	Meinert	7, 291
„ Johan Marcus I.	Meinerts, Christiaan	19
„ Johan Marcus II, 66, 67, 169, 182	„ Claes	19
„ Johannes	„ Eillert	19
„ Marcus	„ Jacob	19
Lessing-Fuld, Mevr. M.	„ Meinard	19
Leurs, Pieterella Susanna	Meintis, Jacob	22, 254
„ Sara	Mellama, Minne	24
Leyber, Sophia	Menne	9, 16
Lichtenberg	Mensma, Aeltje	45, 46, 47, 49, 53
Lieuwes, Sybe	„ Alger Claeses I, 25, 38, 46, 47, 145.	
Lieuwma, Fokke Hoytes	„ Alger Niczn. II	47
„ Hoyte Jans	„ Arent Claeses	38
Linde, Romkien van der	„ Arien Algers, 38, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 151.	
Lodewijk XIV, koning	„ Claes (Nicolaas) Algers, 38, 46, 47, 150.	
Lodewijk Napoleon, koning, 121, 230, 268	„ Gerlof Niczn.	46
Lojinga, Berber	„ Maria Ariens	47
Lollema, Simon	„ Petrus Ariens	47
„ Tekela	„ Regina Catharina	71
Lollides, D. Regnerus	„ Rijck Algers	38
Lolli(y), Wybrandus	„ Rutger Ariens	47
Loo, Auckjen van	Mensinga, Johanna	71
Luytien	Mentes, Douwe	21, 238
Luytiens, Griet	Merkelbach, Hendrik	263
„ Johanna	Merks(werf), Roelof	267
Luytmol, Frans	Meulen, G. van der	298
Lycklama, Egbert	„ Jouke van der	301
Lyklen, Jan	„ Tettie Botes van der	83
Lywe	Meurs, Catharina van	46
	Meyes, Epke	241
M		
Maastricht (beleg van)	Middelstum (Oost-Friesland)	36
Makkum	Midlum	298
Malakka	Mindergetal	174
Manen, G. van	Minnema, G.	284
„ Gerben T. van	„ G. Jr.	286
„ H. van	„ Jacob	21
„ Taede van	Minnes(z), Sicke	34
Manikus	„ Timmen	16, 295
Maria Louisa, Prinses van Oranje. 68		
Mary, wed. van Frans		

Mockema, Weyger F.	228	Olthof(f), Jan Jansen	274
Modern, Heinrich	222, 224	" Willem	39, 41, 84, 146
Monclay, Jan	24	Ommeren, Dirck Gerrits van	67
Monnick, Clara de	84	" Sikke van	67, 172
Monsma, Hendrik Willems.	59, 162	Onbekend plaatselijk keurteeken, 230,	
Mouts, Hendrick	228, 230	231, 232, 271, 272.	
Mulder, Jacob Gerbens	300	Oneides, Martinus	283
Muller, Ernst	68	Onnema, Jehan	5
" Otto Frederik	68, 173	Oomkens, Lucretia	81
Mullers, Toontie	68	Oosten, Catharina van	250
München	222, 224	Oosterloo, Jacobus	257, 301
Munnick, Clara Hendrixdr. de.	44	Oostersee	197
Murray Bakker, H. J.	12	Oostervelt, Melchior, 15, 33, 113, 258	
N		" Jan Melghers, 15, 33, 141, 197	
Napjus, L.	189	Oosterwerff, A.	282
Nauta, Willem	268	Oost-Friesland	221
Nes (op Ameland)	197	Ottema, Nanne, 27, 41, 101, 108, 114,	
Nie(u)buur, Jacob	56, 62, 166	120, 121, 126, 137, 156, 226, 246, 275,	
Nieuwenhuis, Doetie	82	287.	
Nieuwezijl	73	Ottis, Jan	15, 237
Noordwolde	271, 301	Oudeboorn	300
Noort, Sara	35	Oudega	61
Nyeholtwolde	271	Oudemark	300
Nijkerk	181, 197	Oudendaal, Eduardina	75
Nylamer	271	Oudeschoot	71
Nijland, Mr. M. C.	233	P	
Nyubuur, Bernardus Jacobs 56, 62, 160		P. R.	22, 273
O		Pabinga, Berber	74
Obbedr, Saeck	14, 41	Parijs	127, 128
Obreen, F. D. O., 27, 107, 109, 110, 143,		Pas, Theodoor	194
151.		Passamier, Andries (Andreas), 47, 53,	
Ockama, Ynskje Nannes	46	154, 156.	
Oebelss, Zie Ybles.		Paule	7, 294
Ockinga	152	Paulides, Johannes P.	231, 267
Oedtsma, Lyeuck Dominici	30	Paulis, A. V.	21, 222
Oeges, Sipke	22	Paulus, Johannes. Zie J. Paulides.	
Oenkerk	147	Payes, Jetthie	13, 24
Oezes, Sije.	147	Peel, D. van	285
Offringa, Ate	112, 195	Peelen, Mej. I. C. E.	115
Oldeberkoop	40	Pe(e)reboom, Jan	67, 71, 171
Oldehoveleen (te Leeuwarden)	227	" Rijkelt Jansz.	67
Oldenzaal	9	Peter	8, 136
Olesti, Gerti	239	Peters(ter)sz), Frans	12, 137
Oling, Lucas	77, 78, 79, 112, 186	" Hans	16, 295
Olivier, Neeltje	72	" Peter	8
" Saakje	81	" Timen	12, 136
Olthof(f), Jan Jansen	241	Piekinga, Gosling	229
		Pierson, Wybrandus	58, 161

Piet I	6, 7, 135	Randenraad-Brunsveld, Grietje . . .	40
Piet II	7, 250	" Harmen Clasen	40
Pieters (Pyters), Catharina	47	Rauwerda, Gaerben Widmers. Zie	
" Cecilia	49	G. W. Rauwert.	
" Epe	34	Rauwert, Gaerben Widmers.	287
" Fedtie	40, 52	Ravelje, Stephanus	195
" Frans	12, 13	Raven, T.	300
" Gerrit	37	Rawen, Tjeerd Jacobs	298
" Henrick	6	Reddingius, Bernhardus	147
" Intyen	15, 227, 237, 240	Reen, Maeycke	21
" Jacob	13, 18, 138, 239	Regner, Neeltje	70
" Pieter	6	Regneri(y), Rein Clases	277
" Pietje	37	" Tjitsche Gerloffs	55
" Schelto	16, 295	Rei(y)nalda, Agge Jelles	255
" Tieth	13	" Johannes Aggis	227
" Willem	25	" Simon Aggis	227
Pit, Dr. A.	140, 146, 149, 155	" Simon	227
Plaats, Mr. J. D. van der	116	Reinners, Jan	22, 259
Plantenga, Jentje	229	Rem(e)ren.	8, 136
Pluijmioen, Folkert Jansen	23	Rengers	160
Polak, Mr. Ernst	226	Revijs, Jacob	141
Pommerol, Yzaak	231	Rhala	19
Pool, Jurriaen	46, 50	Rhoder (van)	171
Popkema, Jantje	12	Richolt, Ignatius	194
Poppes, Meje	21, 238	Ricks. Zie Ryex.	
Poppo, Jochim	16, 296	Riddersma, Klaas	68, 71, 174
Poptazilver	108, 123, 149	" Roelof	68
Posthuma, Iepe Iepes	46	Riemersma, Frans Aryans	239
Posthumus, Jacobus	69, 175	Riencks, Bernardus	58
" Jan	69	Rienstra, E.	286
" Jilles	69	" Jan, 105, 232, 233, 234, 281	
" Johannes	69	" Petrus	285
" Rintje	69, 71, 80, 189	Ringh, Tomas de	58, 116, 162
Post(h)ma, Agnis	62	Ringnalda, Albert Wybes	300
" Gosselius	62, 165	" Lauwerens Jacobs	244
" Marijke	54, 63	Rinnert	7, 136
Pouwels, Jacob	7, 21	Rinsma, Grietje	73
Py(e)bes, Claes	23, 273	Rinties, Jan	42
" Wiebe	228	" Laes	42
Pykenga, B.	229	Ripperts, Foecke	30
Q		Ritzumazyl	65
		Riurdsdr, Idtien	35
Quintin	18, 138	Robynsma, Toenis Gerryt	233, 274
R		Rochus, Folkert	225, 240
		Roelofs, Antje	53
Raapsveld, Harmen Jacobs, 39, 44, 47,		" Minke	74
84, 145.		" Yke	73
" Jacob Harmens, 39, 45, 150		Roever, Mr. N. de	110
Radema, B. O.	269	Roghuis, Folkert. Zie F. Rochus.	

Rombergius, Anna Maria	50	Scheverstein, Ate.	58, 161
Rommerts, Debora	43	" Elisabeth	67
Ronner, Hendrik Beerns	251	" Johannes	58
Rodenburg, Albert	285, 293	Schmidt, Pieter	191
Roodenhuis, J.	301	Schmitz, Pieter. Zie P. Schmidt.	
Roon, Harmanus van	56, 160	Schoef, Gerben Roelifs	22, 259
Roorda	152	Schoellen, Dirck van	25
" Aafke	80	Scholten	233
" Jan Dierckxen	228	Schoterland	230
Roordahuizum	64, 76	Schouten (de Olde), Jan	16
Roos Sr., Cornelis Cornelisz. I.	32	Schreuder, J.	195
" Cornelis Cornelisz. II, 30, 32, 36, 141.		" Willem	193, 194
" Frans Cornelis(z.) 13, 30, 32, 34, 140		Schuil, Paulus	83
Rooswinkel, Albertus	73, 182	" Petrus (Pieter)	83, 190
" A. I.	195	" Philippus Ernestus	83
" Nicolaas	73	Schut, Halbe Wouters	192
Rosenberg, Dr. M.	107, 222, 234	Schwartsenbergh, Anna Susanna, Bsse tot	122
Rotger	9	Schijfsma, Joh.	223
Rotmans, Lysbeth	51	Schyngen, Jacob	32
Rotterdam	302	Sciurt, Janis	250
Ruardt, Regnerus	147	Selsma, Joucke Joucke	55
Ruet	8, 294	" Trijntje Joukes	66
Ruitinga, Jaartje	77	Senus	8, 294
Rutgers, Antje	47, 53	Seth, Casparus	44, 73, 181
Ruyter, Michiel Adriaansz. de.	259	" Frans	73
Ryx (Ricks), Aeltie	39, 46, 47	Sibrants, Hidde	237, 238
" Berent	20, 23, 37, 38, 40	Sickema, Lambert	38, 144
" Gerlof	20, 31, 32, 139	Sickes, Albert	6
Rygersma, Bregje	82	" Minne	24, 34, 142
Ryperkerk	66, 77	Siderius, (Syderius), Annus, 45, 51, 153	
Rijsbeeck, Joost Wilhelms, 43, 50, 153		" Helena Aletta	76
Rytse, Willem	50	" Mathys	45, 51, 150
"	15	" Wobina (Gabina)	74
S			
S. T.	22, 259	Sieberda, P.	228
Saakes, Jacob	301	Siedses, Sophia.	45
Saeckes, Hans	271	Sierxma, Rombertus	84
Salverda, Lammert	257	Simens, Jan	23, 273
" Rombartus	40, 44, 148	" Reiner	21, 238
" Ytie	69	Simins, Haie	15, 258
Sampson, Notaris	32	Simon	7, 237
Sandra (Sanders), Maryke	56	Simons(z), Feicke	22, 25, 254
Sapes, Rogier	25	" Jan	23
Saskers, Jouke	20, 23	Sinnema, (Sinnes) Hessel	53, 58, 156
Scalin	8, 294	Sint-Anna-Parochie.	43, 298
Schaap, Age Lolckes	57, 160	Sioerds, I.	275
Scheltus à Bolswert	222	Siouckes, Clas	20, 139
		Siourtz, Sirck	22, 259
		Sipkes, Nieske	38

Sipma, Abraham, 57, 161. (Zie ook Sypma).	Stiens	59
Sippema, Grietje van	Stiensma, Atie	64, 74
Sitge	Stiphout, Sara	67
Siurt, Ho	Stoffels, Gerrit	22, 258
Siurts, Ipcke	" Jan	15, 225, 238
Sciurt, Janis	Storm, Abraham	69, 73, 182
Sierdts, Jarich	" Berent	69, 73, 106, 111, 174
Sjoerds, Holcke	" Roelof	69, 73
" Jan	Swalwe, Cornelis	7
Sloten	" Nicolaas; 71, 76, 112, 114, 185	
Sluysken, Peter	Swerdts, Jan	225
Smedema, Jippe K.	Swerms, Hotze	260
Smeding, Christina Lucia	" Jacob.	228
" Doeke Hendriks	" Serp	261
" Harmanus	Sybisma, Regina of Gesyna	59
" Jacobus Doekes, 82, 83, 190, 253.	Sybrens, Hidde, Zie H. Sibrants.	
" Johannes	Syderius. Zie Siderius.	
" Joh. Pieter	Sijdties, Sydtie	8
" Ritske Doekes	Sylstra (van der Lely), Frederik.	27, 65
Smidts, Quyntyn	" Rienk	65
Sminia, van	" Sipke Rienx	65
Smitz, Willem	Symon	25
Sneek, 5, 7, 8, 13, 16, 18, 20, 22, 23, 36, 101, 115, 119, 120, 122, 124, 155, 214, 221, 223, 226, 228, 230, 232—234, 259, 273—290, 293, 294, 295, 298—303.	Symons, Teeke	21
Sneek (schildersgilde)	Sypma, Hendrick Jansen, 251. (Zie ook Sipma).	
Noek, Jan	Sytse	8, 9
" Roeloff		
" R.	T	
Sonnema, Sybren Pyters	Tadema, Dog.	277
" (Wed.)	" Trijntje	49
Soutman, Foppe	Taeckes, Kempo	227
Spaensma, Antje Pyters	Taedes, Taede	15, 258
Spanhemius, Sophia	Tanja, Rintje	79, 187
Spannenburg, Gosse	Tebke	8, 294
" Johannes	Teeckenburg, Egbertus	243
Spruyt, David	ten Kate, G.	301
" Samuel Cornelisz.	Terwischa	276
Stael, Jan Jansen	Teyens	199
Stavoren, 5, 7, 18, 23, 231, 232, 268, 291	Theunis, Bets	24
Steensma, Jan	" Claes	24
Stellingwerf	Thewalt, C.	223
" Frans	Thoenissoen, Jan	258
Steltman, Petrus Joseph	Thomas, Antje	20, 23, 38, 40
Sterringa, Baukje	" Claes	20, 23
Stevinga, Minne	" Lourens, 4, 20, 26, 30, 38, 41, 105, 139, 140.	
	Tiartzs, Sytzje	23, 291
	Tiebbes, Tierck	59
	Tiercksz (Tziercks), Buwe(ma)	18, 139

Tiercksz, Jan I	13, 137
" Jan II	14, 138
Tierdts, Tierck	22, 259
Tietes, T.	275
Tietjerk	74
Timen	7, 292
Tjaerd (Tiaerd)	7, 254
Tjalleberd	231
Tobias, Jacob	16
Tomes, Claes	139
Tonis, Tryntje	50
Tuinen, Johanna van	82
Tuinhout	126
Tyaardts, Melos	227
Tyaert	25
Tyssen, Menno	61, 165

U

Ugesz, Sipke	273
Uitthies, Rommert	296
Utrecht	78, 105, 222, 224, 225
Uyl, Jan Jansen	228

V

Val, G. van der	268
Val(c)k, Dirck Jacobs de	12, 14, 24
" Jacob de, 12, 13, 14, 19, 35, 137	
" Johannes de	59, 162
" Mathis F. de	14, 138
" Simon de	22, 229, 258
Veer, van der	196
Vegelin van Claerbergen	160
Velsen, Tobias van	16
Velsia, Clara Henrix	34
Ven, J. van der	46, 50
Veno, Laurens de	14
Verbeeck, Augustijn Claesen, 20, 23, 274	
Vettevogel, Jacob	263
Vianen, Adam van	222, 223, 224
" Catharina van	222
" Christiaan van	223
" Gijsbert van	222
" Paulus van	222, 223, 224
" Willem Eerstensz. van, 223, 224	
Viedelius, Harmanus	228
Vierssen, Sara van	51
" Willem van	19
Vieweg, M. W.	101
Visscher, C.	252

Visscher, Saco	251
" Mej. R., 102, 103, 104, 109, 110, 111, 123, 124, 148.	
Visser	126
" Rimbartus	47, 116, 151
Vitthies, Rommert	17
Voet Jr., E., 4, 20, 23, 27, 42, 49, 81, 86, 87.	
Vogelsangh, Gerben Yskes	233
Vos, Johannes Jans de, 49, 52, 57, 116, 152.	
" Johannes Pijters de	49, 52, 154
Vos van Steenwijk, Jkvr. C. J. Bsse de, 122.	
Vries, Daniel de	257
" Jan de	278
" J. A. de	300
" Pieter Johan de	298
" Pyter Jacobs de	298
" V. de	257
Vry, Abraham de	65
" Michiel de	65, 169
Vijl, Jan Jansen	228

W

Wagenaar, A.	284
Wagenvelt, Willem	76, 77, 186
Wal, Henricus de	192
Wal, Jan de I	63, 64, 167
" " II	63, 64, 74, 112, 182
" Johannes de	64, 74, 115
Waller Zeper, Dr. S. A.	126, 226
Warga	300
Warnaers, Notaris	25
Warren, Meinardus	286
Wartena, Rinske Pyttersdr.	57
Weddes, Minse	196
Weenderen	77
Weidema, Anna	67
Welderen, van	160
Wendt (de)	161
Werf, D. van der	282
" E. J. van der	253
" Jochum Minnis van der	251
" Johannes van der	251, 253
Werff, Catharina Rosa van der	59
Weste(?), Jan	228
Westerbaan, Sytze Djurres	245, 293
Westergeest	269

- Westervelt, Lolke 70, 176
Wey, A. van der 300
Weyns, Christina 83
Wezel 44
Wiarda, Everd. Jr. 228, 244
" Justus 68, 110, 174
" Zie ook Wyarda
Wibes(z), Feike 16, 295
" Samuel. Zie S. Wybrens.
Wibrant 7
Wibrants, Marij 24
Wicher 6, 9, 135
Wichgers, Jan 6
Wickevoort, Majckje van 24, 34
Wickinga, Souke 301
Wiedeman, Anna Juliana 72
Wieds, Douwe 181
Wiegers, Eeucke 32
Wiegersma, Mayke Annes 45
Wielant, Isaac 57
" Thomas. 27, 56, 57, 106, 160
Wierdts (Wyerdts), Jan, 32, 36, 43, 143.
Wier(f), Elyas van der. 48, 151
Wigersma (geslacht) 46
Wigles, Douwe 23, 292
Wigmana, Gerard 128
Wilcke 9
Wil(c)kes, Willem 20, 31, 32, 36, 141
Willem I 7, 273
Willem II 9
Willem en Maria, koning en koningin
van Engeland, 178.
Willem Frederik van Nassau 35
Willem Karel Hendrik Friso 56
Willem V 68
Willems, Aert 30
" Folkert 9, 16, 295
" Geertruit 49
" Wiltje 267
Willichius, Casparus 271
Winsemius, Hendrikus 49, 151
Wirdum 40, 73, 76, 120, 141
Wit, David Pieters de. 50
" Pieter de 43, 50, 106, 152
" Tamme de 263
Wittinga, Trijntje 61
Wolda, Catharina 73
Wolters, Trijntje 33
Woltersen, Jacob 9, 16, 295
Wolvega 231, 268, 271, 298, 300
Wopckes, Aelcke 18
" Claes 21, 23, 24
" Gerreis 20, 23, 32
Wopkes, Claes 238
Workum, 5, 7, 18, 23, 31, 77, 82, 115, 147,
231, 232, 244, 292, 293.
Workumer Nieuwland, het. 180
Wouda, Gerben 286, 298
Woudsend. 300
Wumkes, Dr. G. A., 106, 126, 167, 175,
301.
Wyarda, Ewert 228
Wybrant 7, 237
Wybrens, Anne 22, 254
" Gertje 60
" (of Wibes), Samuel, 40, 145
Wycell, Jan Jansen. Zie J. J. Uyl of
Vijl.
Wyersers, Frederick 228
Wymersdr., Antje 38
Wijngaarden, Allert 64, 168, 198
" Bauke 228
" Harmanus 72, 181
" J. 71, 114, 179
" Jacob 72
" Jacobus 72
" Jan Jelles 72
" Jochum 72
" Johannes 71, 72
" Joukjen 69
" Jurjen Harmens 72
" Riemke 63
Wijsdorp, Gertie 76
Wyntie(n)s, Eelcke 38, 144
Wytzen, Thomas. Zie Th. Wielandt.
- Y
- Ybles, Ulrick 14, 25, 253
Yeskes, Pytter 24
Ynties, Pyter 255
Ypey, Dirk 229
" Anne 262
" Yde Anne 263
Ysbrandi, T. D. 299
Ysbrandt 7, 136
Ysbrantz, Jacob 7
Ysbrechtum 244, 284, 300, 301
Yskamp, Jurjen 263, 298

Z

Zacharias, Paulus	250	Zwolle	303
Zandstra, G.	268, 291	Zylstra, Frederijkus	178
Zeestra, Ipe Anskes	228	Zylstra van der Lelie, Frederik, 27, 65, 106, 168.	
" Willem Anskes	228	Zijtzes, Janke Jans	79
Zeth, Caspar	44		

A. REGISTER DER PLAATSELIJKE MERKEN

Bolsward	A. Dubbele adelaar. B. Kandelaber in ovaal.
Dokkum	A. Omgekeerde halvemaaan boven drie zespuntige sterren. B. Eén zespuntige ster boven halvemaaan in ovaal.
Franeker	Klok.
Harlingen	A. Gevierendeeld wapenschild; 1 en 4: drie en vier leliën; 2 en 3: vier kruisen. B. St. Michaël den draak doodend. C. Drie kruisen in ovaal, geplaatst 2 en 1.
Heerenveen	A. Zeer waarschijnlijk een zwaard tusschen twee eikels. B. Twee zespuntige sterren en lelie in ovaal.
Kollum	In drieën doorsneden wapenschild, de middelste beladen met een zespuntige ster.
Leenwarden	A. Staande leeuw naar rechts (als de Hollandsche). B. Uitkomende (halve) leeuw in ovaal.
Sneek	A. Drie paalsgewijs geplaatste kronen. B. Gedeeld wapenschild; 1: een halve adelaar; 2: drie paalsgewijs geplaatste kronen. C. Gedeeld ovaal; 1: een halve adelaar.
Stavoren	Twee gekruiste bisschopsstaven.
Workum	Gedeeld wapenschild; 1: een halve adelaar; 2: drie leliën, geplaatst 2 en 1.

B. REGISTER DER MEESTERTEEKENS

Deze merken zijn in de volgende groepen samengebracht:

HUISMERKEN IN AFBEELDING. — LETTERS—MONOGRAMMEN. — MAAN
EN STERREN. — MENSCH. — ZOOGDIEREN. — VOGELS. — WATER. —
PLANTEN. — GEREEDSCHAP—HUISRAAD. — HERALDIEK. — VER-
SCHILLENDE.

ONDUIDELIJKE EN NIET TE BESCHRIJVEN MERKEN IN AFBEELDING.

HUISMERKEN

	A 1		blz. 232		364		501		642		675
	A 2		blz. 234		368		508		643		677
	A 21		281		370		589		644		678
	A 32		282		392		590		645		682
	A 35		284		393		591		647		685
	A 36		285		395		595		649		686
	A 37		299		396		597		650		689
	A 38		302		422		607		655		691
	A 46		309		427		608		663		692
	A 52		312		436		615		664		693
	A 53		313		495		624		666		698
	A 59		326		496		627		667		700
	A 62		363		499		636		670		705

LETTERS-MONOGRAMMEN

A

A	A 10, A 11, A 17, 674, 707
A in schild	380c
A in gekroond schild	380d
A aan den dwarsbalk een voetje 671, 671a	
A " " " twee voetjes	673
A getopt met een kruis	659
A A monogram	B 50a
A A	528
A A door L. XIV cul de lampe gescheiden	B 74
A B	732
AB aaneen	B 28
A B en berg	732a
A C	B 23, 509
A E	361
A E en kop van vliegend hert	361a
AF aaneen	310
AF "	311
A H	B 41
A H monogram tusschen 4 stippen	314
A H T "	B 2
A i gekroond	358a
A I "	358
AI aaneen	404
A I R	B 168o, a
AK aaneen	604
A K en ton	604b
A M monogram	B 50
A O	555
AO aaneen	B 168g, a
A O en eiketak	B 168g, f
A P S M monogram	B 69
A R	B 135, 574a
A R en rozeknop	B 135b
A R " toren	574b
A R " visch	B 168o, b
A S	B 78, B 134
AS aaneen	C 6, 405
A: S	B 78a
A S door speerhaak gescheiden	B 82a
A S S monogram	B 61
A V	366
A V ? monogram	327
A W	401, 563, 734
A Y	A 55, 458

B

B	A 29, A 30, 453
B gekroond(?)	729
B versierd	C 3
B A	B 65e—g
B B	491
B B en knijpbril	723
B E	C 30, 353
B E en mannetje	353c
B F	714
BH aaneen	430
B I	B 81
B N monogram	B 75
B N "	B 75a
B ⁿ R	487
B R en wiel	487b
B S monogram	373
BUIS	B 164a
B V A	B 65
B V A aaneen	B 65a—d

C

C	583, 657, 721
C D L	blz. 268
C F	B 18
C F, monogram	A 24, A 25
CH aaneen	307
C J dubbel monogram, gekroond	B 67
C K	356
C K monogram	B 48a
C K waartusschen drie veeren	B 63
C L	561
C L monogram	297, 298
C L en eindje ketting	561b
C L E ? monogram, gekroond	562
C M in gekroond schild	536
COOL op een dijk	583a
C S	B 132
C S en ossekop	B 132j
C T	A 60
C W K(?)	B 63
C V	383
C V	488
CV aaneen	646

D

D B	570
D: C	546
D C monogram	B 30

D C en pereboom	721a	F B	B 153
D D en (?)	381c	F D	C 17
DEWAL	B 136r	F (?) D in gekroond schild	541
D H	575a	F E	525
D H monogram	A 22	F G	389
D H en korenaar	463c	F G en granaatappel	389b
D H en veer	575c	F H L	459d
D I	726a	F I	B 11
D I	726	F L type (?)	459c
D I monogram	A 28, 500, 510	F L	459
D L en hangslot	478	F L en leeuwenkop	459g
D V type (?)	418	F O	628
D V	B 86a	F P. monogram	A 26, A 31
D V en wolf	736	F R monogram	319
DV H de 2 eerste aaneen	463a	F S	B 89, 355
DVP de 2 laatste aaneen	576	F S	B 89a
D W	B 103		
D W gekroond	B 136		
D W onder klaverblad	B 167		
D W en oranjeboom in kuip	464a		
E			
E	357		
E A	B 114		
E A boven 2 gekruiste chevrons	B 58		
E A " ster (6)	B 58a		
E B type (?)	603		
E B en kelk	603a		
ED aaneen	C 17		
E E	B 85, 525		
E E	B 85a		
E I, de E in spiegelbeeld	702		
E K en lelie	B 168m, a		
E M ? monogram	322		
E R	564		
E R	577a		
ETA aaneen	341		
E V monogram	B 21		
E V en gans	462a		
E V " scheepje	388		
E V D W monogram	B 52		
E W	347		
E Y	387		
F			
F	489a en b, 619		
F in omlijnd schild	391		
F op halvemaansikkel	398		
F A	545		
		G	
		G A	485
		G B	729
		G B en aambeeld	571d
		G B " hoed	729a
		G H	B 79, B 162a
		G H aaneen	307
		G H en rozetak	B 162d
		G H onder roos	B 162
		G L en loopende leeuw	B 168a, a
		G M	565, 578
		G M en molen	712
		G M " pijpedop	362
		G O G gekroond monogram	B 124
		G P	B 97
		G T gekroond	716
		G V en 2 gekruiste veeren	B 168s, a
		G V " geopend scheermes	479
		G V M	556
		G W	580
		G W monogram	492
		G W en vijl	719
		G Z	475, 594
		H	
		H ?	612
		H type (?)	463
		H gekroond	B 157, 449
		H in omlijnd schild	641
		H met x-vormige versiering	A 19
		H A aaneen	B 88
		H A " gekroond	B 88a

H A boven ster	B 165	H S onder geweer	B 168a
H A T monogram	B 2	H S en zittende kat	B 142b
H B	739	H v d H	B 160a
H B aaneen	B 4, 351, 567	H v d H gekroond	B 160
H ? B gekroond	569	H V	635
H B eikel ertusschen	B 32a	H V R	B 76
H B onder sleutel	B 164	H W	B 131
H C monogram	B 15		
H C en pilaster	B 150e		
H D aaneen	B 34, B 72, B 126, 601		
HD „ gekroond	B 126a		
HD „	B 102		
H D met zandlooper	B 70		
H F	724		
H F aaneen	385		
H F en boom	385a		
H F „ tulp	724a		
H F en vlierbesje	B 166a		
H F onder takje	B 166		
H G	720		
H G monogram	600		
H G en wolf	735		
H G „ gewicht	720a		
H H	C 19, 722		
H H en arend	B 160b		
H H „ halve adelaar	722a		
H I	B 25		
H J aaneen	374		
H I monogram	B 24, 440		
H J	B 155, 494, 522		
H I gekroonde hamer ertusschen	C 12		
H I	B 155a		
H K aaneen	A 51		
H K „ gekroond	B 158		
H L	C 15, 523, 540		
H L „ gekroond	457		
H L ? monogram	blz. 234		
H M type (?)	460		
H M aaneen	C 2		
H M en hart	460b		
H M gekroond	C 26		
H M monogram	B 87		
HP G, de 2 eerste aaneen	476		
H R	503		
HR aaneen gekroond	377		
H S	B 68, B 142		
H S monogram	394, 425, 426		
H S	B 68a		
H S boven geweer	B 168		
		I E N J	
		I	A 33, A 367, 621
		I met punt	456
		I A	B 109, 452
		J A en anker	359
		I B	B 127
		I B aaneen	B 123
		I B gekroond	B 100a
		I B	B 127b
		I C	552
		I C monogram	A 20
		I C in gekroond schild	526
		J C en oog	B 168f, a
		I C E ? monogram	562
		I D	B 22, 741
		J D	348
		I D en papegaai	585
		I D „ sleutel	741b
		I D H	B 148
		I D V aaneen	531
		I D S	B 159a, 390
		I D S gekroond	B 159
		I D V	B 86
		I E	C 14, 414
		I E gekroond	C 29
		I F	B 151
		J F en smeltkroes	489e
		I G	386, 634, 738
		I G monogram	423, 480
		I G en korenschoof	386b
		I G „ schaap	731a
		J H	524, 730
		J-H	410
		i H gekroond	C 25
		i H monogram	B 24
		I H tusschen drie sterretjes	652
		J H en passer	730a
		I I	B 43, B 108d
		I I door bladvormig ornament ge- scheiden	B 73
		I I	B 119

I Idubbel, gekroond monogram	B 95
I I type (?)	416b
I I en kruis	416c
I I in gekroond, versierd schild, blz. 116, 416	
I L	B 38, 571
I L F	489
I M	B 7
I M en varkenskop	738b
I M L aaneen	B 110, B 110f
I N	B 99
J O monogram	324
J O en halvemaa	419a
I P	B 120, 288, 289, 290, 291, 301, 317
J P	466a
J P en twee tortels	466c
I P G	468a
I P L de twee laatste aaneen	B 38a
I R	234, 435, 551e, 5511
I R (?)	527, 551
I R en ooievaar	B 168f, a
I R O	419
I S type (?)	602
I S	593, 731
J S	455
I S monogram	506
I S en blaasbals	602a
I S „ hamer	384c
I S „ pijl	B 168k, a
I S „ zeis	B 168n, a
I T	A 42, A 43
I T monogram	A 44
I V	B 64
I V gekroond	559
I v B gekroond	B 146
I v d B	B 146a
J V D	727
I V L	B 133
I: VOS	B 64a
I W boven elkander	B 16, 708
I W K monogram	706
I Y type ?	465, 711
I Y en schaats	711b

K

K	B 48
K gekroond (?)	376
K D	381
K R	B 117

L

L	669
L, versierd (?)	518
LH aaneen	371
L I	631
L I	350
L J	349
L J monogram	316
L O	B 145
L S type (?)	417
L S en duif	417a
L V aaneen	blz. 302 A
L W	B 125

M

M	635a
M in omljnd schild	641
M B type (?)	420
M B en zandlooper	420a
MD V, waarvan de 2 eerste aaneen	B 107
M E	C 21
ME aaneen	A 56, A 57
M G en liggende	725
M H	635
M I monogram	292
M I „ waarboven een stip	296
M J aaneen	486
M L	B 110
M N	C 18
M O	557
M P aaneen	306
M S	382
M S monogram	B 10, B 45
M S en maan	382c
M T	B 93
M T gekroond	B 93a
M V en abrikoos	B 168r, a
M W	584
M W en meermin	584a

N

N	681
N S	B 141
N S	B 141a

O

O D monogram	406
O F M	B 115

O I 403
 OLING B 145 o
 O V D B 154
 O V D B 154a
 O W 2 gekruiste lauwertakken 555c
 O Y gekroond 544
 O Y monogram 514

P

P 632
 P met punt 625
 PAS B 168i, a
 P C 338
 P C en kool 583b
 P E B 98, B 156
 P F B 37, B 101a, 490
 P F B 101
 P F en pistool 490b
 P F. monogram A 31
 P G 630
 P H B 49
 P H aaneen 470
 P H 338a
 P H D monogram B 49
 P i 407
 P I B 33, 331, 717
 P. K B 168d, a
 P K en arm met zwaard B 168d, b
 P L aaneen B 12
 P R 573
 P. R 554, 573a
 P R en appel 573c
 P S ? 548
 P S B 138, 473
 P S monogram 373a
 P: S B 161a
 P S en stelt 473a
 P S „ leidekkerskamer B 161f
 P S onder schietlood of Δ B 163
 P S onder ruit B 161
 P S M monogram B 69a
 P V aaneen 531
 P V monogram blz. 224
 P V en schelp 718
 P V A aaneen B 90

R

R B 59
 R B 44, 614, 651, 676

R C 529
 R D I 579
 R E blz. 116, B 71, B 111, 469
 R E gekroond B 122
 R F 582
 R F en kroon 582b
 R G 568
 R I B 33
 R I en eend 726b
 R M 471
 R M en penseel 471a
 R O 740a
 R P gekroond B 152
 R P B 152a
 R S ? type ? B 138a
 R S 304
 R S en 2 sterren B 168p, a
 R T B 149
 R V monogram 633
 R W boven elkander A 18

S

S 382b
 S, spiegelbeeld 684
 S onder boogje B 80
 S A 328
 S H en hand uit een wolk B 168a, a
 S H, wellicht K en hoefijzer 472a
 S I in omstippeld schild 402
 S K 472
 S L C 27
 S L monogram B 14, B 20
 S (?) M 572
 S R en ei B 168f, a
 S T monogram 592
 S V 502
 S v A 380
 S V O B 113
 S W 354
 S W en jachtthoorn 354b
 SWALUE B 141g

T

T 484, 658, 697
 T tusschen 2 sterren boven halve-
 maan 617
 T A aaneen B 31
 T B 715
 T C B 96

TE aaneen	B 56, B 168b, a
TE en eikel	B 168b, d
T.G.	515
TH aaneen	409
TI	B 36
TI monogram	A 44
TL aaneen	A 61, B 1
TM	360
TM „ gekroond	360a
TP en vierkant	B 168i, c
TP monogram	A 26
TR en krab	737
TR	713
TS	412
TS monogram	375, 432
TT waarvan één ondersteboven	434, 484
TW	B 77
TY	728
TY en globe	728a

U

UH aaneen	581
UH en hond	581a

V

V	620, 653
V in omlind schild	497
VD en bij	421
VD „ hertekop	B 154b
VDW	553
VE	A 63
VI	516
VI monogram	517
VJ	521
VKO	701
VM en paardekop	360b
VP „ zon	576a

W

W	B 5
WB	B 27
WD aaneen	B 104
WDL	474
WF	537
WF	538
WF aaneen	B 94
WK	706
WN en trekschuit	477
WO monogram	B 29

WP aaneen	B 83, 372
WP „ gekroond	B 83b
WS	B 168c, a
WS en bijenkorf	B 168g, a
WS „ hoefijzer	B 168c, d
WW	467
WW monogram	blz. 222, 302

X

X gekroond	451
------------	-----

Y

Y	399
YAY	461
YAY aaneen	461a
YB en schoengesp	586
YF met 2 punten	533
YH en hekje	B 168e, b
YO monogram	514
YTA aaneen	341g

MAAN EN STERREN

Halvemaan	A 54, 329
„ en ster, A 23, 437, 482, 483,	
703.	
„ „ drie sterren	325
„ verbonden met bol	656
Ster (5)	688
„ (6), A 27, B 35, B 140, 321, 369, 534,	
660, 672.	
„ „ in cirkel	B 140a
„ „ „ ruit	429
„ „ met center	340
„ „ omgevijld	337
„ (8)	639
„ en 3 bollen	B 57f
„ „ klaverblad	B 57a
„ waaraan halfmaantje of kapje	305

MENSCH

Arm, opgeheven	411
Buste, aanzierend in gekroond schild	B 54
„ naar links	B 118
„ (?) naar rechts	323
„ (?) „ „	blz. 302 K
Doodskop	A 4, 293, 294
Hart	A 6, A 7
„ vlammend	662

Hart door 2 pijlen doorboord, B 39a, 308, 439.

Man met knots (?) op den schouder, B 62a

ZOOGDIEREN

Beesten-osekop? 640

Bok, naar links B 13

Hert, loopend 710

„ (?) naar links B 139

„ springend naar links 443

Honden, 2 boven elkander naar rechts, 446.

Honden, 2 boven elkander naar links 447

Paard (?) naar links B 139

„ „ „ 343, 344, 345

Paardekop B 9

„ zonder manen 547

Koe (?) naar links A 47, A 48

„ „ „ 733

Vos, naar links B 55

„ „ rechts B 55a—c

VOGELS

Eend, loopend naar rechts 520

Haan B 26

Pelikaan op nest 690

Valk in rust naar links A 45

„ met uitgeslagen vleugels 428

„ omziend, staande A 40

Vleugels, twee 668

Vogel (duister) A 40a

„ staand 519

„ „ naar links C 20, 295, 699

„ „ „ rechts, gekuifd B 129

„ „ „ „ 679

„ „ „ links in gekroond

schild 342

Vogeltje 462

„ vliegend C 28

Watervogel, staand naar links B 116a

„ zwemmend, gekuifd,

naar rechts B 129a

Zwaan, zwemmend naar rechts. blz. 302 E

„ staand „ links 320

„ zwemmend naar links B 47

WATER

Scheepje, zeilend 379

Visch in ovaal B 51b—d

Visch, gekroond naar links met één

of twee letters, C 13

Visch, naar links 378

Visch, zwemmend B 51

PLANTEN

Blad, driedeelig, aan gebogen takje . 606

„ gestileerd (gotiek) A 3

„ scherp getand B 91, B 143

„ staand, gestileerd (renaissance) 665

„ getand, op takje 424

Bloetrosje, staand 433

Bloem op steeltje B 121, B 147, 415

„ zesbladig in gekroond schild 530

Boom, B 84a, B 112, 464

„ met 3 blaadjes A 12

Distel, bloeiend A 34

Druiventros aan dwarstak 504

„ in gekroond hartvormig

schild blz. 114, B 128a

Druiventros in ovaal B 105a

„ omgevild 599

„ B 105, B 128, C 22, C 23, C 24

Eikel 613, 622

„ gekroond 512, 513

„ in gekroond ovaal, 413

„ op takje 648

Kersentakje B 130

Klaverblaadjes, drie 611

Klaverblad A 39, B 17, B 40, B 137, 315,

493, 532, 637.

„ gekroond A 58, B 57b, B 137a

„ in gekroond schild. 539

„ met 2 stippen 507

„ omgevild 346

„ onder ster B 57a en g

„ op gevoet steeltje C 11

„ op takje 610

„ verdiept 687, 695

Korenschoof 438

Lindeblaadjes, drie, op een stam A 12

Pijnappel 234

Roos B 6

„ gekroond B 3

„ gestileerd (renaissance) B 6a, 481

„ vierbladig B 39

Roset, ruitvormig 365

„ stervormig 340

Tulp blz. 109, blz. 110, B 53a, blz. 302 C
Vrucht of roos in knop op takje. . . 661

GEREEDSCHAP—HUISRAAD

Anker 339, 400
Beker. B 42a
Busje (vijlingsoldeer) of rosvaatje. . 709
Deurklopper, bestaande uit drie ringen 286, 287
Drinkschaal op voet 431
Hamer, drijf 384a, 445
" kuipers. B 150
" zilversmids 605
Hamers, 2, om en om geplaatst . . 484
Helm B 118a
Hoorn naar rechts 332, 333
" " gekroond 334—336
Kam, staande A 33
Kannetje A 5
Kelk 560
Ketel met staand hengel B 60
Klok blz. 226
Lansen, drie gekruiste. A 50, 312
Ring B 84
Rosvaatje (vijlingsoldeerbussje) . . 709
Speerhaak A 52
" of pijlpunt. B 82
Vaas met deksel A 13, 454
Winkelhaak 283

HERALDIEK

Kruis A 49
Lelie A 14, A 15, A 41, C 5, 300, 498, 535,
626, 694.

Lelie omgevild B 8a, 318
" " en gekroond B 19, B 46a
" boven twee onduidelijke letters 441
" en ster B 57
" met twee stippen, gekroond . . C 9
" " vlammen. 444
" in gekroond schild B 66
" " door takken omgeven gekroond schild B 92
" in rechthoekig door kleinen cirkel afgesloten gekroond schild B 106.
" op twee gekruiste lanssen . . . 683
Wapenschild, gedeeld; 1: een koek . 680
" " 1: halve adelaar; 2: doorsneden, A ster (6), B lelie B 144
Wapenschild omlijnd met omgekeerden keper 497

VERSCHILLENDE

Bol op standaard 618
Chimère. 616
Hekje 704
Krullen, twee L. XV . . blz. 107, blz. 108, B 42.
Landhekje B 168e, a
Rijksappel, omgekeerd . . A 8, A 9, 598
" " met 2 stippen 505
" " tusschen 2 strepen 609, 623

ONDUIDELIJKE EN NIET TE BESCHRIJVEN MERKEN

	A 16		B 57e		C 7		442		530b		596
	A 49		B 62		C 8		448		530f		609
	B 2b		B 73a		C 10		blz. 115		543		616
	B 3a		B 73d		315a		450		549		629
	B 3b		B 108c		316a		493b		549a		638
	B 45		B 113b		322		494a		550		638a
	B 52a		C 1		323		498		551b		654
	B 53		C 1a		330		511		558		696
	B 57b		C 4		330a		525b		566		blz. 302 B
	B 57c		C 5		397		527		572		blz. 302 E

REGISTER DER EIGENAARS

A. PARTICULIEREN

H. M. de Koningin-Moeder.

Ages, Notaris A. H.	Boer, Ds. F. de
Aisma, J. H. van	Boers, W. A.
Alberge en Zoon, S.	Boersma, B.
Andringa de Kempenaer, Jkvr. C. van	" B. A.
" " Jhr. J. B. van	" M. L.
Asbeck, G. C. Baron van	Bogstra, J.
d'Aulnis de Bourrouill, C. Baron	Boltjes, Mr. S.
Baarda, G. S.	Booterkooper, H.
Bakker, R.	Bordes, C. J. de
Bakkers, Wijlen F.	Boreel van Hogelanden-van Weede, Wij-
Bakkers-Felkers, Wed. G. S.	len Mevrouw
Bal, H. J.	Bosscha, Wijlen Mej. J.
" W. H.	Bouma, Tjitze
Balveren, Wijlen Baron van	Brantsma, S. H.
Banga-Stinstra, Mevr. Wed. Mr. K. W.	Brasser, Wijlen Mej. B.
Bas Backer, Jhr. A.	Bruinsma, Johs. W.
Beaufort, familie de	" P. A.
" Jhr. Mr. R. de	" T.
Beelaerts van Blokland, Jhr. J.	Buwalda, Johannes Jans
Beer Poortugaël, Jhr. A. W. den	Bijlert, Mr. W. A. van
Bergsma-Bsse d'Aulnis de Bourouill,	Bijleveld-v. d. Vliet, Wijlen Mevr. B. J. W.
Mevr. Wed.	Cannegieter, Mej. G.
Beucker Andreae, J. H.	Citters, Jhr. S. van
" " Dames	Clercq, P. de
Beyma, Jhr. Mr. J. M. van	Corbelijn Battaerd, Wijlen C. H. F. A.
Beyma thoe Kingma, Jhr. S. W. H. A.	Crol-Halbertsma, Mevr. E.
van	Donath, C. D.
Beyma thoe Kingma, Douai ^{re} van, geb.	Doodeheefver, H. P.
Fontein.	Doornbos, P. K.
Bierma-Bakkers, Mevr. W.	Dorhout, B.
Blécourt-Tresling, Wed. Mr. L. W. de	Dorhout Mees, Mr. A. R.
Blocq van Scheltinga, Jhr. H. W. de	" " Mr. E. J.
" " Mevr. P. A. de	" " K.
Boelstra, J. Tj.	" " P.

- Douma, R. D.
 Dreesmann, W. J. R.
 Duintjer-Ottema, Mevr. G.
 Dijk, Ds. J. C. van.
 Elselo, T. J. van
 Engelen, Jkvr. C.
 Enschedé, Mr. A.
 Eysinga, Jkvr. A. A. en W. C. G. van
 " Wijlen Jhr. Mr. C. van
 Feenstra, Wm.
 Feltz, Ph. E. J. Baron van der
 Fitz Henry.
 Fockema, Mej. H. D.
 " Mr. R. A.
 Fockema Andreae, Mr. A. D. H.
 Fontein, Mej. E. M.
 Fontein-Trip, Mevr. A. L.
 Fontein Tuinhout, Mevr. Wed. F. R.
 Frantzen, M.
 Frederiks, J. A.
 Friedlaender-Fuld, Mevr. M. von
 Frima, Wed. Mr.
 Gelders, Harmen
 Gevaerts, Wijlen Jkvr. A. A. C. en W. C.
 Gevaerts van Geervliet, Wijlen Jhr. P.
 Gorter, B. H.
 Gratama, Mr. S.
 Groeneboom, Dr. J. W.
 Grundtman Lycklama à Nijeholt, Jkvr.
 A. A. C.
 Haagen, M. J. F. W. van der
 Haagsma, Wijlen S. E.
 Haer-Dutilh, Mevr. Dr. Ph. M. van der
 Halbertsma, Mej. M. E.
 " P. G.
 Hanegraaff-Wichers, Mevr.
 Hannema, Dr. J.
 " Ds. J. W.
 " -Six, Mevr. A. M.
 Harinxma thoe Slooten, Wijlen Mr. B.
 " " " Ph. Baron van
 " " " Mr. D. J. A. Ba-
 ron van
 " " " Mr. M. J. P. D.
 Baron van
 " " " Mr. P. A. V. Ba-
 ron van
 " " " -de Beaufort,
 Bsse van
 Harmens-Hannema, Mevr. Wed. D.
 Hartogh-Fuld, Mevr. J.
 Heemstra, W. H. F. Baron van
 " -de Beaufort, Douai^{re} Bsse van
 Heerkens Thyssen, Mr. J. N. J. E.
 Heloma, A. J. van
 " Mej. H. D. van
 " J. A. T. van
 " J. S. van
 " M. van
 " N. van J. Azn.
 Hepkema, Mr. M. E.
 Heslinga, Hessel
 Hesseling-Dorema, Mevr.
 Hoekstra, Mr. J. E.
 " Mr. N. S.
 Hofstede de Groot, Wijlen Dr. C.
 Hooft, Jhr. G. L. J.
 Hopperus Buma, Mevr.
 Hora Siccama, Wijlen Jhr. Mr. A. F. L.
 Huber-Poullie, Mevr. C. J.
 Humalda van Eysinga, Jhr. E. en R. van
 Idema Greidanus, Ir. M. R.
 's Jacob-van Heloma, Mevr. J. E.
 Jedeloo en Zeeman, Firma
 Jong, C. J. de
 " K. de Hzn.
 " S. J. de
 Jongbloed, Mevr. Wed. W. B.
 Kaiser-Lewen van Aduard, Mevr. Wed.
 Kampstra, L.
 Keiser, F. J.
 Kerkwijk, A. O. van
 Kingma Boltjes, Mr. P.
 Klaasesz, Dr. K.
 Kleffens, Mr. H. C. van
 " Mr. P. van
 Kloosterman, E. P.
 " P. D.
 Kolff, Mevr.
 Kooistra, S.
 Kremer, Dr. H.
 Kuiper, Dames M. en R.
 L., Mevrouw de
 Laan-Prins, Wijlen Mevr. J. A.
 Labouchère, Mr. A. J.
 Land-Fontein, Mevr. A. C. S.
 Lange, Mej. de
 " Mr. N. A. de

- Lange, P. de Bz.
 " P. de P.Rzn.
 Lemke, Mej. M.
 Lessing-Fuld, Mevr. M.
 Limburg Stirum, Wijlen C. L. A. J. Graaf
 van
 Limburg Stirum-Mulier, Douai^{re} Gravin
 van
 Lohman, Wijlen Mr. J. B.
 Lont, Mej. H. D.
 Lunsingh Scheurleer, Dr. C. W.
 Luyking, Dr.
 Lykles-van Gulik, Mevr. J. M.
 Lynden van Sandenburg, Mr. Dr. F. A. C.
 Graaf van
 M.-K., Mevrouw
 Manger Cats, J.
 May, Paul.
 " Robert
 Meindersma, D. E.
 Meinsma, D.
 Mey-Jensma, Mevr. Wed. D. J. van der
 " J. J. van der
 " T. J. van der
 Meyer, J. P.
 Molhuysen, Dr. J. A.
 Mortel, Henri van de
 Nijk, H. M.
 Oldenhuis Gratama-Kymmell, Mevr.
 Onnes van Nyenrode, M.
 Ottema, Nanne
 Oudemans, Dr. J. Th.
 P., Jkvr. E. S. van
 Peelen, Mej. I. C. E.
 Peereboom, D.
 " Mr. P.
 Pel, H. J.
 Phillips, S. J.
 Plaats, Mr. J. D. van der
 Poelstra, Mr. P. D.
 Popma, I.
 Postma, Mevr. Wed. G. G.
 Posthumus, Y.
 Premisela en Hamburger.
 Prins, Mej. A.
 Quintus, Douai^{re}
 R., Mevr.
 Reckman, Wijlen J.
 Reigersberg Versluys, Jhr. S. van
 Reigersberg Versluys-van Andringa de
 Kempenaar, Mevr. J. van
 Rienks-v. d. Goot, Mevr. Wed.
 Riessen, K. van
 Rinia van Nauta, F.
 Roeda, J. F.
 Römer, A. E. L. H.
 " Mr. C.
 Romkes, Mr. A. W.
 Royen, Mr. Dr. J. A. van
 Rutgers, Ds. H.
 Ryckevorsel, Jhr. F. J. J. L. van
 Sandick, Mr. H. W. van
 Scholten-v. Burmania Vegelin van Claer-
 bergen Douai^{re} A. H.
 Schoonhoff, G.
 Schuurbecque Boeye, Jhr. L. M.
 Sieperda, Mevr. Wed. A.
 Sikkes, Dr. E. H.
 Sleyster-Etty, Mevr. Wed.
 Slooten, Mr. A. J. van
 " H. van
 Sloterdijk, J. L. van
 Sluyterman-Potma, Mevr. Wed. E.
 Smidt van Gelder, H.
 Smulders, Frans
 Speyer, E. A.
 Steengracht van Oostcapelle, Mevr. C.
 Steindersma, Dr.
 Steltman, H.
 " J. L.
 Stheeman, Mr. A. A.
 Storm van 's Gravezande, Wijlen Jhr. L.
 Struick, Mej.
 Sweerts de Landas Wyborg, C. W. F.
 P. Baron
 Swinderen, Jhr. L. F. A. van
 Sytsma, S.
 Taconis, S. H.
 " S. K.
 Talsma-Greben, Mej. T.
 Teding van Berkhout-Camerlingh Hel-
 molt, Mevr. Jhr. E. H. E.
 Telting, Mr. J. W.
 Tichelaar-Tjebbes, Mevr.
 Tiezema, Tj.
 Tigler Wybrandi, G.
 Tresling-Wichers, Mevr. Wed. T. P.
 Tromp Meesters, H. M.

Tromp Meesters, Jan
 " -Verhoop, Mevr. Wed. Dr. E. J.
 Tulleners, H. C. W., E.Lzn., Firma
 Tuyll — Boreel, Wijlen Bsse van
 Vas Visser-Wilson, Wijlen Mevr. M.
 Veltheer, Mej. S.
 Venema, E.
 " Firma
 Vieweg, M. W.
 Visser, Mr. H. de
 Vliet-van Wickevoirt Crommelin, Mevr.
 G. J. van der
 Voet, E. Jr.
 " en Zonen, W.
 Vonk, G. G.
 Voorst tot Voorst Mr. A. E. J. Baron van
 " " " Mr. E. J. A. Baron van
 " " " W. Baron van
 Vos van der Sande-Slot, Mevr. Wed. R.

Vos van Steenwijk, Jkvr. C. J. Bsse de
 " " " -Bsse van Haersolte,
 Douai^{re} de
 W. H., Mevr.
 Wassenaar, B. T.
 " -Bonnema, Mevr.
 Welderen Bsse Rengers, C. van
 " Baron " Dr. E. J. van
 " " " Mr. W. J. van
 Wendt, Alberda van Ekenstein, Jkvr. de
 Went, G. van der
 Westra, H.
 Wiersma, W.
 " Dames
 Willinge Prins, E.
 Wybenga, S.
 Wyckerheld Bisdorn, Wijlen Mevr.
 Ypey, Jkvr.
 Ijpma, J. H.

B. GEMEENTEN EN MUSEA.

Rijksmuseum, Amsterdam.
 Museum van Oudheden, Assen.
 Algemeen Stadsarmenhuis, Bolsward.
 Rijksmuseum „Huis Lambert van Meer-
 ten", Delft.
 Gemeente Dokkum.
 Oudheidkamer, Franeker.
 Gemeente Museum, 's-Gravenhage.
 Kon. Penningkabinet, 's-Gravenhage.
 Bisschoppelijk Museum, Haarlem.
 Museum van Kunstnijverheid (opgehe-
 ven), Haarlem.
 West-Friesch Museum, Hoorn

Gemeente Leeuwarden.
 St. Anthony-Gasthuis, Leeuwarden.
 Prinsessehof, Leeuwarden.
 Muntkabinet v. h. Friesch Genootschap,
 Leeuwarden.
 Museum Friesch Genootschap, Leeuwar-
 den.
 Victoria and Albert Museum, Londen.
 Popta-gasthuis, Marssum.
 Julia-Jan-Wouter-Stichting, Oudeschoot.
 Museum Boymans, Rotterdam.
 Gemeente Sneek.
 Aartsbisschoppelijk Museum, Utrecht.

C. KERKELIJKE GEMEENTEN EN KERKEN, WAARVAN
ZILVER VERMELD WORDT.

Te	Blz.	Te	Blz.
Aalsum en Wetzels	148	Balk	275
Achlum	255	Bergum	145
Akkrum	145, 191	Berlikum	258
Amsterdam	156	Beverwijk	282
Anjum	140, 157	Boil	271
St. Anna-Parochie	148, 153	Bolsward, 154, 168, 175, 239, 240, 241, 243, 245.	
Arum	198, 239, 245	Borne	171
Augustinusga	123, 150, 167		

Te	Blz.	Te	Blz.
Bosum	275, 285	Leenwarden	136, 138, 149, 157, 178
Britswerd en Wieuwerd	274	Lekkum en Miedum	199
Buitenpost	154, 177	Lutjewoude en Augsbaart	151, 251
Cornjum	197	Makkinga	152
Dantumawoude	143, 174	Marrum	151, 153, 197
Dokkum	188	Marssum	141
Donkerbroek	277	Menaldum	188, 192
Dragten	283	Nes (op Ameland)	164, 197
Dronrijp	170, 171, 197, 255	Nes (W. D.)	251, 252
Eernewoude	154	Noordwolde	271
Engelum	152	Oenkerk	147
Finkum-Hyum	140	Oldeberkoop	273
Franeke	255, 256	Oosterlittens	239
Gerkesklooster	269	Oosternijkerk	181, 191, 197
Giekerk	148	Oosterwierum	141, 144
Gorredijk	167, 241, 267	Oosterwolde	147, 274
Grouw	156, 271	Oosterzee	122, 197
Hallum	158, 185	Oudkerk	147, 188
Hardegarijp	163	Peins	255
Harich	277	Rauwerd	275
Harlingen	146, 241, 256, 260, 262	Reitsum, Genum en Lichtaard	145
Haskerdijken	271	Ried	239, 275
Heerenveen	251	Schoterland	251
Hempens	141	Schraard	242
Hichtum	169, 180, 186, 199	Sexbierum	254, 255
Holwerd	141, 189	Sloterdijk	155
Hoogebeintum	168	Sneek	277, 280
Huizum	137, 168, 188	Staveren	244
Hylaard	285	Stiens	170, 171, 172, 180, 182, 186
Idaard	153, 159	Surhuisterveen	198, 269
Irnsom	243	Surhuizum	156, 198
Itens	240, 241	Terkaple-Akmarijp	241
Jelsum	137, 149, 193	Ternaard	146, 151
Kimswerd	239, 259, 260	Tjallebert	271
Kollum	157, 199, 269	Tjerkgaast	144
Kooten	154	Tzum	255
Koudum	150, 275	Warga	161, 162, 170
Langezwaag	267, 271	Warns	177
		Westergeest	269
		Wier	197

Te	Blz.	Te	Blz.
Winsum	256	Wijns	142
Wirdum	141	Wijnjeterp	145
Witmarsum	261		
Wolvega	271	Ysbrechtum	159, 191, 275
Wommels	123, 150, 242		
Workum	147, 242, 245, 292	Zweins	140

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN

- Op blz. 8, regel 8 van boven staat: Joachim, lees: Jochim.
- „ plaat 4 is de bok bij Hessel Bouwes door den clichémaker eigenmach-
tig in een koe veranderd.
- „ blz. 129, noot 2 staat: Zie het werk, lees: Zie Het werk.
- „ „ 141, laatste regel staat: 1659*, lees 1659.
- „ „ 147 bovenaan staat: Hillebrand Brongersma, lees: Hillebrand
Bron = Brongersma.
- „ „ 148 zijn bij no. 39 de afgebeelde merken verwisseld. Het merk
bij a moet achter c, b achter a, en c achter b gelezen worden.
- „ „ 149 achter noot 3 te lezen: De sterren in het wapen houd ik niet
voor oorspronkelijk.
- „ „ 157 en 158 de merken 73d en f omgewisseld lezen.
- „ „ 161 de merken 82d en e omgewisseld lezen.
- „ „ 183 staat bij no. 136j: 1794*, lees: 1794.
- „ „ 197 „ „ noot 3: Misschien een versmeed werk, lees: merk.
- „ „ 223 „ regel 12 van onderen: omstreeks 1875, namelijk, lees de
komma achter n.l.
- „ „ 225 staat regel 3 van boven: 1611—'12, lees: 1610—'11.
- „ „ 230 „ „ 9 „ onderen: no. (494), lees: (no. 494).
- „ „ 252 „ bij no. 384: 1781 ⁴⁾, lees: 1781.
- „ „ 264 werd bij 1694 deze letter ☒ niet afgedrukt.
- „ „ 271 staat bij noot 1: Dominicus Ensius, lees: Dominicus Nicolai
Ensius.

